

luonnos 10.3.2026

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi siviilipalveluslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi siviilipalveluslakia. Esitys perustuu hallitusohjelmaan, jonka mukaan hallitus kehittää siviilipalvelusjärjestelmää tarkoituksenmukaisemmaksi parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean mietintöä hyödyntäen ja kytkien palveluksen nykyistä selkeämmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin sekä mahdollistaa siviilipalvelushenkilöstön käyttämisen väestönsuojelutehtäviin.

Esityksessä siviilipalvelus kytkettäisiin vahvemmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin sekä julkisen hallinnon varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa turvaavaan työhön kuitenkin niin, että palveluspaikkojen riittävydestä huolehdittaisiin eikä palveluspaikkana toimimista rajoiteta nykyisestä. Siviilipalveluksen säilytettäisiin palvelusmuotona, joka mahdollistaa asevelvollisuuden toteutumisen vakaumuksen huomioivalla tavalla.

Sekä siviilipalvelusta suorittavien että sen suorittaneiden ja Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuneiden käytettävyyttä viranomaisten tukena erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa laajennettaisiin. Lakiin lisättäisiin säännökset siviilipalveluksen reservin palveluksesta muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa. Myös siviilipalveluksen reservin sotilaallisten poikkeusolojen aikaista palvelusta koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin muun muassa kytkemällä siviilipalveluksen reservin palvelus valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ja varmistamalla, että sotilaallisten kriisien aikana palveluspaikkana voisivat toimia kaikki sellaiset organisaatiot, joilla voisi olla väestönsuojeluun liittyviä vastuita. Kaikille siviilipalveluksen reserviin kuuluville mahdollistettaisiin kertauspalvelus.

Erityisolosuhteissa tehtäviin siviilipalvelushakemuksiin kohdistuvaa vakaumuksentutkintaa laajennettaisiin Puolustusvoimien valmiuden kohottamiseen tarkoitettua kertausharjoituksen ajalle. Tällä varmistettaisiin, että kaikissa Puolustusvoimien valmiuden kohottamisen tilanteissa varmistuttaisiin tarkoituksenmukaisella tavalla siitä, että hyväksyttävien siviilipalvelushakemusten perustana on vakaumuksen perustuvat, asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamisen estävät syyt. Vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpanoa vahvistettaisiin erilaisia vakaumuksia koskevan asiantuntemuksen varmistamiseksi.

Asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen ja siviilipalveluksen välillä siirtymistä joustavoitettaisiin siten, että myös aloitetusta siviilipalveluksesta voisi vaihtaa varusmiespalvelukseen ja Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutunut henkilö voisi palata takaisin Puolustusvoimien reserviin riippumatta siitä, onko hän aloittanut täydennyspalveluksen.

Esitykseen sisältyy myös ehdotuksia, joiden tarkoituksena on siviilipalveluksen toimeenpanon ja siihen liittyvät viranomaisyhteistyön sujuvoittaminen sekä siviilipalvelussääntelyn ajantasaistaminen ja terminologinen täsmentäminen. Lisäksi lakiin tehtäisiin teknisiä muutoksia. Esitykseen sisältyy ehdotukset muutoksiksi myös maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annettuun lakiin ja sotilasavustuslakiin. Esityksen liitteenä on luonnos siviilipalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	6
2.1 Yleistä	6
2.1.1 Siviilipalveluksen toimeenpano	6
2.1.2 Parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean suositukset	8
2.1.3 Kokonaisturvallisuus.....	9
2.1.4 Väestönsuojelu	9
2.1.5 Valmiuslaki	10
2.2 Siviilipalveluksen sisältö.....	12
2.2.1 Koulutusjakso.....	12
2.2.1.1 Voimassa oleva sääntely ja nykytila	12
2.2.1.2 Koulutuksen kehittämistarpeiden arviointi	13
2.2.2 Työpalvelu	14
2.2.2.1 Voimassa oleva sääntely ja nykytila	14
2.2.2.2 Nykytilan arviointi ja kehittämismahdollisuudet	17
2.3 Siviilipalvelus erilaisissa kriisitilanteissa.....	19
2.3.1 Yleistä	19
2.3.2 Palveluksessa olevien velvollisten käyttö viranomaisten apuna	20
2.3.3 Ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus.....	22
2.3.4 Siviilipalvelusrekisteri.....	25
2.3.5 Vakaumuksentutkinta.....	27
2.3.6 Palvelusmuotojen väliset vaihdot.....	28
2.3.6.1 Palaaminen Puolustusvoimien reserviin aloitetun tai suoritettun täydennyspalveluksen jälkeen.....	28
2.3.6.2 Siirtyminen aloitetusta siviilipalveluksesta aseelliseen palvelukseen.....	29
3 Tavoitteet	29
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	30
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	30
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	32
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	32
4.2.1.1 Palveluspaikat	32
4.2.1.2 Siviilipalvelusvelvolliset.....	32
4.2.1.3 Yritykset.....	33
4.2.1.4 Julkinen talous.....	33
4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	35
4.2.2.1 Perus- ja ihmisoikeudet	35
4.2.2.2 Viranomaiset	37
4.2.2.3 Turvallisuus.....	38
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	39
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	39

5.1.1	Esivalmisteluvaiheen vaihtoehdot koko mallin muuttamiselle	39
5.1.1.1	Varusmiespalveluksen rinnakkaispalvelus.....	39
5.1.1.2	Valmiuspalvelus.....	40
5.1.1.3	Erilaiset palveluspolut siviilipalveluksen sisällä.....	41
5.1.1.4	Siviilipalveluksen suuntaaminen osaaajapulasta kärsiville huoltovarmuskriittisille aloille.....	41
5.1.1.5	Täydennyspalveluksen kehittäminen väestönsuojelupalvelukseksi	42
5.1.2	Siviilipalveluksen huomioiminen valmiussuunnittelussa ja palveluspaikaksi velvoittaminen.....	42
5.1.3	Poikkeusolojen palveluksen eri mallit.....	43
5.1.4	Palvelumuodosta toiseen siirtyminen	44
5.1.4.1	Palaaminen siviilivarannosta Puolustusvoimien reserviin	44
5.1.4.2	Siirtyminen aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen.....	45
5.1.5	Kertausharjoituksia vastaavan palveluksen eri mallit	46
5.1.6	Vaihtoehdot vakaumuksentutkintaan valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen aikana	47
5.1.7	Siviilipalveluksen palveluskelpoisuusluokittelun muuttaminen	47
5.1.8	Naisten vapaaehtoinen siviilipalvelus	48
5.1.9	Siviilipalveluksen kesto	49
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	49
5.2.1	Ruotsi	49
5.2.2	Norja.....	50
5.2.3	Tanska	50
5.2.4	Itävalta.....	50
5.2.5	Liettua	51
5.2.6	Viro	51
5.2.7	Sveitsi.....	52
5.2.8	Kreikka.....	52
5.2.9	Yhteenveto	53
6	Lausuntopalaute.....	54
7	Säännöskohtaiset perustelut.....	54
7.1	Siviilipalveluslaki.....	54
7.2	Laki maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta	102
7.3	Sotilasavustuslaki.....	102
8	Lakia alemman asteinen sääntely	102
9	Voimaantulo	104
10	Toimeenpano ja seuranta	104
11	Suhde muihin esityksiin.....	104
12	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	104
12.1	Maanpuolustusvelvollisuus	104
12.2	Uskonnon ja omantunnon vapaus	106
12.3	Yhdenvertaisuus.....	107
12.4	Henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus, liikkumisvapaus sekä elinkeinonvapaus.....	108
12.5	Yhteenveto	110
	LAKIEHDOTUKSET	111

1. Laki siviilipalveluslain muuttamisesta.....	111
2. Laki maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta.....	136
3. Laki sotilasavustuslain muuttamisesta	137
LIITTEET	139
RINNAKKAISTEKSTIT	139
1. Laki siviilipalveluslain muuttamisesta.....	139
2. Laki maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta.....	182
3. Laki sotilasavustuslain muuttamisesta	183
ASETUSLUONNOS	184
Valtioneuvoston asetus siviilipalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.....	184

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus kehittää siviilipalvelusjärjestelmää tarkoituksenmukaisemmaksi parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean mietintöä hyödyntäen ja kytkien palveluksen nykyistä selkeämmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin. Lisäksi hallitus mahdollistaa siviilipalvelushenkilöstön käyttämisen väestönsuojelutehtäviin.

Ajalla 6.3.2020 – 31.10.2021 työskennelleen parlamentaarisen komitean tehtävänä oli selvittää yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Reunaehdoina komitealla oli, että kehittämisen tulee tuottaa sotilaalliselle maanpuolustukselle operatiivista lisäarvoa, tukea maanpuolustustahdon ylläpitämistä ja vahvistamista sekä kansalaisten yhdenvertaisuuden vahvistamista. Komitean mietintö julkaistiin 26.11.2021 (linkki). Siinä tarkastellaan asevelvollisuuden ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistarpeita sekä siviilipalvelusjärjestelmän hyödyntämistä kokonaisturvallisuuden tarpeisiin. Yksi komitean esittämistä tavoiteloista oli siviilipalveluksen kiinteämpi rooli yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden vahvistamisessa.

Siviilipalvelusjärjestelmää on kehitetty hallituskauden aikana voimassa olevan lain mahdollistamin tavoin. Hallituksen esitys kohdentuu niihin kehittämistarpeisiin, joiden toteuttaminen edellyttää säännösmuutoksia.

Lain muuttamista koskevia tarpeita on ehdottanut myös siviilipalveluksen toimeenpanosta vastaava Siviilipalveluskeskus ja nämä tarpeet on huomioitu hallituksen esityksen valmistelussa.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esityksen valmistelua edelsi esivalmisteluvaihe, jossa toteutettiin siviilipalveluslain muutostarpeiden tarkastelu. Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti keväällä 2024 epävirallisen siviilipalvelusverkoston, jossa oli edustus liikenne- ja viestintäministeriöstä, maa- ja metsätalousministeriöstä, oikeusministeriöstä, opetus- ja kulttuuriministeriöstä, puolustusministeriöstä, sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä ja ympäristöministeriöstä sekä Siviilipalveluskeskuksesta. Työskentelyn tuloksena valmistui 24.3.2025 arviomuistio Siviilipalveluksen kehittäminen ja siviilipalveluslain muutostarpeet, joka on julkisessa palvelussa osoitteessa [tem.fi/hankkeet/tunnusella TEM102:00/2024](https://tem.fi/hankkeet/tunnusella_TEM102:00/2024), kohdassa Asiakirjat. Esivalmisteluvaiheessa tehtiin virastoille kysely, jossa kartoitettiin, millaisiin tehtäviin siviilipalvelusvelvollisia on muuttuneessa turvallisuusympäristössä normaali- ja poikkeusoloissa tarve käyttää ja millaisia osaamisvaatimuksia tehtäviin liittyy. Lisäksi pyydettiin professori Tuomas Ojaselta asiantuntijalausunto siviilipalveluslainsäädännön kehittämiseen liittyvistä keskeisistä perus- ja ihmisoi-
keuskysymyksistä.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 23.5.2025 poikkihallinnollisen työryhmän valmistelemaan siviilipalveluslain muuttamista. Työryhmän toimikausi oli 1.6.2025–30.4.2026. Työryhmän tehtäväksi annettiin siviilipalveluslain (1446/2007) ja siviilipalvelusasetuksen (1461/2007) muutosten valmistelu. Työryhmässä oli edustus liikenne- ja viestintäministeriöstä, maa- ja metsätalousministeriöstä, opetus- ja kulttuuriministeriöstä, puolustusministeriöstä, sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, valtiovarainministeriöstä ja ympäristöministeriöstä sekä Huoltovarmuuskeskuksesta, Siviilipalveluskeskuksesta ja Turvallisuuskomitean sihteeristöstä.

Työryhmä asetti alatyöryhmän, jossa oli edustus työ- ja elinkeinoministeriöstä, Puolustusministeriöstä, Siviilipalveluskeskuksesta ja Pääesikunnasta.

Työryhmän asettamiskirjeen mukaan sääntelyn tarkastelun tavoitteena oli siviilipalveluksen kytkeminen kiinteämmin yhteiskunnan kokonaisturvallisuuteen muun muassa siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaisten tehtäviä kirkastamalla sekä parantamalla siviilipalvelusvelvollisten käytettävyyttä muissa kuin sotilaallisissa kriiseissä. Tarkastelussa tuli huomioida myös muita siviilipalveluslakiin kohdistuvia kehittämistarpeita. Erikseen tarkasteltavia kysymyksiä olivat muun muassa reservistä siviilipalvelukseen siirtyminen, vaihtaminen aloitetusta siviilipalveluksesta aseelliseen palvelukseen, palaaminen Puolustusvoimien reserviin aloitetun tai suoritettun täydennyspalveluksen jälkeen ja siviilipalvelusvelvollisten virkavastuu. Lisäksi työskentelyssä tuli tarkastella siviilipalvelusrekisterin ja sitä koskevan sääntelyn kehittämistarpeita. Työskentelyssä tuli huomioida kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja niiden valvontakäytännön asettamat reunaehdot.

Työryhmä järjesti kolme kuulemistilaisuutta, joissa kuultavana olivat julkisoikeuden professori Jukka Viljanen, oikeushistorian ja roomalaisen oikeuden emeritusprofessori Jukka Kekkonen, oikeustieteen professori Tuomas Ojanen ja hallintotieteiden tohtori Pauli Rautiainen sekä Aseistakieltyjäliitto ry. Myös Varusmiesliitto ry:lle oli varattu mahdollisuus saapua kuultavaksi.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa tem.fi/hankkeet tunnuksella TEM102:00/2024.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Yleistä

2.1.1 Siviilipalveluksen toimeenpano

Siviilipalveluslaki (1446/2007) uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2007. Siviilipalveluslaissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuden perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta. Lain 1 §:n 2 momentin mukaan asevelvollinen, jonka vakaumukseen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään. Laki sisältää perussäännökset koskien siviilipalvelusvelvollisuuden alkamista, sisältöä, suorittamista ja päättymistä, siviilipalvelusviranomaisia, palveluspaikkoja ja palveluspaikan määräytymistä, palveluskelpoisuutta, vapauttamista ja lykkäystä sekä etuuksia. Lisäksi laissa on säännöksiä palvelusrikkomuksista, siviilipalvelusvelvollisuuden rikkomisesta sekä ylimääräisestä ja liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta. Laki sisältää myös täydennyspalvelusta koskevia säännöksiä.

Siviilipalvelusta toimeenpaneva Siviilipalveluskeskus on Työllisyys-, kehittämis- ja hallinto-keskuksen (KEHA-keskus) erillisyksikkö, joka sijaitsee Lapinjärvellä. Siviilipalveluskeskuksen tehtäviin kuuluvat muun muassa siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen, kouluttaminen ja valvonta, palveluspaikkojen hyväksyminen, majoituskustannusten korvaaminen palveluspaikoille, palveluksen suorittamiseen liittyvä tiedotus, ohjaus ja neuvonta, täydennyspalveluksen järjestäminen sekä muu siviilipalveluksen käytännön toimeenpano. Siviilipalveluskeskuksen henkilöstömäärä vuonna 2026 on 12, käsittäen siviilipalvelusjohtajan, johtava siviilipalvelusasiantuntijan, sosiaalikirjaajan, työpalvelusasiantuntijan ja kahdeksan koulutusasiantuntijan tehtävät. Lisäksi KEHA-keskuksen talousyksikössä työskentelee johtava talousasiantuntija ja neljä siviilipalvelusasiantuntijaa. Siviilipalveluskeskuksen käyttöön

Senaatti-kiinteistöt on vuokrannut velvollisten koulutukseen, majoitukseen ja ruokailuihin Lapinjärven kunnalta noin 5000 neliön tilat. Vuokrasopimus on voimassa 31.12.2033 saakka. Siviilipalveluskeskuksen tiloissa toimii ulkoisia palveluntuottajia mm. terveystieteiden, ruoka- ja ravintola-alan, vartioinnin ja kiinteistöhuollon tehtävissä.

Siviilipalveluslain (1446/2007) 6 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriö johtaa, ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta. Siviilipalveluskeskukselle myönnetään valtion talousarviossa työ- ja elinkeinoministeriön momentilla 32.01.20 toimintamääräraha, jota saa käyttää toimeenpanon kustannuksiin palkkakustannuksia lukuun ottamatta sekä Siviilipalveluskeskuksessa työpalvelua suorittavien ylläpidosta ja etuuksista aiheutuviin kustannuksiin. Vuonna 2026 siviilipalvelusmomentilla olevan arviomäärärahan suuruus on 5 600 000 euroa. Henkilöstökulut katetaan KEHA-keskuksen määrärahoista momentilta 32.01.02.

Työ- ja elinkeinoministeriön apuna siviilipalveluksen kehittämisessä ja suunnittelussa toimii valtioneuvoston asettama siviilipalvelusasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunnan toimikaudesta, kokoonpanosta ja tarkemmista tehtävistä säädetään valtioneuvoston asetuksessa siviilipalveluksesta (1461/2007). Neuvottelukunnan jäsenet edustavat työ- ja elinkeinoministeriötä, puolustusministeriötä, pääesikuntaa, KEHA-keskusta, palveluspaikkoja ja siviilipalvelusvelvollisia. Toimikausi on kolme vuotta ja nykyinen toimikausi alkoi 1.5.2025 ja päättyy 30.4.2028.

Siviilipalvelukseen hakeutuu vuosittain n. 2000 velvollista. Hakemuksen jättäneet määrätään aloittamaan siviilipalvelus joko hakemuksen jättämivuoden tai kahden seuraavan vuoden aikana. Vuonna 2022 hakemuksia tehtiin 2405 kpl, vuonna 2023 1954 kpl, 2024 2292 kpl ja 2025 2275 kpl. Osa siviilipalvelushakemuksen tehneistä hakeutuu asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen ennen siviilipalveluksen alkamista ja osa siviilipalvelushakemuksen tehneistä vapautetaan puuttuvan palveluskelpoisuuden vuoksi. Vuosittain noin tuhannelle henkilölle myönnetään lykkäystä palveluksen aloittamiseen. Vuosittain siviilipalveluksen suorittaa noin 1200 henkilöä. Asevelvollisuuteen liittyvät velvoitteet eivät koske kotiseutuoikeuden omaavia ahvenanmaalaisia

Siviilipalveluksen suorittaminen aloitetaan Siviilipalveluskeskuksen järjestämällä, neljä viikkoa kestäväällä koulutusjaksolla. Siviilipalveluskeskus toteuttaa vuonna 2026 yhdeksän palvelukseen astumiserää. Koulutus toteutetaan uudistetun opetussuunnitelman mukaisesti kuudessa eri suuntautumisvaihtoehdossa. Ruotsinkielisiä koulutusryhmiä järjestetään neljä kappaletta. Lisäksi toteutetaan kaksi englanninkielistä ryhmää.

Henkilöt, jotka hakeutuvat siviilipalvelukseen suorittamaan varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen, määrätään täydennyspalvelukseen. Määräys on annettava vuoden kuluessa hakemuksen hyväksymisestä. Täydennyspalvelushakemusten määrä kasvoi voimakkaasti vuonna 2022 ja määrä on pysynyt aiempaa huomattavasti korkeampana myös seuraavina vuosina. Vuonna 2021 hakemuksia tehtiin 435 kpl, vuonna 2022 3815 kpl, vuonna 2023 1651 kpl, vuonna 2024 3457 ja vuonna 2025 1625. Täydennyspalveluksen enimmäiskesto on 40 päivää, mutta käytännössä täydennyspalvelus on toteutettu viiden päivän mittaisena. Vuoden 2024 syyskuussa koulutuksen kesto lyhennettiin tilapäisesti kolmeen päivään kasvaneiden hakemuserien kasvun ja täydennyspalvelukseen määräämistä koskevan lakisääteisen määräajan vuoksi. Koulutettujen määrä oli vuonna 2021 203 henkilöä, vuonna 2022 637 henkilöä, vuonna 2023 1418 henkilöä, vuonna 2024 2055 henkilöä ja vuonna 2025.

2.1.2 Parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean suositukset

Ajalla 6.3.2020 – 31.10.2021 työskennelleen parlamentaarisen komitean tehtävänä oli selvittää yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Reunaehdoina komitealla oli, että kehittämisen tulee tuottaa sotilaalliselle maanpuolustukselle operatiivista lisäarvoa, tukea maanpuolustustahdon ylläpitämistä ja vahvistamista sekä kansalaisten yhdenvertaisuuden vahvistamista. Komitean mietintö Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen¹ julkaistiin 26.11.2021. Siinä tarkastellaan asevelvollisuuden ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistarpeita sekä siviilipalvelusjärjestelmän hyödyntämistä kokonaisturvallisuuden tarpeisiin.

Parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea esitti mietinnössään seuraavat tavoitteet siviilipalveluksen kehittämiseksi:

1. Siviilipalvelusjärjestelmä kytketään tiiviimmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin ja yhteiskunnan varautumiseen, ottaen kuitenkin huomioon siviilipalveluksen vakaumukseen perustuvan luonteen. Samalla on tärkeää säilyttää tasapaino palvelusmuotojen välillä siten, että kyky ja valmius sotilaalliseen maanpuolustukseen säilyy. Siviilipalvelus huomioidaan osana julkisen hallinnon valmiussuunnittelua.
2. Siviilipalveluksen peruskoulutusjakso uudistetaan varautumisen ja häiriötilanteiden hallinnan sisältökokonaisuuksilla kokonaisturvallisuuden periaatteen mukaisesti. Täydennyspalveluskoulutuksen opetussisältöihin lisätään varautumisen opintokokonaisuuksia.
3. Työpalveluspaikkoina toimivat ensisijaisesti kokonaisturvallisuuden kannalta olennaiset varautumisesta vastaavat organisaatiot. Työpalvelu suoritetaan varautumista ja valmiutta tukevissa, kokonaisturvallisuuden periaatteen näkökulmasta keskeisissä avustavissa tehtävissä.
4. Pelastustoimen ja väestönsuojelun toimialan kattavuutta siviilipalvelusjärjestelmässä kehitetään erillisen pilottikokeilun avulla.
5. Aloitettusta siviilipalveluksesta tai täydennyspalveluksesta on mahdollista siirtyä kerran varusmiespalvelukseen ja Puolustusvoimien reserviin. Suoritettujen palvelusvuorokausien hyväksilukemisesta luovutaan palvelusmuotojen luonteen ja sisällön eriytyneisyyden vuoksi.
6. Luodaan mahdollisuus naisten vapaaehtoiselle siviilipalvelukselle. Lähtökohtana on, että miehiä ja naisia koskevan sääntely on mahdollisimman lähellä toisiaan.
7. Palveluksessa olevien siviilipalvelusvelvollisten ja siviilivarantoon kuuluvien käytettävyys virka-aputehtäviin mahdollistetaan. Siviilivarannon käytettävyys muissakin kuin sotilaallisissa kriiseissä mahdollistetaan. Siviilipalvelusvelvollisten käytettävyyden kehittämiseksi eri valmiustilanteita varten perustetaan täydennyskoulutusjärjestelmä.
8. Siviilipalveluksen kestoa tarkastellaan, mikäli siviilipalvelusta kohdennetaan joihinkin erityisiin tehtäviin tai erikoiskoulutukseen.

¹ Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen. Parlamentaarisen komitean mietintö. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:91.

2.1.3 Kokonaisturvallisuus

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä annettu uudistettu Yhteiskunnan turvallisuusstrategia hyväksyttiin 16.1.2025. Strategiassa kuvataan kokonaisturvallisuuden toimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Kokonaisturvallisuus muodostaa perustan suomalaisen yhteiskunnan kriisinkestävyydelle. Uudistettu strategia korostaa yksilöiden roolia yhteiskunnan turvallisuuden avaintoimijoina. Kansalaisilla on oikeus ja velvollisuus toimia kykyjensä mukaisesti turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta vahvistavalla tavalla osana yhteisöjä ja yhteiskuntaa. Yksilöiden toimintakyky sekä turvallisuutta vahvistavat tiedot, taidot ja asenne muodostavat kokonaisturvallisuuden perustan.

Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömiä kokonaisuuksia, joihin kohdistuvia ihmisen aiheuttamia, teknologisesta kehityksestä syntyneitä tai luonnosta johtuvia uhkia ehkäistään ja torjutaan eri toimijoille määriteltyjen strategisten tehtävien avulla. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat johtaminen, kansainvälinen toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, talouden, infrastruktuurin ja huoltovarmuuden kokonaisuus, väestön toimintakyky ja palvelut sekä henkinen kriisinkestävyys.

Strategisten tehtävien toteuttaminen kaikissa turvallisuustilanteissa edellyttää sekä varautumista että vastetta. Varautumalla vähennetään uhkien realisoitumista ja edistetään yhteiskunnan valmiutta kohdata kriisejä. Vastatoimilla vähennetään realisoituneiden uhkien vaikutuksia ja edistetään yhteiskunnan toipumista kriiseistä. Varautumista johdetaan valmiuden saavuttamiseksi ja vastetta johdetaan haluttujen vaikutusten aikaansaamiseksi.

2.1.4 Väestönsuojelu

Väestönsuojelulla tarkoitetaan aseellisen hyökkäyksen johdosta tapahtuvaa toimintaa, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojeleminen hyökkäyksen vaaroilta ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle. Väestönsuojeluun kuuluvat humanitaariset tehtävät on tyhjentävästi lueteltu Geneven yleissopimusten (1949) lisäpöytäkirjassa (I pöytäkirja, vuodelta 1977) kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta. Väestönsuojelutehtävät ovat Geneven yleissopimusten I lisäpöytäkirjassa tarkoitettulla tavalla rajattu osa viranomaisten ja muiden toimijoiden säännönmukaisia eli jo normaalioloissa hoitamia tehtäviä. Rajaukset perustuvat toiminnan kohteeseen (siviiliväestö) ja toiminnan motiiviin (humanitäärisen). Kansainvälisen humanitäärisen oikeuden näkökulmasta tärkeää on, että väestönsuojeluorganisaatioille myönnetään status, joka takaa niille suojeleminen niiden suorittaessa tehtäviään, ja tunnus, jolla ne voidaan tunnistaa.

Väestönsuojelun tehtäviä lisäpöytäkirjan 61 artiklan mukaisesti ovat:

- Hälytystoiminta
- Evakuointi
- Suojista huolehtiminen
- Pimennystoimenpiteiden hoito
- Pelastustoiminta
- Lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto
- Sammutustoiminta
- Vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen

- Puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet
- Tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu
- Osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalu-eilla
- Välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen
- Surmansa saaneista huolehtiminen
- Avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi
- Edellä mainittujen tehtävien edellyttämät lisätoimenpiteet, mukaan lukien suunnittelu ja järjestely, muttei rajoittuen näihin.

Väestönsuojelulla on erityinen asema. Väestönsuojeluhenkilöstö, -materiaali ja -tilat nauttivat erityistä suojelua aseellisissa konflikteissa. Väestönsuojelutehtävissä toimivat eivät voi olla tukemassa sotilaallista maanpuolustusta eikä väestönsuojeluorganisaatio voi osallistua vihollista vahingoittaviin toimiin, jotta suojelun statusta ei menetetä.

Sisäministeriö päättää asianomaisen ministeriön tai hyvinvointialueen pelastusviranomaisen esityksestä, mitä henkilöitä, materiaalia ja tiloja suojelu koskee. Ahvenanmaan maakunnassa esityksen tekee Ahvenanmaan valtionvirasto.

Väestönsuojelun kansainvälisenä tunnuksena käytetään sinistä tasasivuista kolmiota oranssilla pohjalla.

Väestönsuojelutehtävät ja niiden hoitamiseen varautuminen jakautuvat Suomen lainsäädännössä useiden eri hallinnonalan viranomaisten vastuualueille. Osa tehtävistä vaatii usean eri hallinnonalan ja viranomaisen yhteistoimintaa (esim. evakuoinnit). Lisäksi viranomaisella voi olla useita eri tehtäviä, joista vain osa on väestönsuojelua. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysviranomaisten terveydenhuoltoon liittyvä työ on suojeltu punaisella ristillä, mutta evakuoiteihin ja psykososiaaliseen tukeen liittyvä työ nauttii suojelua väestönsuojelun tehtävänä.

Suomalaisessa järjestelmässä myös yksityisillä toimijoilla on merkittävä rooli väestönsuojelun kokonaisuudessa, sillä niiden omistuksessa tai hallinnassa on valtaosa Suomen väestönsuojelusta.

2.1.5 Valmiuslaki

Valmiuslain (1552/2011) tarkoituksena on poikkeusoloissa turvata väestön toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Valmiuslaissa säädetään normaalista poikkeavista toimivaltuuksista esimerkiksi perusoikeuksista poikkeamiseen, valtionalouden hoitoon ja hallinnon järjestämiseen poikkeusoloissa. Valmiuslain soveltamisala kattaa vain erityisen vakavat kriisit, jotka koskettavat koko kansakuntaa tai ainakin suurinta osaa siitä ja vaikuttavat koko yhteiskunnan toimivuuteen. Valmiuslain toimivaltuussäännöksiä voidaan soveltaa vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin. Valmiuslain 3 § sisältää poikkeusolojen määritelmän. Pykälän mukaan poikkeusoloja ovat:

- 1) Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys ja sen välitön jälkitila;

- 2) Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista;
- 3) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat;
- 4) erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila;
- 5) vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti; sekä
- 6) sellainen
 - a) julkisen vallan päätöksentekokykyyn;
 - b) rajaturvallisuuden tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen;
 - c) välttämättömien sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen saatavuuteen;
 - d) energian, veden, elintarvikkeiden, lääkkeiden tai muiden välttämättömien hyödykkeiden saatavuuteen;
 - e) välttämättömien maksu- ja arvopaperipalvelujen saatavuuteen;
 - f) yhteiskunnallisesti kriittisten liikennejärjestelmien toimivuuteen; tai
 - g) edellä a–f alakohdassa lueteltuja toimintoja ylläpitävien tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tai tietojärjestelmien toimivuuteen kohdistuva uhka, toiminta, tapahtuma tai näiden yhteisvaikutus, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti ja laajamittaisesti estyvät tai lamaantuvat tai joka muulla näihin vakavuudeltaan rinnastuvalla tavalla erityisen vakavasti ja olennaisesti vaarantaa yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia.

Ennen valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönottoa valtioneuvoston on yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa todettava, että maassa vallitsevat poikkeusolot. Valtioneuvoston käyttöönottoasetuksella valtioneuvosto oikeutetaan käyttämään yksilöityjä valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia. Asetus on annettava määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Eduskunta päättää, saako asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan ja onko se voimassa säädetyin vai sitä lyhyemmän ajan. Kiireellisessä tapauksessa valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että toimivaltuuksia voidaan soveltaa välittömästi. Tällainen asetus voidaan antaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Varsinaisesta toimivaltuuksien käytöstä säädetään tarkemmin niin sanotuilla soveltamisasetuksilla, jotka on annettava välittömästi eduskunnan käsiteltäväksi.

Valmiuslain yleistä työvelvollisuutta koskevan 95 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomessa asuva, jolla on kotikuntalainen mukainen kotikunta Suomessa ja joka on täyttänyt 18 mutta ei 68 vuotta, on velvollinen tekemään valmiuslain tarkoituksen toteuttamiseksi välttämätöntä työtä. Yleinen työvelvollisuus on mahdollista ottaa käyttöön vain sotilaallisissa poikkeusoloissa ja sen tarkoituksena on maanpuolustuksen, väestön suojaamisen, välttämättömän terveydenhuollon tai

vähimmäistoimeentulon taikka huoltovarmuuden kannalta erityisen merkityksellisen tuotannon turvaaminen. Erityisestä työvelvollisuudesta säädetään valmiuslain 95 §:n 2 momentissa. Erityinen työvelvollisuus on otettavissa käyttöön 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Se koskee vain valmiuslain tarkoituksen toteuttamiseksi välttämätöntä työtä terveydenhuollossa ja vain henkilöitä, jotka toimivat tai ovat saaneet koulutusta terveydenhuollon alalla.

Valmiuslain 17 luvussa säädetään väestönsuojeluvollisuudesta. Se voidaan ottaa käyttöön 3 §:n 1, 2, 4 ja 6 kohdan mukaisissa poikkeusoloissa ja se koskee sammutus- ja pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä sekä muita näihin rinnastettavia, väestön suojelemiseksi välttämättömiä tehtäviä. Muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa määräys väestönsuojelutehtäviin sekä erityiseen työvelvollisuuteen perustuva työmääräys voidaan antaa enintään kahdeksi viikoksi ja se voidaan uusia kerran.

2.2 Siviilipalveluksen sisältö

2.2.1 Koulutusjakso

2.2.1.1 Voimassa oleva sääntely ja nykytila

Siviilipalveluslain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan peruskoulutusjaksolla tarkoitetaan Siviilipalveluskeskuksessa siviilipalveluksen alkaessa suoritettavaa palvelusjaksoa, jonka tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa valmiuden työpalvelun suorittamiselle. Vuoden 2007 siviilipalveluslain kokonaisuudistuksessa myös koulutusjakso uudistettiin. Hallituksen esityksen (HE 140/2007 vp) mukaan siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikainen sijoitus siviiliviranomaisten alaisuudessa alkaisi näkyä koulutusjaksossa siten, että sisältö tukisi yleisiä kansalaisvalmiuksia, väestönsuojelua ja pelastustoiminnan yleisiä valmiuksia. Peruskoulutus sisältäisi käytännön koulutusta, joka hyödyttää siviilipalvelusvelvollisia ja yhteiskuntaa yleisesti niin normaalioloissa kuin mahdollisen kriisitilankin aikana. Hallituksen esityksessä asetettiin tavoitteeksi, että koulutus sisältää aina merkittävässä määrin ensiapuvalmiuksiin, pelastustoimeen ja väestönsuojeluun liittyvää koulutusta. Koulutusjakson pituutta ei säännellä laissa, mutta se on vakiintunut neljään viikkoon.

Vuoden 2007 hallituksen esitys ohjaa ottamaan koulutuksen sisällössä huomioon Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia (Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006) ja siinä määritellyt turvallisuustilanteet ja uhkamallit sekä eri hallinnonalojen mahdollisuudet hyödyntää siviilipalvelusjärjestelmän tarjoamia voimavaroja niille määritellyn strategisen tehtävän hoitamisessa. Ajatuksena oli, että uuden häiriö- ja poikkeustilanteiden käytettävyyttä koskevan sääntelyn myötä siviilipalvelukseen sisältyvää koulutusta hyödynnetään yhteiskunnan normaali- ja erityistilanteissa. Koulutuksen avulla haluttiin parantaa siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanon aikaisia sijoittamismahdollisuuksia siviililuonteisiin avustaviin kriisitehtäviin sekä parantaa yhteiskunnan toimintavalmiutta sekä normaali- että poikkeusoloissa.

Asevelvollisuuskomitea totesi vuonna 2021, että opetuksessa pääsääntöisesti huomioitiin yhteiskunnan elintärkeät toiminnot, mutta kokonaisturvallisuuden kokonaiskuva ei selkeästi välitynyt. Komitea ehdotti koulutusta kehitettäväksi suuntaan, joka systemaattisesti tukee kokonaisturvallisuusmallin toteuttamista ja yhteiskunnan varautumista ja esitti kokonaisturvallisuuden ja varautumisen perusteiden rakentamista kokonaisuudeksi, joka antaisi laajemmat perustiedot varautumisesta, häiriötilanteiden hallinnasta ja valmiussuunnittelusta. Komitea piti

mahdollisena sekä neljän viikon koulutusjakson säilyttämistä että koulutuksen pidentämistä kuuteen viikkoon.²

Parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean työskentely, Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa sekä hallitusohjelmakirjaukset ovat viime vuosina vaikuttaneet koulutussisältöjen kehittämiseen, suuntaamiseen ja muuttamiseen. Petteri Orpon hallitusohjelmaan sisältyvän, siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämistä väestönsuojelun tarpeisiin koskevan kirjauksen johdosta koulutusjaksoon ja täydennyspalveluskoulutukseen on lisätty syksystä 2023 alkaen aiempaa enemmän väestönsuojelun opetusta. Kaikkiin koulutuksen suuntautumisvaihtoehtoihin on lisätty asevelvollisuuskomitean suosituksen mukaisesti yhteinen kokonaisturvallisuuden ja varautumisen kokonaisuus, jossa sisältöinä on yhteiskunnan ja yksilön varautuminen, huoltovarmuus, väestönsuojelu, ensiapukoulutus, hygieniaosaamiskoulutus, informaatiovaikuttamisen tunnistaminen, digitaalinen turvallisuus sekä Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) peruskurssi. Kaikille yhteistä kokonaisuutta syvennetään ryhmäkohtaisesti painottuvilla varautumisen ja valmiuden kokonaisuuksilla, muun muassa ensihuollon, kadonneen henkilön etsinnän, paloturvallisuuden, ympäristöturvallisuuden (mm. öljyntorjunnan) ja henkisen ensiavun teemoilla. Koulutusjaksoon on lisätty kaksi uutta suuntautumisvaihtoehtoa, joista toinen keskittyy arjen turvallisuuteen ja toinen varautumiseen ja väestönsuojeluun. Myös täydennyspalveluskoulutukseen on lisätty kokonaisturvallisuuden ja varautumisen kokonaisuus.

Siviilipalveluskeskus on myös osallistunut aktiivisesti lähialueen viranomaisharjoituksiin, esimerkiksi öljyntorjunta-, evakuointi- ja säteilyturvaharjoituksiin. Siviilipalveluskeskuksessa on myös toteutettu suurempia öljyntorjuntaharjoituksia, jossa mukana on ollut Itä-Uudenmaan pelastuslaitos sekä muita yhteistyötahoja.

2.2.1.2 Koulutuksen kehittämistarpeiden arviointi

Asevelvollisuuskomitean suositukset koulutuksen osalta on toteutettu siinä laajuudessa kuin neljä viikkoa kestävä jakson puitteissa on mahdollista. Kehittämishankkeen esivalmisteluvaiheen viranomaiskyselyssä ilmeni uusia tarpeita koulutuksen kehittämiseen, erityisesti yhteistyöhön palveluspaikkoina toimivien viranomaisten kanssa. Tällainen kehittäminen ei sinällään edellytä säännösmuutoksia, mutta siviilipalveluslakiin voitaisiin lisätä maininta siitä, että koulutusjakson tarkoituksena on tukea siviilipalvelusvelvollisen ymmärrystä kokonaisturvallisuudesta. Koulutusjakson kytkeminen säännöksessä kokonaisturvallisuuteen lisäisi siviilipalvelusvelvollisten, palveluspaikkojen ja muiden viranomaisten tietoisuutta siviilipalveluksen kytkennästä kokonaisturvallisuuteen ja saattaisi edistää sitä, että koulutusjaksoon sisältyvää turvallisuuskoulutusta hyödynnettäisiin entistä enemmän myös työpalvelutehtävissä.

Selkeyden vuoksi koulutusjakson pituus voitaisiin määritellä lain tasolla. Erilaisten poikkeuksellisten tilanteiden kannalta olisi kuitenkin tärkeää, että kestoä määrittävä säännös olisi joustava. Myös koulutusjakson pidentämistä olisi syytä harkita, jotta koulutusjaksoon saataisiin sisällytettyä entistä laajemmin varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa käsitteleviä sisältöjä. Lisäksi voitaisiin harkita sitä, että koulutusjaksoon ei sovellettaisi 36–40 viikkotunnin työaikaä, jotta laajempien harjoitusten toteuttaminen ja viranomaisharjoituksiin osallistuminen helpottuisi.

Siviilipalvelusjärjestelmään ei sisälly kaikkia palveluksen suorittaneita koskevaa kertaavaa koulutusta. Vain täydennyspalvelusvelvolliset eli henkilöt, jotka ovat hakeutuneet siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisen jälkeen,

² Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen, s. 76–77.

voitaisiin voimassa olevan lain mukaan määrätä palvelukseen useamman kerran, kunnes täydennyspalveluksen enimmäisvuorokausimäärä, 40 päivää, täyttyy. Pelkästään täydennyspalvelusvelvollisia koskevaa kertausvelvoitetta ei kuitenkaan nähdä tarkoituksenmukaisena vaan olisi tärkeää, että kertausmahdollisuus koskisi kaikkia siviilivarantoon kuuluvia. Samalla täydennyspalveluksen nimelliskesto voitaisiin lyhentää, koska tarvetta vain heitä koskevalle kertaamiselle ei ole. Kertaavaa palvelusta olisi mielekästä järjestää ilmenevän tarpeen perusteella samansisältöisenä riippumatta siitä, missä vaiheessa siviilipalvelukseen on hakeuduttu.

2.2.2 Työpalvelu

2.2.2.1 Voimassa oleva sääntely ja nykytila

Siviilipalveluslain 3 §:n mukaan siviilipalvelukseen kuuluva työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja kulttuuritoimen, pelastustoimen, väestönsuojelun tai ympäristönsuojelun tehtävissä. Siviilipalveluspaikoista säädetään 8 §:n 2 ja 3 momentissa. Siviilipalveluspaikkana voi toimia siviilipalveluskeskus tai sen hyväksymä valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys; hyvinvointialue tai hyvinvointiyhtymä; kunnan viranomainen, kuntayhtymä tai kunnallinen liikelaitos; yliopistolain (558/2009) 1 §:ssä mainittu yliopisto; ammattikorkeakoulu, jolla on ammattikorkeakoululain (932/2014) 7 §:ssä tarkoitettu toimilupa; ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä; Pelastusopisto; uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta taikka yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö. Siviilipalveluspaikkana ei voi kuitenkaan toimia puolustusministeriö taikka sen hallinnonalan virasto tai laitos; puolueräkisteriin merkitty puolue; eduskuntaryhmistä annetussa laissa (979/2012) tarkoitettu eduskuntaryhmä; työmarkkinajärjestö; yhteisö, jonka pääasiallisena tarkoituksena on voiton tai muun välittömän taloudellisen ansion hankkiminen yhteisölle tai sen toimintaan osallisille taikka yhteisö, jolla ei ole toimintaedellytyksiä suorittaa 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä tai järjestää riittävää siviilipalvelusvelvollisen ohjausta ja valvontaa työpalvelun aikana.

Vuoden 2007 hallituksen esityksen mukaan työpalvelu suoritettaisiin aina siviililuonteisissa tehtävissä. Työpalvelupaikkoja ei olisi rajattu tiettyyn sektoriin, vaan samoin kuin kokonaisuudistusta edeltäneen lain mukaisesti työpalvelu voitaisiin suorittaa hyvin erityyppisissä tehtävissä. Tavoitteena olisi, että siviilipalvelusvelvollisia sijoittuisi mahdollisimman paljon etenkin pelastustoimen, väestönsuojelun, ympäristönsuojelun ja sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin. Kokonaisuudistuksessa ei tehty muutoksia palveluspaikkana toimimisen määrittelyyn. Yleishyödyllistä toimintaa harjoittavien yksityisoikeudellisten yhteisöjen säilyttämistä palveluspaikkoina perusteltiin sillä, että julkinen sektori on siirtänyt palveluita, esimerkiksi vanhustenhuoltoa ja päivähoitoa, huomattavassa määrin yksityisen sektorin hoidettavaksi ja tällaisten ulkoistettujen toimintojen puitteissa on runsaasti siviilipalvelusvelvollisille sopivia tehtäviä. Uudistuksessa säilytettiin myös menettely, jossa puolustushallinnolla säilyi mahdollisuus antaa lausunto yksityisoikeudellisten yhteisöjen palveluspaikkahakemuksiin.

Parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea totesi mietinnössään, että järjestelmään ei sisällynyt siviilipalvelusta kokonaisturvallisuuden periaatteeseen kytkevää ohjeistusta palveluspaikoille. Komitea katsoi, että työpalvelun sisältöä olisi perusteltua suunnata siten, että palvelu suoritettaisiin varautumista ja valmiutta tukevista, kokonaisturvallisuuden periaatteen kannalta

keskeisissä avustavissa tehtävissä. Lisäksi komitea arvioi, että siviilipalvelusvelvollisten laajamittaisempaa käyttöä julkisessa hallinnossa olisi syytä selvittää tarkemmin.³

Asevelvollisuuskomitea katsoi myös, että siviilipalveluspaikkojen jakautuminen eri toimialoille on epätasaista ja jotkut toimialat ovat jääneet marginaalisiksi.⁴ Komitea kehottikin selvittämään keinoja, joilla painotettaisiin tiettyjen kokonaisturvallisuuden kannalta keskeisten sektoreiden kattavuutta työpalvelupaikkoina. Komitea asetti tavoitteeksi, että palveluspaikkoina toimisivat ensisijaisesti kokonaisturvallisuuden kannalta olennaiset julkisen hallinnon organisaatiot ja niiden liikelaitokset. Toimijoina painotettiin hyvinvointialueita, valtion virastoja sekä kuntia varautumisen toimialoilla.⁵

Palveluspaikaksi hakeutuminen

Palveluspaikkaoikeutta haetaan Siviilipalveluskeskukselle osoitettavalla keskuksen verkkosivuilta löytyvällä hakemuslomakkeella. Hakemuksessa nimetään siviilipalvelusasioille vastuuhenkilö, joka vastaa palvelustehtävien määräämisestä ja niihin perehdyttämisestä sekä siviilipalvelusvelvollisen valvonnasta. Hakemuksessa palveluspaikka sitoutuu vastaamaan palveluspaikan velvoitteista.

Jokainen siviilipalveluspaikaksi hyväksytty paikka saa sopimusnumeron, joka on järjestysnumero ja toimii samalla asiointinumerona palveluspaikan ja Siviilipalveluskeskuksen välillä. Palveluspaikkanumeroita (sopimusnumeroita) on yhteensä yli 4000, mutta aktiivisia, voimassa olevia palveluspaikkasopimuksia on noin 1500. Yhden vuoden aikana työpalvelu toteutuu noin 500 organisaatiossa.

Palveluspaikkasopimus irtisanotaan pääsääntöisesti palveluspaikan toiveesta ja usein irtisanomisissa on kyseessä organisaatiomuutos tai useamman palveluspaikan yhdistäminen uuden palveluspaikkanumeron alle. Esimerkiksi hyvinvointialueiden aloittamisesta aiheutui runsaasti palveluspaikkasopimusten irtisanomisia, kun kunnat irtisanoivat sosiaali- ja terveystieteiden järjestämiseen liittyneitä sopimuksia. Palveluspaikkasopimuksia peruutetaan vuosittain tavallisesti noin 35 kappaletta. Siviilipalveluskeskus purkaa sopimuksia myös omasta aloitteestaan erityisesti silloin, jos palveluspaikan toiminta on lakannut. Uusia palveluspaikkahakemuksia on vuosittain tullut keskimäärin 65 kappaletta ja viimeisen neljän vuoden vaihteluväli on 52–80 hyväksyttyä palveluspaikkaa. Uudet palveluspaikat jakautuvat melko tasaisesti julkisen hallinnon ja yksityisten yhteisöjen paikkoihin. Hakemuksen käsittely yksityisten yhteisöjen paikkojen osalta noin 2–4 viikkoa. Julkisen hallinnon paikkojen hyväksymisprosessi on nopeampi.

Palveluspaikan määräytyminen

Palveluspaikan hakemisen prosessi muistuttaa paljon tavanomaista rekrytointiprosessia. Palveluspaikat ratkaisevat itse, milloin siviilipalvelusvelvollisia otetaan palvelukseen, millaisia tehtäviä heille osoitetaan ja mitä edellytyksiä palvelukseen haettavalle velvolliselle asetetaan. Palveluspaikat laativat ilmoitukset avoimista palveluspaikoista itsenäisesti ja huolehtivat velvollisten hakemusten käsittelystä, haastatteluista ja valinnasta. Siviilipalveluskeskuksen verkkosivuilta löytyvät kaikki palveluspaikat sekä avoimeksi ilmoitetut palveluspaikat tehtävänkuvauksineen. Ilmoituksia avoimista palveluspaikoista on yleensä yli sata kappaletta ja uusia palveluspaikkoja tulee haettavaksi vähintäänkin viikoittain. Velvolliset voivat hankkia palveluspaikan

³ Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen, s. 77–78.

⁴ Käytettävissä ei ollut ajan tasalla olevaa tilastoa aktiivisista palveluspaikoista.

⁵ Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen, s. 77–78.

myös itsenäisesti omia verkostojaan hyödyntäen. Palveluspaikan ja velvollisen välille tehdään sitoumus, jonka molemmat osapuolet allekirjoittavat, ja jonka pohjalta Siviilipalveluskeskus antaa työpalvelumääräyksen.

Siviilipalvelusvelvollisia kannustetaan palveluspaikan hankkimiseen jo hyvissä ajoin ennen koulutusjakson alkamista. Koulutusjakson aikana saa myös tukea palveluspaikan löytämiseksi. Koulutusjakson jälkeen vailla palveluspaikkaa olevat velvolliset hakevat palveluspaikkaa kuukauden mittaisella ns. intensiivijaksolla.

Nykyinen palveluspaikkajakauma

Vuosittain työpalvelukseen siirtyy noin 1000 koulutusjakson käynnyttä siviilipalvelusvelvollista ja he suorittavat työpalveluksensa noin 500 eri palveluspaikassa. Palveluspaikkojen ja -tehtävien jakautumista toimialoittain ei ole tilastoitu systemaattisesti. Tilastointia kehitetään vuosien 2025 ja 2026 aikana mm. tarkemmalla toimialaluokittelulla, jotta jatkossa työpalveluksesta olisi jatkuvasti saatavilla yksityiskohtaisempaa seurantatietoa.

Siviilipalveluskeskus teki syyskuussa 2024 sen hetkistä työpalvelustilannetta kuvaavan poikkileikkauksen. Tarkasteluhetkellä työpalvelusta suoritti 729 siviilipalvelusvelvollista 342 eri organisaatiossa. Julkishallinnollisia organisaatioita näistä on 231 ja yksityisoikeudellisia 111. Eniten oli kuntia ja kuntayhtymiä (yhteensä 127). Valtion yksiköitä oli eniten valtion budjettitaloudessa (35) ja muiden valtion hallinnon yksiköiden määrä oli 16. Hyvinvointialueiden yksiköitä joukossa oli 27 ja seurakuntia 16.

Yhden palveluspaikkasopimuksen alla voi työskennellä yhtä aikaa useampia siviilipalvelusvelvollisia. Syyskuun 2024 poikkileikkauksessa velvollisia oli jokaisessa organisaatiossa keskimäärin 2,1. Hajonta oli kuitenkin huomattavan suurta, 1–32 henkilöä organisaatiota kohti, ja palveluspaikkansa ainoana siviilipalvelusvelvollisena palvelusta suoritti 65 % velvollisista.

Julkishallinnolliset organisaatiot korostuivat poikkileikkaustarkastelussa niin organisaatioiden kuin palveluksessa olevien velvollisten määrän suhteen. Palvelustehtäviä tarkasteluhetkellä tarjonneista organisaatioista julkishallinnollisia oli 68 %. Palveluksessa olleista velvollisista julkishallinnollisissa organisaatioissa palveli 77 %. Niistä 12 organisaatioista, joissa palvelustaan suoritti 10 velvollista tai enemmän, julkishallinnollisia oli 11. 4–9 velvollista tarkasteluhetkellä työllistäneistä 21 organisaatiosta julkishallinnollisia oli 16. Yksityisoikeudellisissa organisaatioissa on tyypillisesti kerrallaan palveluksessa vain yksi siviilipalvelusvelvollinen.

Helmikuussa 2026 toteutetussa suppeammassa poikkileikkaustarkastelussa työpalvelua suorittavia velvollisia oli 788 ja heistä 74 % suoritti työpalvelua julkishallinnollisissa organisaatioissa ja 26 % yksityisoikeudellisissa organisaatioissa. Työpalvelua suoritettiin 355 eri siviilipalveluspaikassa.

Myös helmikuussa 2024 tehtiin poikkileikkauksen palveluspaikkoihin, tosin luokittelu oli toisenlainen. Silloin 35 % työpalvelussa olevista henkilöistä palveli määrittelemättömässä julkisessa hallinnossa, 18 % julkishallinnon sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä, 16 % julkishallinnon koulutusorganisaatioissa ja 7 % julkishallinnon virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoimissa. Yhteensä julkishallinnossa palveli 87 % palveluksessa olleista henkilöistä. Järjestöjen toimialat jakautuivat melko tasan liikunnan, sosiaali- ja terveydenhuollon, uskonnollisten yhteisöjen, kulttuurin ja koulutuksen välillä.

Palveluspaikoille annettu kokonaisturvallisuutta koskeva ohjeistus

Asevelvollisuuskomitean kiinnitettyä huomiota kokonaisturvallisuuteen liittyvän ohjeistuksen puuttumiseen kokonaisturvallisuuden ja siviilipalveluksen kytköksen käsittelyä palveluspaikojen kanssa on lisätty. Siviilipalveluspaikoille painotetaan siviilipalveluksen olevan velvollisen vakaumukseen perustuva maanpuolustusvelvollisuuden suorittamisen muoto. Palveluspaikkaohjeistukseen sisältyy palveluspaikkojen kannustaminen kokonaisturvallisuutta tukevien tehtävien osoittamiseen palveluksessa oleville siviilipalvelusvelvollisille. Kokonaisturvallisuuden malli ja palveluspaikan oman toiminnan peilaaminen malliin kuuluu myös paikan päälle suuntautuvien palveluspaikkakäyntien ohjelmaan. Kokonaisturvallisuuden toimintamalli ja sen toteuttaminen siviilipalveluksessa on ollut myös palveluspaikoille suunnatun neuvottelupäivän sisältönä.

Palveluspaikkana toimimisen esteistä

Esivalmisteluvaiheessa toteutetussa valtion virastoille ja hyvinvointialueille suunnatussa kyselyssä monet vastaajat toivat esiin esteitä palveluspaikkana toimimiselle. Monet vastaajat toivat esiin palveluspaikalle koituvan hallinnollisen taakan ja toivoivat työpalveluun liittyvien hallinnollisten tehtävien, kuten päivärahojen maksamisen, keskittämistä joko hallinnonalakohtaisesti tai Siviilipalveluskeskukseen. Myös työpalvelusta palveluspaikalle aiheutuvat kustannukset nähtiin esteenä ja erityisesti niukkenevien resurssien aikana toivottiin palveluksen järjestämiseen sellaista ratkaisua, jossa työpalveluajan kustannukset eivät rasittaisi toimintayksikön budjettia. Myös suhteellisen usein toistuvan perehdyttämisen todettiin aiheuttavan resurssihaasteita. Monet vastaajat korostivat myös sitä, että kyseisessä organisaatiossa ei ole sellaisia tehtäviä, joista selviäisi ilman soveltuvaa, ennen palvelusta hankittua koulutusta. Lisäksi jotkut, erityisesti varautumisen ja valmiuden tehtävissä toimivat vastaajat korostivat virkavastuun merkitystä tehtävissä ja katsoivat siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämistä rajoittavaksi seikaksi sen, että siviilipalvelusvelvollisille ei ole säädetty salassapitovelvollisuutta eikä virkavastuuta.

2.2.2.2 Nykytilan arviointi ja kehittämismahdollisuudet

Voimassa olevassa siviilipalveluslaissa työpalvelua koskevien säännösten muotoilu on jätetty varsin avoimeksi. Työpalvelupaikaksi määräytyminen perustuu organisaation tekemään hakeukseen. Työpalvelupaikkojen kirjo on siten muotoutunut sen mukaan, mitkä organisaatiot ovat halunneet hakeutua palveluspaikoiksi ja tarjota palveluspaikkoja. Palveluspaikaksi hakeutuminen ei myöskään velvoita organisaatiota tarjoamaan palvelustehtäviä, vaan se voidaan ratkaista tilannekohtaisesti organisaation tarpeiden ja resurssien perusteella.

Voimassa olevassa laissa mainittuihin sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä opetus- ja kulttuuri-toimeen sijoittuu nykytilassa runsaasti palveluspaikkoja. Sen sijaan pelastustoimen, väestönsuojelun ja ympäristönsuojelun alalla on varsin vähän palveluspaikkoja. Siviilipalveluspaikkojen toimialoittaisen jakautumisen keskitetty ohjaaminen ei ole mahdollista järjestelmässä, jossa palveluksen kustannukset katetaan palveluspaikkaorganisaation määrärahoista. Organisaatiot joutuvat tarkoin harkitsemaan, miten määrärahat käytetään mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti eikä siviilipalvelusvelvollisia välttämättä pystytä ottamaan tilanteessa, jossa on tarve rekrytoida ammattilaisia pitkäkestoisiin työ- ja virkasuhteisiin. Lisäksi säännöksessä mainittu väestönsuojelu on keskeisesti poikkeusoloihin liittyvää toimintaa eikä siihen liittyviä työtehtäviä normaalioloissa ole kovinkaan paljon.

Siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen yhteydessä siviilipalveluslakiin otettiin toimialoja yleisesti luonnehtiva säännös, joka kuvasi sekä senhetkistä tilannetta että tavoitetilaa. Säännös on

muotoilultaan kuvaileva eikä sillä ole ollut ohjausvaikutusta siihen, millä aloilla työpalvelua suoritetaan. Luettelo ei kata kaikkia kokonaisturvallisuuden kannalta keskeisiä toimialoja ja esimerkiksi sisäisen turvallisuuden kannalta merkittävä poliisitoimi puuttuu luettelosta.

Asevelvollisuuskomitean tavoite julkisen sektorin ensisijaisuudesta palveluspaikkoina toteutuu nykytilassa, kun noin 70–80 % velvollisista suorittaa palveluksensa julkishallinnon organisaatioissa ja myös valtaosa yksityisoikeudellisissa organisaatioissa suoritettavasta työpalvelusta kytkeytyy yhteiskunnan peruspalveluiden ylläpitoon. Saatavilla ei kuitenkaan ole kattavaa tietoa siitä, missä määrin palvelustehtävät ovat komitean tavoitetilan mukaisesti nimenomaisesti varautumista ja valmiutta tukevia, kokonaisturvallisuuden periaatteen kannalta keskeisiä avustavia tehtäviä. Komitea ei määritellyt tällaisia tehtäviä tarkemmin ja onkin vaikea arvioida esimerkiksi sitä, missä määrin komitea sisällytti ajattelussaan näihin tehtäviin yhteiskunnan peruspalveluiden, esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen, ylläpitämistä tukevia tehtäviä, jotka tämänhetkessä palveluspaikkajakaumassa ovat merkittävässä roolissa. Näitä tehtäviä suoritetaan merkittävässä määrin sekä julkisen hallinnon palveluspaikoissa että yksityisten yhteisöiden palveluspaikoissa.

Asevelvollisuuskomitean tahtotila jäi hieman epäselväksi sen osalta, haluttiinko kehittää siviilipalveluksen hyödyntämistä suppeasti valtiolla vai laajasti julkisella sektorilla. Esivalmisteluvaiheessa tehdyn kyselyn perusteella valtion organisaatioissa on vain maltillista lisäysmahdollisuutta normaaliolojen siviilipalvelustehtävien määrässä. Vastauksissa huomautettiin, että mikäli valmiutta ja varautumista jatkossa painotetaan palvelustehtävien kriteerinä tiukasti, osa nykyisistäkin tehtävistä putoaa pois. Lisäksi vastauksissa huomautettiin, että kokonaisturvallisuuden toimintamallin kannalta keskeisiä toimijoita eivät ole vain valtion virastot. Sen, että siviilipalvelus palvelee asevelvollisuuskomitean ajattelun mukaisesti valtion intressiä, ei tarvitsekaan tarkoittaa, että kaikki palveluspaikat ovat valtiolla, vaan esimerkiksi hyvinvointialueilla, kunnilla ja varautumisjärjestöillä on merkittäviä varautumisen ja valmiuden vastuita. Tätä myös asevelvollisuuskomitea toi esiin valtion intressin ohella. Myös valtaosa yksityisoikeudellisissa organisaatioissa suoritettusta työpalvelusta kytkeytyy yhteiskunnan peruspalveluiden ylläpitoon.

Voimassa olevaan siviilipalveluslakiin ei sisälly sellaista mekanismia, jolla palveluspaikaksi soveltuvia organisaatioita voitaisiin tarkemmin ohjata tai velvoittaa hakeutumaan palveluspaikoiksi tai ottamaan siviilipalvelusvelvollisia, vaan harkinta on jätetty yksittäisille organisaatioille. Poikkeuksellisia tilanteita varten on olemassa 10 §:ssä säädetty menettely, jolla valtioneuvosto voisi työ- ja elinkeinoministeriön esityksestä määrätä eri ministeriöiden hallinnonaloille sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten määrän. Palveluspaikkajakauman ohjaamisen kannalta välttämättömiä muita ministeriöitä ei ole huomioitu laissa. Esimerkiksi siviilipalvelusasian neuvottelukunnan (josta säädetään siviilipalveluslain 6 §:ssä ja tarkemmin siviilipalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1461/2007 1–2 §:ssä) tehtäviin ei kuulu palveluspaikkajakauman seuraaminen eikä jäsenenä ole muita ministeriöitä kuin työ- ja elinkeinoministeriö ja puolustusministeriö.

Palvelustehtäviä koskevassa kehittämisessä on tärkeää pitää huolta siitä, ettei vähennetä palvelustehtävien määrää ja siten heikennetä siviilipalvelusjärjestelmän tehokkuutta. Nykyisessä toteutustavassa se, että palveluspaikat maksavat palveluksen kulut, takaa palveluksen tehokkaan toteutumisen, kun palveluspaikoilla on intressi saada työsuoritukseen vastine maksamilleen kustannuksille. Jos kustannukset esimerkiksi siirrettäisiin palveluspaikoilta valtiolle ja samalla määrättäisiin se määrä velvollisia, joka kunkin organisaation on otettava palvelukseen, palveluspaikoilla ei olisi kannustetta eikä välttämättä realistista mahdollisuuttakaan työllistää jokaista palvelukseen tulevaa tehokkaasti. Palveluspaikoilla olisikin hyvä edelleen säilyä vaikutusmahdollisuus siihen, mikä määrä velvollisia heidän organisaatiossaan palvelee ja missä tehtävissä. Palveluspaikat ovat eri yhteyksissä tuoneet esille, että palveluspaikoilla toivotaan säilyvän

mahdollisuus valita myös palvelukseen tuleva henkilö ja varmistua itse hänen sopivuudestaan tehtävään.

Asevelvollisuuskomitean suositusten huomioimiseksi olisi harkittava säännöstä, joka ohjaisi työpalvelua yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukeviin tehtäviin. Työpalvelutehtävien suuntaamisen tällä tavoin ei tarvitsisi tarkoittaa sitä, että palvelusorganisaatioita koskevaa sääntelyä muutettaisiin, vaan palveluksen sisältö voi kaikissa voimassa olevan lain mukaisissa palvelupaikoissa koostua ainakin joiltakin osin tämän tavoitteen mukaisista tehtävistä.

2.3 Siviilipalvelus erilaisissa kriisitilanteissa

2.3.1 Yleistä

Siviilipalvelusvelvollisten asemasta ja velvollisuuksista valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa, puolustuslainsäädännön (1083/1991) soveltamistilanteissa sekä normaaliajan vakavissa häiriötilanteissa säädetään siviilipalveluslain 9 luvussa. 64 § sisältää säännökset koskien ylimääräistä palvelusta normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa ja 65 ja 65 a §:t säännökset koskien liikekannallepanon aikaista palvelusta.

Ylimääräistä palvelusta ja liikekannallepanon aikaista palvelusta koskevat säännökset lisättiin siviilipalveluslakiin vuoden 2007 kokonaisuudistuksessa. Aiemmin siviilipalvelusvelvolliset oli vapautettu Puolustusvoimien alaisesta palveluksesta vain rauhan aikana, ja sodan aikana heidän asemastaan ja velvollisuuksistaan olisi päättänyt Puolustusvoimat. Siviilipalvelusvelvollisten sodan ajan asemasta ja tehtävistä ei ollut säännöksiä, joten heidän liikekannallepanon aikainen sijoittelunsa oli jäänyt avoimeksi ja suunnittelemattomaksi eikä vakaumuksen huomioon ottamista voitu katsoa turvatuksi. Sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten että perustuslaillisen toimeksiannon kannalta katsottiin tarpeelliseksi ulottaa siviilipalvelus myös poikkeusolojen ajalle ja säätää siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaisesta asemasta siviilipalveluslaissa.

Siviilipalvelusvelvollisten ja asevelvollisuuslain alaisten asevelvollisten velvoitteet palvelukseen ovat siviilipalveluslain 9 luvun tilanteissa yhtenevät. Siviilipalveluslakiin ei hallituksen esityksen mukaan ole tarpeen tuoda omia erityissäännöksiä normaaliajan vakavien häiriötilanteiden tai poikkeusolojen kriteereiksi tai toteamisedellytyksiksi, vaan niiden käsilläolo, sovellettavuus ja sen tuomat velvoitteet määräytyisivät siviilipalvelusvelvollisten osalta samoilla perusteilla ja samanaikaisesti kuin asevelvollisuuslain mukaisessa palveluksessa olevilla.

Siviilipalveluskeskus sijoittaisi liikekannallepanon aikana siviilipalvelusvelvolliset palvelukseen poikkeusolojen palvelupaikkojen pyyntöjen perusteella ja vastaisi ylimääräisen palveluksen järjestämisestä normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa.

Vuoden 2007 kokonaisuudistuksessa siviilipalveluslakiin lisättiin myös mahdollisuus, että Siviilipalveluskeskus voi omasta aloitteestaan siirtää työpalvelua suorittavan velvollisen toiseen palveluspaikkaan merkittävän yleisen edun perusteella (16 § 2 mom). Uuden säännöksen tavoitteena oli mahdollistaa siviilipalvelusvelvollisten käyttö palveluksensa aikana äkillisiin, yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeisiin siviililuonteisiin kriisitehtäviin. Myös viranomaisten yhteistyötä pelastustoiminnassa koskevaan pelastuslain (379/2011) 46 §:ään sisältyy 2 momentin 11 kohta, jonka mukaan Siviilipalveluskeskus osallistuu pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun sen mukaan kuin osallistumisesta erikseen säädetään tai määrätään.

2.3.2 Palveluksessa olevien velvollisten käyttö viranomaisten apuna

Siviilipalveluslain 16 §:n 2 momenttiin sisältyy säännös, jonka mukaan Siviilipalveluskeskus voi merkittävän yleisen edun niin vaatiessa päättää siviilipalveluspaikan siirrosta omasta aloitteestaan. Lisäksi 3 momentin mukaan voidaan poiketa siviilipalveluspaikan siirtoa koskevasta kuulemisvelvoitteesta, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu merkittävään yleiseen etuun. Pelastuslain (379/2011) 46 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaan Siviilipalveluskeskus osallistuu pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun sen mukaan kuin osallistumisesta erikseen säädetään tai määrätään.

Säännös, jonka nojalla Siviilipalveluskeskus voi omasta aloitteestaan siirtää siviilipalvelusvelvollisen toiseen palveluspaikkaan merkittävän yleisen edun perusteella, lisättiin siviilipalveluslakiin vuoden 2007 kokonaisuudistuksessa. Hallituksen esityksessä mainittiin esimerkkeinä tilanteita, joihin Siviilipalveluskeskus voisi harkintansa mukaan määrätä palveluksessa oleville velvollisille lyhytaikaisen siirron, runsaasti äkillistä apu-työvoimaa vaativat tilanteet, kuten tulvilanteet, öljyonnettomuudet, etsintätehtävät tai maastopalot. Hallituksen esityksessä täsmennetään, että tällaisissa muita viranomaisia avustavissa tehtävissä siviilipalvelusvelvollinen suorittaisi palvelustaan pääsääntöisesti Siviilipalveluskeskuksen alaisuudessa, mutta Siviilipalveluskeskus voisi määrätä velvollisen myös muun pelastusoperaatiosta vastaavan organisaation palvelukseen. Osittain tämän pelastustehtäviin liittyvät siirtomahdollisuuden vuoksi siviilipalvelusvelvollisten koulutusjaksoon lisättiin uudistuksen yhteydessä ensiapuvalmiuksiin, pelastustoimeen sekä väestönsuojeluun liittyvää koulutusta. Hallituksen esityksessä myös ilmaistiin lain tavoitteeksi, että yhteistyö pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvien viranomaisten kanssa korostuu ja lisääntyy.

Pelastuslain 46 §:n 2 momentin 11 kohta huomioi siviilipalveluslakiin lisätyn siirtomahdollisuuden. Pelastuslain hallituksen esityksessä (HE 257/2010 vp) ei tarkenneta siviilipalvelusvelvollisten mahdollista roolia pelastustoiminnassa – kyseisen pykälän todetaan olevan informatiivinen ja korostavan erityisesti säännöksessä lueteltujen viranomaisten velvollisuutta toimia yhteistyössä pelastusviranomaisten kanssa pelastustoimintaan varautumisessa sekä pelastustoiminnassa. Niiden viranomaisten osalta, joilla ei ole oman hallinnonalansa lainsäädännössä määriteltyä velvoitetta osallistua pelastustoimintaan, pelastustoiminnan kannalta keskeisimmät tehtävät kuvataan informatiivisesti tässä säännöksessä. Viranomaisen tehtävät perustuvat kuitenkin aina viranomaisen lakisääteiseen tehtäväalaan ja viranomaisesta koskevaan erityislainsäädäntöön.

Nykytilan arviointi ja kehittämistarpeet

Siviilipalveluskeskuksen valmiussuunnittelussa varaudutaan tilanteisiin, joissa muu viranomaisen pyytäisi Siviilipalveluskeskukselta apua tehtävistään suoriutumiseen. Näitä voivat olla mm. normaaliolojen suuronnettomuudet (suojaväistö, ensihuoltotoimet) ja kadonneen henkilön etsintätilanteet. Helpoimmin liikuteltavan joukon muodostavat koulutusjaksolla olevat ja Siviilipalveluskeskuksessa työpalvelua suorittavat velvolliset. Siviilipalveluskeskuksen arvion mukaan avunpyyntöä seuraavana päivänä lähtövalmiina olisi noin 40 velvollista, riippuen hieman koulutusjakson järjestelyistä. Lähtö saman päivän kuluessa olisi epätodennäköinen lähinnä logistiikkajärjestelyiden (Siviilipalveluskeskuksella on kuljetuskapasiteettia vain noin 10 henkilölle) sekä mahdollisesti tarvittavan täydentävän koulutuksen vuoksi. Loput noin 120 koulutusjaksoa suorittavaa olisi käytettävissä noin kahden päivän viiveellä riippuen siitä, millaista koulutusta (esimerkiksi kadonneen henkilön etsintä) heille pitäisi antaa ennen lähtöä ja kuinka kauas olisi tarve matkustaa. Siviilipalveluskeskuksen sijainti Lapinjärvellä aiheuttaa sen, että alueellisesti kyseeseen tulisivat helpoimmin Uusimaa, Kymenlaakso ja Päijät-Häme.

Voimassa olevan siviilipalveluslain hallituksen esityksessä on mainittu esimerkkeinä tilanteista, joissa Siviilipalveluskeskus voisi harkintansa mukaan määrätä palveluksessa oleville siviilipalvelusvelvollisille lyhytaikaisen siirron omasta aloitteestaan, runsaasti äkillistä apu-työvoimaa vaativat tilanteet kuten esimerkiksi tulvatilanteet, öljyonnettomuudet, etsintätehtävät tai maastopalot.

Vuoden 2007 hallituksen esityksessä mainittiin esimerkkeinä tilanteista, joihin Siviilipalveluskeskus voisi harkintansa mukaan määrätä palveluksessa oleville velvollisille lyhytaikaisen siirron, tulvatilanteet, öljyonnettomuudet, etsintätehtävät tai maastopalot. Tällaisiin tilanteisiin osallistuu usein useita eri viranomaisia. Esimerkiksi maastopaloihin liittyvä sammutustoiminta on pelastustoimen vastuulla ja poliisi puolestaan huolehtii vaara-alueiden eristämisestä ja muista järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvista tehtävistä onnettomuuspaikalla. Etsintätilanteissa poliisi huolehtii kadonneiden etsinnästä maa-alueilla ja sisävesillä, kun taas pelastustoimen vastuulla olevaa pelastustoimintaa on esimerkiksi lumeen hautautuneiden henkilöiden etsiminen.

Esivalmisteluvaiheessa on myös tuotu esiin, että pelastustoimintaan osallistuminen edellyttää pelastuslain 57 §:n kelpoisuusvaatimusten täyttymistä ja näin ollen vähintään sopimushenkilöstön koulutusta vastaavaa koulutusta. Pelastustoiminnalla tarkoitetaan kiireellisiä tehtäviä, joiden tarkoituksena on pelastaa ja suojata ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä onnettomuuden uhatessa tai sattua sekä rajoittaa onnettomuudesta aiheutuvia vahinkoja ja lieventää onnettomuuden seurauksia. Esimerkiksi maastopalojen sammutus tai lumeen hautautuneiden etsintä on pelastustoimintaa. Kelpoisuusvaatimuksilla halutaan varmistaa tietty osaamistaso ja pelastustoimintaan osallistuvien työturvallisuusnäkökulma.

Edellä mainittu vaatimus ei koske pelastustoimintaan liittyviä ja toimintaa tukevia avustustehtäviä. Maastopalojen sammutuksessa voi olla tarvetta erilaisten avustustehtävien hoitamiseksi. Myös tulvatilanteet nähdään tilanteina, joissa voi olla tarvetta isolle määrälle apukäsiä. Käytännössä esimerkiksi sammutustoimintaan liittyviä avustustehtäviä voivat olla muun muassa kalustohuolto ja henkilöstön muonitus. Tulvatilanteissa hiekkasäkkien täyttäminen ja kantaminen voisivat olla tällaisia tehtäviä. Pelastustoiminnan avustustehtävät suoritetaan pelastustoimen henkilöstön ohjauksen alla. Tausta-ajatuksena on varmistaa, ettei avustustehtäviä suorittavalle henkilön turvallisuudelle tai terveydelle aiheudu haittaa tai vaaraa. Avustavat tehtävät eivät edellytä erityistä koulutusta.

Käytännössä mahdollisuutta hyödyntää siviilipalvelusvelvollisia pelastustoimen apuna ei ole käytetty. Siviilipalvelusta, koulutuksen sisältöä ja palveluspaikan siirron mahdollistavaa säännöstä ei välttämättä tunneta viranomaisten kentällä kovin laajasti eikä siviilipalvelusvelvollisten tilapäinen hyödyntäminen sisälly viranomaisten valmiussuunnitelmiin. Siviilipalveluskeskuksen ja muiden viranomaisten yhteistyön tiivistämisellä olisi mahdollista edistää säännöksen tuntemista viranomaisten keskuudessa ja siten myös siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämistä.

Siviilipalveluslain 16 §:n 2 momenttiin sisältyvän palveluspaikan lyhytaikaista siirtoa koskevan säännöksen erottaminen omaksi pykäläkseen voisi selkeyttää ja tehdä tunnetuksi tätä mahdollisuutta. Siviilipalveluskeskuksen oma-aloitteisen palveluspaikan siirron lyhytaikaisuuden vaatimuksesta luopuminen poikkeusoloissa turvaisi sitä, että työpalvelu kohdennettaisiin poikkeusoloissa kaikkein olennaisimpiin tehtäviin. Tämä edistäisi viranomaisten mahdollisuutta hyödyntää siviilipalvelusvelvollisten työpanosta erilaisissa ennakoimattomissa, poikkeusoloissa ilme-nevissä tarpeissa.

Aiemmassa valmistelussa on tunnistettu riski, että työpalvelua suorittavien siviilipalvelusvelvollisten laajamittaisessa käytössä viranomaisia avustaviin tehtäviin saattaisi olla

työpalveluorganisaatioille palveluksen kulun suunnittelua vaikeuttava vaikutus. Jos nähtäisiin todennäköiseksi, että työpalvelua suorittavat henkilöt saatettaisiin lyhyellä varoitusaajalla määrätä toisiin tehtäviin, halu toimia palveluspaikkana saattaisi vähentyä, kun koettaisiin, ettei siviilipalvelusvelvollisten työpanos välttämättä olisi käytettävissä silloin kun sitä tarvittaisiin. Haasteena on nähty myös se, jos siviilipalveluspaikka joutuisi maksamaan palveluskustannukset myös siltä ajalta, jonka velvollinen on määrättynä toista viranomaista avustavaan tehtävään.

2.3.3 Ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus

Ylimääräinen palvelus

Ylimääräisestä palveluksesta säädetään 64 §:ssä ja liikekannallepanon aikaisesta palveluksesta 65 §:ssä. Ylimääräisen palveluksen tarkoituksena on normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa nopeasti harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia. Hallituksen esityksen (140/2007 vp) mukaan palveluksen tarkempi sisältö määräytyy kulloisenkin häiriötilanteen edellyttämät erityistarpeet ja vaatimukset huomioiden. Ylimääräisellä palveluksella voidaan varmistaa sitä, että siviilipalvelusvelvolliset ovat toimintakykyisiä ja heillä on vallitsevan häiriötilanteen mukaiset riittävät taidot ja valmiudet toimia liikekannallepanon aikaisissa siviililuonteisissa avustavissa kriisitehtävissä.

Velvollisuus osallistua ylimääräiseen palvelukseen koskee siviilivarantoon⁶ kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia, joita on tällä hetkellä noin 32 000. Tasavallan presidentti voi tehdä valtuutus päätöksen ylimääräiseen palvelukseen määräämisestä. Päätöksenteko tapahtuu valtioneuvoston esittelystä ja sen tulee ajallisesti seurata välittömästi asevelvollisuuslain soveltamisalaan kuuluville annettua määräystä. Päätöksen jälkeen Siviilipalveluskeskus voi antaa määräyksen ylimääräiseen palvelukseen. Koska kysymyksessä olisi jo vakava häiriötilanne tai poikkeusolot, Siviilipalveluskeskuksella on oikeus määrätä siviilipalvelusvelvollinen aloittamaan ylimääräisen palveluksen välittömästi tämän saatua määräyksen.

Ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen keston, peruuttamisen samoin kuin ylimääräisestä palveluksesta vapauttamisen ja kotiuttamisen osalta sovelletaan vastaavasti mitä asevelvollisuuslain 83—85 §:ssä säädetään. Asevelvollisuuslain 83 §:n mukaan päätös ylimääräisestä palveluksesta annetaan määräajaksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Päätös on peruutettava, kun puolustusvalmiuden kohottamiseen ja ylläpitämiseen johtanut tilanne sen sallii.

Liikekannallepanon aikainen palvelus

Siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta päättää valtioneuvoston esityksestä tasavallan presidentti. Hallituksen esityksen (HE 140/2007 vp) mukaan päätöksen tulisi seurata ajallisesti välittömästi Puolustusvoimien liikekannallepanopäätöstä. Puolustusvoimien osittaisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä siviilivarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen (n. 32 000 henkilöä) ja Puolustusvoimien yleisen liikekannallepanon myös lisävarantoon⁷ kuuluva siviilipalvelusvelvollinen (n. 24 000 henkilöä).

⁶ Siviilipalveluksen suorittaneet sekä täydennyspalvelukseen hyväksytyt henkilöt sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 65 vuotta.

⁷ Lisävarannolla tarkoitetaan siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole vielä aloittaneet siviilipalveluksen suorittamista tai ovat sen keskeyttäneet, sekä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät enää kuulu siviilivarantoon. sen vuoden loppuun, jona täyttävät 60 vuotta.

Siviilipalveluskeskus huolehtii keskistetysti määräämisestä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen koko valtakunnan osalta. Liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen voidaan määrätä tarvittaessa myös työ- ja elinkeinoministeriön kuulutuksella, koska henkilökohtaisten määräysten antamiseen ei poikkeusoloissa välttämättä olisi aina mahdollisuutta. Palvelukseen on astutava tarvittaessa välittömästi. Määräysten keskittäminen Siviilipalveluskeskukseen on voimassa olevan lain esitöissä käytännön syistä katsottu välttämättömäksi, jotta voitaisiin varmistaa palvelukseen määräämiseen liittyvä osaaminen, siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja siviilipalvelusrekisterin koordinoitu hallinta.

Siviilipalveluslain 65 a §:ssä mainittu viranomainen, joka liikekannallepanotilanteessa katsoisi tarvitsevänsä apua poikkeusolojen aikaisten tehtäviensä hoitamista varten, toimittaisi Siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelusvelvollisten sijoittamista koskevan yksilöidyn pyynnön, jossa tarvittava henkilömäärä ja tehtävä yksilöitäisiin. Pyyntöille ei ole asetettu erityisiä muotovaatimuksia. Siviilipalveluskeskus käsittelee pyynnöt välittömästi. Siviilipalveluskeskuksen tulisi vallitseva tilanne huomioon ottaen harkita pyyntöjen tärkeysjärjestys ja tehtävien soveltuvuus sekä päättää lähetettävien siviilipalvelusvelvollisten määristä ja sijoittelusta. Siviilipalveluskeskuksella olisi liikekannallepanotilanteessa myös oikeus yksipuolisesti määrätä siviilipalvelusvelvollisen sijoittamisesta uuteen palveluspaikkaan mahdollisesti jo antamastaan määräyksestä huolimatta.

Kuten edellä luvussa 2.3.1 on todettu, poikkeusoloja koskevat säännökset lisättiin siviilipalveluslakiin vuoden 2007 kokonaisuudistuksessa takaamaan palveluksen siviililuonteisuus myös erityisoloissa, kun aiemmin siviilimuotoinen palvelus oli taattu vain rauhan aikana. Voimassa olevan lain tavoitteena on ollut selkeyttää siviilipalvelusvelvollisten asemaa poikkeusoloissa ja siviilipalveluksen sisällöllisen uudistamisen kautta parantaa siviilipalvelusvelvollisten tosiasiallista sijoitettavuutta poikkeusoloissa, kun poikkeusolojen tehtävistä ja palvelukseen määräämisen prosessista olisi säännökset siviilipalveluslaissa.

Vuoden 2007 laissa ja hallituksen esityksessä liikekannallepanon aikaisia tehtäviä luonnehdittiin avustaviksi siviililuonteisiksi kriisitehtäviksi ja kriisinaikaisiksi sijoituspaikoiksi määriteltiin pelastuslaissa tarkoitetut pelastusviranomaiset ja pelastustoimintaan sekä väestönsuojeluun osallistuvat viranomaiset.

Vuonna 2019 voimaan tulleessa siviilipalveluslain muutoksessa (573/2019, HE 294/2018 vp) päädyttiin määrittelemään liikekannallepanon aikaiset palveluspaikat aiempaa tarkemmin ja uuteen 65 a §:ään koottiin niistä luettelo. Liikekannallepanon aikaisena sijoituspaikkana toimivat viranomaiset, kuten esimerkiksi pelastuslaissa tarkoitetut pelastusviranomaiset ja pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun osallistuvat viranomaiset hyvinvointialueet, ammattikorkeakoulut, ammattikoulut ja Pelastusopisto, pois lukien puolustusministeriö ja sen hallinnonala. Hallituksen esityksen mukaan lisäksi pyrittiin paitsi tilanteen selkeyttämiseen, myös poikkeusolojen palveluspaikkana toimiseen oikeutettujen organisaatioiden informointiin tästä oikeudesta.

Siviilipalveluslain mukaiseen liikekannallepanopalvelukseen määräämisen ei ole tarkoitus estää muiden lakisääteisten varausten ja velvollisuuksien täyttämistä. Siviilipalveluslain mukaiseen palvelukseen ei siten määrättäisi työnantajan hakemuksesta palveluksesta vapautettua siviilipalvelusvelvollista, terveydenhuollon ammattihenkilöstöä koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin varattua henkilöä eikä valmiuslain mukaista yleistä työvelvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta tai väestönsuojeluvelvollisuutta suorittamaan määrättyä henkilöä.

Nykytilan arviointi ja kehittämistarpeet

Voimassa olevassa laissa siviilivarannon ja lisävarannon käyttö on kytketty tilanteisiin, joissa Puolustusvoimat olisi käynnistänyt ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon. Tarkoituksena olisi, että siviilivarannon palvelusta koskeva tasavallan presidentin päätös seuraisi ajallisesti välittömästi Puolustusvoimien reserviä koskevaa määräystä. Kriteerinä siviilipalvelusvelvollisten määräämisessä ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen käytettäisiin siten ehdotetussa asevelvollisuuslaissa tarkoitettuun tavoin normaaliajan vakavaa häiriötilannetta ja valmiuslain mukaista poikkeusolokäsitettä. Säännöksissä ei kuitenkaan viitata valmiuslain mukaisten poikkeusolojen käsilläoloon vaan tasavallan presidentin Puolustusvoimien reserviä koskeviin määräyksiin. Tarvetta käynnistää ylimääräinen palvelus tai liikekannallepano arvioidaan Puolustusvoimilla olevan tiedustelutiedon perusteella.

Haasteena tässä ratkaisussa on se, että Siviilipalveluskeskusta ohjaava työ- ja elinkeinoministeriö ei välttämättä saisi riittävästi ennakoivaa tietoa lähestyvistä ylimääräisestä palveluksesta tai liikekannallepanosta eikä siviilipalvelustoiminnassa siten pystyttäisi riittävästi varautumaan käynnistyvään palvelukseen. Päätös siviilivarannon ja lisävarannon palveluksesta ei myöskään olisi kytköksissä niiden siviiliviranomaisten tarpeisiin, joiden tukemiseksi siviili- ja lisävarannon palvelusta olisi tarkoitus käyttää.

Voimassa olevan sääntelyn mukainen siviilivarannon ylimääräinen palvelus ei vaikuta vastaavan niihin tarpeisiin, mitä siviilivarantoon saattaisi laajamittaisissa poikkeusoloissa kohdistua. Kriisivalmiuksia harjoittava ja täydentävä, jopa puoli vuotta kestävä palvelus vaikuttaa epätarkoituksenmukaiselta siihen nähden, että viranomaisten poikkeusoloissa siviilivarannolta odotama osaaminen olisi yhtäältä muutamien tuntien tai päivien mittaisia lyhytkursseja, kuten ensihuolto, tai siviilivarantoon kuuluvan henkilön siviilikoulutukseen ja ammattiosaamiseen perustuvaa.

Liikekannallepanon aikaisen palveluksen toimeenpanossa Siviilipalveluskeskuksella olisi keskeinen rooli ja se määräisi palveluspaikkojen käyttöön niiden pyynnöstä tarpeelliseksi katsomansa määrän siviili- tai lisävarantoon kuuluvia henkilöitä. Sääntelyssä ei ole tarkempia kriteerejä sille, mihin tehtäviin tai mille toimialoille siviilipalvelusvelvollisia kohdennettaisiin. Riskinä on se, että koska valtio kattaa siviili- ja lisävarannon käyttöön liittyvät kustannukset, tätä resurssia käytettäisiin sellaisiinkin tehtäviin, jotka eivät olisi käsillä olevan kriisin vaikutusten hallitsemiseksi olennaisia, ja valtion kustannukset saattaisivat kasvaa epätarkoituksenmukaisesti.

Liian kevyin perustein annetuilla palvelusmääräyksillä saatettaisiin jopa vaarantaa yhteiskunnan kriisinkestävyttä ottaen huomioon, että siviili- ja lisävarantoon kuuluvat henkilöt ovat pääosin työelämässä ja työpaikoilta olisi jo poistunut runsaasti Puolustusvoimien reserviin kuuluvia henkilöitä. Olisikin tarpeen varmistaa nykyistä paremmin, ettei siviilivarantoon kuuluvaa henkilöä määrättäisi vallitsevan tilanteen kannalta omaa työtehtäväänsä selvästi vähämerkityksisempään avustavaan tehtävään. Voimassa olevaan lakiin sisältyvät henkilövaraukset työnantajan käyttöön eli ns. VAP-varaukset eivät suhteellisen korkean varauskynnyksen vuoksi välttämättä ole riittävä keino tämän varmistamiseksi. Siviilipalveluslakiin ei myöskään sisälly vastaavia säännöksiä kuin valmiuslakiin seikoista, jotka rajoittaisivat palvelusmääräyksen antamista tai tulisi ottaa huomioon määräystä annettaessa. Siviili- ja lisävarannolle annettavilla palvelusmääräyksillä saatettaisiin aiheuttaa kohtuuttomia tilanteita sekä siviili- ja lisävarantoon kuuluvien henkilöiden työnantajille että heistä riippuvaisille henkilöille, esimerkiksi pienille lapsille tai vammaisille henkilöille.

Siviilipalveluslaissa ei edellytetä ennakkoon normaaliolojen aikana tehtyä yksilökohtaista sijoitussuunnittelua, jolloin kukin siviilipalvelusvelvollinen tietäisi poikkeusolojen aikaisen tehtävänsä, vaan lähtökohtana on kussakin tilanteessa viranomaisissa ilmenevä avuntarve. Järjestelmän vahvuudeksi on nähty sen joustavuus – se, missä organisaatiossa tai missä tehtävissä työpalvelun on suorittanut, ei sido velvollisen poikkeusolojen työpanosta juuri samaan organisaatioon vaan jokaisen työpanos on käytettävissä siellä, missä tarvetta ilmenee. Poikkeusolojen aikaisten säännösten tarkoituksena on antaa eri viranomaisille mahdollisuus tarpeen ilmetessä hyödyntää siviilipalvelusvelvollisten työpanosta poikkeusolojen aikaisissa tehtävissä, esimerkiksi viranomaistoimintojen ylläpidossa ja avustavissa tehtävissä.

Arviomistion valmistelun yhteydessä virastoille tehdyn kyselyn perusteella on suurta vaihtelua siinä, missä määrin eri viranomaiset ovat valmiussuunnittelussaan huomioineet siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämisen. Kiinnostus siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämiseen poikkeusoloissa vaikuttaa vastausten perusteella kuitenkin huomattavasti suuremmalta kuin aiemmin, vaikka siviilipalvelusta ei varsinaisessa valmiussuunnittelussa olisikaan huomioitu. Jatkokehittämisessä olisi hyvä säännösmuutosten ohella harkita erilaisia systemaattisia yhteistyörakenteita siviilipalvelusviranomaisten ja varautumisen ja valmiuden kannalta keskeisten viranomaisten välille, jotta siviilipalvelus tulisi entistä systemaattisemmin ja kattavammin huomioiduksi eri viranomaisten valmiussuunnittelussa. Nykyisen sääntelyn joustavuus takaa kuitenkin sen, ettei siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämistä kriisitilanteissa ole varattu vain niille viranomaisille, jotka ovat varanneet heitä etukäteen käyttöönsä, vaan tarve siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämiseen voi käydä ilmi vasta kriisitilanteessa ja viranomainen voi pyynnöstä saada siviilipalvelusvelvollisia avuksi. Tämä joustavuus on tärkeää säilyttää.

Voimassa olevassa laissa on poikkeusolojen osalta sääntelyä, joka koskee siviilivarantoa ja lisävarantoa, mutta lain perusteella jää hieman avoimeksi, millaisena toteutuisi varusmiespalvelusta vastaava, koulutuksesta ja työpalvelusta koostuva siviilipalvelusjakso. Jos siviilipalveluksen toimeenpano keskeyttäisiin ja palvelustaan suorittavat siviilipalvelusvelvolliset kotiutettaisiin, he siirtyisivät siviilipalveluksen keskeyttäenään lisävarantoon ja olisivat määrättävissä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Myös laajamittaisten sotilaallisten poikkeusolojen aikana olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista toimeenpanna siviilipalvelusta ja myös sitä, samoin kuin täydennyspalvelusta voitaisiin käyttää viranomaisten tukemiseen. Erilaisissa äkillisissä kriisitilanteissa, sekä normaaliolojen häiriötilanteissa että poikkeusoloissa, siviilipalvelusjärjestelmän ensisijainen resurssi viranomaisten tukemiseksi olisivatkin ne henkilöt, jotka jo ovat suorittamassa palvelusta ja irti opinnoista ja työelämästä. Heitä koskevaa poikkeusolojen sääntelyä olisi syytä tarkentaa muun muassa sen osalta, mikä taho maksaisi poikkeusoloissa palveluksen kustannukset. Myös siviilipalveluksen aloittavaa koulutusjaksoa olisi liikekannallepanon aikana mahdollista räätälöidä siten, että koulutuksessa keskityttäisiin juuri kyseisen tilanteen vaatimusten huomioimiseen. Olisi tarpeen varmistaa, ettei sääntelystä johdu esteitä varsinaista palvelusta suorittavien ensisijaiselle hyödyntämiselle kriisitilanteiden resurssina.

2.3.4 Siviilipalvelusrekisteri

Siviilipalvelusrekisteristä säädetään siviilipalveluslain 87 §:ssä ja sen tietosisällöstä 90 §:ssä. Siviilipalvelusrekisteriä eli SivariWebiä ja siihen liittyvää Omasivari -sovellusta käytetään kaikkeen siviilipalveluksen toimeenpanon hallinnointiin. Rekisterin avulla ylläpidetään velvollisen perustietoja ja palvelustapahtumia, määrätään velvolliset palvelukseen ja käsitellään lykkäys- ja vapautus- ym. hakemuksia. Sivariwebiä käytetään myös palveluksen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä erilaisten kulukorvausten maksatusjärjestelmänä ja se toimii päätösten ja tulosteiden sähköisenä postitusjärjestelmänä. Omasivarin kautta voi esimerkiksi esittää oman erätoiveen, tehdä lykkäys-, vapautus- ja matkalippuhakemuksia sekä täyttää terveystarkastuksen palveluskelpoisuuden arviointia varten. Omasivariissa velvollinen voi seurata kaikkia omia

palvelustapahtumiaan. Siviilipalveluskeskus myöntää palveluspaikoille käyttöoikeuden rekisteriin ja sitä kautta palveluspaikat ylläpitävät omia tietojaan, tekevät sitoumuksen työpalvelun suorittamisesta velvollisten kanssa ja ylläpitävät työpalvelun aikana siihen kuuluvat palvelus- ja kotiuttamistapahtumat. VAP-osiossa ylläpidetään yrityksiin varattujen henkilöiden tietoja. Siviilipalvelusrekisterin käyttötarkoitus on laajennettu voimassa olevassa laissa myös poikkeusolojen tehtäviin.

Siviilipalvelusrekisterissä on rekisteröityjä siviilipalvelusvelvollisia vuoden 2026 alussa noin 70 000, joista täydennyspalvelusvelvollisia noin 23 000 kpl. Jokaisessa ikäluokassa on melko suuri osuus rauhanajan vapautettuja.

Siviilipalvelusrekisteriin merkitään koulutus- ja työpalvelujakson aikana palveluksen suorittamiseen liittyviä tietoja. Koulutusjaksolla rekisteriin merkitään, missä erässä ja ryhmässä velvollinen on suorittanut koulutusjakson, ja onko hän suorittanut esimerkiksi ensiapukurssin tai muita poikkeusoloissa hyödynnettäviä koulutuksia. Työpalvelun ajalta siviilipalvelusrekisterissä ovat sekä palveluspaikkaorganisaation että tarkemman työpisteen tiedot, mutta tiedon perusteella ei voi tehdä luotettavasti päätelmiä yksityiskohtaisista palvelustehtävistä. Tätä tietoa ei myöskään kerätä jälkikäteen.

Siviilipalvelusvelvollisista kerätään lisäksi palveluksen yhteydessä siviilipalveluslaissa määriteltyä taustatietoa, kuten koulutusaste ja -ala, valmistumisvuosi, arvo tai ammatti sekä työkokemus. Tiedot perustuvat velvollisen itsensä antamiin tietoihin ja koska palvelusta suoritettava on opiskelu- ja työuransa alkuvaiheessa, osa niistä vanhenee nopeasti palveluksesta kotiutumisen jälkeen. Myös velvollisen yhteystiedot vanhenevat, mutta ne voidaan päivittää rekisteriin väestötietojärjestelmästä tarvittaessa.

Siviilipalveluslain 17 § velvoittaa siviilipalvelusvelvollista huolehtimaan siitä, että hänen yhteystietonsa ja palveluskelpoisuutensa vaikuttavat tiedot ovat Siviilipalveluskeskuksen tiedossa. Tiedot on annettava Siviilipalveluskeskuksen niitä tiedustellessa. Koulutus- ja ammattitietojen ylläpitämistä koskevaa velvoitetta ei ole.

Rekisteriin ei ole arvoitu välttämättömäksi kehittää erillisiä poikkeusolojen toiminnallisuuksia. Poikkeusoloissa tarvittava tieto voidaan koota suoralla tietokantakyselyllä. Useita normaaliolojen toimintoja olisi myös mahdollista hyödyntää poikkeusoloissa. Siviilipalvelusrekisterin avulla voidaan sijoittaa ja määrätä siviilipalvelusvelvollisia poikkeusolojen tehtäviin.

Siviilipalveluksessa on jatkuvasti yli sata velvollista koulutuksessa ja yli 800 velvollista suorittamassa työpalvelusta. Näitä henkilöitä olisi mahdollista käyttää poikkeustilanteissa, koska heidän tietonsa ovat ajan tasalla ja palveluksessa jo ollessaan he ovat nopeasti määrättävissä tarvittaviin tehtäviin. Tämä edellyttäisi velvollisten meneillään olevan palveluksen keskeyttämistä ja uuden työpalvelumääräyksen tekemistä poikkeustilanteita varten. Tähän ei ole lainsäädännöllisiä eikä siviilipalvelusrekisteristä johtuvia esteitä.

Siviilipalvelusrekisteriin sekä sen ja eri viranomaisten tietojärjestelmien välisiin rajapintoihin liittyy kehittämistarpeita, joilla on kytköksiä sekä normaali- että poikkeusolojen tarpeisiin ja joihin liittyy säännösmuutostarpeita. Keskeisiä ovat koulutustiedot sisältävän KOSKI-tietovarannon hyödyntäminen, tarve saada väestötietojärjestelmästä siviilipalvelusvelvollisen ammattitiedot ja muut sinne ilmoitetut yhteistiedot kuin osoitetiedot sekä Puolustusvoimissa hankittu osaaminen, jolla voi olla merkitystä poikkeusolojen tehtäviin sijoittamisen kannalta.

2.3.5 Vakaumuksentutkinta

Siviilipalvelukseen hakeutumisen taustalla voi olla myös muita kuin vakaumukseen perustuvia syitä. Puolustuskyvyn turvaamiseksi kriisi- ja uhkatilanteissa on tärkeää, että järjestelmää ei käytetä väärin. Tämän vuoksi siviilipalveluslakiin sisältyy mahdollisuus erityisolosuhteissa tutkia hakijan vakaumus. Esivalmisteluvaiheessa tuotiin esiin ehdotus vakaumuksentutkinnan ajoittamisesta jo valmiuden kohottamisen tilanteisiin asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentissa säädettyissä olosuhteissa.

Siviilipalveluslain 4 luvussa säädetään siviilipalvelushakemuksen käsittelystä erityisolouissa. Lain 18 §:n mukaan jos asevelvollinen jättää siviilipalvelushakemuksen sen jälkeen, kun tasavallan presidentti on antanut asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta, hakemus toimitetaan välittömästi siviilipalveluslain 19 §:ssä tarkoitetun asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan ratkaistavaksi. Lain 19 §:n mukaan työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii asevelvollisuuslain 83 ja 86 §:ssä tarkoitetun ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen tai liikekannallepanon aikana yksi tai useampi vakaumuksentutkintalautakunta. Lautakunnan tehtävänä on suorittaa vakaumuksen tutkinta sekä käsitellä ja ratkaista 18 §:ssä tarkoitetut siviilipalvelushakemukset.

Siviilipalveluslain 20 §:n mukaan valtioneuvosto nimittää lautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Nimityspäätös tehdään toistaiseksi. Nimityspäätös raukeaa ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanotilanteen päätyttyä.

Asevelvollisuuslakiin on lisätty vuonna 2016 säännökset sotilaallisen valmiuden joustavaan kohottamiseen tarkoitetusta kertausharjoituksesta. Säännökset on tarkoitettu käyttöön otettaviksi ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa, joita olisivat erittäin nopean tilannekehitykset, kuten hybridiuhkat. Kyseessä olisi poikkeuksellinen menettely, jota käytettäisiin vain, kun turvallisuuden ylläpitäminen ei muilla tavoin ole mahdollista.

Sotilaallisen valmiuden joustavaan kohottamiseen tarkoitetusta kertausharjoituksesta ei voisi hakea vapautusta samoilla perusteilla kuin tavanomaisesta kertausharjoituksesta, vaan vapautus olisi mahdollista myöntää samoilla perusteilla kuin vapautus ylimääräisestä palveluksesta (HE 44/2016 vp).

Valmiuden kohottamiseen tähtääviin toimenpiteisiin on ryhdyttävä jo ennen kuin Suomeen kohdistuu huomattavaa aseellista uhkaa. Tämä johtuu siitä, että Suomen sotilaallinen puolustus perustuu reserviläisarmeijaan, joka ei ole heti palvelukseen astuttuaan valmis osallistumaan aseelliseen toimintaan, vaan taisteluihin lähetettävät joukot on ensin harjoitettava niille suunnitelluissa kokoonpanoissa. Valmiutta kohotettaessa voidaan kutsua reserviläisiä kertausharjoitukseen tai ylimääräiseen palvelukseen. Valmiutta pyritään kohottamaan joustavasti siten, että palvelukseen kutsutaan ne joukot, jotka ovat kulloisessakin tilanteessa tarpeen. Tätä varten asevelvolliset on jaettu käskytyseriin, joista osa kutsutaan palvelukseen jo valmiuden kohottamisen alkuvaiheessa.

Voimassa olevassa siviilipalveluslaissa vakaumuksentutkintamenettely ei kata kaikkia Puolustusvoimien valmiuden kohottamisen tilanteita vaan valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen aikana siviilipalvelukseen voi hakeutua normaalilla menettelyllä. Koska harjoituksessa on kyse poikkeuksellisesta tilanteesta, olisi perusteltua ulottaa vakaumuksentutkintamenettely myös valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen olosuhteisiin.

2.3.6 Palvelusmuotojen väliset vaihdot

2.3.6.1 Palaaminen Puolustusvoimien reserviin aloitetun tai suoritettun täydennyspalveluksen jälkeen

Siviilipalveluslain 100 §:ssä säädetään hakeutumisesta siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen. Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisen, joka haluaa siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, on haettava tätä kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemus on viipymättä hyväksyttävä, jos siinä ilmoitetaan, ettei siviilipalveluslain 1 §:ssä tarkoitettu vakaumus enää estä asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamista ja jos siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei saa tehdä enää siviilipalveluksen aloittamisen jälkeen. Toukokuussa 2019 voimaan tullessa muutoksessa pykälästä poistettiin 28 vuoden ikäraja hakemusten hyväksymiselle.

Siviilipalveluslain 58 §:n 3 momentin mukaan täydennyspalvelusaika on enintään 40 päivää. Käytännössä täydennyspalvelus on toteutunut viiden päivän kokonaisuuksina. Syyskuussa 2024 siviilipalveluskeskus on kasvaneiden täydennyspalvelushakemusten ja vähenevien resurssien johdosta tilapäisesti lyhentänyt täydennyspalveluskoulutuksia kolmen päivän mittaisiksi.

Täydennyspalvelusvelvollisten tekemien, takaisin asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen (Puolustusvoimien reserviin tai varareserviin) siirtymistä koskevien hakemusten määrät heijastelevat vuosittaisten täydennyspalvelushakemusten määrää. Vuosina 2020–2025 täydennyspalvelushakemusten vuosittainen määrä on vaihdellut 322 ja 3460 hakemuksen välillä ja takaisin asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen siirtymistä koskevien hakemusten vuosittainen määrä on vaihdellut 18:n ja 187:n välillä. Kyseisen vuoden aikana tehtyihin täydennyspalvelushakemuksiin nähden osuus on vaihdellut 4 ja 10 prosentin välillä. Yhteensä vuosina 2020–2025 täydennyspalvelukseen hakeutui 11304 henkilöä ja takaisin reserviin siirtyi 702 henkilöä (n. 6 %). Siirtoa takaisin asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen haetaan harvoin heti täydennyspalvelukseen hakeutumisvuonna.

Kielteisten siirtopäätösten määrä on pieni. Vuosina 2020–2025 kielteisten päätösten vuosittainen määrä on vaihdellut nollan ja viiden välillä. Kielteisten päätösten perusteena on käytännössä ollut se, että henkilö on jo ehtinyt aloittaa täydennyspalveluksen suorittamisen. Ennen vuotta 2020 kielteisten päätösten tilastoinnissa ei eroteltu siviilipalveluksesta ja täydennyspalveluksesta siirtymistä koskeneita hakemuksia toisistaan.

Vaikka hylättyjä hakemuksia ei ole yksittäisiä enempää, muuttuneen turvallisuusympäristön ja helmikuusta 2022 alkaen voimakkaasti kasvaneen täydennyspalvelushakemusten määrän vuoksi reserviin palaamisen mahdollistaminen on arvioitu tarpeelliseksi. Entisestään kiristynyt turvallisuustilanne saattaisi lisätä halukkuutta siirtyä takaisin reserviin myös suoritettun täydennyspalveluksen jälkeen. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta voidaan pitää ongelmallisena sitä, ettei henkilön ole mahdollista toimia esimerkiksi turvallisuusympäristön merkittävästä muuttumisesta johtuen muuttuneen vakaumuksensa mukaisesti. Edelleen olisi kuitenkin syytä säilyttää hakukertojen määrän rajaus, jotta toistuvilla hakemuksilla pystyisi tosiasiallisesti välttämään kertausharjoitusten ja täydennyspalveluskoulutuksen suorittamista. Perus- ja ihmisoikeussopimusten tulkintakäytännössä vahvistetusta aseistakieltäytymisoikeudesta johtuen saattaisi olisi tarpeen säilyttää käytäntö, jossa viimeinen vaihtomahdollisuus suuntautuu siviilipalvelukseen.

2.3.6.2 Siirtyminen aloitetusta siviilipalveluksesta aseelliseen palvelukseen

Siviilipalveluslain 100 §:n 1 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollinen voi hakea siirtämistä suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta ja 2 momentin mukaan hakemusta ei voida hyväksyä siviilipalveluksen aloittamisen jälkeen, sen vuoden päätyttyä jona hakija on täyttänyt 28 vuotta tai jos vastaava siirto on hänen hakemuksensa perusteella tehty jo aikaisemmin. Ratkaisua on perusteltu sillä, että siviilipalvelus ei ala välittömästi siviilipalvelushakemuksen jättämisen jälkeen ja tämän väliajan voi katsoa takaavan riittävän pohdinnan vakaumuksen suhteen (HE 149/1991 vp). Hakukertoja koskevalla rajoituksella sekä yläikärajalla pyritään varmistamaan, ettei joko toistuvilla tai lähellä asevelvollisuusiän päättymistä tehdyillä siirtohakemuksilla olisi mahdollista tosiasiallisesti välttää asevelvollisuuden suorittamista (HE 152/1998 vp).

Käytännössä kiinnostus aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siirtymiseen on sekä tehtyjen hakemusten että Siviilipalveluskeskukseen tulleiden tiedustelujen perusteella vähäistä. Vaihtohakemuksia tehdään vuosittain noin 150–200 ja hylätyksi tulee yksittäisiä.

Aiemmissa lain esitöissä on perusteltu sitä, ettei vaihtamista aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen ole mahdollistettu, siviilipalveluksen luonteella vakaumuksen huomioon ottavana palvelusmuotona. Siviilipalveluksen suorittamiselle ei voida katsoa olevan vastaavia vakaumuksellisia esteitä kuin asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen suorittamiselle eikä siirtymismahdollisuutta aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen tämän vuoksi ole pidetty tarpeellisena.

Koska siviilipalvelusvelvollisten varusmiespalvelukseen siirtymistä koskevat hakemukset tehdään pääsääntöisesti ennen siviilipalveluksen alkamista, siviilipalvelushakemuksen tekemisen ja palveluksen alkamisen välisen ajan voi katsoa takaavan mahdollisuuden riittävään pohdintaan vakaumuksen suhteen. Varusmiespalvelukseen siirtymistä koskeviin hakemuksiin annettujen kielteisten päätösten perusteena on useimmiten hakukertoihin liittyvä rajoitus eli se, että henkilö on jo aiemmin hakeutunut siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen. Siirtohakemuksia siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen tehdään vain harvoin sen jälkeen, kun henkilö on jo aloittanut siviilipalveluksen – vuosittain tällaisia hakemuksia tehdään yksittäisiä.

Varusmiespalveluksen suorittaminen on asevelvollisuuden suorittamisen ensisijainen tapa ja siviilipalveluksen tarkoituksena on mahdollistaa asevelvollisuuden suorittaminen vakaumuksen huomioivalla tavalla. Tästä syystä olisi tarkoituksenmukaista mahdollistaa aloitetustakin siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siirtyminen siinä tapauksessa, että henkilö siviilipalvelusta aloittaessaan havaitsee, ettei hänen vakaumuksensa estäkään asevelvollisuuslaissa tarkoitettun palveluksen suorittamista. Vaihtamisen mahdollistavassa sääntelyssä olisi kuitenkin varmistettava, ettei mahdollisteta asevelvollisuuden suorittamisen tosiasiallista välttelyä, vaan vaihtokertoja rajoitetaan samaan tapaan kuin voimassa olevassa sääntelyssä.

3 Tavoitteet

Esityksen keskeinen tavoite on siviilipalveluksen kytkeminen vahvemmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin sekä julkisen hallinnon varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa turvaamaan työhön parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean asettaman tavoitetilan mukaisesti. Siviilipalvelus säilyisi edelleen palvelusmuotona, joka mahdollistaa asevelvollisuuden toteuttamisen vakaumuksen huomioivalla tavalla. Tavoitteena on palveluspaikkojen riittävän määrän

säilyminen ja uusien, erityisesti varautumiseen ja valmiuteen kytkeytyvien palvelustehtävien mahdollistuminen.

Esityksellä tavoitellaan sekä siviilipalvelusta suorittavien että sen suorittaneiden ja Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuneiden entistä laajempaa käytettävyyttä viranomaisten tukena erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Tavoitteena on myös erityisolosuhteisiin tarkoitettun, uusiin siviilipalvelushakemuksiin kohdistetun vakaumuksentutkinnan laajentaminen kaikkiin niihin tilanteisiin, joissa on kyse Puolustusvoimien valmiuden kohottamisesta, kun se nykyisin on mahdollista vain Puolustusvoimien ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana. Puolustusvoimien valmiuden kohottamisen tilanteisiin liittyy riski siitä, että myös sellaiset siviilipalvelushakemukset, jotka eivät välttämättä perustu vakaumukselliseen esteeseen, saattaisivat lisääntyä. Muutoksen tavoitteena on sen varmistaminen, että hyväksyttävien siviilipalvelushakemusten perustana on vakaumukseseen perustuva syy, joka estää hakijaa suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta.

Lisäksi tavoitteena on, että asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen ja siviilipalveluksen välillä voisi siirtyä aiempaa joustavammin siten, että myös aloitetusta siviilipalveluksesta voisi vaihtaa varusmiespalvelukseen ja Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutunut henkilö voisi palata takaisin Puolustusvoimien reserviin riippumatta siitä, onko hän aloittanut tai suorittanut täydennyspalveluksen.

Esityksen tavoitteena on myös siviilipalveluksen toimeenpanon ja siihen liittyvät viranomaisyhteistyön sujuvoittaminen sekä siviilipalvelussääntelyn ajantasaistaminen. Yhdenmukaistamalla siviilipalvelusta koskevaa sääntelyä asevelvollisuuslain kanssa varmistettaisiin lisäksi lakien yhdenmukainen tulkinta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksen mukaan siviilipalvelus kokonaisuutena kytkettäisiin aiempaa vahvemmin kokonaisturvallisuuden toimintamalliin sekä yhteiskunnan varautumiseen, valmiuteen ja jatkuvuudenhallintaan. Sekä koulutusjaksoa että työpalvelujaksoa koskeviin säännöksiin lisättäisiin maininta kokonaisturvallisuudesta. Työpalvelujakso säädettäisiin suoritettavaksi yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukevissa tehtävissä. Vaikka varautuminen ja valmius eivät olisi siviilipalvelusvelvollisen työtehtävien pääsisältö, tehtävään liittyy aina joitain velvollisten siviilipalveluksen koulutusjaksolla saamaan turvallisuuskoulutukseen kytkeytyviä tehtäviä. Ehdotetulla muutoksella ei ole tarkoitus rajata sitä, mitkä organisaatiot voivat toimia palveluspaikkoina vaan ennen kaikkea suunnata siviilipalvelusta tukemaan kaikkia palveluspaikkoja varautumisessa ja muussa turvallisuustyössä. Siviilipalveluslakiin ehdotetaan lisättäväksi salassapitoa ja virkavastuuta koskevat säännökset, jotta varautumisen ja valmiuden kannalta keskeiset viranomaiset voisivat tarjota enemmän palveluspaikkoja.

Esitykseen sisältyy useita ehdotuksia, joilla kehitettäisiin ja sekä siviilipalvelusta suorittavien että sen suorittaneiden ja Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuneiden henkilöiden käytettävyyttä viranomaisten tukena erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Omaksi pykäläkseen erotettaisiin voimassa olevaan lakiin sisältyvä säännös, jonka nojalla siviilipalvelusvelvollisia voidaan määrätä tilapäisesti erilaisissa poikkeuksellisissa tilanteissa eri

viranomaisia avustaviin siviililuonteisiin tehtäviin. Myös täydennyspalvelukseen lisättäisiin mahdollisuus määrätä palvelus suoritettavaksi viranomaista avustavissa tehtävissä. Kaikkia siviilipalveluksen reserviin (voimassa olevassa laissa siviilivarantoon) kuuluvia koskevaksi lisättäisiin mahdollisuus kertauspalvelukseen määräämiseen. Kertauspalvelus voisi sisältää koulutuksen ja harjoitusten lisäksi viranomaisia avustavia tehtäviä.

Julkiselle hallinnolle ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus huomioida valmiussuunnittelussa siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen. Siviilipalveluskeskukselle ehdotetaan uutta tehtävää, joka kattaisi varautumisen siviilipalveluksen toimeenpanoon poikkeusoloissa sekä tätä koskevan viranomaisyhteistyön.

Siviilipalveluksen reserviin kuuluvia voitaisiin jatkossa määrätä palvelukseen sotilaallisten poikkeusolojen ohella myös valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Siviilipalveluksen reservin ja varareservin sotilaallisten poikkeusolojen aikainen palvelus ehdotetaan kytkettäväksi Puolustusvoimien ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon sijaan valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin poikkeusoloihin. Jatkossa päätöksen siviilipalveluksen reservin ja varareservin palveluksesta tekisi valtioneuvosto. Siviilipalveluskeskuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyöllä sekä tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella varmistettaisiin, että siviilipalvelusvelvollisten työpanos kohdentuisi käsillä olevan kriisin kannalta olennaisiin tehtäviin.

Lisäksi poikkeusolojen aikaisia palveluspaikkoja koskevaa sääntelyä täsmentämällä varmistettaisiin, että sotilaallisten kriisien aikana palveluspaikkana voisivat toimia kaikki sellaiset organisaatiot, joilla voisi olla väestönsuojeluun liittyviä vastuita. Siviilipalveluksen työpalvelujakson kustannukset ehdotetaan valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa siirrettäväksi palveluspaikoilta valtion maksettavaksi. Tämä mahdollistaisi sen, että Siviilipalveluskeskus voisi normaalioloja aktiivisemmin käyttää määräysvaltaa työpalvelujaksoa suorittavien sijoittamisessa eri viranomaisten tueksi käsillä olevan kriisin hallinnan kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Erityisoloissa tehtäviin siviilipalvelushakemuksiin kohdistuvaa vakaumuksentutkintaa laajennettaisiin Puolustusvoimien valmiuden kohottamiseen tarkoitettun kertausharjoituksen ajalle. Muista erityisoloista poiketen valmiuden kohottamiseen tarkoitettun kertausharjoituksen aikana vakaumuksentutkintamenettely koskisi vain Puolustusvoimien reservistä ja varareservistä siviilipalvelukseen hakeutuvia. Tällä varmistettaisiin, että kaikissa Puolustusvoimien valmiuden kohottamisen tilanteissa varmistuttaisiin tarkoituksenmukaisella tavalla siitä, että hyväksyttävien siviilipalvelushakemusten perustana on vakaumuksen perustuvat, asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen suorittamisen estävät syyt. Vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpanoa ehdotetaan vahvistettavaksi erilaisia vakaumuksia koskevan asiantuntemuksen varmistamiseksi.

Ehdotuksen mukaan henkilö, joka on varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisen jälkeen hakeutunut siviilipalvelukseen, voisi palata Puolustusvoimien reserviin tai varareserviin yhden kerran riippumatta siitä, onko aloittanut täydennyspalveluksen suorittamisen. Lisäksi mahdollistettaisiin siirtyminen aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siviilipalveluksen koulutusjakson ensimmäisen viikon aikana.

Esitykseen sisältyy myös ehdotuksia, joiden tarkoituksena on siviilipalveluksen toimeenpanon ja siihen liittyvät viranomaisyhteistyön sujuvoittaminen sekä siviilipalvelussääntelyn ajantasaistaminen ja terminologinen täsmentäminen. Lisäksi tehtäisiin teknisiä muutoksia. Keskeisiä siviilipalveluksen toimeenpanoon liittyviä ehdotuksia ovat poliisilta saatavaa virka-apua koskevan sääntelyn täsmentäminen sekä siviilipalvelusrekisteriin liittyvät päivitykset. Keskeisiä

terminologisia muutosehdotuksia ovat siviilipalveluksen eri vaiheisiin liittyvät täsmennykset sekä siviilivarannon ja lisävarannon korvaaminen siviilipalveluksen reservillä ja varareservillä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Palveluspaikat

Palveluspaikkojen kannalta ehdotettujen muutosten suurimmat taloudelliset vaikutukset kohdistuvat tilanteisiin, joissa työpalvelua suorittava velvollinen määrättäisiin tilapäisesti toisen viranomaisen avuksi sekä sotilaallisten poikkeusolojen aikaan. Ehdotuksen mukaan Siviilipalveluskeskuksen määrätessä työpalvelua suorittavan velvollisen toista viranomaista avustavaan tehtävään, tehtävän aikaiset palveluskustannukset maksaisi Siviilipalveluskeskus. Työpalvelupaikalle ei siis aiheutuisi kustannuksia ajalta, jolloin velvollisen työpanos ei ole käytettävissä. Sotilaallisten poikkeusolojen aikana valtio maksaisi kaikki työpalvelua suorittavien palveluskustannukset.

Ehdotuksessa säädetään koulutusjakson pituudesta joustavasti siten, että koulutusjakso kestäisi neljästä kahdeksaan viikkoon. Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa koulutusjakson pituudesta voitaisiin poiketa. Koulutusjakson pituudella on taloudellista vaikutusta palveluspaikoille, koska jos koulutusjakso jatkuu pidempään, työpalvelun osuus lyhenee. Työpalvelujaksolla kustannukset kuukauden ajalta ovat noin 600–1200 euroa.

Palveluspaikalle maksettavan majoituskorvauksen enimmäismääristä säättämisen siirtäminen lain tasolta valtioneuvoston asetuksen tasolle ei suoraan vaikuttaisi palveluspaikkoihin taloudellisesti. Pidemmällä aikavälillä tällä voisi olla positiivinen vaikutus, koska asetustasolla olevia enimmäismääriä saatettaisiin voida korottaa hieman laissa määriteltäjä joustavammin, jos asumiskustannusten yleinen taso muuttuisi korkeammaksi. Sillä, että laista poistettaisiin vanhempien omistamassa tai vuokraamassa asunnossa majoittuvia koskeva pienempi majoituskorvaustaso, olisi suora vaikutus sellaisiin palveluspaikkoihin, jotka osoittavat velvollisen majoittumaan vanhempansa omistamassa tai vuokraamassa asunnossa, josta aiheutuvien kustannusten maksamiseen velvollinen on ennen palveluksen alkamista osallistunut. Suurimmillaan eli Helsingissä asuvien velvollisten osalta muutoksen vaikutus olisi 210 euroa kuukaudessa.

Ruokarahan suuruudesta säättäminen siviilipalveluksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa sen sijaan, että ruokarahan määrään sovellettaisiin Puolustusministeriön asetusta asevelvollisuuslaissa ja terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetussa laissa tarkoitetuista etuuksista (1444/2007) ei myöskään aiheuttaisi suoria taloudellisia vaikutuksia palveluspaikoille. Ruokarahan suuruutta voitaisiin aika-ajoin muuttaa samaan tapaan kuin päivärahan suuruutta, josta säädetään puolustusministeriön asetuksella.

4.2.1.2 Siviilipalvelusvelvolliset

Ehdotuksista ei aiheutuisi juurikaan taloudellisia vaikutuksia koulutus- ja työpalvelua suorittaviin. Suoria taloudellisia vaikutuksia työ- ja koulutuspalvelusta suorittaviin olisi sillä, että ennen koulutus- ja työpalvelujakson alkamista tehdyistä palveluspaikkahaastattelumatkoista aiheutuneita kustannuksia voitaisiin korvata aiemman yhden matkan sijaan kolmen matkan osalta. Jos velvollinen asuu haja-asutusalueella kaukana suuremmista kaupungeista, joissa palveluspaikkoja on enemmän, julkisen liikenteen käytöstä aiheutuvat kustannukset voivat olla useita kymmeniä tai jopa yli sata euroa ja pienituloinen nuori ei välttämättä voi maksaa tällaisia kustannuksia.

Siviilipalveluksen reserviin kuuluvia henkilöitä voitaisiin ehdotuksen mukaan määrätä palvelukseen voimassa olevaa lakia useammissa tilanteissa. Siviilipalveluksen reservissä oleville maksetaan palveluksessa olon ajalta reserviläispalkkaa. Siviilipalveluksen reservissä olevan työtilanteesta sekä mahdollisesti sovellettavan työ- tai virkaehtosopimuksen määräyksistä riippuen tällä voi olla joko heikentävä tai parantava vaikutus reserviläisen tulotasoon sinä ajanjaksona, jona hän suorittaa määrättyä palvelusta.

4.2.1.3 Yritykset

Siviilipalveluksen reserviin kuuluvia henkilöitä voitaisiin ehdotuksen mukaan määrätä palvelukseen voimassa olevaa lakia useammissa tilanteissa. Lisäksi ehdotuksen mukaan valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa koulutus- ja työpalvelujakso voitaisiin määrätä alkamaan välittömästi ja lykkäys voitaisiin keskeyttää. Nämä muutokset merkitsisivät, että yrityksistä, joissa työskentelee siviilipalvelusvelvollisia, voisi poistua työvoimaa siviilipalveluslain mukaista palvelusta suorittamaan aiempaa useammissa tilanteissa tai aiempaa lyhyemmällä varoitusajalla. Nämä vaikutukset kohdistuisivat poikkeusoloihin tai tilanteeseen, jossa Puolustusvoimat on käynnistänyt ylimääräisen palveluksen.

Siviilipalveluksen reservi on pieni verrattuna Puolustusvoimien reserviin ja poikkeusolojen velvoitteiden vaikutukset tästä syystä rajalliset. Tilanteessa, jossa Puolustusvoimien sodan ajan sijoituksen omaavat henkilöt on määrätty palvelukseen, yrityksiin syntyy joka tapauksessa työvoiman vaje. Tästä syystä olisi tärkeää, ettei yritysten toimintaedellytyksiä heikennettäisi epätarkoituksenmukaisesti siviilipalveluksen reservin palveluksen käynnistämällä silloin, jos se ei ole välttämätöntä. Ehdotukseen sisältyy useita keinoja sen varmistamiseksi, että siviilipalveluksen reserviä määrättäisiin palvelukseen vain välttämättömässä tilanteessa ja laajuudessa. Palvelusmääräyksiä olisi tarkoituksenmukaista kohdentaa mahdollisuuksien mukaan ensisijaisesti niille siviilipalveluksen reserviin kuuluville, jotka eivät ole työssä. Palvelusmääräykset annettaisiin määräajaksi, jolloin työnantajan olisi mahdollista varautua paremmin poissaolon vaikutuksiin.

Ehdotuksessa poikkeusoloja koskevaa siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvan henkilön työnantajan käyttöön varaamista eli niin sanottua henkilövarauksia tai VAP-varauksia koskevaa sääntelyä yhdenmukaistettaisiin asevelvollisuuslain kanssa. Vaikka VAP-varaukset on tähänkin asti tehty pääsääntöisesti samoilla perusteilla kuin Puolustusvoimissa, muutos selventäisi niiden yritysten asemaa, joiden käyttöön henkilöitä voidaan varata.

4.2.1.4 Julkinen talous

Ehdotuksilla ei normaalioloissa ole vaikutuksia julkiseen talouteen. Ehdotetusta 52 §:n muutoksesta, jonka mukaan siviilipalvelusvelvolliselle korvattaisiin valtion varoista kolme Suomessa tehtyä matkaa siviilipalvelusta koskevaan työhaastatteluun, kun nykyisin voidaan korvata yksi matka, aiheutuisi joidenkin kymmenien tai satojen eurojen vuosittaiset lisäkustannukset. Ne katettaisiin Siviilipalveluskeskuksen määrärahoista ja vaikutus julkiseen talouteen olisi vähäinen.

Esityksessä ehdotetaan Siviilipalveluskeskukselle palveluskustannusten korvausvastuuta tilanteessa, jossa siviilipalvelusta suorittavia määrättäisiin toista viranomaista avustavaan tehtävään. Tästä aiheutuvaa kustannuslisäystä on vaikea arvioida, koska viranomaisia avustavia tehtäviä ei ole tähän mennessä ollut. Esimerkiksi 100 hengen palveluskustannukset 7 päivän ajalta olisivat noin 15 000–20 000 euroa. Kustannuksiin vaikuttaisi se, missä vaiheessa palvelusta määrättävät henkilöt olisivat, eli minkä suuruista päivärahaa heille maksettaisiin. Ensisijaisesti viranomaisia avustaviin tehtäviin määrättäisiin koulutusjaksoa suorittavia velvollisia, joiden palveluskustannukset Siviilipalveluskeskus maksaa joka tapauksessa. Lisäkustannuksia

muodostuisi vasta siinä tapauksessa, jos viranomaisia avustavaan tehtävään määrättäisiin työpalvelujaksoa suorittavia velvollisia. Esimerkiksi kaikkien kyseisellä hetkellä koulutus- ja työpalvelua suorittavien noin tuhannen henkilön palveluskustannukset säännöksen mahdollistamalta maksimialjalta eli 14 päivältä olisivat noin 400 000 euroa. Tilannekohtaisesti olisi arvioitava, olisivatko kustannukset katettavissa Siviilipalveluskeskuksen määrärahoista vai tarvittaisiinko lisärahoitusta.

Siviilivarantoon kuuluville ehdotetaan mahdollistettavaksi kertauspalvelus. Kertauspalvelus olisi tarkoituksenmukaista käynnistää tilanteessa, jossa jo voitaisiin arvioida, minkä viranomaisen tueksi siviilipalveluksen reserviä olisi tarve poikkeusoloissa määrätä ja palveluksen sisältö voitaisiin räätälöidä käsillä olevan kriisin kannalta merkitykselliseksi. Esimerkiksi tuhannen hengen seitsemän päivää kestävä kertauspalveluksen palveluskustannukset (päiväraha ja reserviläispalkka) olisivat noin 522 000 euroa. Lisäksi kustannuksia aiheutuisi majoituksesta, ruokailusta, matkustamisesta ja opetuksen järjestämisestä. Kertauspalveluksen kustannuksia ei voitaisi kattaa Siviilipalveluskeskuksen määrärahoista, vaan edellytyksenä olisi lisärahoitus valtion talousarviosta.

Poikkeusoloissa ehdotetuilla muutoksilla voisi olla merkittäviä vaikutuksia julkiseen talouteen. Suurin vaikutus olisi sillä, että valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa eli sotilaallisen hyökkäyksen tai sen uhan tai välittömän jälkitilan aikana valtio maksaisi työpalvelua suorittavien palveluskustannukset. Tästä aiheutuisi vuositasolla noin 12 miljoonan euron kustannus, jos työpalvelua suorittaisi sama määrä velvollisia kuin nykytilassa eli noin 1000 henkilöä vuodessa. Pienempi kustannus aiheutuisi siitä, että siviilipalveluksen reserviin kuuluvia voitaisiin valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa määrätä palvelukseen. Esimerkiksi sadan hengen palveluskustannukset (päiväraha ja reserviläispalkka) seitsemän päivän ajalta olisivat noin 52 000 euroa. Tilannekohtaisesti olisi arvioitava, olisivatko kustannukset katettavissa Siviilipalveluskeskuksen määrärahoista vai tarvittaisiinko poikkeusoloissa lisärahoitusta valtion talousarviosta.

Voimassa olevan lain mukaan siviili- ja lisävarannon poikkeusolojen aikaisesta palveluksesta aiheutuvat kustannukset maksaisi valtio ja esityksessä ei muutettaisi tätä perusratkaisua. Ehdotuksessa on kuitenkin pyritty rajaamaan niitä kustannuksia, joita aiheutuisi julkiselle taloudelle valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa siviilipalveluksen reservin ja varareservin käytöstä. Esimerkiksi 1000 henkilön palveluskustannukset (päiväraha ja reserviläispalkka) puolen vuoden ajalta olisivat yhteensä hieman alle 14 miljoonaa euroa. Lisäksi valtiolle saattaisi aiheutua lisäkustannuksia sotilasavustuslaissa (781/1993) tarkoitetuista avustuksista. Voimassa olevan lain mukaan Siviilipalveluskeskus määräisi palveluspaikkojen pyynnöstä tarpeelliseksi katsomansa määrän henkilöitä palvelukseen. Ehdotuksessa työ- ja elinkeinoministeriö ja Siviilipalveluskeskus asettaisivat painopisteet sille, mille toimialoille siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä voitaisiin määrätä, ja toimialoista voitaisiin säätää myös valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetus, jonka nojalla siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä voitaisiin määrätä palvelukseen, olisi määräaikainen ja voimassa enintään puoli vuotta kerrallaan. Näiden ehdotusten tarkoituksena olisi varmistaa, että palveluspaikoille maksetonta siviilivarannon reservin ja varareservin työpanosta käytettäisiin ainoastaan käsillä olevan kriisin vaikutusten hallinnan kannalta olennaisissa tehtävissä.

Valmiuslain 3 §:n 1–2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtion kustannukset yhden vuoden ajalta skenaariossa, jossa työpalvelua suorittaisi 1000 henkilöä ja siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta 1000 henkilöä, olisivat yhteensä noin 40 miljoonaa euroa.

4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.2.1 Perus- ja ihmisoikeudet

Ehdotetuilla muutoksilla ei ole merkittäviä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä vaikutuksia. Ehdotuksella voidaan arvioida olevan jonkin verran vaikutusta yksilön oikeusturvan toteutumiseen muun muassa poikkeusoloissa ja vakaumuksentutkimamenettelyssä.

Ehdotuksessa selkeytettäisiin siviilipalvelusvelvollisten asemaa erityisesti poikkeusoloissa. Tällä olisi positiivinen vaikutus siviilipalvelusvelvollisten oikeusturvaan. Siviilipalveluslaista selviäisi aiempaa tarkemmin, miten siviilipalvelus toteutuisi poikkeusoloissa. Siviilipalvelusvelvollisten asemaa ehdotetaan selkeytettäväksi sekä suhteessa asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittaviin että suhteessa valmiuslaissa säädettyä väestönsuojeluvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta ja yleistä työvelvollisuutta suorittaviin. Tämä vaikuttaisi siihen, että siviilipalvelusvelvolliset ymmärtäisivät paremmin oman asemansa ja roolinsa poikkeusoloissa. Ehdotuksella olisi myös yhdenvertaisuutta parantava vaikutus.

Vakaumuksentutkimamenettelyä laajennettaisiin kattamaan Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuminen tilanteessa, jossa Puolustusvoimat on käynnistänyt valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen. Tämä tarkoittaisi, että Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuvien vakaumuksen tutkiminen olisi mahdollista nykyistä useammassa tilanteessa. Vakaumuksentutkimautakunnan kokoonpanoa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että erityisesti erilaisia vakaumuksia koskeva asiantuntemus lautakunnassa vahvistuisi. Tämä tarkoittaisi, että lautakunnassa olisi mahdollista aiempaa tarkemmin paneutua erilaisiin vakaumusperusteisiin ja varmistua siitä, että perusteet, joiden nojalla hakeuduttaisiin siviilipalvelukseen, tulisi tunnistettua ja arvioitua kattavasti. Tällä ehdotuksella olisi oikeusturvaa lisäävä vaikutus.

Ehdotuksessa selkeytettäisiin myös sitä, että siviilipalvelukseen hakeutunut henkilö, joka palvelee Puolustusvoimissa, siirrettäisiin vakaumuksentutkiminnan ajaksi aina aseettomiin tehtäviin. Tämä turvaisi siviilipalvelukseen hakeutuneen henkilön mahdollisuutta suorittaa palvelusta mahdollisimman hyvin vakaumuksensa kanssa yhteensopivissa tehtävissä myös tutkiminnan ollessa kesken. Ehdotus edistäisi uskonnon ja omantunnon vapauden toteutumista.

Esityksessä ehdotetaan, että aloitetusta siviilipalveluksesta voisi tietyin edellytyksin vaihtaa varusmiespalvelukseen ja Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutunut voisi hakeutua takaisin Puolustusvoimien reserviin riippumatta siitä, onko aloittanut tai suorittanut täydennyspalvelusta. Lisätyt vaihtomahdollisuudet turvaisivat sitä, että henkilöt voisivat nykyistä useammassa tilanteissa valita vakaumuksensa kanssa yhteensopivan palvelumuodon, mikä edistäisi uskonnon ja omantunnon vapauden toteutumista.

Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa siviilipalvelusvelvollisiin kohdistuu ehdotuksessa uusia velvoitteita. Sotilaallisen hyökkäyksen tai sen uhan aikana voitaisiin määrätä siviilipalvelukseen hakeutuneita, joilla palvelus on vielä suorittamatta, aloittamaan palvelus välittömästi. Lisäksi voitaisiin määrätä palvelukseen myös henkilöitä, joille on myönnetty lykkäystä kesken palveluksen. Valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voitaisiin määrätä palvelukseen siviilipalveluksen reserviin kuuluvia henkilöitä. Lisäksi siviilipalveluksen reserviin kuuluvia voitaisiin määrätä kertauspalvelukseen. Kaikki nämä ehdotukset tarkoittavat, että aiempaa useammassa tilanteessa voitaisiin määrätä siviilipalvelusvelvollisia palvelukseen, jolla olisi rajoittava vaikutus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, liikkumisvapauteen ja elinkeinonvapauteen.

Ehdotuksessa lisättäisiin poikkeusolojen aikana annettaville palvelusmääräyksille vastaavia rajoituksia ja huomioon otettavia seikkoja kuin valmiuslain nojalla annettavissa työmääräyksissä. Tämä lisäisi yhdenvertaisuutta poikkeusoloissa eri perusteilla tehtäviin määrättävien siviilien välillä. Lakisääteiset rajoitukset ja huomioon otettavat seikat tarkoittaisivat, että palvelusmääräystä annettaessa olisi huomioitava erilaisia henkilön elämäntilanteeseen liittyviä tekijöitä, joiden vuoksi hänen määräämisensä palvelukseen ei välttämättä olisi kohtuullista ja tarkoituksenmukaista. Voimassa olevassa siviilipalveluslaissa huomioidaan vain terveydelliset palveluskelppoisuuteen liittyvät esteet. Ehdotuksessa huomioitaisiin voimassa olevaa sääntelyä paremmin jatkuvaa hoivaa edellyttävät, esimerkiksi vammaiset tai vakavasti sairaat henkilöt ja pienet lapset, eikä palvelusmääräystä voisi antaa siviilipalvelusvelvolliselle, joka ei voi työn vaatimaksi ajaksi poistua kotoaan jatkuvaa huolenpitoa tarvitsevan lapsen tai muun henkilön hoitamisen vuoksi, jos hoitoa ei voida muuten järjestää. Tällä lakimuutoksella vahvistettaisiin lasten oikeuksien toteutumista.

Kertauspalvelusmahdollisuuden lisääminen kaikille siviilipalveluksen reserviin kuuluville toisi koulutus- ja työpalvelun suorittaneiden ja täydennyspalvelusvelvollisten velvoitteet siviilipalveluksen reservissä olon ajalla aiempaa yhtenevämmiksi, kun myös koulutus- ja työpalvelun suorittaneet voitaisiin tarvittaessa määrätä kertaavaan palvelukseen.

Ehdotuksessa yksinkertaistettaisiin muutoksenhakua Siviilipalveluskeskuksen tekemiin päätöksiin siten, että oikaisuvaatimuksen voisi tehdä aiempaa useammista päätöksistä. Oikaisuvaatimus lisättäisiin etuutta, palveluspaikkahakemuksen hyväksymistä tai peruuttamista taikka asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan lain mukaiseen palvelukseen siirtymistä koskevaan päätökseen. Siviilipalvelusvelvollisen näkökulmasta oikaisuvaatimus Siviilipalveluskeskukseen on helpompaa kuin hallinto-oikeuteen valittaminen, joten muutoksenhaun kynnyksen voidaan arvioida madaltuvan. Erityisesti etuuksia koskevan päätöksen kohdalla nopeampi muutoksenhakuprosessi vaikuttaisi siihen, että siviilipalvelusvelvollinen saisi taloudelliseen tilanteeseensa vaikuttavan ratkaisun nopeammin.

Muut kuin suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvat huomioitaisiin ehdotuksessa siten, että siviilipalvelusrekisteriin ehdotetaan lisättäväksi äidinkielen lisäksi tieto viestintäkielestä, joka voisi olla suomen ja ruotsin lisäksi englanti. Tämä vaikuttaisi siten, että muut kuin suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvat saisivat tietoa sillä kielellä, jota mahdollisimman hyvin ymmärtävät.

Ehdotuksessa poistettaisiin palveluspaikalle maksettavan majoituskorvauksen alempi korvaustaso vanhempiensa omistamassa tai vuokraamassa asunnossa majoittuvien osalta. Majoituskorvausta maksetaan vanhemman omistamassa tai vuokraamassa asunnossa majoittuvan henkilön palveluspaikalle vain siinä tapauksessa, että henkilö on ennen palveluksen alkua todistettavasti osallistunut majoituskustannusten maksamiseen. Muutos voisi yksittäisten henkilöiden kohdalla helpottaa palveluspaikan saamista, kun palveluspaikan saamaan majoituskorvaukseen ei vaikuttaisi se, kenen omistamassa tai vuokraamassa asunnossa velvollinen majoittuu, eikä palveluspaikka valikoisi velvollisia tämän seikan perusteella.

Koska asevelvollisuus on säädetty vain miehille, esityksen vaikutukset kohdistuisivat pääasiallisesti miehiin. Esityksellä olisi vaikutusta niihin naisiin, jotka ovat hakeutuneet suorittamaan naisten vapaaehtoista asepalvelusta ja ovat joko suorittamaan sitä yli 30 vuorokautta tai palveluksen päättymisen jälkeen hakeutuneet siviilipalvelukseen. Vaikutukset olisivat vastaavat kuin lain soveltamisalaan kuuluviin miehiin kohdistuvat vaikutukset.

4.2.2.2 Viranomaiset

Ehdotuksessa palvelustehtävät kytkettäisiin kokonaisturvallisuuteen sekä valmiuteen, varautumiseen ja jatkuvuudenhallintaan. Siviilipalvelusvelvollisten koulutusjaksoon sisältyvien turvallisuusteemojen hyödyntäminen työpalvelustehtävissä tukisi palveluspaikkojen turvallisuustyötä. Salassapitosäännöksen ja virkavastuusäntelyn lisääminen siviilipalveluslakiin vaikuttaisi siten, että velvollisia voitaisiin hyödyntää aiempaa enemmän sellaisissa varautumista ja valmiutta tukevissa tehtävissä, joihin liittyy salassa pidettävää tietoa.

Vaikka siviilipalvelusta suorittavien määrääminen tilapäisesti viranomaisia avustaviin tehtäviin on ollut mahdollista voimassa olevan lain nojalla, säännöstä ei ole tunnettu. Säännöstä selkeyttämällä ja täsmentämällä mahdollistetaan aiempaa paremmin siviilipalvelusta suorittavien hyödyntäminen kesken palveluksen viranomaisten tilapäisenä apuna. Vastaava vaikutus olisi myös sillä, että täydennyspalvelus ja kertauspalvelus voitaisiin tarvittaessa suorittaa viranomaisia tukevana työnä.

Ehdotuksessa mahdollistettaisiin hyvinvointialueiden ja kuntien viranomaisille se, että mainittuihin viranomaisiin työ- tai virkasuhteessa olevia siviilipalvelusvelvollisia voitaisiin ottaa suorittamaan työpalvelua samaan organisaatioon. Työpalvelujaksoa ei edelleenkään voisi suorittaa tehtävässä, johon velvollisella on työ- tai virkasuhde eikä vastaavissa tehtävissä samassa organisaatiossa. Ehdotus hyödyttäisi kuntien ja hyvinvointialueiden palveluspaikkoja, koska työpalvelu olisi aiempaa kattavammin mahdollista suorittaa sellaisissa tehtävissä, joita tukevaa osaamista velvollinen on hankkinut ennen palvelusta. Ehdotus tukisi myös koulutusjaksolla saadun varautumis- ja turvallisuusosaamisen tehokkaampaa hyödyntämistä, kun palveluspaikan toimintakulttuurin ja käytännöt tunteva henkilö suorittaisi työpalvelua varautumisen ja valmiuden tehtävissä.

Ehdotuksen mukaa valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtio maksaisi työpalvelun kustannukset. Siviilipalveluksen reserville ehdotetaan uutta palvelusta valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Siviilipalvelusrekisteriä koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siviilipalvelusvelvollisista kerättävät tiedot tukisivat velvollisten määräämistä heidän osaamistaan mahdollisimman hyvin hyödyntäviin tehtäviin. Nämä ehdotukset edistäisivät siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämistä poikkeusoloissa sekä sitä, että heidän työpanostaan poikkeusoloissa hyödyntävät viranomaiset voisivat valmiussuunnittelussaan paremmin varautua siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämiseen. Valmiuslain 3 §:n 1–2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, jolloin siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä voitaisiin määrätä palvelukseen, Siviilipalveluskeskuksen ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyöllä sekä tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella varmistettaisiin, että siviilipalvelusvelvollisten työpanos kohdentuisi käsillä olevan kriisin kannalta olennaisiin tehtäviin.

Ehdotuksessa yksinkertaistettaisiin poliisin antamaa virka-apua koskevaa sääntelyä siten, että Siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus poliisin virka-apuun tietyissä tilanteissa ja poliisi harkitsisi tilannekohtaisesti edellytyksiä virka-avun antamiselle. Tällä olisi se vaikutus, että poliisi voisi nykyistä paremmin priorisoida resurssiensa käyttöä eikä etsinnästä tavoitetun siviilipalvelusvelvollisen kuljettaminen Lapinjärvelle menisi muiden kiireellisten tehtävien edelle.

Ehdotukseen sisältyvä muutoksenhaun helpottaminen lisäämällä mahdollisuuksia oikaisuvaatimuksen tekemiseen vähentäisi hallinto-oikeuteen tehtyjen valitusten määrää, kun aiempaa useammassa asiassa voisi vaatia oikaisua Siviilipalveluskeskukselta.

Palveluksen uusien osien (kertauspalvelus, reserviläisen palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa) lisääminen siviilipalveluslakiin laajentaisi jonkin verran

Siviilipalveluskeskuksen tehtäväkenttää. Vaikka nämä palveluksen uudet osat realisoituisivat vasta poikkeuksellisissa tilanteissa, keskuksen on toimintansa kehittämisessä ja valmiussuunnittelussaan varauduttava niiden toimeenpanoon. Vastaava vaikutus olisi sillä, että viranomais-ten tilapäistä avustamista koskevaa säännöstä selkeytettäisiin, minkä johdosta pyyntöjä lähettää siviilipalvelusvelvollisia toisen viranomaisen tilapäiseksi avuksi saattaisi tulla aiempaa enemmän. Oikaisuvaatimusmahdollisuuden laajentaminen useisiin uusiin päätöslajeihin lisäisi jonkin verran Siviilipalveluskeskuksessa tehtävää hallinnollista työtä.

Ehdotuksella, jonka mukaan Siviilipalveluksen olisi ainoastaan tarvittaessa pyydettävä Pääesikunnan lausunto ennen uskonnollisen yhdyskunnan tai sen seurakunnan sekä yksityisoikeudellisen yhteisön, yhdistyksen tai säätiön hakemuksen ratkaisemiseksi, vähentäisi vähäisessä määrin hallinnollista työtä Pääesikunnassa.

4.2.2.3 Turvallisuus

Ehdotuksilla siviilipalvelusvelvollisten työpanosta suunnattaisiin aiempaa selkeämmin kokonaisturvallisuuden sekä varautumisen, valmiuden ja jatkuvuudenhallinnan avustaviin tehtäviin. Siviilipalvelusvelvollisten koulutusjaksoon sisältyvien turvallisuusteemojen hyödyntäminen työpalvelutehtävissä tukisi palveluspaikkojen turvallisuustyötä. Organisaatioissa, joiden ydintehtävä ei liity varautumiseen ja valmiuteen, on turvallisuuteen liittyviä tarpeita, joihin vastataan osana organisaation normaalia toimintaa. Erityisesti pienemmissä organisaatioissa nämä tehtävät kuuluvat vain yhtenä osana jonkun henkilön laajempaan tehtäväkenttään. Tällöin resurssit eivät välttämättä riitä turvallisuustoiminnan kehittämiseen, esimerkiksi turvallisuuskävelyiden tai poistumisharjoitusten säännölliseen järjestämiseen tai ensiavun säännölliseen harjoitteluun. Siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen tällaisten tehtävien apuna tukisi henkilöstön turvallisuusosaamisen säännöllistä päivittämistä. Sellainen siviilipalvelusvelvollinen, joka on osana palvelustehtäviään osallistunut palveluspaikan turvallisuustoiminnan kehittämiseen, voisi hyödyntää kokemustaan myös tulevaisuudessa työelämässä.

Turvallisuuskoulutusta saaneista, palveluspaikan turvallisuustoimintaan ja sen erityisluonteeseen perehdytetyistä siviilipalvelusvelvollisista olisi konkreettista hyötyä tilanteissa, joissa esimerkiksi tulipalon, kemikaalionnettomuuden tai uhkatilanteen vuoksi tulisi tarve joko evakuoita tilat tai suojautua sisälle. Erityisesti tarve korostuu sellaisissa palveluspaikoissa, joissa on koolla paljon ihmisiä, kuten esimerkiksi kouluissa, teattereissa, liikuntatoiminnassa ja uskonnollisten yhteisöjen tapahtumissa.

Ehdotuksessa lisättävillä vaihtomahdollisuuksilla siviilipalveluksen ja asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen välillä olisi jossakin määrin vaikutusta aseellisen maanpuolustuksen vahvistamiseen. Erityisesti se, että Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuneet henkilöt voisivat palata takaisin Puolustusvoimien reserviin riippumatta siitä, ovatko aloittaneet tai suorittaneet täydennyspalvelusta, voisi tuoda Puolustusvoimien käyttöön motivoituneita henkilöitä. Määrällisesti tämän joukon kokoa ei ole mahdollista arvioida.

Vakaumuksentutkintamenettelyä ehdotetaan laajennettavaksi myös Puolustusvoimien valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen ajalle. Voimassa olevan lain mukaan valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen aikana tehty siviilipalvelushakemus hyväksyttäisiin ilman vakaumuksentutkintaa. Ehdotetun muutoksen mukaan Puolustusvoimien reservissä olevan henkilön hakeutuessa siviilipalvelukseen sinä aikana, kun voimassa on valmiuden kohottamiseen tarkoitettua kertausharjoitusta koskeva tasavallan presidentin päätös, hänen vakaumuksensa tutkittaisiin. Muutos vahvistaisi aseellista maanpuolustusta, koska vakaumuksentutkintamenettelyä sovellettaisiin kaikissa tilanteissa, joissa Puolustusvoimat kohottaa

valmiutta eli valmiuden kohottamiseen tarkoitettuna kertausharjoituksen, ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana.

Siviilipalveluksen reservi voitaisiin ehdotuksen mukaan määrätä palvelukseen myös muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa. Tämä uusi palveluksen osa toisi viranomaisten käyttöön lisäresurssin valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Muutos tukisi viranomaisten mahdollisuuksia selviytyä lakisääteisistä tehtävistään poikkeusoloissa.

Valmiuslain 3 §:n 1–2 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen siviilipalveluksen reservin ja varareservin palveluksen on kiinnitetty ehdotuksissa erityistä huomiota, jotta palvelu tukisi parhaalla mahdollisella tavalla yhteiskunnan turvallisuutta tilanteissa, joissa koko yhteiskunnan selviytyminen on uhattuna. Mainittujen poikkeusolojen aikana lisättäisiin joustavuutta palveluksen sisällä siten, että koulutuksen ja työpalvelun ajoittamisella ja mahdollisella vuorotellulla sekä sillä, että palvelus voitaisiin määrätä alkamaan välittömästi, turvattaisiin tarkoituksenmukainen vaste viranomaisten tarpeisiin. Muutoksilla varmistettaisiin se, että sotilaallisten kriisien aikana palveluspaikkana voisivat toimia kaikki sellaiset organisaatiot, joilla voisi olla väestönsuojeluun liittyviä vastuita. Työ- ja elinkeinoministeriön ja Siviilipalveluskeskuksen yhteistyönä asettamalla painopisteillä ja palvelusmääräysten kohdentamista koskevalla valtioneuvoston asetuksenantovaltuudella varmistettaisiin sitä, että siviilipalveluksen reservi ja varareservi palvelisivat niissä tehtävissä, joilla olisi eniten vaikutusta käsillä olevan kriisin hallitsemiseksi.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Esivalmisteluvaiheen vaihtoehdot koko mallin muuttamiselle

Hankkeen esivalmisteluvaiheessa harkittiin nykyiseen siviilipalvelusjärjestelmään pohjautuvan kehittämisen ohella useita vaihtoehtoisia malleja. Vaihtoehtoina olivat esillä varusmiespalveluksen rinnakkaispalvelus, nykyiseen järjestelmään perustuva valmiuspalvelus, erilaiset palveluspolut siviilipalveluksessa, siviilipalveluksen suuntaaminen osajapulasta kärsiville huoltovarmuuskriittisille aloille sekä täydennyspalvelusjärjestelmän muuttaminen väestönsuojelupalvelukseksi.

5.1.1.1 Varusmiespalveluksen rinnakkaispalvelus

Varusmiespalveluksen rinnakkaispalvelus tarkoittaisi siviilipalvelusjärjestelmän muuttamista sodan ajan tai laajemmin poikkeusolojen olosuhteisiin valmentavaksi varusmiespalveluksen siviililuontoiseksi rinnakkaispalvelukseksi. Siviilipalvelusvelvolliset koulutettaisiin tukemaan viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä ja heille määritettäisiin sodanajan / poikkeusolojen sijoitus ja koko palvelusaika valmentaisi kyseisiin tehtäviin. Koulutus ja tehtävät olisivat kokonaisturvallisuutta tukevia siviilitehtäviä mutta kehittämisessä ja tehtävissä lähtökohtana olisivat sotilaalliset poikkeusolot ja kokonaisuun puolustuksen tarpeet.

Malli voitaisiin toteuttaa kahdella tavalla: joko koulutusorganisaatiomallina siten, että koko palvelusaika valmentaisi kyseisiin tehtäviin tai hybridimallina siten, että palvelusaika muodostuisi pitkistä koulutusjaksosta (esimerkiksi 3-6kk) ja nykyistä lyhyemmästä työpalvelujaksosta.

Malli todettiin esivalmisteluvaiheessa kustannuksiltaan ja muun muassa henkilöresurssivaatimuksiltaan ylimitoitetuksi. Resurssivaatimusten lisäksi mallin keskeisenä heikkoutena on se, että tämän kaltaisilla suhteellisen lyhyillä koulutuksilla ei saavutettaisi tehtävissä riittävää, ammatilliseen osaamiseen vertautuvaa osaamista eikä malliin soveltuvia avustavia tehtäviä viranomaisille tehdyn kyselyn perusteella tässä mittakaavassa ole tarjolla. Vaikka kyselyyn vastanneet organisaatiot tunnistivat siviilipalvelusvelvollisille soveltuvia poikkeusolojen tehtäviä enemmän kuin kertaakaan aiemmin, tehtävien määrä ja luonne eivät edellyttäisi näin pitkiä koulutuksia ja harjoittelujaksoja. Riskinä on, että koulutusaikaa ei pystyittäisi täyttämään mielekkäällä sisällöllä eivätkä työpalveluorganisaatiot pystyisi osoittamaan tehtäviä kaikille heille palvelukseen määrätuille. Virastot ovat poikkeusolojen tehtäviin tarvittavana osaamisena tuoneet esiin lähinnä sellaisia lyhyitä muutamien tuntien – muutamien päivien koulutuksia, joita annetaan myös vapaaehtoistoimijoille. Näitä koulutuksia sisältyy siviilipalveluksen koulutusjaksoon jo nykytilassa.

Malli saattaisi myös lisätä vaihtoehdon houkuttelevuutta verrattuna asepalvelukseen ja nyky-muotoiseen siviilipalvelukseen, kun esimerkiksi pelastus- tai hoitoalalle aikovan nuoren olisi kannattavaa valita siviilipalvelus voidakseen edistää opintojaan jo palvelusaikana. Suhteellisen pitkien, sisällöltään todennäköisesti varsinaisen koulutusjärjestelmän kanssa päällekkäisten koulutusten järjestäminen esimerkiksi pelastus- ja terveydenhuoltoalalla niin, että saatua koulutusta ei hyväksiluettaisi mahdollisissa tulevaisuissa opinnoissa, olisi resursointiin vaikuttava haaste.

Varusmiespalveluksen rinnakkaismalli ei ole parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean antamien linjausten mukainen, sillä komitean lähtökohdista oli siviilipalveluksen työpalvelupainotteisuuden säilyttäminen, kuitenkin kokonaisturvallisuuden tarpeista vahvemmin lähtevänä. Asevelvollisuuskomitea ehdotti koulutusjakson sisällöllistä kehittämistä silloisen toteutuksen pohjalta ja mahdollisesti jakson pituuden kasvattamista esimerkiksi kahdella viikolla. Tavoitteeksi ei asetettu koulutusta, joka tuottaisi ammatilliseen koulutukseen vertautuvaa osaamista, vaan sisällöksi kaavailtiin perustietoja varautumisesta, häiriötilanteiden hallinnasta ja valmiussuunnittelusta. Asevelvollisuuskomitea ei suositellut mallia, jossa palvelustehtävät valmentaisivat tiettyihin poikkeusolojen tehtäviin. Keskeisenä haasteena olisi se, että siviilipalvelusvelvolliset muuttuisivat resurssista kulueraiksi: nykyisessä toteutustavassa palvelupaikat hyötyvät siviilipalvelusvelvollisten työpanoksesta, mutta varusmiespalveluksen rinnakkaismallissa tämä hyöty poistuisi tai vähenisi merkittävästi.

Varusmiespalveluksen rinnakkaismalli saattaisi paradoksaalisesti myös vähentää siviilipalvelusvelvollisten hyödynnettävyyttä vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa nykytilaan verrattuna. Jos jokaisella olisi suhteellisen tarkasti määritelty henkilökohtainen tehtävä ja organisaatio, tehtävästä ja organisaatiosta toiseen liikuttaminen ilmenevän tarpeen perusteella saattaisi vaikeutua.

5.1.1.2 Valmiuspalvelus

Siviilipalveluksen nykytoteutuksen pohjalta olisi mahdollista parantaa siviilipalvelusvelvollisten käytettävyyttä palvelusaikana viranomaisten apuna erilaisissa tilanteissa, ei vain vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Koulutusjakson kesto pitenis nykyisestä neljästä viikosta kahdeksaan viikkoon siten, että koulutusjakson jälkipuolisko vietettäisiin Siviilipalveluskeskuksessa ympäri vuorokauden lähtövalmiina valmiusjoukkona. Koulutuksen sisältöön lisättäisiin ja laajennettaisiin nykyisestä erilaisiin viranomaisia avustaviin tehtäviin liittyvää harjoittelua, esimerkiksi evakuointia, etsintää, öljyntorjuntaa ja kriisiviestintää. Pidennetyn koulutusjakson aikana olisi myös mahdollista tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä koulutusten ja harjoitusten järjestämisessä, kun esimerkiksi nykyisin vain satunnaisesti järjestettyjä lasten

paloturvallisuus- ja ensiapukoulutuksia voitaisiin siviilipalvelusvelvollisten pitämänä toteuttaa lähialueella systemaattisesti.

Siviilipalveluskeskuksen nykyinen sijainti Lapinjärvellä merkitsee, että valmiusjoukko voisi tukea viranomaistehtävissä suhteellisen pienellä maantieteellisellä alueella, joka rajoittuisi suunnilleen Helsinkiin, Lahteen, Kouvolaan ja Haminaan. Alue on kuitenkin tarkoituksenmukainen esimerkiksi öljyntorjunnan kannalta. Koulutuksen hajauttaminen eri puolille Suomea kasvattaisi alueellista kattavuutta mutta pienentäisi käytettävissä olevan joukon kokoa. Lisäksi suhteellisen pienen toiminnon hajauttaminen aiheuttaisi ylimääräisiä hallinnollisia kustannuksia ja tilakustannuksia, jolloin toimeenpanon kustannukset kokonaisuutena kasvaisivat enemmän kuin yhdessä paikassa toteutettuna.

Malli edistäisi parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean asettamia tavoitteita mutta menisi huomattavasti pitemmälle. Komitea esitti koulutusjakson täydentämistä yleisellä varautumis- ja valmistietämyksellä ja yhtenä mahdollisuutena koulutusjakson vähäisempää pidentämistä esimerkiksi kahdella viikolla. Mallin riskinä on, ettei alueen viranomaisilla jatkossakaan ilmene siinä määrin tarpeita siviilipalvelusvelvollisten avulle, että mallista aiheutuvat lisäkustannukset voitaisiin katsoa kohtuullisiksi. Esivalmisteluvaiheessa arvioitiin, että mallista aiheutuvat kustannukset olisivat liialliset sillä saavutettavaan hyötyyn nähden.

5.1.1.3 Erilaiset palveluspolut siviilipalveluksen sisällä

Erilliset pelastustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelumuodot olisivat yksi mahdollinen ratkaisu siihen, jos siviilipalveluksen haluttaisiin tuottavan enemmän hyötyä kokonaisuutena puolustuksen kentälle mutta kaikille siviilipalvelusta suorittaville ei löydy kappaleessa 5.1.1.1 esitellyn varusmiespalveluksen rinnakkaispalveluksen mukaisia tehtäviä. Pelastustoimi ja sosiaali- ja terveydenhuolto linkittyvät sekä kokonaisturvallisuuden että kokonaisuutena puolustuksen kenttään ja niissä olisi mahdollista löytää myös sodan aikana selkeästi siviililuontoisia tehtäviä, jotka eivät haastaisi siviilipalveluksen vakaumukseen perustuvaa luonnetta.

Esivalmisteluvaiheessa virastoille tehdyssä kyselyssä ei käynyt ilmi tarvetta näin voimakkaasti eriytettylle palvelumuodolle. Vaikka koulutus olisi pitempi kuin nykyisessä siviilipalveluksessa, siinä ei saavutettaisi sellaista ammatillista osaamista, joka mahdollistaisi palveluksen suorittamisen varsinaisissa pelastustoimen tai sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä, vaan tehtävät säilyisivät samantyyppisinä avustavina tehtävinä kuin nykyisessä toteutustavassa. Pidentynyt koulutus kuitenkin vaatisi lisäresursseja.

Malliin liittyy riski pienten erillisten palvelustyyppien aiheuttamasta suhteettomasta hallinnollisesta taakasta sekä sen tuomista kustannuksista. Esivalmisteluvaiheen arvion mukaan mallin aiheuttamat kustannukset ja siihen liittyvät käytännön haasteet olisivat liialliset siitä saatavaan hyötyyn nähden. Mallille ei ole myöskään havaittu selkeää tarvetta.

5.1.1.4 Siviilipalveluksen suuntaaminen osaajapulasta kärsiville huoltovarmuskriittisille aloille

Esivalmisteluvaiheessa tarkasteltiin myös mallia, jossa siviilipalveluksen työpalvelu kohdennettaisiin ensisijaisesti sellaisille huoltovarmuskriittisille aloille, joilla on tunnistettu osaajapula. Tämä voisi edistää siviilipalvelusta suorittavien nuorten hakeutumista kyseisten alojen opintoihin. Siviilipalvelus suoritetaan tyypillisesti sen verran nuorena, ettei omaa alaa välttämättä ole vielä varmuudella valittu. Tutkimustietoa ei kuitenkaan ole siitä, millainen ohjausvaikeus suoritettulla työpalvelulla on alan valinnassa.

Sekä valtioneuvoston parlamentaarisesti valmistellun huoltovarmuusselonteon⁸ että valtioneuvoston huoltovarmuudesta antaman tavoitepäätöksen (568/2024) mukaan osaavan työvoiman saatavuus on kysymys, joka heijastuu huoltovarmuustyöhön, ja kaikkien sektoreiden yhteinen haaste on huolehtia henkilöstön osaamisesta. Huoltovarmuuden tavoitepäätöksessä mainitaan osaamisen varmistaminen muun muassa digitaalisen infrastruktuurin ylläpitämisen, kyber- ja informaatioturvallisuuden, alkutuotannon, huoltovarmuudelle kriittisen teollisuuden ja avaruustoimialan yhteydessä.

Keskeinen haaste tämän mallin toteuttamiselle on, että julkisella sektorilla on suhteellisen vähän sellaisia mahdollisia työpalvelutehtäviä, jotka kytkeytyvät keskeiseen huoltovarmuuskriittiseen osaamiseen. Siviilipalveluksen suorittaminen yrityksissä ei kilpailua vääristävän vaikutuksen vuoksi ole mahdollista. Toinen haaste on se, että ilman pohjakoulutusta siviilipalvelusta suoritettavat voisivat suorittaa vain sellaisia avustavia tehtäviä, joissa osaamisvaatimukset ovat matalat. Huoltovarmuuden kannalta kriittisille toimijoille tällainen siviilipalvelus muodostuisi helposti kulueräksi resurssin sijaan, jos avustavia tehtäviä jouduttaisiin keksimään tarpeen ylittävälle määrälle nuoria. Esivalmisteluvaiheen arvion mukaan tätä mallia ei pidetä realistisena kehittämissuuntana siviilipalvelukselle.

5.1.1.5 Täydennyspalveluksen kehittäminen väestönsuojelupalvelukseksi

Esivalmisteluvaiheessa tarkasteltiin mallia, jossa, täydennyspalveluskoulutusta kehitettäisiin palvelemaan selkeästi väestönsuojelun tarpeita. Koulutus sisältäisi virastokyselyssä esiin tulleita, väestönsuojeluun liittyviä kokonaisuuksia, kuten ensiapua, henkistä ensiapua, ensihuoltoa ja kriisiviestintää sekä väestönsuojelun käyttöönottoon ja niissä toimimiseen liittyvää osaamista. Koulutus voitaisiin toteuttaa yhteistyössä väestönsuojelusta alueellisesti vastaavien viranomaisten kanssa esimerkiksi siten, että yleinen osa koulutuksesta toteutettaisiin Siviilipalveluskeskuksessa ja osa koulutuksesta toteutuisi kotiseudulla esimerkiksi alueellisen valmiusharjoituksen yhteydessä.

Poikkeusoloissa on voimassa olevan valmiuslain 116 §:n nojalla mahdollista määrätä henkilöitä väestönsuojeluvolliseksi, joten täydennyspalvelusvelvollisten kouluttamiselle näihin tehtäviin ei esivalmisteluvaiheessa tunnistettu erityistä tarvetta. Parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea ei esittänyt täydennyspalveluksen kehittämistä tiettyyn tehtävään valmentavaksi. Komitean mietinnössä asetettiin tavoitteeksi, että täydennyspalveluskoulutuksen opetussisältöihin lisätään peruskoulutusjaksoonkin lisättävät varautumisen opintokokonaisuudet. Jo toteutettu täydennyspalveluskoulutuksen sisällön ankkurointi asevelvollisuuskomitean suosituksen mukaisesti varautumisen ja valmiuden teemoihin on katsottu palvelumuodon luonne ja kokonaisuus huomioiden riittäväksi kehittämissuunnaksi.

5.1.2 Siviilipalveluksen huomioiminen valmiussuunnittelussa ja palveluspaikaksi velvoittaminen

Siviilipalveluslain 10 §:ssä säädetään siviilipalvelusvelvollisten sijoitusvelvollisuudesta tilanteessa, jossa ilman siviilipalveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrä ylittäisi Siviilipalveluskeskuksen majoitus- ja työhönsijoitusresurssit. Tällöin valtioneuvoston olisi määrättävä viipymättä työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä eri ministeriöiden hallinnonaloille siviilipalvelukseen sijoitettavien siviilipalvelusvelvollisten vähimmäislukumäärä.

⁸ Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:59. [Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko](#)

Työryhmässä harkittiin säännöksen kumoamista, koska se ei ole täysin tarkoituksenmukainen. Säännöksessä Siviilipalveluskeskuksen majoitusresurssit olisivat ratkaiseva tekijä siinä, milloin palveluspaikkatilanne on niin huono, että tarvitaan valtion toimia palvelustehtävien lisäämisessä. Majoitusresursseja olennaisempaa on kuitenkin se, riittääkö palvelustehtäviä kaikille siviilipalvelusta suorittaville. Selkeän kynnyksarvon asettaminen sille, milloin palveluspaikkatilanne on kohtuuttomasti vaikeutunut, on epärealistista, koska palveluspaikan hakeminen kestää normaalioloissakin eri mittaisen ajan paikkakunnasta ja velvollisen osaamisesta riippuen. Lisäksi säännöstä on pidetty haasteellisena siitä syystä, että se ohjaa sijoittamaan palveluspaikkaa vaille jääviä siviilipalvelusvelvollisia valtion virastoihin, vaikka valtion virastoissa on suhteellisen vähän sellaisia avustavia tehtäviä, joita siviilipalvelusvelvolliset voivat suorittaa. Mahdollisesti useamman sadan velvollisen määrääminen valtion virastoihin ei ole realistista. Pykälää ei kutienkaan ehdoteta kumottavaksi, koska nähdään tarpeelliseksi, että on säädetty menettelystä siinä tapauksessa, että siviilipalveluspaikkojen tarjonta vähenisi merkittävästi.

Yhtenä vaihtoehtona on tuotu esiin, että siviilipalvelusvelvollisia voitaisiin tarvittaessa ministeriöiden määräyksellä sijoittaa kuntiin ja hyvinvointialueille, joilla on huomattavasti enemmän siviilipalvelusvelvollisille soveltuvia avustavia tehtäviä kuin valtion virastoilla. Uuden lakisääntöjen antaminen kunnille ja hyvinvointialueille edellyttäisi kuitenkin sitä, että rahoitus uuden tehtävän järjestämiseen taattaisiin.

5.1.3 Poikkeusolojen palveluksen eri mallit

Valmistelussa on ollut esillä nykytilan säilyttämisen ja ehdotetun ratkaisun lisäksi kolme eri mallia, joilla siviilipalvelusta suorittavien sekä siviili- ja lisävarannon poikkeusolojen palvelusta voitaisiin kehittää. Kaikkien mallien lähtökohtana on se, että voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaavalla tavalla niissä mahdollistetaan vakaumusta kunnioittava toiminta myös kriisiolosuhteissa. Malleissa on pyritty korjaamaan voimassa olevan lain sääntelyyn sisältyviä, esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön ohjausmahdollisuuksiin ja sääntelyyn selkeyteen liittyviä haasteita, ja ne eroavat toisistaan erityisesti siinä, kuinka laajasti siviilivarantoa voisi eri tilanteissa hyödyntää. Nykyistä sääntelyä ja sen haasteita on käsitelty edellä nykytilan analyysissä.

Minimimuutokset nykytilaan säilyttäisivät siviilivarannon ja lisävarannon käytön edelleen samoissa tilanteissa, joista on tehty Puolustusvoimien reservin osalta ylimääräistä palvelusta tai liikekannallepanoa koskeva päätös. Siviilivarannon ylimääräiseen palvelukseen kuitenkin lisättäisiin työpalvelu, jolloin siviilivaranto voisi tukea siviiliviranomaisia työpalvelun muodossa jo ennen liikekannallepanoa. Myös normaaliolojen siviilipalvelus on pääsääntöisesti työpalvelua eikä poikkeusoloissa olisi tarvetta pitkille koulutuksille, joten kuuden kuukauden mittainen koulutus- ja harjoittelujakso poikkeusoloissa ei olisi tarkoituksenmukainen. Toisaalta liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen lisättäisiin mahdollisuus koulutukseen, jotta siviilivarannolle voitaisiin tarvittaessa antaa kootusti koulutusta ennen tehtäviin sijoittamista. Erityisesti siinä tapauksessa, jos käytettäisiin myös lisävarantoa, kouluttaminen olisi tarpeen, koska suuri osa lisävarantoon kuuluvista ei ole suorittanut siviilipalvelusta.

Tässä mallissa ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus muuttuisivat identtisiksi lukuun ottamatta nimeä, Puolustusvoimien palvelukseen liittyvää kontekstia ja sitä, voiko palvelus koskea myös lisävarantoa. Siviilivarannon palveluksen ajoittuminen olisi edelleen kytköksissä Puolustusvoimien reservin liikkeisiin ja sotilaallisiin kriiseihin, joten malli ei ratkaisisi nykytilan analyysissä esiin tuotuja työ- ja elinkeinoministeriön ohjaukseen ja sääntelyyn selkeyteen liittyviä haasteita. Perustuslain ja perus- ja ihmisoikeuksien kannalta malli olisi ongelmaton, koska se pohjautuisi olennaisilta osin voimassa olevaan, perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyyn lakiin.

Mallin pohjalta tarkasteltiin myös vaihtoehtoa, jossa siviilivarannon palvelus ei olisi nimeltään ylimääräinen palvelus tai liikekannallepanon palvelus, vaan nämä palveluksen osat yhdistettäisiin saman nimen alle, esimerkiksi siviilivarannon palvelukseksi sotilaallisten erityisolosuhteiden aikana. Vaikka siviilivarannon palvelus olisi edelleen selkeästi kytköksissä Puolustusvoimien reservin ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon käynnistymiseen, siviilivarannon palveluksesta voitaisiin säätää kokonaisuudessaan siviilipalveluslaissa, jolloin sääntely olisi siviilivarantoon kuuluvien kannalta selkeämpää. Vaihtoehto olisi myös Siviilipalveluskeskuksen ohjauksen kannalta selkeämpi, kun siviilivarannon käyttöä koskevat säännökset olisivat kootusti siviilipalveluslaissa.

Lisäksi esillä oli vaihtoehto, jossa siviilivarannon käyttö mahdollistettaisiin sekä kaikissa valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa että myös normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa. Mallissa valtioneuvosto voisi tehdä siviilivarannon palvelusta koskevan päätöksen valmiuslaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa valtioneuvosto voisi tehdä siviilivarannon määräämistä koskevan päätöksen, jos viranomaisilla ilmenisi poikkeuksellista avuntarvetta. Palveluksen piirteistä säädettäisiin kaikilta osin siviilipalveluslaissa.

Vaihtoehto selkeyttäisi edellä esitellyn ja lakiin ehdotettavan vaihtoehdon tavoin Siviilipalveluskeskuksen ohjausta poikkeusoloissa. Malli ei kuitenkaan ole pakkotyön kiellon näkökulmasta ongelmaton, koska työvelvoite edellyttäisi kansallisesti todettua hätätilaa. Malliin liittyy valtiosääntöoikeudellisia haasteita, koska siinä siviilivarantoa käytettäisiin sellaisissa olosuhteissa, joissa Puolustusvoimien reservin käyttäminen ei ole mahdollista. Työryhmän arvion mukaan sellaisissa häiriötilanteissa, joissa poikkeusolojen kynnys ei ylity, viranomaisten kasvavaan avuntarpeeseen olisi mahdollista vastata palvelusta suorittavien siviilipalvelusvelvollisten työpanoksella.

5.1.4 Palvelusmuodosta toiseen siirtyminen

5.1.4.1 Palaaminen siviilivarannosta Puolustusvoimien reserviin

Nykytilassa Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutunut henkilö voi palata Puolustusvoimien reserviin, jos hän ei ole aloittanut täydennyspalveluksen suorittamista. Valmistelussa oli esillä ehdotettavan ratkaisun ohella kaksi vaihtoehtoista mallia sille, miten siviilivarannosta Puolustusvoimien reserviin palaamisesta voitaisiin säätää siten, että palaaminen olisi mahdollista myös aloitetun tai suoritettun täydennyspalveluksen jälkeen.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa Puolustusvoimien reserviin palaamista koskeva hakemus voitaisiin hyväksyä ennen täydennyspalveluksen alkua tai suoritettun täydennyspalveluksen jälkeen, mutta ei täydennyspalveluksen aikana. Tämä vaihtoehto minimoisi ne Siviilipalveluskeskuksen hallinnolliseen työhön liittyvät haasteet, joita liittyisi ehdotettavassa mallissa mahdolliseen koulutuksen aikaiseen keskeyttämiseen. Vähäinen hallinnollinen lisätyö ei kuitenkaan työryhmän arvion mukaan muodosta riittävää perustetta rajoittaa hakemuksen hyväksymistä.

Toisessa vaihtoehdossa Puolustusvoimien reserviin palaamista koskeva hakemus voitaisiin hyväksyä vasta suoritettun täydennyspalveluksen jälkeen. Tällä mallilla pyrittäisiin poistamaan se riski, että elämäntilanteeseen sopimattomaksi koettuun kertausharjoitusajankohtaan reagoitaisiin hakeutumalla siviilipalvelukseen ja palattaisiin kuitenkin heti takaisin Puolustusvoimien reserviin. Mallin hyötynä olisi myös se, että koulutuksessa henkilö saisi tiedon siitä, mikä rooli siviilivarannolla on, ja voisi tehdä informoidun ratkaisun. Tällä hetkellä odotusaika täydennyspalvelushakemuksen ja koulutuksen toteutumisen välillä voi olla jopa vuosia. Viiveestä johtuen

malli on haasteellinen, jos tavoitteena pidetään sitä, että mahdollisimman moni voisi vakaumuksensa salliessa palata Puolustusvoimien reserviin.

5.1.4.2 Siirtyminen aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen

Nykytilassa siviilipalvelukseen hakeutunut henkilö voi siirtyä suorittamaan varusmiespalvelusta, jos hän ei ole aloittanut siviilipalveluksen suorittamista. Valmistelussa oli esillä ehdotettavan ratkaisun ohella kaksi vaihtoehtoista mallia sille, miten aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siirtyminen voitaisiin mahdollistaa. Ratkaisuvaihtoehtojen muotoilun lähtökohtana oli eräitä reunaehtoja. Henkilön tulisi pystyä suorittamaan vähintään lyhin varusmiespalvelus kokonaisuudessaan, mutta mieluiten hänet tulisi voida määrätä tarvittaessa suorittamaan myös pisin palvelusaika. Siviilipalveluksen toimeenpanon kannalta toimivin ratkaisu olisi sellainen, jossa siirtyminen varusmiespalvelukseen olisi mahdollista vain siviilipalveluksen koulutusjakson aikana mutta ei enää työpalvelun aikana. Lisäksi ratkaisun tulisi olla sellainen, joka ei mahdollistaisi valikointia siten, että lyhyt käväisy siviilipalveluksessa takaisi lyhimmän palvelusajan varusmiespalveluksessa tai siirtymä siviilipalveluksen kautta mahdollistaisi pyrkimyksen ikään kuin kilpailuttaa palvelusmuotoja ja neuvotella itselleen kiinnostavin tehtävä varusmiespalveluksessa, lisäksi vaihtokertoja ja asevelvollisuusjärjestelmässä vietettävää aikaa tulisi jotenkin rajata, jotta siirtyminen opintoihin ja työelämään ei pitkittyisi kohtuuttomasti.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa siviilipalveluksen alussa olisi lyhyt, korkeintaan koulutusjakson mittainen harkinta-aika, jonka aikana olisi mahdollista vaihtaa varusmiespalvelukseen. Siviilipalveluksessa suoritettavat päivät hyväksiluettaisiin varusmiespalveluksessa, jos vaihtaja valittaisiin suorittamaan pisin palvelusaika. Mallin etu olisi erityisesti se, että siviilipalveluksesta siirtyvä henkilö voitaisiin valita pitkiin koulutuksiin Puolustusvoimien intressien perusteella kuten muutkin varusmiespalvelusta suorittavat, eivätkä suoritettavat siviilipalveluspäivät muodostaisi ylivalvelua. Myös siviilipalveluksen toimeenpanon näkökulmasta malli olisi toimiva, koska vaihdot tapahtuisivat koulutusjakson aikana eivätkä rasittaisi työpalvelupaikkoja, jotka olettavat siviilipalvelusvelvollisen olevan käytettävissä palvelusaikansa loppuun saakka.

Vaihtoehdon arvioitiin olevan Puolustusvoimissa annettavan nousujohteisen koulutuksen kannalta ongelmallinen. Erityisesti siinä tapauksessa, että siviilipalveluksessa suoritettavat palveluspäivät tulisi hyvittää palveluksen lopussa, ongelmaksi muodostuisi vaihtajien palveluksen päätyminen kesken tärkeiden harjoitusten. Palveluspäiviä ei voisi hyvittää myöskään palveluksen alussa, jolloin annetaan palveluksen suorittamisen, palvelusturvallisuuden ja perustaitojen kannalta olennaista koulutusta. Vaihtoehdoksi jäisi se, että siirtyvien henkilöiden siviilipalveluksessa suoritettavat päivät tulisi pitemmissä koulutuksissa hyvittää kesken palveluksen ylimääräisinä vapaapäivinä. Myös tämä olisi haasteellista johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi suunnitellun koulutuksen kannalta. Julkiselle hallinnolle ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus huomioida valmiussuunnittelussa siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen. Siviilipalveluskeskelle ehdotetaan uutta tehtävää, joka kattaisi varautumisen siviilipalveluksen toimeenpanoon poikkeusoloissa sekä tätä koskevan viranomaisyhteistyön.

Toisessa vaihtoehtoisessa mallissa lähtökohtana olisi siirtymisen mahdollistaminen 5,5 kuukauden ajan siviilipalveluksen alusta, jolloin siirtyvät henkilöt lähtökohtaisesti suorittaisivat lyhimmän varusmiespalveluksen. Soveltuvat ja motivoituneet voisivat kuitenkin sitoutua suorittamaan pitemmän palvelusajan ylivalveluna. Vaihtoehdon arvioitiin olevan Puolustusvoimien näkökulmasta liian monimutkainen, koska läpi palveluksen olisi pidettävä mielessä, että tällaista henkilöä ei voi valita pitempiin koulutuksiin, ellei hän itse ole motivoitunut. Lähtökohtana Puolustusvoimissa on se, että valinnat pitempiin koulutuksiin tehdään Puolustusvoimien intresseistä käsin ja valitus voi tulla myös vastentahtoisia henkilöitä. Vaihtoehtoon liittyisi myös valikointin mahdollisuus, kun lyhintä palvelusaikaa toivova henkilö saattaisi melko lyhyelläkin

käynnillä siviilipalveluksen puolella varmistaa itselleen lyhimmän palvelusajan. Riskiksi on tunnistettu myös se, että siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siirtyvä henkilö saattaisi pyrkiä ikään kuin kilpailuttamaan palvelusmuotoja ja neuvottelemaan itselleen kiinnostavimman tehtävän. Asevelvollisuusjärjestelmään ei tulisi lisätä valinnaisuutta korostavia elementtejä.

Myös siviilipalveluksen toimeenpanon näkökulmasta pitkä siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siirtymisen mahdollistava aika olisi haasteellinen, koska siirtyminen kesken työpalvelun aiheuttaisi hankaluutta työpalvelupaikassa. Hylättyjen hakemusten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että siirtyvien henkilöiden määrä olisi todennäköisesti hyvin pieni, joten sekä Puolustusvoimille että siviilipalvelusjärjestelmälle aiheutuvat haasteet olisivat suhteellisen vähäisiä verrattuna järjestelmiin jo sisältyviin lykkäysten aiheuttamiin siirtymiin.

5.1.5 Kertausharjoituksia vastaavan palveluksen eri mallit

Valmistelussa oli esillä ehdotettavan ratkaisun lisäksi neljä muuta, osittain toisiaan täydentävää vaihtoehtoa Puolustusvoimien kertausharjoituksia vastaavalle palvelukselle. Ensimmäinen ratkaisu olisi pitäytyminen voimassa olevassa sääntelyssä. Voimassa olevan lain mukaan tasavallan presidentti voi valtioneuvoston esityksestä normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilivarantoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia ylimääräiseen palvelukseen. Ajallisesti päätös seuraisi Puolustusvoimien reservin määräämistä ylimääräiseen palvelukseen. Palveluksen sisältö olisi koulutusta ja harjoittelua ja sen tarkoituksena olisi kriisivalmiuksien harjoittaminen ja täydentäminen siten, että siviilipalvelusvelvolliset ovat toimintakykyisiä ja määrättävissä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi ja määräys annettaisiin määräajaksi, korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Nykytilan arvioinnin yhteydessä on arvioitu nykyisen sääntelyn haasteita.

Toisena ratkaisuvaihtoehtona esillä oli alueellisten harjoitusten hyödyntäminen. Parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea suositteli sen selvittämistä, voisiko siviilivarannon harjoituksia kytkeä alueellisiin harjoituksiin Aluehallintovirastot organisoivat alueellisia varautumisharjoituksia sekä maanpuolustuskursseja. Puolustusvoimat ovat mukana järjestelyissä tai järjestävät rinnakkain omia harjoituksiaan. Harjoitukset kokoavat yhteen mm. kuntia, hyvinvointialueen sekä muita alueellisia turvallisuustoimijoita. Kursselle pyritään kutsumaan koulutustarpeen mukaisesti kriisivalmiudelle tärkeitä henkilöitä julkisyhteisöjen hallinnosta sekä talouselämästä, tiedotusvälineistä ja kansalaistoiminnan eri aloilta. Valmistelussa oli esillä alueellisten harjoitusten hyödyntäminen sekä velvoittavana että siten, että siviilivarantoon kuuluville tarjottaisiin vapaaehtoista osallistumismahdollisuutta alueellisiin valmiusharjoituksiin.

Ratkaisuvaihtoehdon keskeiseksi hankaluudeksi todettiin se, että muista osallistujista poiketen siviilivarantoon kuuluvat joutuisivat osallistumaan harjoituksiin yksittäisen kansalaisen statuksella eikä pystytty osoittamaan, mikä olisi yksittäisen velvollisen hyöty kokonaisturvallisuudelle harjoitukseen osallistumisen myötä. Siviilipalveluskeskuksen viranomaisrooli ja peruste määrätä velvollisia alueellisiin harjoituksiin näyttäytyi epäselvänä.

Kolmantena ratkaisuvaihtoehtona on tarkasteltu vapaaehtoisosaamisen merkitsemistä siviilipalvelusrekisteriin. Jos siviilipalvelusrekisteriin voisi ilmoittaa myös muualla järjestötoiminnassa hankittua varautumisaosaamista, siviilivarantoon kuuluvan henkilön poikkeusolojen tehtäviin voisi vaikuttaa siviilipalvelustehtävien, koulutuksen ja ammatin rinnalla myös varautumisen vapaaehtoistoiminta (esimerkiksi Vapepa-verkostossa). Myös Siviilipalveluskeskus voisi järjestää vapaaehtoisia täydentäviä harjoituksia, joissa hankittu osaaminen merkittäisiin siviilipalvelusrekisteriin.

Tässä mallissa siviilivarannon vapaaehtoisosaamista koskeva tieto olisi kuitenkin vaillinaista eikä omaan ilmoitukseen perustuva tieto välttämättä myöskään olisi siinä määrin luotettavaa, että sitä voitaisiin hyödyntää poikkeusolojen tehtäviin määräämisessä. Ratkaisu lähinnä täydentäisi muita mahdollisia kertausharjoitusratkaisuja eikä olisi itsenäinen ratkaisuvaihtoehto.

Ehdotettavan, kertauspalveluksen mahdollistavan säännöksen rinnalla tarkasteltiin kertausharjoituksiin vertautuvien harjoitusten systemaattisen toteuttamisen käynnistämistä. Vaihtoehtoina oli esillä sekä kaikille siviilivarantoon kuuluville toteutettava, esimerkiksi viiden vuoden välein toistuva kertaava palvelus että eri tavoin valikoidulle joukolle toteutettavat harjoitukset. Vaikka harjoittelusta sinällään nähtäisiin hyötyjä, toteuttamisen suuret kustannukset ylittäisivät työryhmän arvion mukaan toistuvista harjoituksesta koituvan hyödyn. Kustannuksia koituisi sekä valtiolle että siviilipalveluksen reserviin kuuluvien työnantajille.

5.1.6 Vaihtoehdot vakaumuksentutkintaan valmiuden kohottamiseen tarkoitettujen kertausharjoituksen aikana

Vaihtoehtona ehdotettavalle ratkaisulle työryhmässä oli esillä malli, jossa vakaumuksentutkinta valmiuden kohottamiseen tarkoitettujen harjoitusten aikana koskisi kaikkia uusia siviilipalvelushakemuksia, ei vain Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuvien hakemuksia. Vaihtoehtoja tarkasteltiin suhteellisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteiden näkökulmasta. Ylimääräisen harjoituksen ja liikekannallepanon aikana vakaumuksentutkinta koskee kaikkia sellaisia siviilipalvelushakemuksia, joita ei ole hyväksytty ennen harjoitusta tai liikekannallepanoa koskevan päätöksen antamista. Vaikka päätöksentekoprosessi ja olosuhteet valmiuserusteisen kertausharjoituksen ja ylimääräisen harjoituksen osalta ovat samankaltaiset, valmiuserusteinen kertausharjoitus on varsin rajattu toimenpide verrattuna ylimääräiseen harjoitukseen. Valmiuserusteinen kertausharjoitus koskisi vain suhteellisen pientä määrää Puolustusvoimien reservissä olevia henkilöitä eikä lainkaan varusmiespalvelusta suorittavia. Tästä syystä ei ole katsottu oikeasuhtaiseksi, että sen vuoksi käynnistettäisiin vakaumuksentutkinta myös kutsuntaikäisten tai varusmiespalvelusta suorittavien tekemien siviilipalvelushakemusten osalta.

Lisäksi vakaumuksentutkinta on menettelynä raskas eikä sitä olisi järkevää käyttää epätarkoituksenmukaisessa laajuudessa. Koska poikkeustilanteissa on suunniteltu ensisijaisesti käytettävän viranomaisten tukena palvelusta sillä hetkellä suorittavien siviilipalvelusvelvollisten työpanosta, ei myöskään olisi tarkoituksenmukaista liiaksi hidastaa varsinaiseen siviilipalvelukseen pääsemistä.

5.1.7 Siviilipalveluksen palveluskelpoisuusluokittelun muuttaminen

Voimassa olevan lain palveluskelpoisuutta koskevan 23 §:n 4 momentin mukaan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan arvioinnissa ja palveluskelpoisuuden määrittelyssä on pyrittävä yhdenmukaiseen käytäntöön asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kanssa. Työryhmässä keskusteltiin tämän momentin kumoamisesta. Muutos mahdollistaisi siviilipalveluksen suorittamisen sellaisille asevelvollisille, joiden terveydentila ei mahdollista varusmiespalveluksen suorittamista mutta joilla kuitenkin olisi motivaatiota suorittaa siviilipalveluksena jotakin fyysisesti vähemmän vaativaa, kokonaisturvallisuuden kannalta merkityksellistä työtä.

Ehdotuksen perusajatusta pidettiin lähtökohdiltaan hyvänä, mutta muutoksen toteuttamiseen suhtauduttiin torjuvasti. Siviilipalveluksen tarkoitus on mahdollistaa asevelvollisuuden täyttäminen vakaumuksen huomioivalla tavalla. Sellainen muutos, jossa lähtökohtana olisi siviilipalvelukseen hakeutuminen työtehtäviin liittyvän motivaation pohjalta asepalveluksen estävän vakaumuksen sijaan, saattaisi hämärtää asepalveluksen ensisijaisuutta. Lisäksi muutos olisi sotilaallisten poikkeusolojen lähtökohdista epätarkoituksenmukainen, koska henkilö, joka on

suorittanut siviilipalveluksen, ei olisi sodan olosuhteissakaan Puolustusvoimien käytettävissä toisin kuin palveluksesta vapautettu, Puolustusvoimien varareserviin kuuluva henkilö.

Siviilipalvelusjärjestelmässä ei välttämättä pystyttäisi määräämään työpalveluun sellaista henkilöä, jonka terveys ei mahdollista täysipainoista palvelusta. Työpalvelua ei suoriteta joukkoina siviilipalvelusviranomaisen ohjauksessa ja valvonnassa vaan hajautetusti sadoissa eri siviilipalveluspaikoissa. Siviilipalveluspaikat maksavat työpalvelusta aiheutuvat kustannukset ja oletuksena on, että palvelukseen määrätty henkilö pystyy suoriutumaan kaikista työtehtävistä. Jos siviilipalvelusta suorittavien joukossa olisi toimintakyvyltään rajoittuneita henkilöitä, heidän terveydentilastaan olisi kerrottava palveluspaikalle melko yksityiskohtaisesti ennen työpalveluun määräämistä. Myös palveluskustannusten osittaista korvaamista palveluspaikalle tulisi harkita.

Ehdotuksen toteuttaminen saattaisi edellyttää, että perustuslain 127 §:ään lisättäisiin vakaumuksen oheen toinen vapautusperuste maanpuolustusvelvollisuudesta. Kaiken kaikkiaan ehdotus merkitsisi asevelvollisuuden perusratkaisun osalta sellaista muutosta, jota ei ole tarkoituksenmukaista tehdä yksin siviilipalveluslakia muuttamalla, vaan perusratkaisun muutos edellyttäisi asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain muodostaman kokonaisuuden tarkastelua.

5.1.8 Naisten vapaaehtoinen siviilipalvelus

Asevelvollisuuskomitea suositteli avaamaan naisille mahdollisuuden vapaaehtoiseen siviilipalvelukseen. Komitea piti kuitenkin tärkeänä, että nainen, joka haluaa ottaa osaa maanpuolustusvelvollisuuden suorittamiseen, tekisi valintansa ensisijaiseksi palvelusmuodoksi säädetyn asepalveluksen kautta ja vasta mikäli vakaumus estäisi asepalveluksen suorittamisen, hän hakeutuisi siviilipalvelukseen. Siviilipalvelukseen ei siis tulisi hakeutua ensisijaisesti kokonaisturvallisuustaitojen kehittämisen vuoksi vaan sitä varten on mahdollisuus hakeutua vapaaehtoiseen varautumistoimintaan. Komitean arvion mukaan siviilipalveluksen tiiviimpi kytkeminen kokonaisturvallisuuden toimintamalliin voisikin osaltaan lisätä palveluksen kiinnostavuutta ja lisätä siihen hakeutuvien, sekä miesten että naisten, määrää.⁹ Hankkeen esivalmisteluvaiheessa käydyssä keskustelussa arvioitiin, että tämä vaikutus ei olisi yksiselitteisesti positiivinen, kun on pyrittävä säilyttämään asepalveluksen ensisijaisuus ja velvollisten tarkoituksenmukainen jakautuminen palvelusmuotojen välillä.

Asevelvollisuuskomitean arvion mukaan vapaaehtoisen siviilipalveluksen mahdollistaminen naisille ei lisäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska kyseessä olisi vapaaehtoinen mahdollisuus, ei velvollisuus.

Vaihtoehtoa käsiteltiin hankkeen esivalmisteluvaiheessa. Siviilipalvelusjärjestelmään ei liity samankaltaista tarvetta kasvattaa sitä suorittavien henkilöiden määrää kuin asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen vaan siviilipalvelus on ensisijaisesti ratkaisu, jolla mahdollistetaan maanpuolustusvelvollisuuden suorittaminen niille asevelvollisille, joilla on vakaumuksen perustuva este suorittaa asevelvollisuuslain mukainen palvelus. Siviilipalvelusvelvollisten nykyisen määrän arvioidaan olevan riittävä niihin viranomaistarpeisiin, mitä järjestelmään kohdistuu.

Asevelvollisuus on säädetty vain miehiä koskevaksi ja sille on välttämätöntä olla vakaumuksen huomioiva vaihtoehto. Nykyiseen järjestelmään sisältyy naisten vapaaehtoinen asepalvelus ja myös sieltä on mahdollista hakeutua siviilipalvelukseen, jos palveluksen aikana ilmenee vakaumuksellinen este aseellisen palveluksen suorittamiselle. Tavasta, jolla naiset voisivat

⁹ Yleisen asevelvollisuuden kehittäminen ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttäminen, s. 82–83.

laajemmin täyttää maanpuolustusvelvollisuutta, olisi luontevaa käydä keskustelua osana asevelvollisuuden laajempaa kehittämistä.

5.1.9 Siviilipalveluksen kesto

Työryhmässä käytiin keskustelua siviilipalveluksen kestosta erityisesti liittyen siirtymismahdollisuuteen aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen. Siviilipalveluksen lyhentäminen maltillisesti muutamalla viikolla mahdollistaisi vielä siviilipalveluksen koulutusjakson lopussa siirtymisen varusmiespalvelukseen ja pisimmän mahdollisen varusmiespalveluksen suorittamisen ilman ylipalvelua. Muutaman viikon lyhentämisellä ei välttämättä olisi vaikutusta siviilipalveluksen houkuttelevuuteen. Valtiosääntöoikeuden asiantuntijat toivat kuulemisissa esiin, että siviilipalveluksen lyhentäminen olisi kansainvälisten sopimusten ja niiden tulkintakäytännön valossa suotavaa. Siviilipalveluksen keston lyhentäminen merkitsisi kuitenkin asevelvollisuuden perusratkaisun osalta sellaista muutosta, jota ei ole tarkoituksenmukaista tehdä yksin siviilipalveluslakia muuttamalla, vaan perusratkaisun muutos edellyttäisi asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain muodostaman kokonaisuuden tarkastelua.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Ruotsi

Kaikki Ruotsin kansalaiset ja Ruotsin alueella oleskelevat ulkomaalaiset ovat sukupuolestaan riippumatta kokonaismaanpuolustusvelvollisia. Velvollisuus koostuu valikoivasti asepalveluksesta, siviilipalveluksesta (civilplikt) tai yleisestä kansallispalvelusta (allmän tjänsteplikt). Jos velvollista ei määrätä ase- tai siviilipalvelukseen, hän on kriisitilanteissa velvoitettu tukemaan yhteiskunnan keskeisiä toimintoja kansallispalveluksessa hänelle määrätyllä tavalla. Tällöin palvelus voi tarkoittaa esimerkiksi omalla työpaikallaan työskentelyä tai muita turvallisuuden kannalta keskeisten tehtävien hoitamista.

Asepalvelukseen valitulla velvollisella on oikeus hakea kirjallisesti siirtoa aseettomaan palvelukseen, jos velvollisen vakaumus estää aseellisen palveluksen suorittamisen. Aseettomaan palvelukseen hyväksytty velvollinen voidaan määrätä suorittamaan siviilipalvelus, jos yhteiskunnallinen tilanne sitä edellyttää ja siviilipalveluksen aktivoinnista tehdään päätös. Hakemus aseettomaan palvelukseen hyväksytään ilman erillistä tutkintaa, jos hakemus on tehty ennen palvelukseenastumismääräyksen antamista tai viimeistään kuuden kuukauden kuluessa sen antamisesta. Hakeminen on mahdollista myös määräajan jälkeen, mutta tällöin velvollisen on esitettävä ne perusteet, joilla hän katsoo olevansa oikeutettu aseettomaan palvelukseen. Hakijalla on oikeus esittää asiasta myös suullinen selvitys ennen hakemuksen hylkäämistä. Hakemusten käsittely kuuluu puolustusministeriön alaiselle ja kokonaismaanpuolustuksesta vastaavalle virastolle.

Ase- tai siviilipalvelus voidaan keskeyttää, jos palvelukseen liittyy aseiden käyttöä ja velvollinen on hakenut aseettomaan palvelukseen. Asepalveluksessa suoritettavat palveluspäivät voidaan hyväksilukea toisessa palvelumuodossa, kun palvelusta on suoritettu 40 päivää.

Ruotsissa valikoiva asepalvelus kestää 9–15 kuukautta. Siviilipalveluksen peruskoulutuksen enimmäiskesto on 320 vuorokautta ja palvelukseen määrääminen edellyttää peruskoulutusjakson käymistä tai henkilökohtaisella työkokemuksella omaksuttuja relevantteja taitoja esimerkiksi terveydenhuollosta tai pelastustoimesta. Tällä hetkellä Ruotsissa ei ole voimassa Suomen järjestelmään vertautuvaa siviilipalvelusta mutta Ruotsi on vuonna 2024 aloittanut kokonaismaanpuolustukseen kytkettyvän siviilivelvollisuuden asteittaisen aktivoimisen. Tavoitteena on

poikkeusolojen tarpeisiin suhteutetun henkilömäärän kouluttaminen kriittisten toimintojen (pelastustoimen, energian, tietoliikenteen ja väestönsuojelun) turvaamiseksi.

5.2.2 Norja

Norjassa on voimassa sukupuolineutraali asevelvollisuus, joka velvoittaa valikoivasti kansalaisia asepalvelukseen. Asepalvelus kestää 12 kuukautta, jonka jälkeen reservissä olevat voidaan vielä määrätä enintään 7 kuukauden pituiseen lisäpalvelukseen. Asepalveluksen ohella maanvelvollinen voidaan määrätä palvelukseen väestönsuojelussa. Väestönsuojelupalveluksen tarkoituksena on huolehtia esimerkiksi väestönsuojista, valmiusvarastoista ja evakuoinneista. Palvelus koostuu kolmen viikon pituisesta peruskursista, jonka jälkeen velvollinen osallistuu harjoituksiin ja operatiivisiin tehtäviin. Rauhan aikana palvelusmuotojen yhdistetty kokonaiskesto voi olla enintään 19 kuukautta.

Norjassa ei ole enää vuodesta 2012 lähtien ollut vaihtoehtoista palvelusta aseistakieltäytyjille. Asevelvollinen voi kieltäytyä palveluksesta vakaumuksellisista syistä ilman erillisen siviilipalveluksen suorittamista, mutta henkilö voidaan tarvittaessa kuitenkin määrätä palvelukseen väestönsuojelussa.

Asepalveluksesta vapautumiseksi velvollisen on täytettävä asiasta hakemus oikeusministeriölle ja vakuutettava, että puolustuslaissa vakaumukselle asetetut edellytykset täyttyvät. Velvollinen voi liittää hakemukseen lausunnon esimerkiksi opettajalta, papilta tai muulta taholta. Hakijaa voidaan pyytää antamaan vakaumuksestaan lisätietoja kirjallisesti tai suullisesti. Vakaumus voi olla eettinen, uskonnollinen tai poliittinen ja vakaumuksen on oltava yhteydessä pasifismiin. Jos velvollinen antaa ilmoituksensa asepalveluksen alettua, hänen on jatkettava palvelustaan hakemuksen käsittelyn ajan aseettomana jopa neljä viikkoa.

5.2.3 Tanska

Tanskassa on käytössä sukupuolineutraali ja valikoiva asevelvollisuus. Palvelus on pakollinen kansalaisille, mutta myös Tanskassa oleskelevat ulkomaalaiset voivat hakea asepalvelukseen. Käytännössä palveluserät on saatu täytettyä vapaaehtoisilla, eikä arvontaan perustuvaan valikointiin turvauduta laajasti. Asepalvelus kestää 4–12 kuukautta. Palvelukseen määrätty velvollinen voi hakea siviilipalvelukseen, jos velvollisen omantunnon syyt estävät aseellisen palveluksen. Siviilipalveluksen kesto on suoraan verrannollinen palvelusaikaan, johon velvollinen olisi määrätty asepalveluksessa.

Aseistakieltäytymistä koskevan hakemuksen voi jättää kutsuntapäivän jälkeen tai viimeistään 8 viikon kuluessa palvelukseenastumismääräyksen saamisesta. Mikäli hakemus jätetään määräajan jälkeen, velvollisen on perusteltava ne erityiset olosuhteet, jotka estivät hakemuksen jättämisen määräajassa. Velvollisen on hakemuksessa ilmoitettava, millaiseen vakaumukseen hakemus perustuu. Hakemuksen hyväksyminen edellyttää, että vakaumus perustuu uskonnollisiin tai eettisiin syihin, eivätkä pelkästään poliittiset perusteet ole riittäviä. Hakemusten käsittelystä vastaa puolustusministeriön alainen virasto. Siviilipalveluksen palveluspaikkoja ovat esimerkiksi julkiset organisaatiot, rauhanjärjestöt, ympäristöjärjestöt ja uskonnolliset organisaatiot.

5.2.4 Itävalta

Itävallassa on voimassa miespuolisia kansalaisia koskeva kuuden kuukauden pituinen yleinen asevelvollisuus, jonka jälkeen palvelusta on mahdollista jatkaa vapaaehtoisesti. Velvollisella on oikeus hakea velvollisuutensa suorittamista siviilipalveluksena, jos aseellisen voiman käyttäminen on ristiriidassa henkilön vakaumuksen kanssa. Siviilipalveluksen kesto on 9 kuukautta.

Velvollisille on taattu kuuden kuukauden harkinta-aika hakemuksen jättämiselle siitä lukien, kun velvollinen on todettu palveluskelpoiseksi. Hakemus on ilmoitusluonteinen edellyttäen, että hakemus täyttää säädetyt muotovaatimukset. Hakemusta ei voida hyväksyä, jos 1) ilmoitusta ei ole jätetty viimeistään kahta vuorokautta ennen asepalveluksen alkamista, 2) asepalvelus on kesken, 3) suoritusta asepalveluksesta ei ole kulunut vähintään kolmea vuotta, 4) henkilö on tuomittu tahalliseksi rikoksesta, johon liittyy aseiden käyttäminen, 5) velvollinen kuuluu valtion aseelliseen turvallisuusorganisaatioon tai 6) velvollinen on peruuttanut aikaisemman hakemuksensa alle vuosi sitten.

Siviilipalvelus suoritetaan valtion hyväksymässä palveluspaikassa, kuten julkisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, pelastuslaitoksissa, kriisiavussa, ympäristönsuojelutehtävissä ja nuorisotyössä. Siviilipalvelusta suoritaville velvollisille määrätään 15 vuoden kielto hankkia tai pitää hallussa aseita. Poliisi voi myöntää kiellosta poikkeuksen metsästyksen ja ampumaurheilun perusteella.

5.2.5 Liettua

Liettuassa on voimassa miespuolisia kansalaisia koskeva yleinen asevelvollisuus, jonka palvelus kestää 9 kuukautta. Tarvittava määrä asevelvollisia valitaan arvonnalla palveluskelpoisten velvollisten joukosta.

Asepalvelukseen määrätty velvollinen voi hakea vaihtoehtoiseen palvelukseen, jos henkilön uskonnolliset tai pasifistiset näkemykset estävät asepalveluksen suorittamisen. Velvollisen on toimitettava hakemus alueelliselle kutsuntatoimistolle ennen kutsuntojen alkamista tai viimeistään vapautus- tai lykkäysperusteiden toimittamiselle varatussa määräajassa. Uskonnollisten yhteisöjen ja korkeakoulujen edustajista koostuva erityiskomitea antaa lausuntonsa hakemusten oikeellisuudesta, minkä jälkeen puolustusviranomaisen on vielä hyväksyttävä päätös. Vaihtoehtoisen palveluksen kesto on 10 kuukautta ja se suoritetaan valtion tai kuntien virastoissa, laitoksissa ja muissa organisaatioissa.

Vuonna 2026 voimaantuleva uudistus muuttaa asevelvollisuutta siten, että suurempi osa kansalaisista kutsutaan asepalvelukseen ja palveluksen kesto on 3, 6 tai 9 kuukautta. Samalla vaihtoehtoisen palveluksen kesto on tarkoitus kasvattaa kuukaudella.

5.2.6 Viro

Virossa on voimassa miesten yleinen asevelvollisuus, johon sisältyvän asepalveluksen kesto on 8 tai 11 kuukautta. Velvollinen voi hakea vaihtoehtoiseen palvelukseen, jos uskonnolliset tai eettiset syyt estävät asepalveluksen suorittamisen.

Asiasta on tehtävä 30 päivää ennen asepalveluksen alkamista hakemus puolustusministeriön alaiselle virastolle, joka päättää hakemuksen hyväksymisestä. Hakemuksessa velvollisen on vakuuttavasti ja perustellusti kuvattava ne olosuhteet, jotka estävät asepalveluksen suorittamisen. Virastolla on oikeus tehdä tietopyyntöjä koulutus- ja työpaikalle sekä viitatulle uskonnolliselle yhteisölle hakijasta. Lisäksi viranomaisen voi kutsua hakijan kuultavaksi ja pyytää asiakirjoja.

Laissa vaihtoehtoisen palveluksen vähimmäiskestoksi on asetettu 8 kuukautta ja enimmäiskestoksi 12 kuukautta. Tällä hetkellä palvelus kestää 12 kuukautta ja se voidaan suorittaa sosiaali- ja terveydenhuollossa, oppilaitoksissa sekä pelastuslaitoksissa. Velvollisen ei tarvitse palveluksessa osallistua aseiden käsittelyyn tai niiden huoltamiseen. Velvollisilta on kielletty poliittisten ja uskonnollisten näkemysten levittäminen palveluspaikalla. Vaihtoehtoisen palveluksen

jälkeen velvolliset sijoitetaan erilliseen reserviin, jossa he ovat tarvittaessa velvollisia osallistumaan palveluspaikan järjestämiin harjoituksiin.

5.2.7 Sveitsi

Sveitsissä on voimassa kaikkia miespuolisia kansalaisia koskeva yleinen asevelvollisuus, jonka suorittamiseen on kolme vaihtoehtoa. Oletusarvoisesti velvolliset suorittavat asepalveluksen, joka koostuu 18 viikon pituisesta peruskoulutuksesta ja kertausharjoituksista. Peruskoulutuksen jälkeen velvollisen tulee osallistua yhdeksän vuoden aikana kuusi kertaa kolmen viikon pituiselle kertausharjoitukselle, jolloin palvelusta kertyy yhteensä noin 245 vuorokautta.

Jos velvollinen katsotaan kutsunnoissa asepalvelukseen kelpaamattomaksi, hänet määrätään palvelukseen väestönsuojelussa. Palvelus koostuu 10—19 vuorokauden pituisesta peruskoulutuksesta, jonka jälkeen velvollinen voidaan 14 vuoden aikana määrätä suorittamaan yhteensä 245 palveluspäivää katastrofien ja hätätilanteiden hallintaan liittyvissä tehtävissä ja koulutuksissa. Yhden vuoden aikana palveluspäiviä voidaan määrätä enintään 66.

Velvollisella on oikeus suorittaa vaihtoehtoinen siviilipalvelus, jos henkilön omantunnon syyt estävät aseellisen palveluksen. Siviilipalvelushakemuksen voi jättää aikaisintaan, kun velvollinen on kutsunnoissa määrätty asepalvelukseen. Hakemuksen jättämisen jälkeen velvollisen on osallistuttava orientaatiopäivään, jonka jälkeen velvollisen on vahvistettava hakemuksensa. Jättämällä hakemuksen viimeistään kolme kuukautta ennen suunniteltua palvelukseen astumista velvollinen voi varmistaa, ettei hänen tarvitse astua palvelukseen. Mikäli velvollinen hakee siviilipalvelukseen asepalveluksen alettua, henkilön on palveltava asevoimissa hakemuksen käsittelyn ajan. Vaihtoehtoinen palvelus on kestoaltaan 1,5 kertaa pidempi kuin asepalvelus ja se suoritetaan osissa työpalveluna esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa tai luonnonsuojelussa.

Sveitsissä palveluskelpoisille asevelvollisille, jotka eivät suorita palvelustaan asetettujen määräaikojen mukaisesti, määrätään veronluonteinen maksu, jonka määrä on kolme prosenttia henkilön verotettavista vuosituloista. Maksun määrä kuitenkin pienenee, jos velvollinen suorittaa palveluspäiviä riittävästi. Maksu koskee kaikkia palvelusmuotoja.

5.2.8 Kreikka

Kreikassa on voimassa miehiä koskeva yleinen asevelvollisuus ja asepalvelus kestää 6, 9 tai 12 kuukautta. Asevelvollisella on oikeus suorittaa vaihtoehtoinen palvelus, mikäli henkilön omantunnon syyt estävät asepalveluksen suorittamisen. Vaihtoehtoisen palveluksen kesto on riippuvainen siitä palvelusajasta, johon velvollinen olisi määrätty asepalveluksessa, mutta aina kolme kuukautta pidempi kuin asepalvelus.

Vaihtoehtoiseen palvelukseen hakeutuvan velvollisen on hakemuksessaan perusteltava vakaumuksensa, joka voi perustua uskonnollisiin, eettisiin tai poliittisiin seikkoihin. Hakemus on toimitettava ennen asepalveluksen alkamista. Päätöksen hakemuksen hyväksymisestä tekee puolustusministeri, kun hakemuksia käsittelevä erityiskomitea on muodostanut kantansa hakemuksesta asiakirjojen ja mahdollisen kuulemisen perusteella. Erityiskomitea koostuu kolmesta professorista, yhdestä valtion oikeudellisesta neuvonantajasta ja yhdestä upseerista. Hakemusta ei voida hyväksyä, jos henkilö on 1) palvellut aseellisissa joukoissa vakaumuksen omaksumisen jälkeen, 2) hakenut tai saanut aseenkantoluvan, osallistunut tapahtumiin tai harrastuksiin, joissa käsitellään aseita tai 3) henkilö on tuomittu tai häntä epäillään rikoksesta, johon liittyy aseiden käyttöä tai laitonta väkivaltaa.

Vaihtoehtoinen palvelus tulee suorittaa julkisella sektorilla ja sellaisella alueella, joka on velvollisen asuinalueen ulkopuolella. 33 vuotta täyttäneet velvolliset voivat lunastaa rahalla jäljellä olevat vaihtoehtoisen palveluksen palveluspäivät, kun palvelusta on suoritettu vähintään 20 vuorokautta.

5.2.9 Yhteenvedo

Tarkasteluun on valittu eurooppalaisia valtioita, joissa on käytössä joko yleinen tai valikoiva asevelvollisuus. Katsaus osoittaa, että eurooppalaisten asevelvollisuusjärjestelmien vaihtoehtoista palvelusta koskevat ratkaisut ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Erityisesti vaihtoehtoiseen palvelukseen hakeutumisen määräajoissa, hakemuksen tutkinnan laajuudessa ja palveluksen kestossa on valtioiden välillä merkittäviä eroavaisuuksia. Useat eurooppalaiset valtiot ovat muuttuneen turvallisuusympäristön takia ryhtyneet toimenpiteisiin maanpuolustuksen vahvistamiseksi, joten vaihtoehtoista palvelusta koskevat järjestelyt voivat muuttua lähitulevaisuudessa.

Itävallassa, Liettuassa, Sveitsissä ja Virossa vaihtoehtoinen palvelus on kestoltaan pidempi kuin pisin asepalvelusaika. Ruotsissa ja Norjassa ei ole käytössä yleistä siviilipalvelusta, mutta järjestelmät mahdollistavat kieltäytyjän määräämisen tarvittaessa siviililuonteiseen palvelukseen, jonka kesto on asetettu asepalveluksen palveluspäivien puitteisiin. Tanskassa ja Kreikassa taas siviilipalveluksen kesto vastaa sitä palvelusaikaa, johon velvollinen olisi määrätty asepalveluksessa, mutta Kreikassa palvelusaikaan lisätään aina kolme kuukautta.

Kaikissa järjestelmissä asepalveluksesta kieltäytymisestä on tehtävä kirjallinen hakemus, mutta hakemisen määräajoissa on erilaisia ratkaisuja. Puolesta tarkastelluista järjestelmistä vaihtoehtoiseen palvelukseen hakeutuminen ei ole enää mahdollista, jos velvollinen on aloittanut aseellisen palveluksen suorittamisen. Tällöin hakemuksen viimeinen jättömahdollisuus on esimerkiksi 30 vuorokautta ennen palveluksen alkua (Viro), 6 kuukauden kuluessa palveluskelpoisuuden saamisesta (Itävalta) tai ennen palvelukseen astumista (Kreikka). Muissa järjestelmissä hakemus voidaan jättää myös palveluksen alkamisen jälkeen, mutta silloin velvollinen voi joutua jatkamaan palvelusta hakemuksen käsittelyn ajan (Norja & Sveitsi) tai perustelemaan hakemuksensa (Ruotsi & Tanska).

Valtioissa, kuten Ruotsissa, Tanskassa, Itävallassa ja Sveitsissä vakaumusta ei normaalisti tutkita, mutta järjestelmiin sisältyy kuitenkin määräaikojen noudattamisesta riippuvaisia korotettuja vakaumuksen perusteluvaatimuksia ja muita edellytyksiä hakemuksen hyväksymiselle. Jos velvollinen hakeutuu Ruotsissa tai Tanskassa vaihtoehtoiseen palvelukseen asetettujen määräaikojen jälkeen, hakemuksen mukainen vakaumus on perusteltava ja se tutkitaan. Sveitsissä ei suoriteta vakaumuksentutkintaa, mutta velvollisen on hakemuksen jättämisen jälkeen osallistuttava orientaatiopäivään ja vahvistettava hakemuksensa tämän jälkeen. Myös Itävallassa vakaumus on ilmoitusluonteinen, mutta hakemus voidaan hylätä erinäisten muiden syiden perusteella. Muissa tarkastelluissa järjestelmissä vakaumuksentutkinta on osa normaalimenettelyä ja velvollisen on perusteltava vakaumuksensa. Menettelyyn voi sisältyä velvollisen kuulemisia tai tietopyyntöjen tekemistä esimerkiksi velvollisen opiskelu- tai työpaikalle. Vakaumuksentutkinnan suoritetaan yleensä puolustus- tai oikeusministeriön hallinnonalan virastossa tai erityiskohteissa, minkä jälkeen puolustusviranomaisten on joissakin järjestelmissä vielä hyväksyttävä hakemus.

6 Lausuntopalaute

[Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen]

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Siviilipalveluslaki

1 §. Voimassa olevassa pykälässä säädetään siviilipalveluslain soveltamisalasta. Pykälän *4 momentiksi* ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan siviilipalveluksen suorittamisesta olisi lisäksi voimassa, mitä siitä Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa säädetään. Vastaava säännös sisältyy asevelvollisuuslakiin.

2 §. Määritelmät. Voimassa olevassa pykälässä määritellään siviilipalvelusvelvollinen, siviilipalveluspaikka, peruskoulutusjakso, työpalvelu, siviilivaranto, lisävaranto sekä täydennyspalvelus. Voimassa olevan pykälän peruskoulutusjaksoa, siviilivarantoa ja lisävarantoa koskevat määritelmät sisältävät aineellista sääntelyä, joten ne ehdotetaan siirrettäväksi määritelmäpykälästä muihin pykäliin. Peruskoulutusjaksoa koskevat säännökset siirrettäisiin 3 §:ään ja siviilivarantoa koskevat säännökset 5 §:ään. Lisäksi ehdotetaan, että koulutusjaksoa ja täydennyspalvelusta koskevat määritelmät siirrettäisiin 3 §:ään, jossa säädetään siviilipalveluksen sisällöstä.

Lisäksi pykälän *2 kohtaan* tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos. Kotimaisten kielten keskus on vuonna 2024 muuttanut keskus-loppuisten virastojen erillisyyksiköiden tai niihin rinnastuvien alaorganisaatioiden alkukirjainta koskevaa suositustaan. Aiemmin keskus-loppuiset alaorganisaatioiden nimet tuli kirjoittaa pienellä alkukirjaimella, mutta uuden suosituksen mukaan ne voidaan kirjoittaa isolla alkukirjaimella. Koska Siviilipalveluskeskus toimii Kehittämisen- ja hallintokeskuksen erillisyyksikkönä ja keskuksia on vain yksi, ehdotetaan, että Siviilipalveluskeskus kirjoitettaisiin tässä laissa isolla alkukirjaimella. Keskus käyttää isoa alkukirjainta myös omassa viestinnässään.

3 §. Siviilipalveluksen sisältö. Voimassa olevan 3§:n 1 momentin mukaan siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu, täydennyspalvelus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Pykälän *1 momenttia* muutettaisiin siten, että siihen siirrettäisiin voimassa olevasta 2 pykälästä koulutusjakson, työpalvelun ja täydennyspalveluksen määritelmät sekä lisättäisiin ehdotetut uudet palveluksen osat eli kertauspalvelus ja siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa.

Lisäksi säännöksen terminologiaa ehdotetaan muutettavan siten, että siviilipalvelukseen kuuluisi peruskoulutusjakson sijaan koulutusjakso, työpalvelun sijaan työpalvelujakso sekä ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikaisen palveluksen sijaan siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus sotilaallisissa poikkeusoloissa. Lisäksi ehdotetaan otettavaksi käyttöön termi koulutus- ja työpalvelujakso, jolla tarkoitettaisiin varusmiespalvelusta vastaavaa siviilipalvelusjaksoa. Pykälän 1 momentista ehdotetaan siirrettäväksi 3 momenttiin työpalvelujakson sisältöä luonnehtiva määre ”yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen”. Luettavuuden ja ymmärrettävyyden edistämiseksi momentti ehdotetaan kirjoitettavaksi luettelon muotoon.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi *uusi 2 momentti*, johon siirrettäisiin voimassa olevan lain 2 §:stä koulutusjakson sisältöä koskeva säännös, jonka mukaan koulutusjakson tarkoituksena on

tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimeenliittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa valmiudet työpalvelun suorittamiselle. Käsite pelastustoiminta korjattaisiin pelastustoimeksi. Koulutusjakson sisältöä määrittelevään säännökseen ehdotetaan lisättäväksi, että koulutusjakson tarkoituksena on tukea siviilipalvelusvelvollisten ymmärrystä kokonaisturvallisuudesta. Kokonaisturvallisuudella tarkoitetaan Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvattua kokonaisturvallisuuden toimintamallia, jolla pyritään hallitsemaan yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvia uhkia. Yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ovat henkinen kriisinkestävyys, johtaminen, kansainvälinen ja EU-toiminta, puolustuskyky, sisäinen turvallisuus, taloudelliset toiminnot sekä väestön toimintakyky turvaavat palvelut.

Koulutusjaksoon on erityisesti parlamentaarisen asevelvollisuuskomitean mietintöön sisältyvän suosituksen johdosta jo sisällytetty kokonaisturvallisuuden toimintamalliin kytkeytyvää ja kokonaisturvallisuutta tukevaa sisältöä, joten lisäys ei sinällään muuttaisi nykytilaa. Lisäys olisi kuitenkin siinä mielessä selkeyttävä, että se tekisi näkyväksi nykytilan, jossa siviilipalveluksessa annettava koulutus kytkeytyy kokonaisturvallisuuden toimintamalliin, ja suuntaisi kehittämistä myös tulevaisuudessa huomioimaan kokonaisturvallisuuden tukemisen. Kun siviilipalveluksen koulutusjaksoa koskevaa sääntelyä viimeksi uudistettiin, kokonaisturvallisuus käsitteenä ja kokonaisuuden toimintamalli eivät vielä olleet vakiintuneet suomalaisen yhteiskunnan turvallisuutta ja varautumista koskevaksi perustaksi eikä niitä tästä syystä mainita voimassa olevassa laissa. Kokonaisturvallisuuden toimintamallin kehittyminen on kuitenkin huomioitu siviilipalveluskoulutuksen sisällössä jo aikaisemmin.

Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja kulttuuritoimen, pelastustoimen, väestönsuojelun tai ympäristönsuojelun tehtävissä. Työpalvelun sisältöä koskeva säännös siirtyisi pykälän 3 momentiksi. Momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan pykälän 1 momenttiin sisältyvät työpalvelua koskevat luonnehdinnat 'yhteiskunnalle hyödyllinen' ja 'siviililuonteinen'. Lisäksi ehdotetaan, että työpalvelu säädettäisiin suoritettavaksi yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukevissa tehtävissä. Tarkoituksena olisi, että vaikka varautuminen ja valmius eivät useinkaan olisi siviilipalvelusvelvollisen työtehtävien pääsisältö, tehtävään liittyisi aina joitain velvollisten siviilipalveluksen koulutusjaksolla saamaan turvallisuus-koulutukseen kytkeytyviä tehtäviä.

Ehdotetun muutokset tarkoituksena on sen korostaminen, että siviilipalvelus on osa maanpuolustusvelvollisuutta ja sen tulee tukea yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Voimassa olevaan momenttiin sisältyvä tehtäväkenttälueetelo ei kata kaikkia yhteiskunnan elintärkeitä toimialoja. Ehdotettu muotoilu, jonka mukaan työpalvelujakso suoritettaisiin yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukevissa tehtävissä, ilmentäisi siviilipalveluksen liityntää laajasti kaikkiin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Tavoitteena olisi, että siviilipalvelus tukisi Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisten strategioiden tehtävien toteutumista.

Ehdotetulla muutoksella ei ole tarkoitus rajata sitä, mitkä organisaatiot voivat toimia palveluspaikkoina vaan suunnata siviilipalvelusta tukemaan kaikkia palveluspaikkoja varautumisessa ja muussa turvallisuustyössä. Valmiuslain 12 §:n nojalla julkisella sektorilla on velvollisuus varautua tehtäviensä mahdollisimman hyvään hoitamiseen kaikissa oloissa, myös poikkeusoloissa. Järjestöillä ja seurakunnilla on myös merkittäviä tehtäviä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan tukemisessa poikkeusoloissa. Siviilipalvelusvelvollisten tehtävien ei ole mahdollista rajautua ainoastaan varautumisen, valmiuden ja jatkuvuudenhallinnan tehtäviin, koska siviilipalvelusvelvollisten tehtävien on oltava luonteeltaan avustavia ja toimintaa tukevia, kun taas varautumisen ja valmiuden tehtävät edellyttävät syvällistä osaamista, kokemusta ja jatkuvuutta. Tiukan, palveluspaikkoja rajaavan määrittelyn

ilmeisenä riskinä olisi palveluspaikkapula, koska yksinomaan varautumisen ja valmiuden avustavia tehtäviä ei ole riittävästi. Ei olisi tarkoituksenmukaista, että sääntelystä aiheutuisi tilanne, jossa kaikille siviilipalvelusta suorittaville ei riitä lainkaan tehtäviä. Siviilipalvelusvelvollisia ei myöskään olisi tarkoituksenmukaista määrätä varautumisen ja valmiuden kannalta olennaisesti valtion virastoihin niiden tarvitsemaa määrää enempää, koska ylimitoitettu tiheästi vaihtuvan avustavan henkilöstön määrä sitoisi vakituisen henkilöstön työpanosta epätarkoituksenmukaisessa määrin eikä kaikille siviilipalvelusta suorittaville siltikään pystyittäisi osoittamaan tehtäviä.

Monissa organisaatioissa, joiden ydintehtävä ei liity varautumiseen ja valmiuteen tai turvallisuuteen, on kuitenkin turvallisuuteen liittyviä tarpeita, joihin vastataan osana organisaation normaalia toimintaa. Erityisesti pienemmissä organisaatioissa nämä tehtävät kuuluvat vain yhtenä osana jonkun henkilön laajempaan tehtäväkenttään. Tällöin resurssit eivät välttämättä riitä turvallisuustoiminnan kehittämiseen, esimerkiksi turvallisuuskävelyiden tai poistumisharjoitusten säännölliseen järjestämiseen tai ensiavun säännölliseen harjoitteluun. Siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen tällaisten tehtävien apuna tukisi henkilöstön turvallisuusosaamisen säännöllistä päivittämistä.

Varautumiseen, valmiuteen ja jatkuvuudenhallintaan kytkeytyvien työtehtävien sisältö vaihtelisi palveluspaikan ja sen konkreettisten tarpeiden mukaan. Esimerkiksi koulussa työpalvelujaksoa suorittava siviilipalvelusvelvollinen voisi esimerkiksi avustaa pelastussuunnitelman päivittämisessä, avustaa opettajia ensiapuopetuksessa, tukea koulun osallistumista Nou hätä -kilpailuun, osallistua poistumisharjoitusten ja turvallisuuskävelyiden suunnitteluun ja toteutukseen, osallistua turvallisuusviestinnän kehittämiseen ja osallistua oppilaiden välisten pienten riitatilanteiden sovitteluun. Esimerkiksi kulttuurilaitoksissa työpalvelu voisi muiden tehtävien lisäksi sisältää erityisesti palo- ja poistumisturvallisuutta sekä häiriötilanteissa, esimerkiksi sisälle suojautumista edellyttävissä tilanteissa, toimimista tukevia ja edistäviä tehtäviä.

Kunnissa on myös paljon yleisiä varautumiseen ja valmiuteen liittyviä tehtäviä, joita siviilipalvelusvelvolliset voivat suorittaa osana palvelusta missä tahansa kunnan yksiköissä. Tällaisia ovat esimerkiksi turvallisuusasiakirjojen (esimerkiksi varautumissuunnitelmien) läpikäyminen ja päivittämistarpeiden etsiminen, eri toimipisteiden turvallisuusohjeistusten päivittäminen myös mahdollista ilta- ja viikonloppukäyttöä varten, internet-sivujen turvallisuusosoiden päivittäminen, turvallisuuskävelyiden järjestäminen eri toimipisteissä, turvallisuusaiheisten nuorisoihtojen järjestäminen, vanhusten turvallisuusinfon järjestäminen, kyläturvallisuustoiminta sekä väestönsuojeluun ja väestönsuojiiin liittyvän kaluston ja välineistön säännöllinen tarkistus ja huolto. Tehtävien määrä ja laajuus vaihtelevat muun muassa kunnan koon ja vakituisen valmiushenkilöstön määrän mukaan. Pienissä kunnissa siviilipalvelusvelvollinen voi hoitaa valmiustehtäviä myös useamman yhteistyötä tekevän kunnan piirissä.

Turvallisuuskoulutusta saaneista, palveluspaikan turvallisuustoimintaan ja sen erityisluonteeseen perehdytetyistä siviilipalvelusvelvollisista olisi konkreettista hyötyä tilanteissa, joissa esimerkiksi tulipalon, kemikaalionnettomuuden tai uhkatilanteen vuoksi tulisi tarve joko evakuoita tilat tai suojautua sisälle. Erityisesti tarve korostuu sellaisissa palveluspaikoissa, joissa on koolla paljon ihmisiä, kuten esimerkiksi kouluissa, teattereissa, liikuntatoiminnassa ja uskonnollisten yhteisöjen tapahtumissa. Yhteiskunnan kannalta kokonaishyöty jatkuisi myös työpalvelujakson jälkeen, kun turvallisuusnäkökulmat olisivat tulleet luontevaksi osaksi työkuultuuria.

4 §. Koulutus- ja työpalvelujakson kesto. Pykälän otsikkoa ja sisältöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siviilipalvelusajan sijaan käytettäisiin termiä koulutus- ja työpalvelujakso. Terminä siviilipalvelusaika on koettu harhaanjohtavaksi, koska siviilipalveluksen määritelmä kattaa muitakin palveluksen osia kuin koulutusjakson ja työpalvelujakson, esimerkiksi

täydennyspalveluksen ja poikkeusolojen aikaisen palveluksen. Selkeyden vuoksi ehdotetaan täsmennettäväksi, että 347 päivän kestolla tarkoitetaan nimenomaisesti koulutus- ja työpalvelujakson yhteenlaskettua kestoa.

Pykälän 2 *momentissa* ehdotetaan säädettäväksi koulutusjakson pituudesta. Momentti olisi uusi. Ehdotetun momentin mukaan koulutusjakson pituus olisi viidestä kahdeksaan viikkoa. Koulutusjakson pituudesta ei säädetä voimassa olevassa laissa, vaan sen kesto perustuu työ- ja elinkeinoministeriön ja Siviilipalveluskeskuksen yhteiseen suunnitteluun ja käytettävissä oleviin resursseihin. Voimassa olevan lain aikana koulutusjakson kesto on ollut neljä viikkoa. Parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea ehdotti koulutusjaksoa pidennettäväksi esimerkiksi yhdellä tai kahdella viikolla. Kestosta ehdotetaan säädettäväksi jossain määrin joustavasti ja kestoa voitaisiin edelleen määritellä tarpeen ja olosuhteiden mukaan. Kahdeksan viikon kesto voisi olla tarpeen lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa olisi tiedossa erityinen tarve siviilipalvelusvelvollisten kouluttamiselle tiettyyn, pitempää koulutusta edellyttävään tehtävään. Esimerkkejä tällaisesta ovat erilaiset viranomaista avustavat tehtävät esimerkiksi väestönsuojelussa tilanteessa, jossa ei vielä ole todettu poikkeusoloja, mutta on havaittu tarve ennakoida muuttuvan turvallisuusympäristön vaatimuksia. Lisäksi pitempi koulutusjakso voisi olla tarpeen tilanteissa, joissa palveluspaikan saaminen vaikeutuisi esimerkiksi julkisen sektorin talousvaikeuksien vuoksi.

Pykälän 2 *momentissa* ehdotetaan säädettäväksi myös siitä, että koulutusjakso sijoittuisi palveluksen alkuun. Näin on ollut käytännössä jo voimassa olevan lain aikana, mutta tästä ei ole säädetty lain tasolla.

Pykälän 3 *momentiksi* ehdotetaan poikkeusoloja koskevaa säännöstä. Ehdotuksen mukaan valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voitaisiin poiketa sekä koulutusjaksolle säädetystä 4–8 viikon kestosta että sen ajoittumisesta palveluksen alkuun. Poikkeusoloissa voisi tilanteesta ja viranomaisten tarpeista riippuen olla tarpeellista määrätä koulutus- ja työpalvelun aloittava henkilö suoraan viranomaista avustavaan tehtävään ilman koulutusjaksoa. Vastaavasti joissakin tilanteissa saattaisi olla tarpeen antaa velvolliselle pitempi koulutus, jos esimerkiksi terveydenhuollon avustaviin tehtäviin tarvittaisiin sellaisia siviilipalvelusvelvollisia, joilla olisi tavanomaiset ensiapukurssit ylittävää perusosaamista terveydenhuollosta. Vallitsevista olosuhteista riippuen voisi olla tarvetta järjestää täsmäkoulutusta myös kesken työpalveluksen, jos jokin sellainen uhka realisoituisi, jonka varalle kaikki työpalvelua suorittavat eivät ole saaneet koulutusta. Esimerkkeinä voidaan mainita erilaiset evakuoinnin ja öljyntorjunnan tehtävät.

5 §. *Siviilipalvelusvelvollisuus.* Pykälän 1 *momenttia* muutettaisiin siten, että korvattaisiin ilmaisu 'on palveluksessa' ilmaisulla 'suorittaa koulutus- ja työpalvelujaksoa'. Palveluksessa oleminen voidaan ymmärtää tarkoittavan myös esimerkiksi täydennyspalvelusta, vaikka ilmaisulla on tarkoitus erottaa toisistaan siviilipalveluksen reservissä tai varareservissä oleminen ja varusmiespalvelusta vastaavan koulutus- ja työpalvelujakson suorittaminen. Lisäksi korvattaisiin termit siviilivaranto ja lisävaranto termeillä siviilipalveluksen reservi ja varareservi. Termit siviilivaranto ja lisävaranto otettiin käyttöön vuoden 2008 kokonaisuudistuksessa, mutta ne on koettu epäonnistuneiksi. Sanaa 'varanto' ei vakiintuneesti viittaa henkilöihin, kun taas termi 'reservi' on käytössä esimerkiksi Puolustusvoimissa ja viittaa selkeästi myös henkilöihin. Termi siviilivaranto ei itsessään ole ymmärrettävä, vaan se joudutaan selittämään rinnastuksella Puolustusvoimien reserviin. Ymmärrettävyyden parantamiseksi ehdotetaan, että siviilipalveluksen suorittaneista ja Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuneista henkilöistä puuttaisiin siviilipalveluksen reservinä. Samasta syystä ehdotetaan, että termi lisävaranto korvattaisiin termillä siviilipalveluksen varareservi.

Pykälän 2 *momenttia* ehdotetaan selkeytettäväksi siten, että käytettäisiin termiä koulutus- ja työpalveluvelvollisuus voimassa olevan momentin muotoilun ”siviilipalvelukseen sisältyvä peruskoulutus- ja työpalveluvelvollisuus” sijaan.

Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan lain 2 §:n 5 ja 6 kohdasta siviili- ja lisävarantoa koskevat säännökset ja edellä esitetyn mukaisesti termit ehdotetaan muutettaviksi siviilipalveluksen reserviksi ja varareserviksi. Siviilipalveluksen reservin määritelmä lisättäisiin pykälän 3 *momentiksi* ja sitä selkeytettäisiin. Momentin mukaan siviilipalveluksen reserviin kuuluisi siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut siviilipalvelusaikaan kuuluvan koulutusjakson ja työpalvelujakson sekä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytty henkilö sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta. Voimassa olevan lain mukaan siviilivarantoon kuuluu siviilipalveluksen suorittanut henkilö, mutta tämä on koettu vaikeasti ymmärrettäväksi luonnehdinnaksi, koska 3 §:n mukaan siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakson ja työpalvelun lisäksi täydennyspalvelus sekä ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Siviilivarantoon kuulumiseksi ei kuitenkaan ole edellytetty muiden palvelusvaiheiden kuin koulutusjakson ja työpalvelun suorittamista. Selkeyttäminen on tärkeää myös siksi, että uutta kertauspalvelusta ehdotetaan siviilipalveluksen reserville (voimassa olevan lain termein siviilivarannolle), joten on tärkeää, että sekä toimeenpanevalle viranomaiselle että sääntelyn kohteille on selvää, ketä siviilipalveluksen reserviin kuuluu.

Pykälän 4 *momentiksi* siirrettäisiin voimassa olevan lain 2 §:stä lisävarannon määritelmä, jota myös selvennettäisiin kirjoittamalla säännös luettelon muotoon sekä selventämällä määrittelyä myös sisällöllisesti. Lisäksi termi lisävaranto korvattaisiin termillä siviilipalveluksen varareservi. Voimassa olevan 2 §:n 6 kohdan mukaan lisävarannolla tarkoitetaan siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole vielä aloittaneet siviilipalveluksen suorittamista tai ovat sen keskeyttäneet, sekä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät enää kuulu siviilivarantoon, sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 65 vuotta. Voimassa olevan lain muotoilussa erityiseksi hankaluudeksi on koettu se, ettei laista yksiselitteisesti käy ilmi rauhan aikana siviilipalveluksesta vapautettujen status. Ehdotettu uusi muotoilu on samankaltainen asevelvollisuuslain 49 §:n 2 momentin kanssa. Ehdotetun muotoilun mukaan siviilipalveluksen varareserviin kuuluisi 1) siviilipalvelusvelvollinen, joka ei ole vielä suorittanut siviilipalvelusaikaan kuuluvaa koulutus- ja työpalvelujaksoa; 2) siviilipalvelusvelvollinen, joka ei enää kuulu siviilipalveluksen reserviin, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta; tai 3) siviilipalvelusvelvollinen, joka on vapautettu palveluksesta rauhan aikana.

6 §. Työ- ja elinkeinoministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta. Voimassa olevan 1 momentin mukaan työ- ja elinkeinoministeriö johtaa, ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siviilipalveluksen johtaminen ei enää olisi työ- ja elinkeinoministeriön tehtävä vaan työ- ja elinkeinoministeriö ohjaisi ja kehittäisi siviilipalvelusta. Siviilipalvelustoiminta valtiolistettiin vuonna 2014 ja Siviilipalveluskeskus toimii Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen erillisyyksikkönä. Voimassa olevan lain ratkaisu on ongelmallinen toimivaltajaon kannalta, kun lainsäädännöstä ja rahoituksen varmistamisesta vastaavan ministeriön tehtävänä on myös toimeenpanon johtaminen. Toimeenpanon johtaminen kuuluu tavallisesti toiminnallisesti riippumattomien viranomaisten tehtäviin ministeriön sijaan.

7 §. *Siviilipalveluskeskus.* Voimassa olevan 1 momentin mukaan siviilipalveluskeskuksena voi toimia valtion tai kunnan viranomainen. Pykälän 3 momentin mukaan siviilipalveluskeskuksena toimii Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskus. Pykälän 1 *momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä määriteltäisiin Siviilipalveluskeskus työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluvaksi viranomaiseksi ja säädettäisiin siitä, että Siviilipalveluskeskus toimii

Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen yhteydessä. Pykälään ei siten enää sisältyisi useamman siviilipalveluskeskuksen mahdollisuutta.

Pykälän 2 momentissa säädettyihin siviilipalveluskeskuksen tehtäviin kuuluu merkittävän julkisen vallan käyttöä, jota perustuslain 124 §:n mukaan voidaan antaa vain viranomaiselle, joten on aiheellista säätää siitä, että siviilipalveluskeskuksena toimivan tahon on oltava viranomainen.

Voimassa olevan pykälän 2 momentissa säädetään Siviilipalveluskeskuksen tehtävistä. Siviilipalveluskeskuksen tehtäväksi esitetään lisättäväksi varautuminen siviilipalveluksen toimeenpantoon poikkeusoloissa ja tätä koskeva suunnittelu, valmistelu ja harjoittelu yhteistyössä eri hallinnonalojen ja viranomaisten kanssa. Valmiuslain 12 §:ssä säädetyn varautumisvelvollisuuden nojalla muun muassa valtion viranomaisten tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Tämän velvoitteen perusteella myös Siviilipalveluskeskus varautuu tehtäviensä hoitamiseen poikkeusoloissa. Siviilipalvelusvelvollisten tehokas hyödyntäminen poikkeusoloissa edellyttää kuitenkin sitä, että myös muut viranomaiset arvioivat siviilipalvelusvelvollisten käyttötarvetta osana valmiussuunnitteluaan ja että siviilipalvelusjärjestelmän hyödyntäminen huomioidaan esimerkiksi valmiusharjoituksissa. Uuden tehtävän lisääminen Siviilipalveluskeskukselle tarkoittaisi, että Siviilipalveluskeskus tekisi aktiivista ennakoivaa yhteistyötä eri hallinnonalojen ja viranomaisten kanssa ja yhtäältä antaisi niille informaatiota siviilipalveluksen hyödyntämisen mahdollisuudesta ja toisaalta ottaisi niiden tarpeet huomioon koulutussuunnittelussa ja muussa siviilipalveluksen toimeenpantoon suunnittelussa. Tehtävän toteuttamisessa hyödynnettäisiin muun muassa laajennettavaksi suunniteltua siviilipalvelusasiain neuvottelukuntaa.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti kumottaisiin, koska sen sisältö esitetään siirrettäväksi 1 momenttiin.

8 §. Siviilipalveluspaikat. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos. Momentin 2 kohtaan lisättäisiin HUS-yhtymä ja Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismääräykset, HUS-yhtymällä ja Helsingin kaupungilla siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa on säädetty.

9 §. Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään siviilipalveluspaikan hyväksymisestä ja hakemuksessa edellytettävistä tiedoista. Momentin mukaan hakemus on tehtävä kirjallisesti. Kirjallisuuden vaatimus ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana, koska asian vireillepanon vaatimuksista säädetään hallintolain 19 §:ssä.

Voimassa olevan 9 §:n 2 momentin mukaan Siviilipalveluskeskuksen on pyydettävä siviilipalveluspaikkahakemuksesta pääesikunnan lausunto ennen 8 §:n 2 momentin 8 kohdassa tarkoitettua uskonnollisen yhdyskunnan tai sen seurakunnan sekä 9 kohdassa tarkoitettua yhteisön, yhdistyksen tai säätiön hakemuksen ratkaisemista. Lausunto tulee näin ollen pyytää aina, kun kyseessä on mainittujen yhteisöjen palveluspaikkahakemus. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että lausunto olisi pyydettävä tarvittaessa. Nykyinen menettely on todettu raskaaksi siihen nähden, että Pääesikunnan lausunto perustuu samoihin seikkoihin kuin Siviilipalveluskeskuksen päätösesitys. Tiedossa ei ole, että Pääesikunta olisi kertaakaan esittänyt hylättäväksi sellaista hakemusta, jonka Siviilipalveluskeskus olisi esittänyt hyväksyttäväksi. Pääsääntöisesti palveluspaikan hyväksymiseen liittyvä epävarmuus on liittynyt henkilöstön tai rahoituksen riittävyyteen taikka siihen, onko yhteisön pääasiallisena tarkoituksena voiton hankkiminen, mikä

on lain 8 §:n 3 momentin 6 kohdan mukaisesti este siviilipalveluspaikkana toimimiselle. Tällaisissa kysymyksissä Pääesikunnalla ei ole erityistä asiantuntemusta. Selkeästi kielteisiä päätösesityksiä ei ole lähetetty Pääesikuntaan lausunnolle.

Ehdotuksen mukainen menettely nopeuttaisi palveluspaikkahakemusten käsittelyä erityisesti yleisinä loma-aikoina muutamilla viikoilla. Tällöin voitaisiin useissa tapauksissa välttää palveluspaikan hyväksymistä odottavan siviilipalvelusvelvollisen palveluksen pitkittyminen. Jatkossa Siviilipalveluskeskus pyytäisi Pääesikunnan lausunnon tapauskohtaisesti, jos lain 8 §:n 2 momentin 8 kohdassa tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan tai sen seurakunnan taikka 9 kohdassa tarkoitetun yhteisön, yhdistyksen tai säätiön palveluspaikkahakemuksesta kävisi ilmi seikkoja, joiden perusteella vaikuttaisi tarpeelliselta arvioida toimijaan ja siellä suoritettavaan palvelukseen liittyviä turvallisuusnäkökohtia, esimerkiksi hybridivaikuttamisen riskiä.

Pykälän 3 momentissa säädetään siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttamisesta. Momenttiin sisältyy säännös, jonka mukaan Siviilipalveluskeskuksen on tehtävä peruuttamispäätös kirjallisesti. Kirjallista menettelyä koskeva säännös ehdotetaan poistettavaksi, koska viranomaisen päätöksiä ja asiakirjahallintoa koskevasta menettelystä säädetään hallinnon yleislaeissa.

10 a §. Velvollisuus huomioida siviilipalvelus valmiussuunnittelussa. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin valtioneuvostoa, valtion hallintoviranomaisia, valtion itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, muita valtion viranomaisia ja valtion liikelaitoksia sekä hyvinvointialueita ja hyvinvointiyhtymiä, kuntia, kuntayhtymiä ja muita kuntien yhteenliittymiä koskevasta velvoitteesta huomioida valmiussuunnittelussa siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen.

Pykälässä mainittuja tahoja koskee valmiuslain 12 §:ssä säädetty varautumisvelvollisuus, jonka nojalla niiden tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvää hoitaminen myös poikkeusoloissa. Ehdotetulla säännöksellä velvoitettaisiin osana valmiussuunnittelua huomioimaan myös mahdollisuus hyödyntää siviilipalveluslaissa säädettyjä keinoja, joilla siviilipalvelusvelvollisia voidaan määrätä avustamaan säännöksessä mainittuja tahoja poikkeusoloissa. Voimassa oleva laki sisältää sääntelyä, jonka nojalla siviilipalvelusvelvollisia voisi poikkeusoloissa hyödyntää, mutta sekä aiemmissa hankkeissa että esivalmisteluvaiheessa tehtyjen kyselyiden perusteella vaikuttaa siltä, että siviilipalvelusjärjestelmä on suhteellisen harvoin huomioitu valmiussuunnittelussa. Siviilipalvelusvelvollisten systemaattinen hyödyntäminen varautumista, valmutta ja jatkuvuudenhallintaa tukevissa avustamisissa tehtävissä edellyttäisi, että osana valmiussuunnittelua huomioitaisiin tämä mahdollisuus.

Velvollisuus huomioida valmiussuunnittelussa siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen ei kuitenkaan merkitsisi sitä, että kaikkien säännöksessä mainittujen tahojen tulisi poikkeusoloissa hyödyntää siviilipalvelusvelvollisia. Valmiussuunnittelussa voitaisiin päätyä siihen, ettei siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen olisi organisaation tehtävien kannalta mielekäästä. Poikkeusoloissa siviilipalvelusvelvollisten määräämisessä palvelustehtäviin tulisi huomioida käsillä olevan tilanteen erityispiirteet ja priorisoida palveluspaikkojen tarpeita niiden perusteella.

12 §. *Siviilipalvelukseen hakeminen.* Pykälän 2 ja 3 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen ja Puolustusvoimien alkukirjainta koskeva muutos. Siviilipalveluskeskuksen alkukirjaimen muutosta on perusteltu 2 §:n kohdalla. Puolustusvoimien osalta on siirrytty ison alkukirjaimen käyttöön siviilipalveluslain voimaantulon jälkeen ja siviilipalveluslain muutosten yhteydessä alkukirjain on muutettu muutettuihin säännöksiin. Voimassa olevassa siviilipalveluslaissa Puolustusvoimista on siis kaksi eri kirjoitusasua. Ehdotuksen mukaan yhtenäistettäisiin Puolustusvoimien kirjoitusasu siviilipalveluslaissa siten, että Puolustusvoimat kirjoitettaisiin kaikissa pykälissä isolla alkukirjaimella.

13 §. *Siviilipalvelushakemuksen käsittely.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva korjaus.

Pykälän 3 momenttiin esitetään lisättäväksi pykälässä tarkoitettuihin erityisoloihin asevelvollisuuslain (1438/2007) 32 §:n 3 momentissa säädetty valmiuden kohottamiseen tarkoitettu kertausharjoitus (valmiuserusteinen kertausharjoitus).

Valmiuserusteinen kertausharjoitus on lisätty asevelvollisuuslakiin vuonna 2016 ja päätöksen harjoituksen järjestämisestä tekee tasavallan presidentti. Harjoitus on käytettävissä ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa ja toiminnan välittömään käynnistämiseen. Kyseisiä olosuhteita olisivat erittäin nopeat tilannekehitykset, kuten hybridiuhat. Kyseessä olisi poikkeuksellinen menettely, jota voitaisiin soveltaa vain, kun turvallisuuden ylläpitäminen ei muulla tavoin ole enää mahdollista.

Valmiuden kohottamiseen tarkoitettu kertausharjoitus voitaisiin määrätä vain, jos Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevä tarve edellyttäisi poikkeamista normaalista kolmen kuukauden varoitusajasta kertausharjoituksiin määräämisessä. Tällainen tarve voisi liittyä esimerkiksi Suomen lähialueella järjestettävään epätavanomaiseen sotilaalliseen harjoitukseen tai muuhun uhkaavaan tilanteeseen.

Muutoksella tavoiteltaisiin valmiuden kohottamisen edellytysten turvaamista. Vakaumuksen-
tutkinta valmiuden kohottamiseen tarkoitettua kertausharjoituksen aikana koskisi vain Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuvia.

Valmiuserusteisen kertausharjoituksen kynnyksen on korkealla ja päätös harjoituksesta edellyttäisi erittäin vaikean tilanteen käsillä oloa. Koska harjoituksen käynnistäminen indikoisi vaikeaa tilannetta ja olisi ensimmäinen askel reservin valmiuden kohottamisessa, Puolustusvoimien reserviin kuuluvat saattaisivat reagoida olosuhteiden muutokseen hakeutumalla siviilipalvelukseen normaalioloja matalammalla kynnyksellä. Tästä syystä olisi perusteltua varmistaa, että hakeutumisen perusteena aidosti on vakaumuksen muuttuminen.

14 §. *Määrääminen suorittamaan koulutus- ja työpalvelujaksoa.* Pykälässä säädetään palvelukseen määräämisen määräajoista ja menettelyistä. Pykälä säilytettäisiin sisällöltään pääosin ennallaan. Pykälän otsikkoa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että termin siviilipalvelus sijaan käytettäisiin termiä koulutus- ja työpalvelujakso. Kyseessä olisi pykälän tulkintaa selkeyttävä muutos, koska pykälässä ei käsitellä määräämistä kaikkiin siviilipalvelukseen kuuluviin palveluvaiheisiin vaan vain koulutus- ja työpalvelujaksolle määräämistä. Palveluksen muihin osiin määräämisestä säädetään muissa pykälissä.

Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin otsikkoa vastaavalla tavalla siten, että aloittamismääräys koskisi palveluksen sijaan koulutus- ja työpalvelujaksoa.

Pykälän 2 momentin loppuun esitetään lisättäväksi valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohtien mukaisia poikkeusoloja koskeva säännös, jonka mukaan mainituissa poikkeusoloissa palvelus voitaisiin määrätä alkamaan välittömästi. Voimassa olevan lain 65 §:n 2 momentin mukaan siviilivarantoon kuuluva henkilö voitaisiin liikekannallepanon aikana määrätä astumaan palvelukseen heti. Vastaavaa säännöstä ei kuitenkaan ole varsinaisen siviilipalveluksen aloittamista koskien. Poikkeusoloissa ensisijaisesti hyödynnettäisiin sillä hetkellä varsinaista siviilipalvelusta suorittavien henkilöiden työpanosta viranomaisten tukena ja siviilipalveluksen reservin käyttö olisi toissijaista. Olisi tärkeää, että siviilipalvelukseen voitaisiin määrätä nopeallakin aikataululla tilanteessa, jossa viranomaiset alkaisivat esittää pyyntöjä saada siviilipalvelusvelvollisia palvelukseensa turvatakseen lakisäätteiset tehtävänsä. Sellaiset siviilipalvelusvelvolliset,

jotka eivät vielä ole aloittaneet siviilipalvelusta mutta olisivat aloittamassa sen lähikuukausina, ovat jo varautuneet palveluksen alkamiseen. Maanpuolustusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 2 §:n mukaan palvelusvelvollisen on esitettävä työnantajalle selvitys palvelukseen määräämisestä viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkamista tai, jos se ei ole mahdollista, välittömästi saatuaan tietää palveluksen alkamisesta. Jos palveluksen alkamiseen on alle kaksi kuukautta aikaa, myös työnantajilla on tieto siitä, että henkilö on pian astumassa palvelukseen eikä tulisi täysin yllätyksenä, jos henkilö määrättäisiin palvelukseen hieman etuajassa. Osa siviilipalveluksen alkua odottavista henkilöistä on sen verran nuoria, että he eivät vielä ole kiinnittyneet työelämään.

Sitä vastoin siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvat henkilöt ovat pääosin työelämässä ja heidän määräämisensä yllättäen muihin tehtäviin voisi aiheuttaa suhteettoman suurta häiriötä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuudelle tilanteessa, jossa yhteiskunnan toiminta olisi jo merkittävässä määrin häiriintynyt ja Puolustusvoimien reservissä olevia henkilöitä olisi määrätty ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus poikkeusoloissa voisi joissakin tilanteissa olla välttämätön, mutta käytännössä siihen määrääminen ei voisi tapahtua yhtä nopeasti kuin määrääminen suorittamaan koulutus- ja työpalvelua. Siviilipalveluksen reservin ja varareservin määrääminen palvelukseen edellyttäisi esimerkiksi yhteystietojen sekä koulutus- ja osaamistietojen ja työtilanteen varmistamista, kun taas lähitulevaisuudessa alkavalle koulutusjaksolle määrätystä nämä tiedot ovat olemassa ja uudet määräykset voitaisiin aidosti antaa alkaviksi seuraavasta päivästä alkaen jo poikkeusolojen alkuvaiheessa.

Siviilipalveluskeskus toteuttaa palveluskelpoisuustarkastukset noin kaksi kuukautta ennen palveluksen alkamista. Uusi, palveluksen välitöntä aloittamista edellyttävä määräys voitaisiin jo poikkeusolojen alkuvaiheessa antaa noin kaksi kuukautta aiempaa määräystä edeltävään ajan-kohtaan. Poikkeusolojen pitkittyessä palveluskelpoisuustarkastuksia voitaisiin toteuttaa pitempikin aika kuin kaksi kuukautta ennen palveluksen suunniteltua alkamisajankohtaa, jotta palveluskelpoisia potentiaalisia palveluksen aloittajia olisi tarvittaessa suunniteltua enemmän. Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palveluskelpoisuudesta ei ole ajantasaista tietoa ja myös kutsuntatarkastuksesta on kulunut pitempi aika kuin palvelusta aloittavilla.

Pykälän 4 momentti, jossa säädetään poliisin virka-avusta, ehdotetaan siirrettäväksi 103 §:ään, jossa säädetään muusta poliisin virka-avusta, johon Siviilipalveluskeskus on oikeutettu.

Voimassa oleva 5 momentti siirtyisi 4 momentiksi. Momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

15 §. Siviilipalveluspaikan määrääminen. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos ja korjattaisiin momentissa mainitut 8 §:n 2 momentin kohdat vastaamaan oikeita kohtia. Esitetään kohtien 3 ja 4 poistamista ja korvaamista kohdilla 8 ja 9. Mainittuun 8 §:n 2 momenttiin on useamman aiemman muutoksen yhteydessä lisätty kohtia, mutta muutoksissa ei ole huomattu myös 15 §:n 1 momentin edellyttävän muuttamista. Voimassa olevan momentin mukaan siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä työpalvelujaksolle ainoastaan hänen antamansa nimenomaisen suostumuksen perusteella, jos kyseessä on 3 kohdassa tarkoitettu kohdan kunnan viranomaisen, kuntayhtymä tai kunnallinen liikelaitos tai 4 kohdassa tarkoitettu yliopistolain 1 §:ssä mainittu yliopisto sen sijaan, että nimenomaista suostumusta edellytettäisiin alun perin tarkoitettun mukaisesti silloin, kun palveluspaikkana on 8 kohdassa tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta tai 9 kohdassa tarkoitettu yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikana olla palveluspaikkaansa työ- tai virkasuhteessa eikä tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työpalvelu olisi mahdollista suorittaa omassa organisaatiossa, mutta ei kuitenkaan omassa työtehtävässä tai sitä vastaavassa tehtävässä organisaation muissakaan toimipisteissä. Voimassa olevan säännöksen lähtökohtana on ollut, ettei siviilipalvelusvelvollinen suorita palvelustaan sellaisessa palveluspaikassa, johon hänellä on virka- tai työsuhde. Säännöksellä on pyritty ehkäisemään eturistiriitoja sekä varmistamaan velvollisten yhdenvertainen kohtelu. Pykälä on alun perin laadittu tilanteessa, jossa työnantajarakenteet olivat pääsääntöisesti paikallisia ja organisaatorajat selkeitä.

Lain säätämisen jälkeen toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Esimerkiksi kuntien yhdistymiset ovat laajentaneet kunnallisen työnantajan toimialuetta useiden kuntien muodostamiksi kokonaisuuksiksi, ja erityisesti hyvinvointialueiden perustaminen on siirtänyt sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät laajoille alueellisille organisaatioille. Hyvinvointialueella sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen tehtävissä työ- tai virkasuhteessa olevien velvollisten osalta koko hyvinvointialueen laajuinen työnantaja voisi käytännössä rajata pois suuren osan sellaisista palveluspaikoista, jotka sisällöllisesti olisivat palveluksen tarkoituksen kannalta sopivia.

Ehdotettu 3 momentin muutos lisää mahdollisuuksia sijoittaa siviilipalvelusvelvollisia tehtäviin, joissa heidän osaamistaan voitaisiin hyödyntää tehokkaasti. Säännöksen tarkentaminen mahdollistaisi sen, että hyvinvointialueeseen, kuntayhtymään tai muuhun laajentuneeseen työnantajaorganisaatioon työ- tai virkasuhteessa oleva velvollinen voitaisiin sijoittaa suorittamaan työpalvelujaksoa sellaiseen saman organisaation yksikköön, joka olisi sisällöllisesti erillinen velvollisen omasta työstä ja jossa eturistiriitaa ei tulisi. Tämän johdosta siviilipalvelusvelvollisten osaamista voitaisiin hyödyntää aiempaa laajemmin sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen, turvallisuusalan, hallinnon, opetuksen ja muiden yhteiskunnan kriittisten toimintojen tukena. Muutos tukisi siviilipalvelusjärjestelmän joustavuutta ja parantaisi viranomaisten ja palveluspaikkojen mahdollisuuksia kohdentaa työpanos sinne, missä hyöty olisi suurin. Esimerkiksi hyvinvointialueen sosiaalitoimessa työskentelevä voisi siis suorittaa jatkossa siviilipalveluksen työpalvelujakson saman hyvinvointialueen perus- tai erikoissairaanhoidon tai pelastustoimen tehtäväalueella, sairaassa vuodeosastolla työskentelevä voisi suorittaa palveluksensa vaikkapa turvallisuus- ja varautumistehtävissä ja pelastustoimessa työskentelevä voisi suorittaa palveluksensa hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä. Siviilipalvelusta ei jatkossakaan voisi suorittaa omissa työtehtävissään tai omaa työtehtävää vastaavissa tehtävissä saman organisaation toisessa yksikössä.

Viime kädessä Siviilipalveluskeskus ratkaisisi, voisiko velvollinen suorittaa palveluksensa samassa organisaatiossa, johon hän on työ- tai virkasuhteessa. Siviilipalveluskeskus kuulisi asiassa sekä siviilipalvelusvelvollista että palveluspaikkaa pykälän 1 momentin mukaisesti.

16 §. Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana. Pykälässä säädetään palveluspaikan siirtämisestä siviilipalvelusvelvollisen, siviilipalveluspaikan tai Siviilipalveluskeskuksen aloitteesta. Pykälää esitetään muutettavaksi siten, että laista kävisi selkeämmin ilmi mahdollisuus määrätä koulutus- ja työpalvelujaksoa suorittavia siviilipalvelusvelvollisia tilapäisesti viranomaisten avuksi. Tätä koskevat säännökset siirrettäisiin uuteen 16 a §:ään. Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi poikkeusoloja koskeva momentti

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin edelleen, että palveluspaikan siirrosta päättäisi Siviilipalveluskeskus joko siviilipalvelusvelvollisen tai siviilipalveluspaikan hakemuksesta. Säännöksessä säilytettäisiin ehto, että siirtohakemuksesta tulee ilmetä siirron peruste. Voimassa olevaan

säännökseen sisältyvä ehto siirtohakemuksen tekemisestä kirjallisesti ehdotetaan poistettavaksi, koska asian vireille tulosta säädetään hallintolaissa. Myös voimassa olevaan säännökseen sisältyvä ehto, jonka mukaan siirtohakemuksesta tulee ilmetä uutta palveluspaikkaa koskevat toivomukset, poistettaisiin tarpeettomana. Siviilipalveluspaikan pyytäessä palveluspaikan siirtoa ei käytännössä voida edellyttää uutta palveluspaikkaa koskevia toivomuksia vaan hakemus koskee palveluksen keskeyttämistä kyseisessä palveluspaikassa. Ennen siviilipalvelusvelvollisen määräämistä uuteen palveluspaikkaan kuultaisiin sekä velvollista että uutta palveluspaikkaa. Käytännössä kuuleminen tapahtuu siten, että velvollinen ja palveluspaikan edustaja täyttävät ja allekirjoittavat palveluspaikkasitoumuksen siviilipalvelusrekisterissä.

Pykälän 2 *momentissa* säädettäisiin siitä, milloin Siviilipalveluskeskus voi päättää palveluspaikan siirrosta omasta aloitteestaan. Voimassa olevaan säännökseen sisältyvä merkittävään yleiseen etuun liittyvä peruste siirrettäisiin uuteen 16 a §:ään ja poikkeusolojen osalta merkittävään yleiseen etuun perustuvasta siirrosta säädettäisiin uudessa 4 *momentissa*. 16 § 2 *momenttiin* jäisi palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi Siviilipalveluskeskuksen omasta aloitteestaan tekemä palveluspaikan siirto.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin palveluspaikan siirtoon liittyvästä kuulemisvelvoitteesta ja mahdollisuudesta poiketa siitä. Pääsääntönä palveluspaikkojen siirroissa olisi voimassa olevaa säännöstä vastaavalla tavalla sekä siviilipalvelusvelvollisen että vanhan ja uuden palveluspaikan kuuleminen. Siviilipalvelusvelvollisen aloitteesta tapahtuvissa palveluspaikan siirroissa kuuleminen tapahtuu siviilipalvelusrekisterin kautta siten, että velvollinen ja uusi paikka täyttävät uuden palvelustehtävään sitoutumisen ja vanha palveluspaikka ilmoittaa, hyväksyykö siirron.

Pykälän 3 *momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuulemisvelvoitteesta voitaisiin poiketa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseen. Kiireellisessä siirtotarpeessa voi olla kyse joko siviilipalvelusvelvolliseen tai palveluspaikkaan liittyvistä syistä. Jos palveluspaikka pyytäisi kiireellistä siirtoa, siviilipalvelusvelvollinen pääsääntöisesti määrättäisiin Siviilipalveluskeskukseen jatkamaan palvelusta ja häntä kuultaisiin siirron tapahduttua. Tarvittaessa myös palveluskelpoisuudesta varmistuttaisiin. Jos taas kiireinen siirtotarve perustuisi epäasialliseen kohteluun palveluspaikassa, palveluspaikan toiminnan äkilliseen keskeytymiseen tai muuhun palveluspaikkaan liittyvään, velvollisen kiireistä siirtämistä edellyttävään seikkaan, velvollinen pääsääntöisesti siirrettäisiin Siviilipalveluskeskukseen kuulematta palveluspaikkaa etukäteen. Kiireinen siirto voitaisiin tehdä myös toiseen palveluspaikkaan kuulematta vanhaa paikkaa, jos siirron perusteena olisi vanhan paikan epäasiallinen toiminta. Kiireelliset siirtotarpeet ovat harvinaisia, mutta olisi tärkeää, että vakavia tilanteita varten olisi turvattu sujuva menettelytapa.

Pykälän uudessa 4 *momentissa* säädettäisiin siviilipalveluspaikan siirtoa koskevasta kuulemisvelvoitteesta poikkeamisesta valmiuslain 3 §:n 1, 2 ja 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Näissä oloissa Siviilipalveluskeskus voisi määrätä siviilipalveluspaikan siirrosta kuulematta siviilipalvelusvelvollista tai hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa, jos siirtotarve olisi kiireellinen ja perustuisi merkittävään yleiseen etuun. Poikkeusoloissa olisi olennaista varmistaa, että työpalvelujaksoa suorittavien työpanos olisi käsillä olevan kriisin hallinnan kannalta olennaisessa käytössä. Tämä voisi tarkoittaa sitä, että työpalvelujaksoa suorittavia olisi tarve siirtää siviilipalveluspaikasta toiseen.

Poikkeusoloissakin voitaisiin hyödyntää jäljempänä uudessa 16 a §:ssä ehdotettavaa siviilipalvelusvelvollisten määräämistä viranomaista avustavaan tehtävään tilapäisesti enintään 14 päivän ajaksi, mutta tilanteen pitkittyessä olisi tarkoituksenmukaista, että työpalvelujaksoa suorittavat määrättäisiin hallinnollisesti suorittamaan työpalvelua sen tahon palveluksessa, joka

käyttää hänen työpanostaan. Tällöin työpalvelujaksoa suorittavalla olisi siviilipalveluspaikassa esihenkilö ja hänen työskentelynsä ohjaaminen ja valvonta olisi siviilipalveluspaikan, ei Siviilipalveluskeskuksen vastuulla. Valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa palveluspaikan siirto merkitsisi myös palveluskustannusten maksamisen siirtymistä uuden siviilipalveluspaikan vastuulle. Ehdotetun uuden 16 a §:n nojalla viranomaista avustavaan tehtävään määrätyn velvollisen palveluskustannukset maksaisi Siviilipalveluskeskus. Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa Siviilipalveluskeskus maksaisi kaikkien työpalvelujaksoa suorittavien palveluskustannukset.

Kiireellinen siirto toiseen siviilipalveluspaikkaan poikkeusoloissa voisi olla tarpeen esimerkiksi sen turvaamiseksi, että terveydenhuollossa lisääntyneiden tehtävien tueksi erilaisiin avustaviin tehtäviin saataisiin riittävä määrä työpalvelujaksoa suorittavia. Siviilipalveluspaikan siirto tehtäisiin ensisijaisesti sellaisista siviilipalveluspaikoista, joissa palvelustehtävät olisivat kriisin vaikutuksesta tilapäisesti lakanneet tai vähentyneet. Esimerkiksi covid 19-pandemian aikana määrättiin suljettavaksi kuntien kulttuuri- ja liikuntatoimen toimipisteitä, esimerkiksi kirjastoja, ja siviilipalveluspaikkana toimivien kuntien tuli määrätä velvolliset toisiin tehtäviin. Ehdotettavan uuden säännöksen nojalla työpalvelua suorittavia voitaisiin tällaisessa tilanteessa siirtää toisiin siviilipalveluspaikkoihin ilman siviilipalvelusvelvollisen tai hänen palveluspaikkansa aloitetta, jos muissa siviilipalveluspaikoissa olisi merkittävään yleiseen etuun perustuva kiireellinen tarve.

16 a §. *Palveluksessa olevan velvollisen määrääminen viranomaista avustavaan tehtävään.* Säännös olisi uusi ja koskisi palveluksessa olevan velvollisen tilapäistä siirtoa viranomaista avustaviin siviililuonteisiin tehtäviin. Pykälän mukaan Siviilipalveluskeskus voisi merkittävän yleisen edun vaatiessa toisen viranomaisen pyynnöstä määrätä palveluksessa olevan velvollisen toista viranomaista avustavaan tehtävään enintään 14 päiväksi ilman kuulemisvelvoitetta. Lisäksi säädettäisiin siitä, että tällaisissa tehtävissä siviilipalvelusvelvollinen suorittaisi palvelusta Siviilipalveluskeskuksen alaisuudessa.

Pykälä sisältäisi voimassa olevan 16 §:n 2 momentissa olevan yleisen edun perusteella tehtävän palveluspaikan siirtoa koskevan säännöksen. Erilliseen pykälään siirtäminen selkeyttäisi ja tekisi näkyväksi mahdollisuuden hyödyntää siviilipalvelusvelvollisia tilapäisesti erilaisissa poikkeuksellisissa tilanteissa eri viranomaisten tukena avustavissa tehtävissä. Mahdollisuus palveluspaikan tilapäiseen siirtoon koskisi sillä hetkellä koulutus- tai työpalvelujaksolla olevia velvollisia sekä Siviilipalveluskeskuksessa palvelustaan suorittavia velvollisia. Tehtävien tulisi olla siviililuonteisia, eikä siviilipalvelusvelvollisia siten voisi määrätä puolustusministeriötä taikka sen hallinnonalan virastoa tai laitosta avustaviin tehtäviin.

Siviilipalvelusta, koulutuksen sisältöä ja palveluspaikan siirron mahdollistavaa säännöstä ei tunneta viranomaisten kentällä kovin laajasti. Voimassa olevan lain tavoitteen mukaisesti siviilipalvelusvelvollisten koulutus antaa velvollisille eri onnettomuuksissa tarvittavia toimintavalmiuksia ja koulutus sisältää runsaasti eri viranomaisia tukevia vapaaehtoistoimijoiden koulutuksia. Käytännössä viranomaisten pyyntöjä saada siviilipalvelusvelvollisia avuksi ei ole juuri-kaan esitetty.

Esimerkkinä tilanteista, joissa Siviilipalveluskeskus voisi harkintansa mukaan viranomaisten pyynnöstä määrätä palveluksessa oleville siviilipalvelusvelvollisille lyhytaikaisen, enintään 14 vuorokauden mittaisen siirron, olisivat runsaasti äkillistä apu- ja työvoimaa vaativat tilanteet, kuten esimerkiksi erilaiset suuronnettomuudet, tulvatilanteet, öljyonnettomuudet, etsintätehtävät, maastopalot sekä väestönsuojelutehtävät, kuten evakuoinnit. Lisäksi palveluksessa olevia velvollisia voitaisiin käyttää myös sellaisten suurten yleisö- ja muiden tapahtumien turvallisuusjärjestelyt, joihin varusmiehiä voidaan käyttää asevelvollisuuslain 78 §:n 2 momentin 2 kohdan

nojalla. Edellä kuvatut tehtävät ovat luonteeltaan lyhytkestoisia ja alueellisia, jolloin velvolliset voisivat tehokkaasti toimia paikallisia viranomaisia tukevissa tehtävissä. Tilanteet olisivat kuitenkin harvinaisia eikä niistä arvioida aiheutuvan palveluspaikoille merkittävää haittaa. Tehtävien tulisi olla luonteeltaan avustavia eikä niissä voida edellyttää muuta kuin suhteellisen lyhyellä perehdyttämällä saavutettava osaamista.

Viranomaisen esittämälle pyynnölle ei ole voimassa olevassa laissa asetettu muotovaatimuksia eikä niitä tässäkään ehdoteta. Olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista, että pyyntö tehtäisiin kirjallisena. Pyyntöstä tulisi käydä ilmi, missä ja kuinka paljon velvollisia tarvittaisiin, mistä ajankohdasta alkaen, kuinka pitkäksi aikaa, millaisiin tehtäviin, millaista osaamista heiltä toivottaisiin, miten velvollisten ruokailu ja mahdollinen majoitus järjestettäisiin ja kuka toimisi yhteyshenkilönä pyytävän viranomaisen puolelta.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa siviilipalvelusvelvollinen suorittaisi palvelustaan Siviilipalveluskeskuksen alaisuudessa. Tätä säännöstä ei sisälly voimassa olevaan lakiin, mutta hallituksen esityksessä täsmennetään, että merkittävän yleisen edun johdosta toisen viranomaisen avuksi siirretyt velvolliset palvelisivat Siviilipalveluskeskuksen alaisuudessa. Apua pyytävän viranomaisen ei tarvitsisi olla hakeutunut palveluspaikaksi, koska velvollisia ei määrättäisi sen alaisuuteen. Vaikka valtaosa viranomaisista toimii palveluspaikkoina, tämä voisi madaltaa kynnystä pyytää siviilipalvelusvelvollisia avuksi. Viranomaisia avustavan tehtävän ajalta palveluskustannukset maksaisi Siviilipalveluskeskus. Tästä säädettäisiin 46 §:n 3 momentissa.

17 §. *Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus.* Pykälään tehtäisiin kielellisiä muutoksia, kuten Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskevat muutokset.

18 §. *Siviilipalvelukseen hakeminen erityisoloina.* Pykälässä säädetään olosuhteista, joiden valitessa siviilipalvelushakemukset käsitellään vakaumuksentutkintalautakunnassa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi lisäämällä pykälässä tarkoitettuihin erityisoloihin asevelvollisuuslain (1438/2007) 32 §:n 3–4 momentissa säädetty valmiuden kohottamiseen tarkoitettu kertausharjoitus (valmiuserusteinen kertausharjoitus). Ehdotus tarkoittaisi sitä, että Puolustusvoimien reserviin tai varareserviin kuuluvan siviilipalvelushakemus ratkaistaisiin vakaumuksentutkintalautakunnassa myös silloin, kun tasavallan presidentti on tehnyt päätöksen reservin valmiuserusteisesta kertausharjoituksesta.

Ehdotus yhtenäistäisi siviilipalvelus- ja asevelvollisuuslakia valmiuserusteisen kertausharjoituksen osalta. Mahdollisuus valmiuserusteisen kertausharjoituksen järjestämiseen lisättiin asevelvollisuuslakiin vuonna 2016 ja sen tarkoituksena on mahdollistaa riittävän nopea ja joustava reagointikyky muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen. Lisäksi ehdotus turvaisi valmiuden kohottamisen edellytykset tilanteessa, jossa päätös valmiuserusteisista kertausharjoituksista tehdään.

Siviilipalveluslain esitöissä erityisoloina tarkoitetaan normaaliajan vakavaa häiriötilaa tai liikekannallepanon aikaa. Lisäksi esitöissä todetaan, että lain sääntelyssä on huomioitava se mahdollisuus, että erityisoloina siviilipalvelukseen haettaisiin suuremmissa määrin ja vakaumukseseen perustumattomien syin. Voimassa olevan lain 18 §:ssä kyseisiksi erityisoloina on säädetty tilanteet, joissa tasavallan presidentti on antanut päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen Puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta.

Valmiuserusteinen kertausharjoitus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepano muodostavat asevelvollisuuslaissa ketjumaisen kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on mahdollistaa Puolustusvoimien valmiuden joustava ja asteittainen korottaminen. Ehdotuksen myötä

siviilipalveluslaissa huomioitaisiin johdonmukaisesti kaikki sellaiset asevelvollisuuslain mukaiset valmiuden kohottamisen toimenpiteet, jotka saattaisivat johtaa siviilipalvelushakemusten määrän kasvuun myös vakaumukseen perustumattomista syistä.

Siviilipalvelushakemusten ratkaiseminen vakaumuksentutkintalautakunnassa on katsottu nykyisen lain yhteydessä mahdolliseksi ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon yhteydessä. Tasavallan presidentti voi tehdä normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa päätöksen ylimääräisesti palveluksesta, jonka tarkoituksena on kohottaa valmiutta niin, että joukot voidaan tarvittaessa määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Vakaumuksentutkinta on täten jo mahdollista myös normaaliolojen puolella. Asevelvollisuuslain esitöissä normaaliolojen vakava häiriötilanne olisi ylimääräisen palveluksen kontekstissa kyseessä, jos tiedustelutiedon perusteella voitaisiin todeta, että jännittyneen yhteiskunnallisen tilanteen edessä Suomeen voisi kohdistua huomattavaa aseellista uhkaa. Jännittynyt tilanne ei voisi koskea pelkästään Suomen sisäistä järjestystä ja turvallisuutta. Asevelvollisuuslain käsitteistö poikkeaa hieman valmiuslaissa käytetystä poikkeusoloja koskevasta käsitteistöstä, joten ei ole aivan selvää, miten asevelvollisuuslaissa tarkoitetut häiriötilanteet suhteutuisivat valmiuslain 3 §:ssä tarkoitettuihin poikkeusoloihin.

Asevelvollisuuslain valmiuserusteista kertausharjoitusta koskevassa kohdassa säädetään, että Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä voidaan reserviin kuuluvia asevelvollisia määrätä valmiuden kohottamiseen tarkoitettuun kertausharjoitukseen normaalia määräysmenettelyä nopeammin. Päätöksen valmiuserusteisesta kertausharjoituksesta tekee tasavallan presidentti. Kohdassa ei suoraan edellytetä normaaliolojen vakavaa häiriötilannetta tai poikkeusoloja, mutta perustuslakivaliokunnan lausunnosta (PeVL 22/2016 vp) ja asevelvollisuuslain muutoksen esitöistä (HE 44/2016 vp) ilmenee, että valmiuserusteiset kertausharjoitukset on tarkoitettu normaaliolojen valmiuden joustavaksi kohottamiseksi, jos tälle on välttämätön tarve. Muutoksen esitöissä todetaan, että kertausharjoitus voitaisiin ottaa käyttöön ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa ja toiminnan välittömään käynnistämiseen. Kyseisiä tilanteita ovat esitöiden mukaan erittäin nopeat tilannekehitykset, kuten hybridiuhkat. Lisäksi valmiuserusteinen kertausharjoitus voisi tulla kyseeseen vain, kun Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevä tarve edellyttää normaalista kolmen kuukauden määräajasta poikkeamista. Kyseinen tarve voisi liittyä esimerkiksi Suomen lähialueella järjestettävään epätavanomaiseen sotilaalliseen harjoitukseen tai muuhun luonteeltaan uhkaavaksi kehittyvään tilanteeseen.

Valmiuserusteinen kertausharjoitus on tarkoitettu ensisijaiseksi suhteessa ylimääräiseen palvelukseen, mutta asiallisesti toimenpiteiden soveltamisala koskee samankaltaisia olosuhteita. Molemmat toimenpiteet edellyttävät hyvin poikkeuksellisten olosuhteiden käsilläoloa, Suomeen kohdistuvaa aseellista uhkaa ja tasavallan presidentin päätöksentekoa. Koska vakaumuksentutkinta on jo mahdollista ylimääräisen palveluksen aikana, vakaumuksentutkinta valmiuserusteisen kertausharjoituksen ajalle ei merkitsisi vakaumuksentutkintamenettelyn laajentamista normaaleihin olosuhteisiin.

Ehdotuksen mukaan vakaumuksentutkinta valmiuserusteisen kertausharjoituksen aikana kohdistuisi vain Puolustusvoimien reservissä tai varareservissä olevien henkilöiden tekemiin siviilipalvelushakemuksiin, joita ei ole hyväksytty ennen harjoitusta koskevan päätöksen antamista. Ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikana vakaumuksentutkinta koskee kaikkia sellaisia siviilipalvelushakemuksia, joita ei ole hyväksytty ennen ylimääräistä palvelusta tai liikekannallepanoa koskevan päätöksen antamista. Vaikka päätöksentekoprosessi ja olosuhteet valmiuserusteisen kertausharjoituksen ja ylimääräisen palveluksen osalta ovat samankaltaiset, valmiuserusteinen kertausharjoitus on varsin rajattu toimenpide verrattuna ylimääräiseen palvelukseen. Valmiuserusteinen kertausharjoitus koskisi vain suhteellisen pientä määrää

Puolustusvoimien reservissä olevia henkilöitä eikä lainkaan varusmiespalvelusta suorittavia, eikä voida pitää oikeasuhtaisena, että sen vuoksi käynnistettäisiin vakaumuksentutkinta myös kutsuntaikäisten tai varusmiespalvelusta suorittavien tekemien siviilipalvelushakemusten osalta. Vaikka valmiuserusteisen kertausharjoituksen käynnistäminen edellyttäisi poikkeuksellisia olosuhteita, se ei kuitenkaan olisi ylimääräistä palvelusta tai liikekannallepanoa vastaava signaali laajamittaisen sotilaallisen uhan käsilläolosta.

19 §. Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi edellä käsitellyillä perusteilla asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettu valmiuden kohottamiseen tarkoitettua kertausharjoitusta koskeva päätös. Lisäksi ehdotetaan, että parannettaisiin momentin luettavuutta ja ymmärrettävyyttä kirjoittamalla se luettelon muotoon.

20 §. Lautakunnan asettaminen ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Puolustusvoimien alkukirjainta koskeva muutos. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lautakuntaan kuuluisi uskonnollisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen, kun voimassa olevassa momentissa säädetään lautakuntaan kuuluvaksi uskonnollisiin ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen. Lautakunnan kokoonpano kasvaisi yhdellä jäsenellä ja samalla vahvistettaisiin lautakunnan ymmärrystä vakaumusten luonteesta. Sekä uskonnollisten että eettisten vakaumusten kirjo on laaja eikä yhdellä henkilöllä välttämättä voida olettaa olevan riittävän kattavaa erilaisten vakaumusten tuntemusta. Olisi tärkeää, että kumpikin vakaumuksiin perehtynyt jäsen pystyisi tarkastelemaan vakaumuksia laajasti eikä esimerkiksi uskonnollisiin vakaumuksiin perehtyneen jäsenen tulisi edustaa mitään tiettyä uskontokuntaa, vaan uskonnollisia vakaumuksia tulisi lähestyä uskontotieteellisestä näkökulmasta.

21 §. Siviilipalvelushakemuksen käsittely lautakunnassa. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan selkeytettäväksi siviilipalvelukseen hakeutuneen, Puolustusvoimissa palvelevan hakijan kohtelun osalta siten, että Puolustusvoimissa palveleva hakija siirrettäisiin hakemuksen käsittelyn ajaksi aseettomiin tehtäviin. Voimassa olevan momentin mukaan hakija voidaan hakemuksen käsittelyn ajaksi siirtää aseettomiin tai siviilipalvelustehtäviin. Ennen vuonna 2019 voimaan tullutta lakimuutosta (579/2019) vakaumus olisi tutkittu myös sellaisen täydennyspalvelusvelvollisen osalta, jonka siviilipalvelushakemus olisi hyväksytty mutta joka ei olisi ollut aloittanut täydennyspalveluksen suorittamista Puolustusvoimien ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon käynnistessä. Tällaiset henkilöt olisi ollut perusteltua sijoittaa siviilipalvelustehtäviin siihen saakka, kun heidän vakaumuksensa olisi tutkittu lautakunnassa. Vuoden 2019 muutoksen voimaantulon jälkeen ei enää ole sellaisia siviilipalvelukseen jo hyväksytyjä henkilöitä, joiden vakaumus tutkittaisiin, vaan vakaumuksentutkinta koskisi uusia siviilipalvelushakemuksia ja ne hyväksyttäisiin vasta vakaumuksentutkinnan jälkeen. Hakemuksen jättäneiden sijoittaminen siviilipalvelustehtäviin ei olisi perusteltua, koska he eivät vielä olisi siviilipalvelusvelvollisia.

Sen sijaan olisi perusteltua, että siviilipalvelukseen hakeutuneet Puolustusvoimissa palvelevat henkilöt sijoitettaisiin Puolustusvoimissa aseettomiin tehtäviin hakemuksen käsittelyn ajaksi. Siten huomioitaisiin mahdollisuus hakijan ilmaiseman, aseellisen palveluksen Puolustusvoimissa estävän vakaumuksen huomioivaan palvelukseen siinä määrin kuin se olisi mahdollista tilanteessa, jossa hakemusten käsittely lautakunnassa ei voisi olla yhtä nopeaa kuin hakemusten käsittely normaalioloissa. Aseettomilla tehtävillä ei tässä tarkoitettaisi varsinaista aseetonta palvelusta, johon hakeudutaan erikseen, vaan lähinnä erilaisia tukitehtäviä.

Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin kielelliset, Puolustusvoimien ja Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskevat muutokset. Lisäksi ehdotetaan voimassa olevasta 65 §:stä siirrettäväksi 3 momenttiin vakaumuksentutkinnassa tehtävän päätöksen vaikutusta selventävä säännös, jonka

mukaan Puolustusvoimilla on oikeus määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelukseen hakenut henkilö, jonka tutkittu vakaumus ei estä sijoittamista Puolustusvoimien palvelukseen.

23 §. Palveluskelpoisuus. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

24 §. Terveystarkastus. Pykälän 2 momentti ehdotetaan jaettavaksi kahtia siten, että omaksi momentiksi erotettaisiin luettelo siitä, minkä palveluksen vaiheiden aikana Siviilipalveluskeskus tarkistaa siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan ainoastaan tarvittaessa. Luetteloon lisättäisiin uudet palvelustyytit kertauspalvelus ja siviilipalveluksen reservin palveluksen valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa sekä 9 lukuun sisältyvän ehdotuksen mukainen siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, joka korvaisi voimassa olevaan lakiin sisältyvät ylimääräisen palveluksen ja liikekannallepanon aikaisen palveluksen. Luettavuuden ja ymmärrettävyyden edistämiseksi uusi 3 momentti ehdotetaan kirjoitettavaksi 4-kohtaisen luettelon muotoon.

25 §. Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus. Pykälässä säädetään huumausaineen käyttöä selvittävästä tutkimuksesta. Huumausaine on määritelty pykälässä viittaamalla huumausainelain (1289/1993) 2 pykälään. Huumausainelaki on sittemmin kumottu lailla 373/2008, joten viittaus ehdotetaan korjattavaksi. Voimassa olevassa huumausainelaisissa huumausaine määritellään lain 3 pykälässä ja se vastaa kumotun huumausainelain 2 pykälän määritelmää täydennettynä. Pykälää ei ehdoteta muutettavaksi muilta osin.

26 §. Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella. Pykälään tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

30 §. Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen. Pykälään tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

31 §. Lykkäyksen hakeminen. Pykälän 2 ja 3 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

33 §. Lykkäyksen keskeyttäminen. Pykälään tehtäisiin kielelliset, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskevat muutokset.

33 a §. Lykkäyksen keskeyttäminen poikkeusoloissa. Säännös olisi uusi. Pykälässä säädettäisiin siitä, että Siviilipalveluskeskus voisi keskeyttää myöntämänsä lykkäyksen valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 ja 4–6:ssa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, jos keskeyttäminen on tarpeellista viranomaisten tukemiseksi kriisitilanteessa.

Lykkäystä siviilipalveluksesta voi hakea joko ennen palveluksen alkamista tai sen aikana 31 §:ssä säädettyillä syillä. Lykkäystä voidaan myöntää enintään kolmeksi vuodeksi.

Perustelut muutosehdotukselle ovat pitkälti 14 §:n muutosehdotuksen perusteluita vastaavat. Poikkeusoloissa olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä vastaamaan viranomaisten tarpeisiin ensisijaisesti koulutus- ja työpalvelusta suorittavien joukon kokoa kasvattamalla. Nuoret, joilla palvelus on suorittamatta, eivät ole samalla tavoin työelämään kiinnittyneitä kuin siviilipalveluksen reservi eikä heidän määräämisensä palvelukseen sisältäisi yhtä voimakasta riskiä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen vaarantamisesta jo valmiiksi haavoittuvaisessa tilanteessa. Nopeimmin palveluksen voisivat aloittaa sellaiset lykkäyksellä olevat, jotka ovat hakeneet

lykkäystä kesken palveluksen eli heidät on todettu palveluskelpoisiksi edeltävien 1–3 vuoden aikana.

36 §. Vakaumuksen suoja. Pykälään tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

38 §. Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet. Pykälän 1 momentissa säädetään siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudesta suorittaa hänelle määrätyt palvelustehtävät sekä noudattaa Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluslain mukaan antamia työnjohdollisia määräyksiä. Momenttia ehdotetaan selkeytettäväksi kielellisesti. Lisäksi ehdotetaan täsmennettäväksi, että noudatettavaksi tulevat Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan nimenomaisesti siviilipalveluslain nojalla antamat työnjohdolliset määräykset.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin siviilipalvelusvelvollisen vaitiolovelvollisuudesta. Voimassa olevassa siviilipalveluslaissa ei ole nimenomaista säännöstä vaitiolovelvollisuudesta. Pykälän 1 momentissa mainittujen työnjohdollisten määräysten, joita siviilipalvelusvelvollisen tulee noudattaa, on kuitenkin katsottu kattavan myös vaitioloa koskevat ohjeet. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999, julkisuuslaki) sisältyy yleinen vaitiolovelvollisuutta koskeva säännös, joka koskee myös harjoittelijana tai muutoin viranomaisessa toimivaa tai viranomaisen toimeksiannosta tai toimeksiantotehtävää hoitavan palveluksessa toimivaa. Siviilipalveluskeskus on laatinut palveluspaikkojen hyödynnettäväksi vaitiolositoumusmallin, jossa viitataan kyseiseen säännökseen. Lisäksi eri sektoreiden lainsäädännössä on salassapitoa ja vaitioloa koskevia säännöksiä. Esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023, sosiaalihuollon asiakaslaki) on vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttöä koskevat säännökset. Sosiaalihuollon asiakaslakia koskevassa hallituksen esityksessä on nimenomaisesti tarkennettu, että kyseinen säännös koskee myös siviilipalvelusvelvollisia.

Vaikka julkisuuslain yleinen vaitiolovelvollisuutta koskeva säännös koskee myös siviilipalvelusvelvollisia, esitetään vaitiolovelvollisuutta koskevan erityisen säännöksen lisäämistä myös siviilipalveluslakiin. Koska kyseessä ovat nuoret henkilöt, joilla ei välttämättä ole aiempaa työkokemusta, olisi eduksi koota siviilipalveluslakiin kaikki keskeiset siviilipalvelusta suorittavien velvollisuudet, jotta he varmasti palvelusta suorittaessaan ovat niistä tietoisia.

Säännöksellä ei kuitenkaan ole tarkoitus vähentää palveluspaikan vastuuta perehdyttää siviilipalvelusvelvollinen siihen, mitä tietoja ja asiakirjoja vaitiolovelvollisuus juuri kyseisessä tehtävässä käsittää. Siviilipalvelusvelvolliset työskentelevät laajasti erilaisilla julkisen sektorin aloilla avustavissa tehtävissä eikä heillä välttämättä ole kyseiseen alaan liittyvää koulutusta, joten ei voida olettaa heidän yleisen säännöksen perusteella ymmärtävän yksittäiseen tehtävään liittyviä salassapitosedellytyksiä.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan lisättävän rikosoikeudellista virkavastuuta ja vahingonkorvausvastuuta koskeva säännös, jollaista ei sisälly voimassa olevaan siviilipalveluslakiin. Säännöksen mukaan siviilipalvelusvelvolliseen sovellettaisiin suppeaa rikosoikeudellista virkavastuuta, jota rikoslain 40 luvun 12 §:n 1 momentin nojalla sovelletaan julkisyhteisöjen työntekijöihin, silloin kun siviilipalvelusvelvollinen hoitaa sellaisia palvelustehtäviä, joita hoitavaan julkisyhteisön työntekijään sovellettaisiin suppeaa virkavastuuta. Suppea virkavastuu kattaa rikoslain 1–3, 5 ja 14 §:t viraltapanaa koskevia säännöksiä lukuun ottamatta, eli lahjusrikoksia, virkasalaisuuden rikkomista ja menettämisseuraamusta koskevat säännökset.

Vaikka siviilipalvelusvelvolliset eivät ole työ- tai virkasuhteessa palveluspaikkaan, he voivat palveluspaikasta ja velvollisen osaamisesta riippuen hoitaa myös sellaisia tehtäviä, joita hoitavaan työsuhteeseen julkishallinnon työntekijään sovellettaisiin suppeaa rikosoikeudellista virkavastuuta. Erityisesti sisäministeriön hallinnonalalla on pidetty ongelmallisena sitä, ettei siviilipalvelusvelvollisille ole säädetty virkavastuuta ja tästä syystä siviilipalvelusvelvollisten hyödyntämistä hallinnonalan tehtävissä, muun muassa poliisihallinnossa ja Maahanmuuttovirastossa, on vähennetty. Hallinnonalan viranomaisissa olisi kuitenkin esivalmisteluvaiheen kyseilyn perusteella suhteellisen runsaasti sellaisia tehtäviä, jotka soveltuisivat siviilipalvelusvelvollisille ja olisivat kokonaisturvallisuuden toimintamallin ja hallinnonalan varautumisen kannalta merkityksellisiä, mutta joihin ei katsota voitavan ottaa siviilipalvelusvelvollisia niin kauan kuin virkavastuusta ei ole säädetty. Sisäministeriön hallinnonalan rooli turvallisuusviranomaisena voi sisältää sellaista esimerkiksi valmiuteen ja varautumiseen taikka operaatioturvallisuuteen sekä työntekijöiden turvallisuuteen liittyvää ohjeistusta tai toimintatapoja, että virkavastuu säännöksillä on merkitystä. Samoin kansalaisten perusoikeuksiin liittyviä asioita käsitellään poliisissa. Poliisi ja muutkin hallinnonalan virastot ovat organisaatioina sellaisia, että henkilöt tiloissa liikkeessaan ja tehtäviä tehdessään voivat havaintojen perusteella saada sellaista tietoa, joka voisi olla arvokasta esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tai valtiollisen toimijan kannalta. Lahjasta koskevat virkavastuupykälät olisivat näin ollen tärkeitä.

Virkahenkilöitä koskeva laaja rikosoikeudellinen virkavastuu on kuitenkin arvioitu siviilipalvelusvelvollisten kohdalla epätarkoituksenmukaiseksi muuten kuin sellaisissa harvinaisissa tilanteissa, joissa he käyttävät julkista valtaa. Siviilipalvelusvelvollisten tehtävät ovat pääsääntöisesti avustavia ja ohjausta edellyttäviä, joten laajaan virkavastuuseen sisältyvien, muun muassa virka-aseman tai Euroopan unionin varojen väärinkäyttöä taikka virkavelvollisuuden rikkomista koskevien säännösten ei ole arvioitu soveltuvan heihin. Siviilipalvelusvelvollisten palvelus perustuu viranomaisen antamaan työpalvelumääräykseen ja palvelusta koskevista velvollisuuksista sekä niiden rikkomisen aiheuttamista sanktioista on erityiset säännökset siviilipalveluslaissa. Siviilipalveluslain 38 §:n 1 momenttiin sisältyy velvoite suorittaa tunnollisesti siviilipalveluslain nojalla määrätty palvelustehtävät ja työnjohdollisia määräyksiä. Velvoitetta on tehostettu lain 68–71 §:ssä säännellyllä palvelusrikkomus- ja kurinpitomenettelyllä sekä palvelusrikkossäännöksillä (normaaliolojen osalta 75 §). 70 §:n mukaan siviilipalvelusvelvolliselle, joka on syyllistynyt palvelusrikkomukseen, voidaan määrätä kurinpitorangeistuksena kirjallinen varoitus, työtä yli säännönmukaisen työajan, päivärahan menetys tai henkilökohtaisten lomaosuuksien menetys. 75 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollinen, joka hänelle määrätystä kurinpitorangeistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyö 38 §:n mukaisen palvelusvelvollisuutensa, on tuomittava siviilipalvelusrikoksesta vankeuteen ajaksi, joka vastaa enintään puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. Perustuslakivaliokunta on siviilipalveluslain vuoden 2007 kokonaisuudistuksen yhteydessä kiinnittänyt huomiota siviilipalvelusrikoksesta annettavan rangaistuksen suhteelliseen ankaruuteen ja huomauttanut, että säännöstä tulkittaessa ja sovellettaessa on kiinnitettävä huomiota oikeasuhtaisuuteen.

Lisäksi esitetään 3 momenttiin säännöstä, jonka mukaan siviilipalvelusvelvolliseen sovellettaisiin rikoslain 40 luvussa säänneltyä virkavastuuta koko laajuudessaan hänen suorittaessaan pykälän sellaisia 1 momentissa tarkoitettuja, siviilipalveluslain nojalla hänelle määrättyjä palvelustehtäviä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Siviilipalvelusvelvolliset eivät pääsääntöisesti käytä palvelustehtävissään julkista valtaa mutta ottaen huomioon palveluspaikkaorganisaatioiden ja velvollisten koulutustaustan kirjjon, on mahdollista, että joihinkin tehtäviin sisältyy myös julkisen vallan käyttöä. Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 momentin 5 kohdan b alakohdan mukaan julkista valtaa käyttää myös henkilö, jonka tehtäviin lain tai asetuksen nojalla taikka viranomaiselta lain tai asetuksen nojalla saadun toimeksiannon perusteella kuuluu osallistua päätöksen valmisteluun tekemällä päätösesitys tai -ehdotus, laatimalla selvitys tai suunnitelma, ottamalla näyte tai suorittamalla tarkastus taikka muulla vastaavalla tavalla. Rikoslain

perusteella annettava rangaistus perusmuotoisista virkarikoksista voi olla sakkoa tai vankeutta, tuottamuksellisista myös varoitus. Törkeistä virkarikoksista rangaistus on vankeutta.

Laaja virkavastuu soveltuu julkista valtaa käyttäviin henkilöihin suoraan rikoslain nojalla. Sitä koskevaa informatiivista säännöstä esitetään kuitenkin siviilipalveluslakiin, koska siviilipalvelusta suorittavat ovat nuoria, joilta ei välttämättä voida odottaa sen oma-aloitteista hahmottamista, mikä muuhun lainsäädäntöön sisältyvä sääntely soveltuu myös siviilipalveluksen suorittamiseen. Informatiivisella viittauksella varmistettaisiin, että siviilipalvelusta suorittavan keskeiset velvollisuudet ja vastuut ilmenisivät siviilipalveluslaista.

Lisäksi 3 momentissa viitattaisiin vahingonkorvausvastuun osalta vahingonkorvauslakiin (412/1974). Vahingonkorvausvastuuta koskevaa informatiivista viittauksista ei sisälly voimassa olevaan siviilipalveluslakiin. Myös tämän informatiivisen viittauksen tarkoituksena olisi sen varmistaminen, että siviilipalvelusta suorittavan keskeiset velvollisuudet ja vastuut ilmenevät siviilipalveluslaista.

39 §. Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus. Pykälän 1 momentissa säädetään siitä, että siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työaika sekä siitä, että säännöllinen työaika on 36–40 viikkotuntia. Esityksessä tarkennettaisiin säännöllistä työaika koskevaa sääntelyä siten, että 36–40 tunnin säännöllistä työaika ei sovellettaisi koulutusjaksolla.

Siviilipalveluksen aloittavan koulutusjakson aikana 40 viikkotunnin enimmäismäärä on koettu haasteellisenä. Koska koulutusaika on kokonaisuutena varsin lyhyt, olisi tärkeää, että se voitaisiin käyttää tehokkaasti siten, että koulutusta voisi olla myös iltaisin. 40 viikkotunnin enimmäismäärän poistaminen mahdollistaisi sen, että koulutukseen saataisiin lisättyä vielä nykyistäkin enemmän kokonaisturvallisuuden toimintamallin, varautumisen ja valmiuden kannalta keskeistä sisältöä sekä pitempikestoisia harjoituksia, mukaan lukien mahdollisia ilta- ja yöaikaista harjoituksia. Viikkotuntimäärän maksimin poistaminen mahdollistaisi myös siviilipalvelusvelvollisten osallistumisen viranomaisharjoituksiin entistä laajemmalla alueella.

Koulutusjakson aikaisesta viikkotuntimaksimista luopuminen helpottaisi myös niitä mahdollisia tilanteita, joissa viranomaiset tarvitsisivat kiireellistä apua. Vaikka tällaisia tilanteita, joissa siviilipalvelusvelvollisia olisi koulutusjaksolta lähetetty viranomaisten kiireelliseksi avuksi, ei käytännössä olekaan ollut, Siviilipalveluskeskuksessa varaudutaan siihen, että viranomaiset voisivat tarvita lyhyellä varoitusaikalla apua esimerkiksi kadonneen henkilön etsintään tai suoja- väistöjärjestelyihin. Tällaisissa tilanteissa olisi tärkeää, ettei avun antamista estäisi lakisääteisen viikkotuntimaksimin ylittyminen esimerkiksi matkaan kuluvasta ajasta johtuen.

40 §. Lomat ja vanhempainvapaa. Pykälän otsikkoon ehdotetaan lisättäväksi myös vanhempainvapaa, koska pykälässä säädetään myös vanhempainvapaasta, joka ei ole lomaa.

41 §. Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

44 §. Kotiuttaminen. Pykälän 3 ja 4 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

45 §. Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

46 §. Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito. Pykälässä säädetään siitä, mihin etuuksiin siviilipalvelusvelvollinen on palvelusaikana oikeutettu sekä etuuksien maksajasta palveluksen eri vaiheissa.

Pykälän *2 momenttia* ehdotetaan selkeytettävän siten, että valtion sijaan maksuttomista matkoista aiheutuvien kustannusten maksajaksi säädettäisiin Siviilipalveluskeskus. Muutos ei muuttaisi nykytilaa, koska Siviilipalveluskeskus vastaa nämä kustannukset maksetaan nykyisinkin valtion talousarvioon sisältyvän siviilipalvelusmomentin määrärahoista ja maksaja on Siviilipalveluskeskus. Lisäksi momenttia selkeytettäisiin poistamalla siviilipalveluspaikan vastuulle kuuluvien kustannusten kohdalta maininta peruskoulutuksessa olevasta siviilipalvelusvelvollisesta ja siirtämällä maininta vastuusta koulutusjaksoa suorittavan velvollisen kustannuksista 3 momenttiin Siviilipalveluskeskuksen vastuulle. Muutos vastaisi nykytilaa, koska koulutusjakson aikana Siviilipalveluskeskus on siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluspaikka, mutta tällä muutoksella pystyttäisiin selkeyttämään sitä, mitkä kustannukset kuuluvat Siviilipalveluskeskuksen ja mitkä työpalvelujakson aikaisen palveluspaikan vastuulle.

Pykälän *3 ja 4 momentti* ehdotetaan yhdistettäväksi luettelon muotoon, mikä edistäisi luettavuutta ja ymmärrettävyyttä. Samalla voimassa olevaa 3 momenttia ehdotetaan selkeytettäväksi 2 momenttiin ehdotettavaa muutosta vastaavalla tavalla siten, että työpalvelujaksoa Siviilipalveluskeskuksessa palveluspaikkaa vailla olevan ylläpidosta ja etuuksista vastaisi Siviilipalveluskeskus, ei valtio. Pykälän 4 momentin muodostaisi 8-kohtainen luettelo niistä palvelustilanteista, joissa Siviilipalveluskeskus vastaisi siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja etuuksista. Luetteloon lisättäisiin ehdotetut uudet palveluksen osat kertauspalvelus ja siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa. Ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus korvattaisiin luettelossa ehdotettavalla toisin nimetyllä poikkeusolojen palveluksella eli siviilipalveluksen reservin ja varareservin palveluksella sotilaallisissa poikkeusoloissa.

Ehdotuksen mukaan Siviilipalveluskeskus vastaisi myös sellaisen siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja etuuksista, joka suorittaa viranomaisia avustavaa tehtävää 16 a §:ssä tarkoitetulla tavalla. Vaikka palvelusenaikainen viranomaisten avustaminen on mahdollista myös voimassa olevan lain nojalla, kustannusten jakautumisesta näissä tilanteissa ei ole säädetty. Toimivimmaksi on arvioitu ratkaisu, jossa Siviilipalveluskeskus vastaisi palveluskustannuksista myös sellaisissa tilanteissa, joissa työpalvelua muussa palveluspaikassa suorittava velvollinen määrätäisiin tilapäisesti avustamaan toista viranomaista. Koska velvollinen ei tällöin olisi varsinaisen palveluspaikkansa käytettävissä, ei olisi kohtuullista, jos kustannukset jäisivät sen maksettaviksi.

Ehdotuksen mukaan Siviilipalveluskeskus vastaisi valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa kaikkien siviilipalvelusta suorittavien ylläpidosta ja etuuksista. Tällaista säännöstä ei sisälly voimassa olevaan lakiin. Voimassa olevassa laissa poikkeusoloissa tapahtuvaa siviilipalvelusta koskeva sääntely on ylipäättään jäänyt hieman vajavaiseksi ja sitä on tarpeen tässä yhteydessä täsmentää. Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa eli sotilaallisen hyökkäyksen tai sen uhan aikana siviilipalveluspaikkoina toimivat organisaatiot joutuisivat monien suurten ja monella tavalla yllättävien haasteiden eteen, kun niiden olisi selvydyttävä lakisääteisistä tehtävistään muuttuneissa turvallisuusolosuhteissa ja Puolustusvoimien reserviin sekä mahdollisesti myös siviilipalveluksen reserviin kuuluvien henkilöiden tultua määrättyksi toisiin tehtäviin. Riskinä on, että siviilipalvelusta suorittaviin liittyvä hallinnollinen työ ja kustannukset nähtäisiin vaikeissa oloissa ylimääräisenä rasitteena eikä palveluspaikkoja haluttaisi tarjota. Tällaisen tilanteen toteutuessa Siviilipalveluskeskukseen kertyisi suuri joukko palveluspaikattomia, joiden ylläpidosta ja etuuksista aiheutuvat kustannukset Siviilipalveluskeskus joutuisi joka tapauksessa maksamaan. Siviilipalvelusvelvollisille

soveltuvia tehtäviä arvioidaan olevan näissäkin oloissa, todennäköisesti jopa normaalioloja enemmän, jos toimeenpantaisiin esimerkiksi laajamittaisia evakuoiteja ja muita väestönsuojelun toimenpiteitä ja henkilöstöä olisi käytettävissä normaalioloja vähemmän. Palveluspaikkoina toimivien organisaatioiden vaikean tilanteen helpottamiseksi olisi tärkeää, että ne voisivat saada palvelukseensa siviilipalvelusta suorittavia mahdollisimman vähäisellä rasitteella. Olisi myös tärkeää, että siviilipalvelusvelvollisten sijoittaminen palveluspaikkoihin voisi olla normaalioloja joustavampaa eikä lähtökohtana voitaisi pitää sitä, että palveluspaikka on tarjottava koko työpalvelun keston ajaksi. Siviilipalvelusta suorittavien toistuvia siirtoja eri viranomaisten avuksi helpottaisi se, että kustannusten maksaja olisi koko ajan Siviilipalveluskeskus. Tarvittaessa poikkeusoloissa voitaisiin soveltaa myös 16 a §:ää, jolloin viranomaisista avustavat siviilipalvelusta suorittavat olisivat Siviilipalveluskeskuksen palveluksessa, eikä apua saavan viranomaisen tarvitsisi olla hakeutunut siviilipalveluspaikaksi.

Ehdotuksen mukaan Siviilipalveluskeskus vastaisi siviilipalveluksen reservin suuronnettomuoksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa tapahtuvan palveluksen aikaisesta ylläpidosta ja etuuksista. Voimassa olevan lain mukaan valtio vastaisi kaikilta osin ylimääräisessä palveluksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja ehdotettava uusi muilla kuin sotilaallisen kriisin perusteilla todettuihin poikkeusoloihin sijoittuva siviilipalveluksen reservin palvelus vertautuisi niihin. Valtio vastaisi myös kustannuksista, jotka aiheutuisivat ehdotettavaan uuteen siviilipalveluksen reservin palvelustyyppiin vertautuvasta, asevelvollisuuslain 79 §:ssä säädetystä Puolustusvoimien reserviläisen palveluksesta suuronnettomuoksissa ja muissa vakavissa tilanteissa.

47 §. Majoituksen osoittaminen ja majoituskorvaukset. Pykälässä säädetään siitä, että siviilipalveluspaikan on osoitettava siviilipalvelusvelvolliselle majoitus työpalvelun alkaessa ja että valtio korvaa hakemuksesta siviilipalveluspaikalle majoituksesta aiheutuvia kustannuksia. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan terminologista täsmennystä, jolloin työpalvelun sijaan käytettäisiin termiä työpalvelujakso.

Voimassa olevan pykälän *3 momentin* muodostaa majoituskorvauksen enimmäismäärästä säättäminen kuntaryhmittäin. Ehdotuksen mukaan *3 momentti* kumottaisiin ja majoituskorvauksen enimmäismäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Etuuksien ja korvausten summia on myös ajoittain voitava tarkastella ja niiden muuttaminen tarpeen ilmetessä on yksinkertaisempaa, jos summat on määritelty asetuksen, ei lain tasolla. Majoituskorvauksen enimmäismääriä ei tässä yhteydessä ehdoteta korotettaviksi.

Ehdotuksen mukaan kumottaisiin myös voimassa olevan pykälän *4 momentti*, jossa säädetään matalammasta majoituskorvauksen tasosta silloin, jos siviilipalvelusvelvollinen on osoitettu majoittumaan vanhempiensa omistamaan tai vuokraamaan asuntoon. Matalampaa korvausta maksetaan siviilipalveluspaikalle, jos siviilipalvelusvelvollinen on maksanut vanhemmilleen vuokraa tai muuten osallistunut majoituskustannusten maksamiseen ennen palveluksen alkua. Jos velvollinen ei ole osallistunut majoituskustannusten maksamiseen, palveluspaikalle ei muodostu velvollisuutta korvata majoituskustannuksia, eikä siten myöskään oikeutta valtion maksamaan majoituskorvaukseen. Matalampi tuen taso vanhempien omistamassa tai vuokraamassa asunnossa poikkeaa muista asumisen tuista – esimerkiksi Kela ei sotilasavustusta maksaessaan alenna tuen tasoa omistajan tai päävuokralaisen perusteella. Matalampi korvaustaso vaikuttaa palveluspaikkoihin siten, että ne joutuvat maksamaan suuremman osuuden majoituskustannuksista, jos velvollinen asuu vanhemman omistamassa tai vuokraamassa asunnossa, koska velvolliselle majoituskustannukset on korvattava kokonaisuudessaan riippumatta omistajasta. Tästä on aiheutunut myös vaikeuksia löytää palveluspaikkaa, jos velvollinen asuu vanhemman omistamassa tai vuokraamassa asunnossa. Velvollisten yhdenvertaisen kohtelun lisäämiseksi

ehdotetaan, että palveluspaikoille maksettava majoituskorvaus ei olisi riippuvainen velvollisen majoituksen omistajasta tai päävuokralaisesta.

Voimassa olevan pykälän *5 momenttiin*, joka ehdotuksessa muuttuisi 3 momentiksi, tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 4 momentiksi asetuksenantovaltuus, jonka mukaan majoituskorvauksen enimmäismäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

48 §. Päiväraha ja ruokaraha. Pykälän *2 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siviilipalvelusvelvollisille maksettava ruokaraha ei olisi sidoksissa asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittaville komennusmatkan ajalta maksettavaan ruokarahaan. Voimassa olevan momentin mukaan, jos siviilipalveluspaikka ei järjestä ruokailua, sen on maksettava siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha, jonka määrä on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta maksettava ruokaraha. Ruokarahan suuruus perustuu puolustusministeriön asetukseen. Ruokarahan määrä on ollut pitkään muuttumaton, mutta 2023 varusmiehille tuli mahdollisuus kaksinkertaiseen ruokarahaan tietyissä harvinaisissa tilanteissa. Lisäksi ruokarahakäytännössä on eroja varusmies- ja siviilipalveluksen osalta sen suhteen, missä määrin tarjotut ateriat vähentävät maksettavaa ruokarahaa. Varusmiehille maksetaan ruokarahaa vain silloin, jos heille komennusmatkan yhteydessä ei ole mahdollista järjestää ruokailua toisessa varuskunnassa, Puolustusvoimien sopimusravintolassa tai muulla Puolustusvoimien järjestämällä tavalla. Tällaisissa tapauksissa varusmies hankkii ruoan ruokarahalla. Ruokaraha maksetaan yksinkertaisena, jos velvolliselle jää järjestämättä yksi lämmin ateria, ja kaksinkertaisena, jos järjestämättä jää kaksi lämmintä ateriaa. Siviilipalvelusvelvollisen saama ruokaraha on korkeintaan 13,50 euroa ja kaikki tarjotut ateriat, myös aamupala ja iltapala, vähentävät sitä erikseen määritellyn hinnoittelun mukaisesti. Säännöksen sanamuodosta huolimatta käytäntöjen erojen takia monissa tilanteissa varusmiehille maksettava ruokaraha on huomattavasti suurempi kuin siviilipalvelusvelvollisille maksettava.

Peruseriaate on, että varusmiesten ja siviilipalvelusvelvollisten etuuksien tulisi olla yhtenevät, ellei palveluksen käytännöistä muuta johdu. Esimerkiksi majoitus ja terveydenhuolto on heillä eri tavalla järjestetty. Ruokailun osalta palvelusmuotojen järjestelyt ovat selkeästi erilaiset – varusmiehet majoittuvat varuskunnissa ja heille tarjotaan neljä ateriaa päivässä harvinaisia poikkeuksia lukuun ottamatta, kun taas siviilipalvelusvelvollinen asuu valtaosan palveluksesta kotona tai kodinomaisesti ja vain hyvin harvoille tarjotaan neljä ateriaa päivässä. Siviilipalveluspaikan osoittamassa majoituksessa on oltava ruoanlaittomahdollisuus. Tästä syystä ehdotetaan, että siviilipalvelusvelvollisille maksettavan ruokarahan suuruus ei perustuisi asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien komennusmatkan ajalta maksettavaan ruokarahaan vaan määriteltäisiin erikseen valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 4 momentiksi esitetään tätä asetuksenantovaltuutta.

50 §. Muuta kuin koulutus- ja työpalvelujaksoa suorittavan päiväraha ja palkka. Voimassa olevan pykälän otsikko on Täydennyspalvelusta, ylimääräistä palvelusta ja liikekannallepanon aikaista palvelusta suorittavan päiväraha sekä palkka. Otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi huomioidaan sekä uudet ehdotetut palveluksen osat että poikkeusolojen palveluksen muutettavaksi ehdotettava nimitys. Yksinkertaisuuden vuoksi ehdotetaan, että otsikossa ei enää lueteltaisi kaikkia palveluksen osia, joita se koskee, vaan suljettaisiin pois se palveluksen osa, jota pykälä ei koske.

Voimassa olevan *1 momentin* mukaan 48 §:ssä säädetyin päivärahan lisäksi reserviläispalkan suuruisista palkkaa maksettaisiin täydennyspalvelusta, ylimääräistä palvelusta sekä liikekannallepanon aikaista palvelusta suorittavalle. Ylimääräisen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus ehdotetaan nimettäväksi uudelleen siviilipalveluksen reservin ja varareservin

palvelukseksi sotilaallisissa poikkeusoloissa, joten ehdotetussa momentissa käytettäisiin palveluksen osasta sen uutta nimeä. Uudet ehdotetut palveluksen osat eli kertauspalvelus ja siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa vertautuvat asevelvollisuuslain 48 §:ssä tarkoitettuihin kertausharjoituksiin sekä 79 §:ssä tarkoitettuun reserviläisen palvelukseen suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteessa, joten myös etuuksien olisi tarkoituksenmukaista olla yhtenevät. Selkeyden ja luettavuuden edistämiseksi momentti kirjoitettaisiin luettelon muotoon.

52 §. Palvelusmatkojen korvaaminen. Pykälän *1 momentissa* säädetään siitä, missä tilanteissa siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada Siviilipalveluskeskuksen kustantama matka tai korvaus matkakustannuksista. Ilmaisuu koti- tai asuinpaikkakunta ehdotetaan muutettavaksi kotikuntalaissa (201/1994) ja väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) käytettyyn muotoon kotikunta, asuinpaikka tai tilapäinen asuinpaikka. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi saapuminen ehdotettaviin uusiin siviilipalveluksen osiin eli kertauspalvelukseen ja 64 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin palvelukseen suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa sekä siirtyminen 16 a §:ssä tarkoitettuun viranomaista avustavaan tehtävään. Lisäksi ehdotetaan korvattavaksi ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus ehdotettavalla uudella nimellä siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus sotilaallisissa poikkeusoloissa. Selkeyden ja luettavuuden edistämiseksi momentti kirjoitettaisiin luettelon muotoon.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan muutosta, jonka mukaan siviilipalvelusvelvolliselle voitaisiin korvata valtion varoista kolme Suomessa tehtyä matkaa siviilipalvelusta koskevaan työhaastatteluun ennen koulutusjakson alkua, kun voimassa olevan momentin mukaan korvausta voidaan maksaa yhdestä tällaisesta matkasta. Ehdotetun muutoksen kustannusvaikutus vuositasolla on korkeintaan joitakin satoja euroja, mutta tuki kohdentuisi niille velvollisille, joiden on vaikea löytää palveluspaikkaa kotipaikkakunnaltaan. Yksittäiselle velvolliselle useamman matkan korvaamisella voisi olla ratkaiseva merkitys palveluspaikan löytämisessä.

54 §. *Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta.* Pykälään tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

55 §. Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen. Pykälän *2 momentin* mukaan Siviilipalveluskeskuksen johtajan tai tämän määräämän on annettava palveluksessa olevalle ennen palveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto *1 momentissa* mainitusta, työ- ja virkasuhteen jatkumiseen liittyvästä sääntelystä. Momenttia ehdotetaan selkeytettäväksi ja ajantasaistettavaksi siten, että Siviilipalveluskeskuksen johtajan tai tämän määräämin sijaan Siviilipalveluskeskuksen olisi annettava palveluksessa olevalle mainittu tieto.

58 §. *Täydennyspalvelusvelvollisuus.* Pykälän *1 momenttia* muutettaisiin siten, että määriteltäisiin termi täydennyspalvelusvelvollinen. Täydennyspalvelusvelvollisella tarkoitettaisiin siviilipalvelusvelvollista, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen on hyväksytty mainitun palveluksen jälkeen. Termi täydennyspalvelusvelvollinen on todettu siviilipalveluksen toimeenpanossa selkeyssyistä tarpeelliseksi ja Siviilipalveluskeskus käyttää sitä ohjeistuksissaan. Ottamalla kyseinen termi käyttöön myös siviilipalveluslaissa selvennettäisiin siviilipalveluslain tulkintaa ja voitaisiin voimassa olevaa lakia selkeämmin ilmaista, milloin säännökset koskevat kaikkia siviilipalvelusvelvollisia ja milloin vain täydennyspalvelukseen velvoitettuja. Lain soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden oikeusturvan kannalta on tärkeää, että eri henkilö-kategorioihin siviilipalvelusjärjestelmän sisällä kuuluvien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet on siviilipalveluslaissa selkeästi esitetty.

Pykälän 2 momentissa käytettäisiin termiä täydennyspalvelusvelvollinen voimassa olevassa laissa käytetyn termin siviilipalvelusvelvollinen sijaan. Tällä selkeytettäisiin sitä seikkaa, että 65 ikävuoden lopussa päättyvä täydennyspalvelusvelvollisuus koskisi vain määritelmän mukaisia täydennyspalvelusvelvollisia, ei kaikkia siviilipalvelusvelvollisia.

Pykälän 3 momenttia selkeytettäisiin kielellisesti.

59 §. Täydennyspalvelukseen määrääminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi täydennyspalveluksen sisällön sekä määräämisen määräaikojen osalta.

Voimassa olevan 1 momentin mukaan Siviilipalveluskeskus järjestää täydennyspalvelusta koulutuksena tai käytännön harjoitteluna. Täydennyspalveluksen sisällöksi ehdotetaan myös viranomaisia avustavia tehtäviä. Muutoksella olisi merkitystä erityisesti poikkeusoloissa, normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa ja muissa viranomaisten resurssit tilapäisesti ylittävissä tilanteissa, esimerkiksi kadonneen henkilön etsintätehtävissä. Tällä hetkellä täydennyspalvelusta järjestetään paitsi Lapinjärvellä myös kilpailutetuissa paikoissa ympäri Suomea yhteensä yli 50 jaksoa vuodessa. Jos tällaisen jakson ajalle sattuisi koulutuspaikan lähistöllä viranomaistehtävä, johon tarvittaisiin apua, täydennyspalvelusjaksoa suorittava muutaman kymmenen hengen joukko muodostaisi luontevan avustavan joukon.

Erityistä merkitystä mahdollisuudella määrätä täydennyspalvelusjakso suoritettavaksi myös viranomaisia avustavissa tehtävissä olisi poikkeusoloissa. Erityisesti pitkittyneiden poikkeusolojen aikana Siviilipalveluskeskuksen olisi lakisääteisissä määräajoissa pysymiseksi toimeenpantava myös täydennyspalvelusta ja täydennyspalvelusvelvollisten hyödyntäminen viranomaisten apuna saattaisi vähentää tarvetta käyttää valmiuslaissa säädettyä työ- ja väestönsuojeluvollisuutta. Myös äkillisesti ilmenevissä poikkeusoloissa jo suunniteltuja täydennyspalvelusjaksoja voitaisiin tarvittaessa muuttaa viranomaisia avustavaksi työksi. Esimerkiksi suojaväistötilanteisiin liittyisi sekä väestöä lähettävässä että vastaanottavassa päässä sellaisia suhteellisen lyhytkestoisia ja vain vähän perehdyttämistä vaativia mutta runsaasti työvoimaa edellyttäviä tehtäviä, joissa täydennyspalvelusvelvollisia voitaisiin hyödyntää.

Koska täydennyspalveluksen mahdolliseksi sisällöksi ehdotetaan myös viranomaisia avustavia tehtäviä, olisi tarpeen säätää myös siitä, että Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalvelustehtävistä voimassa olevassa pykälässä mainittujen täydennyspalveluksen ajankohdan, täydennyspalveluspaikan ja palveluksen keston lisäksi.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että täydennyspalvelusvelvollinen tulisi määrätä aloittamaan palvelus siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa, kun voimassa olevassa laissa määräys täydennyspalvelukseen on toimitettava 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Ehdotettava määräaika on sama kuin muita siviilipalvelusvelvollisia koskeva. Tarve täydennyspalvelusvelvollisia koskevalle lyhyemmälle määräajalle poistui siviilipalveluslain muutoksessa vuonna 2019, kun lakia muutettiin siten, ettei sellaisten täydennyspalvelukseen hyväksytyjen henkilöiden, jotka eivät olisi aloittaneet täydennyspalveluksen suorittamista Puolustusvoimien liikekannallepanoa koskevaan päätökseen mennessä, vakaumusta enää tutkittaisi. Vuoden 2019 lakimuutoksesta johtuen vakaumuksetutkinta koskisi nykyisin vain henkilöitä, joiden siviilipalvelushakemusta ei ole hyväksytty ennen liikekannallepanoa, eikä merkitystä ole sillä, onko henkilö aloittanut täydennyspalveluksen suorittamisen.

Täydennyspalvelusvelvollisia koskevasta lyhyemmästä määräämisajasta on myös aiheutunut siviilipalveluksen toimeenpanossa haasteita ja ennakoimattomia lisäresursoinnin tarpeita, kun täydennyspalvelushakemusten määrä on äkillisesti kasvanut jopa tuhansilla. Määräämisajan

pidettäminen mahdollistaisi hakemuspiikkien vaikutuksen tasaamisen useammalle vuodelle ja täydennyspalveluksen toteuttamisen hakemusten yllättävästi lisääntyessäkin pääsääntöisesti kilpailutettua toteutusta merkittävästi edullisemmin Siviilipalveluskeskuksen omana työnä.

Pykälän *3 momenttia* selkeytettäisiin käyttämällä termiä täydennyspalvelusvelvollinen ja muutettaisiin siten, että se vastaisi siviilipalveluksen koulutusjaksolle määräämistä koskevaa sääntelyä. Voimassa olevan säännöksen mukaan Siviilipalveluskeskuksen on annettava täydennyspalvelusta koskeva määräys siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti tiedoksi viimeistään kaksi kuukautta ennen täydennyspalveluksen alkua. Ehdotuksen mukaan määräys voitaisiin kuitenkin velvollisen suostumuksella antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa. Vastaava säännös koskee siviilipalveluksen koulutusjaksolle määräämistä sekä varusmiespalveluksen koulutukseen sekä kertausharjoitukseen määräämistä. Mahdollisuus poiketa ilmoittamista koskevasta määräajasta täydennyspalvelusvelvollisen suostumuksella mahdollistaisi sekä tehokkuuden palveluksen järjestämisessä, kun täydennyspalvelusjaksoilta vapautuvia paikkoja voitaisiin täyttää nopeasti vielä lyhyt aika ennen jakson alkamista, myös järjestelmän paremman joustavuuden täydennyspalvelusvelvollisten elämäntilanteiden mukaan.

Kuten siviilipalveluksen koulutusjakson, myös täydennyspalvelusjakson osalta ehdotetaan poikkeusolojen varalle säännöstä, jonka mukaan palvelus voitaisiin poikkeusoloissa määrätä alkamaan välittömästi. Koska täydennyspalveluksen mahdolliseksi sisällöksi on edellä ehdotettu koulutuksen ja harjoittelun ohella viranomaisia avustavia tehtäviä, täydennyspalvelusjaksojen nopealla käynnistämällä saataisiin poikkeusoloissa viranomaisten avuksi kymmenistä satoihin henkilöä nopealla varoitusaajalla. Määrä riippuisi tilannetta edeltäneiden muutamien vuosien täydennyspalvelushakemusten määrästä ja siitä, kuinka suuri joukko heistä ei vielä olisi suorittanut täydennyspalvelusta ja olisi siten määrättävissä palvelukseen. Täydennyspalvelusvelvollisten hyödyntämisen etu verrattuna siviilipalveluksen reservin hyödyntämiseen olisi erityisesti se, että täydennyspalvelus tulisi joka tapauksessa suoritettavaksi eikä täydennyspalvelusvelvollisten hyödyntäminen poikkeusoloissa siten muodostaisi yhteiskunnalle ylimääräisiä kustannuksia samalla tavoin kuin siviilipalveluksen reservin siirtäminen työtehtävistään viranomaisia avustaviin tehtäviin. Lisäksi siviilipalvelushakemuksen tilannetta edeltävän muutaman vuoden kuluessa tehneiden täydennyspalvelusvelvollisten on tullut hakemusvaiheessa antaa siviilipalvelusrekisteriin ajankohtaiset yhteys- ja muut tiedot. Koko siviilipalveluksen reserville vuosittain lähetettävistä tietojen täydentämisspyynnöistä huolimatta on todennäköistä, että tiedoissa on paljon puutteita ja tietojen puutteellisuus hidastaisi siviilipalveluksen reserviin kuuluvien, palveluksensa mahdollisesti kauankin aikaa sitten suorittaneiden henkilöiden saamista viranomaisia avustavia tehtäviä suorittamaan.

Pykälän *4 momentiksi* ehdotetaan asetuksenantovaltuutta, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta, täydennyspalvelustehtävistä ja palveluksen kestosta. Asetuksenantovaltuudella olisi erityistä merkitystä poikkeusoloissa, jos täydennyspalvelusta tarvittaisiin yhtenä elementtinä viranomaisten tukemiseen äkillisessä kriisitilanteessa.

60 §. Täydennyspalvelusta koskevan määräyksen peruuttaminen. Pykälää ehdotetaan yhdenmuikaistettavaksi asevelvollisuuslain kertausharjoitusmääräyksen peruuttamista koskevan sääntelyn kanssa. Pykälään lisättäisiin uutena peruuttamisperusteena se, että olisi tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat, että velvollinen voi vaarantaa omaa tai muiden palvelusturvallisuutta. Tilanteissa, joissa velvollinen vaikuttaisi muodostavat mahdollisen uhan palvelusturvallisuudelle, olisi tärkeää voida ennen täydennyspalveluksen alkua varmistua hänen palveluskelpoisuudestaan. Voisi olla tarpeellista peruuttaa jo annettu täydennyspalvelusmääräys palveluskelpoisuuden selvittämisen ajaksi. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joiden mukaan täydennyspalvelusta koskeva määräys voitaisiin peruuttaa, jos peruuttaminen olisi tarpeen

yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä, esimerkiksi lähiympäristön turvallisuustilannetta koskevan vakavan muutoksen, suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin vuoksi. Asevelvollisuuslain nojalla voidaan peruuttaa kertausharjoitukseen annettu määräys näillä perusteilla ja olisi tärkeää, että myös siviilipalvelusjärjestelmässä voitaisiin peruuttaa suuren joukon yhteen kokoaminen tilanteissa, joissa on tarve esimerkiksi rajoittaa yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen riskiä.

Selkeyden ja luettavuuden edistämiseksi pykälä kirjoitettaisiin luettelon muotoon.

61 §. Täydennyspalvelusjakson ajankohdan muutos. Pykälään ei esitetä varsinaisia aineellisia muutoksia, mutta sen otsikossa ja itse pykälässä käytettyjä termejä ehdotetaan selkeytettäväksi. Sekä pykälän otsikossa että pykälässä käytettäisiin termiä täydennyspalvelusjakso, joka viittaisi ajanjaksoon, jona täydennyspalvelusvelvollisuuteen kuuluva palvelus toteutuu. Pykälän otsikossa käytetty termi täydennyspalveluksesta vapauttaminen on toimeenpanossa havaittu harhaanjohtavaksi, koska pykälässä ei säädetä täydennyspalvelusvelvollisuudesta vapauttamisesta vaan siitä, millä perusteilla täydennyspalvelusvelvolliselle voidaan myöntää lupa olla saapumatta sille täydennyspalvelusjaksolle, johon hänet on määrätty, ja suorittaa täydennyspalvelus toisena ajankohtana. Täydennyspalveluksesta vapauttamista koskevan pykälän sanamuotoihin lienee otettu vaikutteita asevelvollisuuslain kertausharjoituksesta vapauttamista koskevasta pykälästä. Täydennyspalvelus ja kertausharjoitus eivät kuitenkaan erityisen hyvin rinnastu toisiinsa, koska kertausharjoituksia järjestetään yhdelle joukolle toistuvasti eikä yhdestä kertausharjoituskerrasta vapautettua määrää toiseen, korvaavaan harjoitukseen jonkun toisen joukon kanssa, vaan kyseinen harjoitus jää häneltä suorittamatta. Täydennyspalveluksessa sen sijaan on kyse kertaluonteisesta palvelustyyppistä eikä ole merkitystä, missä joukossa jakson suorittaa. Tästä syystä ehdotetaan pykälän otsikoksi ja pykälässä käytettäväksi termiksi täydennyspalvelusjakson ajankohdan muutosta. Ajankohdan muutos kuvaa paremmin sitä, että täydennyspalvelusvelvollista ei vapauteta täydennyspalvelusvelvollisuudesta ja täydennyspalveluksen suorittamisesta mistään muusta syystä kuin palveluskelpoisuuden puuttumisen vuoksi. Asevelvollisuuslaissa termiä ajankohdan muutos käytetään varusmiespalvelukseen määrättyjen ja sitä suorittavien palveluksen siirtämisestä myöhempään ajankohtaan.

Lisäksi pykälää ehdotetaan selvennettäväksi siten, että siviilipalvelusvelvollisen sijaan käytettäisiin termiä täydennyspalvelusvelvollinen. Täydennyspalvelusvelvollisuus ja siten myös täydennyspalvelusjakson ajankohdan muuttaminen koskee vain täydennyspalvelusvelvollisia, ei muita siviilipalvelusvelvollisia.

63 § Täydennyspalvelukseen sovellettavat muut säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan täydennyspalvelukseen sovelletaan 58–62 §:ssä säädettyä, jos niissä ei toisin säädetä. Pykälän 2 momentissa luetellaan ne säännökset, joita kuitenkin ei sovelleta täydennyspalvelukseen. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että luettelosta poistettaisiin 39 §:n 1 momentti, jossa säädetään säännöllisestä työajasta (36–40 tuntia). Täydennyspalveluksen sisällöksi ehdotetaan koulutuksen ja harjoittelun lisäksi viranomaisia avustavaa työtä, joten on perusteltua säätää työajasta samalla tavoin kuin työpalvelun osalta. Suhteellisen lyhyt täydennyspalveluskoulutus on voimassa olevan lain aikana toteutettu käytännössä 36–40 viikkotunnin mittaisena, joten nykytila ei koulutuksen osalta muuttuisi.

8 a luku. Kertausharjoitus. Luku olisi uusi. Siviilipalvelukseen ei ole aiemmin sisältynyt mahdollisuutta kertaavaan palvelukseen kaikille siviilipalveluksen reservissä oleville. Useammalle palvelusjaksolle määrääminen on ollut mahdollista ainoastaan Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuneille eli täydennyspalvelusvelvollisille. Voimassa olevan lain 58 §:n 3 momentin mukaan täydennyspalvelusaika on enintään 40 päivää, mutta täydennyspalvelusta on toteutettu pääsääntöisesti viiden päivän mittaisena. Asevelvollisuuskomitea ehdotti

täydennyskoulutuksen mahdollistamista kaikille siviilivarannossa oleville. Jotta koko siviilipalveluksen reservin kertaava palvelus erottuisi 8 luvussa tarkoitettusta täydennyspalvelusvelvollisia koskevasta täydennyspalveluksesta, ehdotetaan uudesta kertaavasta palveluksesta käytettäväksi termiksi kertauspalvelusta.

Siviilipalvelukseen kuuluvaa kertauspalvelusta ei kuitenkaan käynnistettäisi samankaltaisena jatkuvasti, jo normaalioloissa suurille joukoille järjestettävänä harjoitteluna kuin Puolustusvoimien kertausharjoitukset. Siviilipalvelus muodostuu pääsääntöisesti työpalvelusta, eikä lyhyen koulutusjakson tai täydennyspalvelusjakson aikana anneta sellaista koulutusta, joka olisi ainutlaatuisia juuri siviilipalvelusjärjestelmälle, vaan vastaavansisältöistä koulutusta annetaan monissa oppilaitoksissa ja kansalaisjärjestöissä. Siviilipalveluksessa saatu koulutus ei myöskään ole välttämätöntä siviilipalvelusvelvollisten selviytymiseksi mahdollisista poikkeusolojen aikaisista tehtävistään, vaan siviilipalveluksen reservin tehtävien kannalta keskeinen osaaminen hankitaan varsinaisissa alakohtaisissa opinnoissa ja työelämässä. Lisäksi siviilipalvelus poikkeaa asevelvollisuuslain mukaisesta palveluksesta siinä, että kaikissa poikkeusoloissa olisi mahdollista käyttää viranomaisia tukevissa avustavissa tehtävissä ensisijaisesti palvelusta sillä hetkellä suorittavia. Myös tämä vähentää tarvetta ennakoivasti harjoituttaa siviilipalveluksen reserviä.

Siviilipalveluksen reservin kertauspalvelus voitaisiin kuitenkin ottaa käyttöön tilanteessa, jossa olisi mahdollista ennakoida lähestyvää reservin käytön tarvetta ja sitä, millaisiin tehtäviin siviilipalveluksen reserviin kuuluvia mahdollisesti sijoitettaisiin. Tällainen tilanne voisi olla käsillä esimerkiksi silloin, jos Puolustusvoimat olisi korottanut valmiutta käynnistämällä esimerkiksi ylimääräisen palveluksen ja suuri joukko niitä Puolustusvoimien reserviin kuuluvia, joilla on sodan ajan sijoitus, olisi poistunut työpaikoiltaan harjoitukseen, mutta olosuhteet eivät vielä ylittäisi valmiuslain 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen kynnyksiä. Tällaisessa tilanteessa voitaisiin arvioida, minkä viranomaisten tueksi siviilipalveluksen reservin poikkeusolojen aikaista palvelusta tarvittaisiin, ja reserviä voitaisiin kouluttaa ja harjoittaa juuri niitä tarpeita varten. Lisäksi jos siviilipalvelusta sillä hetkellä suorittavat eivät riittäisi täyttämään viranomaisten avustavan henkilöstön tarvetta, siviilipalveluksen reserviä voitaisiin määrätä kertauspalveluksen muodossa myös viranomaisia tukeviin työtehtäviin.

63 a §. Kertauspalveluksen järjestäminen. Säännös olisi uusi. Pykälässä säädettäisiin kertauspalveluksen tarkoituksesta ja sen järjestämisen tavoista. Pykälän *1 momentin* mukaan kertauspalveluksen tarkoituksena olisi ensinnäkin kriisitilanteissa tarvittavien tietojen ja taitojen ylläpitäminen sekä käsillä olevaan kriisitilanteeseen ja sen vaatimiin valmiuksiin perehdyttäminen. Sekä koulutusjaksoon että täydennyspalvelukseen sisältyy paljon sellaisia yleisiä kansalaistaitoja, kuten ensiapua ja erilaisiin häiriö- ja poikkeustilanteisiin varautumista, jotka edistävät sekä yksilön että hänen lähiyhteisönsä kriisinsietokykyä. Taidot vaativat kuitenkin päivittämistä ja kertaamista erityisesti kriisitilanteiden ollessa käsillä ja olisi tärkeää voida päivittää ja syventää siviilipalveluksen reservin osaamista kyseisen kriisin erityisiin lähtökohtiin ja vaatimuksiin liittyen. Kertauspalveluksen sisältö räätälöitäisiin käsillä olevaan kriisiin liittyvien tarpeiden perusteella.

Kertauspalveluksen tarkoituksena olisi myös viranomaisten tukeminen kriisitilanteessa. Annettavan koulutuksen sisältöä ohjaisi siis myös se, minkä viranomaisten ennakoitaisiin tarvitsevan siviilipalveluksen reservin työpanosta käsillä olevassa kriisissä ja millaisia tehtävät voisivat olla. Kertauspalveluksen sisältö olisi tarkoituksenmukaista suunnitella Siviilipalveluskeskuksen, varautumisjärjestöjen ja avuntarvetta ilmaiseen viranomaisen yhteistyönä.

Pykälän *2 momentin* mukaan Siviilipalveluskeskus voisi järjestää kertauspalvelusta koulutuksena tai käytännön harjoitteluna. Lisäksi kertauspalvelus voitaisiin määrätä suoritettavaksi

viranomaisia avustavissa tehtävissä. Kertauspalvelus muistuttaisi siis luonteeltaan varsinaista siviilipalvelusta. Kertauspalveluksen arvioidaan kuitenkin olevan tarpeellinen ensisijaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa on jo käynnistetty poikkeusoloihin siirtymistä ennakoivia toimia, esimerkiksi Puolustusvoimien ylimääräinen palvelus, mutta poikkeusoloja ei ole vielä todettu. Se, millaisena kertauspalvelus toteutuisi, riippuisi vallitsevasta tilanteesta ja koulutus ja harjoittelu suunnattaisiin käsillä olevan tilanteen vaatimusten mukaisesti. Viranomaisia avustava työ saataisi olla tarpeen erityisesti tilanteessa, jossa esimerkiksi Puolustusvoimien käynnistämästä ylimääräisestä palveluksesta tai muusta suhteellisen laajamittaisesta toimesta aiheutuisi viranomaisille haasteita selviytyä lakisääteisistä tehtävistä. Ensisijaisesti tällaisissa tilanteissa hyödynnettäisiin työpalvelua suorittavia siviilipalvelusvelvollisia ja toissijaisesti täydennyspalvelusta suorittavia, mutta kertauspalvelusta hyödyntämällä voitaisiin myös saada lisää henkilöitä viranomaisten avuksi. Käytännössä parhaiten hyödynnettäviä olisivat muutaman vuoden sisällä siviilipalveluksen suorittaneet henkilöt. Heidät voitaisiin suhteellisen helposti ja nopealla varoitussajalla määrätä viranomaisia avustaviin tehtäviin erityisesti, jos he olisivat suorittaneet työpalvelun samankaltaisissa tehtävissä. Siviilipalveluksen reservin käyttöä ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista rajoittaa siten, että työpalvelu suoraan määrittäisi palveluksen myöhempien vaiheiden sijoitusta.

63 b §. Kertauspalveluksen määrääminen. Ehdotuksen mukaan Siviilipalveluskeskus voisi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvan siviilipalvelusvelvollisen kertauspalvelukseen enintään 40 päiväksi, enintään 14 päiväksi kerrallaan. Kertauspalvelusmääräys tulisi antaa todisteellisesti tiedoksi viimeistään kolme kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräajasta voitaisiin kuitenkin poiketa valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen tai Puolustusvoimien reservin ylimääräisen palveluksen aikana välttämättömän tarpeen edellyttäessä.

Säännös koskisi kaikkia siviilipalveluksen reserviin kuuluvia riippumatta siitä, ovatko he suorittaneet varsinaisen siviilipalveluksen vai hakeutuneet siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisen jälkeen. Täydennyspalvelusvelvollisia koskisi kertauspalvelusvelvollisuus riippumatta siitä, ovatko he suorittaneet täydennyspalvelusjakson vai eivät, koska täydennyspalvelusvelvolliset eivät ennen täydennyspalveluskoulutuksen suorittamista kuulu siviilipalveluksen varareserviin vaan siirtyvät siviilipalvelushakemuksen hyväksymisen jälkeen siviilipalveluksen reserviin.

Pykälän 1 momentin mukaan kertauspalvelusta voitaisiin järjestää henkilöä kohden korkeintaan 40 päivää. Kesto olisi sama kuin täydennyspalveluksen enimmäiskesto. Tätä pitemmälle kestolle ei arvioida olevan tarvetta, koska kertauspalvelus olisi tarkoituksenmukaista käynnistää vasta kun tarvetta siviilipalveluksen reservin poikkeusolojen aikaiselle palvelukselle olisi jo mahdollista ennakoida. Kertauspalvelusta ei ensisijaisesti olisi tarkoitettu ylläpitämään siviilipalvelukseen kuuluvassa koulutuksessa hankittua osaamista. Kuitenkin jos myöhemmin todettaisiin tarve siviilipalveluksessa hankitun osaamisen säännölliseen ylläpitämiseen kertauspalveluksen muodossa, 40 päivää mahdollistaisi esimerkiksi kahdeksan kappaletta viiden päivän kertauspalvelusjaksoja ja jos ne järjestettäisiin esimerkiksi viiden vuoden välein, harjoituksilla pystyttäisiin kattamaan henkilön koko asevelvollisuusikä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös yhden kertauspalvelusjakson enimmäiskestosta, joka ehdotuksen mukaan olisi 14 päivää. Palvelusjakso voisi siis yhdellä kertaa kestää yhtä kauan kuin asevelvollisuuslain 79 §:ssä tarkoitettu Puolustusvoimien reserviläisen palvelus suuronnettomuus- ja muissa vakavissa tilanteissa, sitä vastaava tässä esityksessä ehdotetussa 64 §:ssä tarkoitettu siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa, valmiuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettu terveydenhuollon työvelvollisuus valmiuslain 3 §:n 4-6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa sekä valmiuslain 116 §:ssä tarkoitettu väestönsuojeluvollisuus valmiuslain 3 §:n 4 ja 6 kohdassa tarkoitetuissa

poikkeusoloissa. Kertauspalvelusjakson tarkoituksenmukainen kesto määräytyisi kuitenkin vallitsevien olosuhteiden mukaan.

Siviilipalveluskeskus määräisi kertauspalveluksen ajankohdasta, kertauspalveluspaikasta ja -tehtävästä sekä palveluksen kestosta samoin kuin siviilipalveluksen muidenkin vaiheiden toimeenpanosta. Ajankohta, palveluspaikka, palvelustehtävät ja palveluksen kesto suunniteltaisiin käsillä olevan tilanteen ja ennakoitun kehityskulun mukaisesti. Säännös mahdollistaisi kertauspalveluksen järjestämisen myös ilman välitöntä tarvetta osaamista ylläpitävänä ja täydentävänä koulutuksena ja harjoitteluna, jos se katsottaisiin tarkoituksenmukaisesti ja siviilipalvelustoiminnan resurssit sen mahdollistaisivat.

Pykälässä säädettäisiin kertauspalvelusta koskevan määräyksen antamisen määräajoista. Ehdotetut määräajat vastaavat pääosin Puolustusvoimien kertausharjoitusta koskevan määräyksen määräaikoja. Pykälän *2 momentin* mukaan kertauspalvelusta koskeva määräys tulisi antaa todisteellisesti tiedoksi viimeistään kolme kuukautta ennen palveluksen alkua. Velvollisen suostumuksella määräys voitaisiin antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa. Suostumusperusteinen lyhyempi määräaika olisi tarpeellinen, koska Siviilipalveluskeskus voisi järjestää myös vapaaehtoista kertauspalvelusta erityisesti tilanteissa, joissa vallitsevaa tilannetta koskevaa tietoa olisi hyvä levittää laajalti, mutta tilanne ei vielä olisi niin vakava, että olisi tarvetta käynnistää velvoittavaa kertauspalvelusta.

Pykälän *3 momentin* mukaan *2 momentissa* säädetyistä kolmen kuukauden määräajasta voitaisiin poiketa valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tai asevelvollisuuslain 82 §:ssä tarkoitetun Puolustusvoimien reservin ylimääräisen palveluksen aikana välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä, jolloin palvelus voitaisiin määrätä alkamaan välittömästi. Käytännössä tämä olisi siviilipalvelusvelvollisten kertauspalvelukseen määräämistä koskeva pääasiallinen käytäntö, koska kertauspalvelusta on ensisijaisesti ajateltu hyödynnettävän poikkeuksellisissa tilanteissa. Jos valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa olisi tehty siviilipalveluksen reservin tai varareservin palvelukseen määräämistä koskeva päätös, ei järjestettäisi kertauspalvelusta vaan siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen aikaista palvelusta, jota koskevat säännökset sisältyvät lain 9 lukuun.

63 c §. *Kertauspalvelusta koskevan määräyksen peruuttaminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, millaisilla palvelukseen määrättyyn siviilipalvelusvelvolliseen liittyvillä syillä Siviilipalveluskeskus voisi peruuttaa kertauspalvelukseen antamansa määräyksen. Peruuttamiskriteerit ja niiden perustelut olisivat samat kuin asevelvollisuuslaissa kertausharjoitusta koskevan määräyksen peruuttamisen osalta.

63 d §. *Vapautus kertauspalveluksesta.* Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin siitä, millaisissa tapauksissa Siviilipalveluskeskus voisi velvollisen hakemuksesta myöntää vapautuksen kertauspalveluksesta. Vapauttamisen perusteet ja niiden perustelut olisivat samat kuin asevelvollisuuslaissa kertausharjoituksesta vapauttamisen osalta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin perusteista vapautuksen myöntämiselle kertauspalveluksesta tilanteissa, joissa Puolustusvoimat olisi käynnistänyt ylimääräisen harjoituksen. Koska näissä tilanteissa kriisi olisi jo käsillä, vapautuskriteerien olisi tarkoituksenmukaista olla kiireämmät. Sääntely vastaisi asevelvollisuuslain ylimääräisestä palveluksesta vapauttamista koskevaa sääntelyä.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin vapauttamista koskevasta hakemuksesta ja siitä, ettei vapauttamishakemus ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta. Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä

hoitavan vapauttamisesta kertauspalveluksesta ilmoituksen perusteella. Myös nämä säännökset vastaisivat asevelvollisuuslaissa kertausharjoituksen osalta säädettyä.

63 e §. *Lomat kertauspalveluksesta.* Pykälässä säädettäisiin siitä, että kertauspalvelusta suoritavalle voitaisiin myöntää vain vanhempainvapaata tai lomaa painavasta henkilökohtaisesta syystä. Kertauspalveluksen aikana siviilipalvelusvelvollinen ei olisi oikeutettu muihin lomiin. Sääntely vastaisi asevelvollisuuslain kertausharjoitusta koskevaa sääntelyä.

63 f §. *Kertauspalvelukseen sovellettavat muut säännökset.* Pykälässä säädettäisiin siitä, mitä muita kuin 8 a luvun säännöksiä sovellettaisiin kertauspalvelukseen. Sovellettavat säännökset olisivat muilta osin samat kuin täydennyspalvelukseen sovellettavat säännökset, mutta 40 §:ää sovellettaisiin kertauspalvelukseen, vaikka sitä ei sovellettaisi täydennyspalvelukseen. Ero perustuu täydennyspalveluksen lyhyteen ja kertaluonteisuuteen.

9 luku. *Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus poikkeusoloissa.* Voimassa olevassa laissa luvun nimi on Ylimääräinen palvelus ja palvelus liikekannallepanon aikana. *Luvun nimeä* ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen palvelusta koskevia muutosehdotuksia. Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen palvelusta koskevaa sääntelyä kokonaisuudessaan siten, että siviilipalveluksen reserviä voitaisiin hyödyntää myös muissa poikkeusoloissa kuin sotilaallisissa kriiseissä. Sotilaallisten kriisien osalta siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus kytkettäisiin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin poikkeusoloihin eli sotilaalliseen hyökkäykseen tai sen uhkaan, kun voimassa olevassa laissa siviili- ja lisävarannon käyttö on kytketty Puolustusvoimien reservin ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Voimassa olevassa laissa luvun otsikossa esiintyvät termit 'ylimääräinen palvelus' ja 'liikekannallepanon aikainen palvelus' ehdotetaan poistettavaksi siviilipalveluslaista.

64 §. *Siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään siviilivarannon ylimääräisestä palveluksesta, joka on tarkoitettu ajoittumaan samalle ajalle kuin asevelvollisuuslain 82 §:ssä tarkoitettu Puolustusvoimien reservin ylimääräinen palvelus. Esityksessä ehdotetaan siviilipalveluksen reservin erillisestä ylimääräiseksi palvelukseksi nimetystä palveluksesta luopumista ja sen sekä voimassa olevan lain 65 §:ssä tarkoitettua liikekannallepanon aikaisen palveluksen korvaamista yleisellä, kaikkiin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohtien sisältämiin sotilaallisiin kriiseihin soveltuvalla palveluksella. Tästä säädettäisiin 65–65 b §:ssä.

Pykälää ja otsikkoa muutettaisiin siten, että pykälä käsitelisi siviilipalveluksen reservin palvelusta muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa eli valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Voimassa olevaan siviilipalveluslakiin ei sisälly säännöstä, jonka nojalla siviilivarantoa voitaisiin määrätä palvelukseen ei-sotilaallisissa poikkeusoloissa, vaan siviilivarannon käyttö on sidottu siihen, onko Puolustusvoimien reservi määrätty ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannalle. Ehdotetussa 64 §:ssä siviilipalveluksen reservin käyttömahdollisuutta laajennettaisiin myös muiden kuin sotilaallisten poikkeusolojen ajalle. Säännös vastaisi asevelvollisuuslain 79–81 §:ään sisältyvää Puolustusvoimien reservin suuronnettomuus- ja muissa vakavassa tilanteessa mahdollista palvelusta koskevaa sääntelyä. Koska sekä Puolustusvoimien että siviilipalveluksen reservin toiminnassa on kyse maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä, on perusteltua säätää velvoitteet eri kriisitilanteissa mahdollisimman pitkälle yhteneviksi. Ehdotetun pykälän mukaan siviilipalveluksen reservin käyttö olisi mahdollista valmiuslain 3 §:n 4–6 kohtien mukaisissa poikkeusoloissa eli samoissa tilanteissa, joissa Puolustusvoimien reservin hyödyntäminen olisi mahdollista asevelvollisuuslain 79 §:n nojalla. Tehtävät voisivat olla eri siviiliviranomaisia avustavia tehtäviä.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin siitä, että valtioneuvosto voisi valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi muiden viranomaisien pyynnöstä määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia palvelukseen. Valmiuslain 3 §:n 4 kohta kattaa erityisen vakavat suuronnettomuudet ja niiden välittömät jälkitilat ja 5 kohta vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaavat hyvin laajalle levinneet vaaralliset tartuntataudit. 6 kohta kattaa erilaiset yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömien toimintojen olennaisen ja laajamittaisen lamaan tullen aiheuttavat tilanteet sekä muut olennaisesti yhteiskunnan toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia vaarantavat tilanteet. Nämä poikkeusolot ovat sellaisia, joissa siviiliviranomaisten kyky selviytyä tilanteen hallinnan kannalta olennaisista tehtävistään voi vaarantua ja tilapäinen apu voi olla välttämättä tarpeen. Asevelvollisuuslain esitöissä on todettu, että Puolustusvoimien reserviläisiä voitaisiin määrätä palvelukseen muutoinkin kuin sotilaallisessa uhkatilanteessa, jos se ehdottoman välttämättömä. Päätöstä on myös luonnehdittu hyvin poikkeukselliseksi. Myös siviilipalveluksen reservin käytön kynnyks on syytä asettaa varsin korkealle, koska reserviin kuuluvat henkilöt ovat pääsääntöisesti työelämässä ja heidän määräämisellään muihin tehtäviin olisi vaikutuksia työpaikoilla. Viranomaisten aputarpeissa ensisijaisesti määrättäviä olisivatkin sekä normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa että poikkeusoloissa siviilipalvelusta sillä hetkellä suorittavat. Heidän osaamisensa olisi kaikkein tuoreinta ja he olisivat jo valmiiksi irti opinnoista ja työelämästä, joten heidän liikkuteluunsa ei sisältyisi vastaavia työpaikkojen toimintaa vaarantavia riskejä kuin siviilipalveluksen reservin liikkuteluun. Myös asevelvollisuuslain 79 §:n mukainen Puolustusvoimien reservin palvelus suuronnettomuus- ja muissa vastaavassa tilanteessa on toissijainen palveluksessa olevien asevelvollisen hyödyntämiseen nähden.

Siviilipalveluksen reserviä koskeva valtioneuvoston yleisistunnon päätös olisi tarkoituksenmukainen tilanteissa, joissa siviiliviranomaiset olisivat ilmaisseet tarvetta sellaiselle avustavalle henkilöstölle, jolla olisi siviilipalveluksen koulutusjaksolla ja täydennyspalveluksessa saatua osaamista. Puolustusvoimien reservissä olevia asevelvollisia voitaisiin määrätä suuronnettomuus- ja muissa vastaavissa tilanteissa heidän Puolustusvoimissa saamansa erityiskoulutuksen mukaisiin lääkintä-, pioneeri-, viesti-, kuljetus- ja suojelualan sekä muihin vastaaviin tehtäviin. Siviilipalveluksen koulutusjaksolla ja täydennyspalveluksessa annettavasta koulutuksesta viranomaisia avustavien tehtävien kannalta erityistä merkitystä voisi olla muun muassa ensiapu-, öljyntorjunta-, ensihuolto- ja väestönsuojelukoulutuksella. Äkilliseen apu-voiman tarpeeseen valmiuslain 3 §:n 4 ja 6 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa vastaisi myös valmiuslain 116 §:ssä tarkoitettu väestönsuojeluvollisuus, jonka nojalla voitaisiin velvoittaa ketä tahansa 18–67-vuotiaita osallistumaan avustaviin tehtäviin.

Esityksen mukaan muissa kuin sotilaallisissa kriiseissä palvelukseen ei voisi määrätä siviilipalveluksen varareserviin kuuluvia henkilöitä eli siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole aloittaneet siviilipalvelusta, ovat keskeyttäneet sen tai jotka on vapautettu palveluksesta rauhan aikana. Henkilöillä, jotka eivät ole suorittaneet siviilipalvelusta, ei ole sellaista siviilipalveluksessa saatua osaamista, jota voitaisiin hyödyntää viranomaisia avustavissa tehtävissä. Siviilipalveluksen terveydellisillä syillä keskeyttäneitä tai palveluksesta kokonaan vapautettuja ei myöskään olisi kohtuullista määrätä palvelukseen ennen kuin heidän palveluskelpoisuutensa on uudelleen tarkastettu, ja tämä prosessi olisi liian hidask, jotta heitä voitaisiin määrätä apu-voimaksi viranomaisten äkillisiin tarpeisiin. Siviilipalveluksen varareserviin kuuluvat henkilöt olisivat kuitenkin valmiuslain 3 §:n 4 ja 6 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa määrättävissä väestönsuojeluvollisiksi.

Päätöksentekoprosessi vastaisi sotilaallisten kriisien ajalle ehdotettavaa päätöksentekoprosessia. Valtioneuvoston yleisistunto voisi poikkeusoloissa tehdä päätöksen, että Siviilipalveluskeskus voisi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia velvollisia palvelukseen. Puolustusvoimien reservin osalta vastaavan päätöksen tekisi tasavallan presidentti Puolustusvoimien

ylipäällikön ominaisuudessa. Siviilipalveluksen reserviin nähden tasavallan presidentillä ei ole vastaavaa ylipäällikön roolia.

Esityksen mukaan muissa kuin sotilaallisissa kriiseissä siviilipalveluksen reserviin kuuluvalla henkilölle määräys voitaisiin antaa lyhyeksi, kuitenkin enintään 14 päivän ajaksi. Kestoa koskeva sanamuoto olisi sama kuin Puolustusvoimien reserviä koskevassa asevelvollisuuslain 79 §:ssä. Kestoa ei ole asevelvollisuuslain esitöissä erityisesti perusteltu, mutta palvelusta muissa kuin sotilaallisissa poikkeusoloissa on ylipäänsä luonnehdittu hyvin poikkeukselliseksi ja määrääminen olisi mahdollista vain, jos se olisi ehdottoman välttämätöntä. Kesto vastaisi myös valmiuslain 116 §:ssä tarkoitetun väestönsuojeluvelvollisuuden sekä valmiuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitetun terveydenhuollon ammattilaisen työvelvollisuuden kestoja valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Valmiuslain mukaisiin velvollisuuksiin liittyy mahdollisuus uusien määräysten yhden kerran. Puolustusvoimien reserviläisille annettavassa määräyksessä ei ole uusimismahdollisuutta ja tästä syystä uusimismahdollisuutta ei ehdoteta myöskään siviilipalveluksen reserviin kuuluville.

Pykälän 1 momentin mukaan palvelus voitaisiin määrätä alkamaan välittömästi. Sanamuoto olisi sama kuin Puolustusvoimien reservin palvelukseenastumismääräystä koskevassa asevelvollisuuslain 80 §:ssä. Asevelvollisuuslain esitöissä on tarkennettu, että palvelus tulisi aloittaa välittömästi, jos se olisi perusteltua tilanteen kiireellisyyden takia. Koska siviilipalveluksen reservin palveluksessa olisivat kyseessä vastaavat olosuhteet kuin Puolustusvoimien reservin puheena olevassa palveluksessa, vastaava tilanteen kiireellisyyteen perustuva mahdollisuus määrätä palvelus alkamaan välittömästi olisi perusteltu. Määräys annettaisiin siviilipalvelusrekisterin kautta sähköisenä, joten se saavuttaisi vastaanottajat nopeasti. Tarkoituksenmukaista olisi määrätä palvelukseen ensisijaisesti sellaisia siviilipalveluksen reserviin kuuluvia, jotka ovat suorittaneet palveluksen suhteellisen hiljattain, noin viiden vuoden sisällä. Lisäksi määräyksiä antaessa olisi tarkoituksenmukaista huomioida henkilön asuinpaikka ja kohdentaa määräykset ensisijaisesti apua pyytävän viranomaisen toimintapaikan lähellä asuville. Tilanteen kiireellisyydestä riippuen saattaisi olla mahdollista ensin tiedustella alueella asuvien siviilipalveluksen reserviin kuuluvien käytettävyyttä ja kohdentaa määräykset ensisijaisesti opiskelijoille, työttömille ja muuten työelämän ulkopuolella oleville. Siviilipalvelusrekisterin kautta olisi mahdollista lähettää tilanteessa myös ohjeita niille siviilipalveluksen reserviin kuuluville, jotka haluaisivat hakeutua vapaaehtoisesti viranomaisten avuksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, millä perusteella 1 momentissa tarkoitetusta palveluksesta voisi saada vapautuksen. Momentin ehdotettu sanamuoto on pääosiltaan sama kuin asevelvollisuuslain 80 §:n 2 momentin sanamuoto ja siten siviilipalveluksen reserviin kuuluville voitaisiin myöntää vapautus suuronnettomuus- ja muuta vastaavaa tilannetta koskevasta palveluksesta samoilla kriteereillä kuin Puolustusvoimien reserviin kuuluville. Vapautus olisi mahdollista myöntää silloin, jos se olisi erittäin tarpeellinen hakijan perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamisen takia. Asevelvollisuuslain esitöissä vapautuksen tarvetta on perusteltu sillä, että palvelus olisi poikkeuksellinen myös reserviläisen kannalta, ja sama perustelu sopii siviilipalveluksen reserviin kuuluviin. Vapautusten kynnys olisi tilannehuomioiden syytä pitää suhteellisen korkeana. Siviilipalveluksen reservin vapautushakemukset ratkaisisi Siviilipalveluskeskus. Momentissa täsmennettäisiin myös, että hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta. Myös tämän säännöksen sanamuoto olisi sama kuin Puolustusvoimien reserviä koskevassa asevelvollisuuslain 80 §:n 2 momentissa. Vastaava säännös koskee kaikkia asevelvollisuus- ja siviilipalveluslain vapautushakemuksia – määräyksen mukainen palvelus tulee aloittaa ja sitä tulee jatkaa, kunnes viranomainen on käsitellyt vapautushakemuksen ja ratkaissut asian.

Pykälän 3 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja menettelyistä tehtäviin määrättäessä. Samansisältöinen asetuksenantovaltuus sisältyy myös Puolustusvoimien reservin palvelusta suuronnettomuus- ja muussa vastaavassa tilanteessa koskevaan asevelvollisuuslain 81 §:ään. Valtioneuvoston asetuksella voisi laajoissa poikkeusoloissa olla tarpeen rajoittaa sitä, millaisiin tehtäviin siviilipalveluksen reserviä voidaan sijoittaa, jotta reserviläisiä ei määrättäisi tehtäviin liian kevyin perustein ja siten vaikeutettaisi reserviläisten työpaikkojen tilannetta epätarkoituksenmukaisella tavalla. Tehtäviin ei voitaisi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia, jotka on varattu työnantajan käyttöön 67 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

65 §. *Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus sotilaallisissa poikkeusoloissa.* Voimassa olevan pykälän otsikko on Liikekannallepanon aikainen palvelus. Otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi, koska siviilipalveluksen reservin ja varareservin käyttökonteksti ehdotetaan määriteltäväksi voimassa olevasta laista poikkeavalla tavalla valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa tarkoitettujen, sotilaallista hyökkäystä tai sen uhkaa koskevien poikkeusolojen, ei Puolustusvoimien reserviä koskevien päätösten perusteella. Siviilipalveluksen reservin ja varareservin sodan olosuhteiden aikainen palvelus ei enää olisi nimeltään liikekannallepanon aikainen palvelus.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että valtioneuvoston yleisistunto voi valmiuslain 3 §:n 1–2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia palvelukseen. Lisäksi valtioneuvoston yleisistunto voisi erityisistä syistä päättää, että palvelukseen voitaisiin määrätä myös siviilipalveluksen varareserviin kuuluvia. Muutos Puolustusvoimien liikekannallepanoa koskevaa päätöstä seuraavasta päätöksestä poikkeusolojen aikana tehtävään päätökseen on tärkeä, jotta työ- ja elinkeinoministeriö ja Siviilipalveluskeskus voisivat nykyistä paremmin ennakoida siviilipalveluksen reservin käyttöä. Puolustusvoimien liikekannallepanoa koskeva päätös valmisteltaisiin puolustushallinnossa eikä siviiliviranomaisilla välttämättä olisi siitä riittävää ja oikea-aikaista tietoa. Poikkeusoloja koskevat päätökset valmistellaan poikkihallinnollisesti, jolloin myös siviilipalveluksesta vastaavat viranomaiset voivat ryhtyä jo ennakkollisiin valmisteleviin toimiin siviilipalveluksen reservin palveluksen suunnittelemiseksi ennen sitä koskevan päätöksen tekemistä. Siviilipalveluksen varareservin käyttöä koskevan päätöksen kohdalla erityinen tarveharkinta olisi tarpeen, koska varareserviin kuuluvat eivät ole suorittaneet siviilipalvelusta tai heidät on vapautettu terveydellisistä syistä palveluksesta rauhan aikana. Heidän toimintakyvystään ei siis ole vastaavaa tietoa kuin siviilipalveluksen suorittaneista. Ehdotuksen mukaan valtioneuvosto voisi erityisestä syystä päättää, että myös siviilipalveluksen varareserviin kuuluvia voitaisiin määrätä palvelukseen.

Momentissa säädettäisiin myös, että valtioneuvosto päättäisi palvelukseen määrättävien enimmäismäärästä. Enimmäismäärää koskeva päätös olisi tärkeä rajoittamaan sitä, kuinka paljon viranomaisten avuksi voidaan määrätä työvoimaa valtion kustannuksella. Valmiuslakiin perustuva yleinen työvelvollisuus on poikkeusoloissa myös käytettävissä viranomaisten työvoimatarpeisiin. Työvelvollisina määrättyjen palkkakustannuksista vastaa työnantaja ja siviilipalveluksen reservin ja varareservin kustannuksista valtio. Siviilipalveluksen reservin käyttöön saatTAISI SIIS LIITYÄ erityistä houkuttelevuutta ja olisi tarpeen varmistaa, ettei siviilipalveluksen reserviä käytettäisi liian matalalla kynnyksellä. Lisäksi ehdotetaan, että valtioneuvoston päätös annettaisiin määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi. Säännöksessä mainittu enimmäiskesto vastaisi samoissa oloissa valmiuslain nojalla annettavien toimivaltuuksien, esimerkiksi yleisen työvelvollisuuden, käyttöönottoa koskevien asetusten enimmäiskesto.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa momenttia vastaavalla tavalla, että siviilipalvelusvelvolliset määrättäisiin palvelukseen Siviilipalveluskeskuksen määräyksellä tai tarvittaessa työ- ja elinkeinoministeriön kuulutuksella. Palvelukseen voitaisiin määrätä astumaan

heti. Momenttia selvennettäisiin siten, että sen mainittaisiin koskevan siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvien määräämistä. Lisäksi momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa momenttia vastaavalla tavalla, että rauhan aikana terveydellisistä syistä vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan sotilaallisen kriisin aikana määrätä palveluskelpoistarkastukseen ja jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi, määrätä palvelukseen. Momentissa kuitenkin huomioitaisiin lukuun ehdotettavat terminologiset muutokset ja yleisen liikekannallepanon sijaan olosuhteet, joissa rauhan aikana terveydellisin syin vapautettu voitaisiin määrätä palveluskelpoistarkastukseen ja palvelukseen, ilmaistaisiin valmiuslain 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuina poikkeusoloina eli sotilaallisen hyökkäyksen aikana.

65 a §. *Palveluksen sisältö ja palveluspaikan määrääminen sotilaallisissa poikkeusoloissa.* Voimassa olevan pykälän otsikko on Liikekannallepanon aikaiset palveluspaikat ja palveluspaikan määrääminen ja otsikko muutettaisiin vastaamaan muuttuvan poikkeusolojen palvelusta koskevan sääntelyn termistöä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siviilipalveluksen reservin ja varareservin sotilaallisten poikkeusolojen aikaisen palveluksen sisällöstä. Voimassa olevan pykälän mukaan liikekannallepanon aikainen palvelus toteutuisi työpalveluna, mutta nyt ehdotettavan muutoksen mukaan sotilaallisten poikkeusolojen aikainen palvelus voisi sisältää työpalvelun ohella koulutusta, Mahdollisuus järjestää koulutusta myös sotilaallisten poikkeusolojen aikana olisi erityisen tärkeää, jos siviilipalveluksen varareserviä määrättäisiin palvelukseen, koska merkittävä osa tästä joukosta ei ole suorittanut siviilipalvelusta eikä myöskään ehdotettu kertauspalvelus koskisi heitä. Poikkeusolojen aikana annettava koulutus mahdollistaisi sen, että heillä olisi viranomaisia avustaviin tehtäviin tarvittavat valmiudet. Täydentävä koulutus voisi olla tarpeen myös reservissä oleville käsillä olevaa tilannetta koskevien erityisvaatimusten huomioimiseksi.

Voimassa olevasta pykälästä poiketen ehdotetussa pykälän 1 momentissa ei säädettäisi erikseen poikkeusoloissa palveluspaikkana toimivista organisaatioista, vaan 8 §:ssä säädetyt organisaatiot voisivat toimia palveluspaikkoina myös sotilaallisten kriisien aikana. Keskeisenä erona voimassa olevaan sääntelyyn olisi se, että ehdotuksen mukaan myös 8 §:n 2 momentin 8 kohdassa tarkoitettut uskonnolliset yhdyskunnat ja 9 kohdassa tarkoitettut yleishyödyllistä toimintaa harjoittavat yksityisoikeudelliset yhteisöt voisivat toimia palveluspaikkoina sotilaallisten kriisien aikana. Järjestöillä ja seurakunnilla voi olla paikallisesti merkittäviäkin tehtäviä poikkeusoloissa, esimerkiksi laajamittaisissa evakuoinneissa ja muissa väestönsuojelutilanteissa. Lisäksi erityisesti sosiaalihuollossa yksityisoikeudelliset yhteisöt toimivat esimerkiksi vanhusten ja vammaisten laitoshoidon toteuttajina, jonka jatkuvuus on taattava kaikissa olosuhteissa. Ehdotuksen mukaan poikkeusolojen tehtävät määrättäisiin niiden sisällön ja merkityksen perusteella ja olisi tärkeää varmistaa, ettei kriisin vaikutusten hallinnan kannalta tärkeitä tehtäviä suljeta siviilipalveluksen reserviltä vain sillä perusteella, että niitä toteuttaa uskonnollinen yhdyskunta tai yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö. Siviilipalveluksen reserviä ei kuitenkaan poikkeusoloissakaan määrättäisi sellaisten toimijoiden palvelukseen, jotka eivät 8 §:n 3 momentissa säädetyin mukaisesti voi toimia siviilipalveluspaikkana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevasta 3 momentista poiketen, että työ- ja elinkeinoministeriö ja Siviilipalveluskeskus asettaisivat painopisteet, joiden mukaan Siviilipalveluskeskus määräisi 1 momentissa tarkoitettuun työpalveluun välttämättömäksi arvioidun määrän siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvia. Työ- ja elinkeinoministeriön osallistuminen painopisteiden asettamiseen olisi tärkeää, koska olisi voitava arvioida palveluspaikkojen esittämien pyyntöjen välttämättömyyttä suhteessa siihen, että siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvien työpanos olisi palveluspaikalle maksuton. Siviilipalveluksen reserviä

ja varareserviä ei tulisi poikkeusoloissa voida käyttää sellaisen työvoiman tarpeen täyttämiseen, joka ei ole välttämätöntä käsillä olevan kriisin hallintaan. Sen varmistamiseksi, että siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä koskevat määräykset annettaisiin käsillä olevan kriisitilanteen hallinnan kannalta olennaisiin tehtäviin, työ- ja elinkeinoministeriö tekisi yhteistyötä muiden ministeriöiden kanssa ja esimerkiksi pyytäisi tarvittaessa niiltä lausuntoja. Painopisteiden asettamisessa voitaisiin hyödyntää myös laajennettavaksi esitettävää Siviilipalvelusasiain neuvottelukuntaa. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että palvelusmääräyksestä on käytävä ilmi palveluksen kesto. Tiedolla olisi merkitystä paitsi määrättävälle henkilölle itselleen, myös hänen mahdolliselle työnantajalleen sekä hänen palveluspaikalleen. Ottaen huomioon se, että siviilipalveluksen reservin ja varareservin hyödyntämisestä ei koidu palveluspaikalle kustannuksia, palvelusmääräysten kesto olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä pitämään lyhyinä. Määräyksen kesto voitaisiin sitoa esimerkiksi tietyn toimenpiteen arvioituun keston. Työpalvelusmääräyksen enimmäiskesto olisi kuusi kuukautta. Määräys voitaisiin uusia.

Pykälän 3 momentiksi lisättäisiin asetuksenantovaltuus, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä siitä, mille toimialoille siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluville annettavia palvelusmääräyksiä tulisi kohdentaa. Myös tämä olisi tärkeä työkalu sen varmistamisessa, että määräykset annettaisiin käsillä olevan kriisin vaikutusten hallinnan kannalta olennaisille aloille.

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin tehtävien määräämisessä tulisi edelleen huolehtia siitä, että tehtävät ovat yhteensopivia henkilön siviilipalvelukseen hakeutuneen henkilön vakaumuksen kanssa. Siviili- ja lisävarantoon kuuluvia ei voisi määrätä puolustusministeriön taikka sen hallinnonalan viraston tai laitoksen palvelukseen, koska ne eivät 8 §:n 3 momentin perusteella voi toimia siviilipalveluspaikkoina. Poikkeusolojen palvelukseen sovellettaisiin myös 36 §:ää, jonka mukaan siviilipalvelus on järjestettävä siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Jos siviilipalvelusvelvollinen perustellusti ilmoittaisi palveluspaikan tai palvelustehtävien olevan vakaumuksensa vastaisia, hänelle etsittäisiin toinen siviilipalveluspaikka. Vuoden 2007 kokonaisuudistuksen esitöissä todetaan, että edellytyksenä vakaumuksen huomioimiselle olisi aina se, että siviilipalvelusvelvollisen ilmoittamaa vakaumusta ja sen palveluksen estävää vaikutusta voidaan objektiivisesti arvioiden pitää todellisena ja ymmärrettävänä ja että tilanne olisi työtehtävien tai siviilipalveluspaikan vaihdolla ratkaistavissa. Esitöiden mukaan poikkeuksellisen yhteiskuntatilanteen vallitessa vakaumusta ei kuitenkaan välttämättä kyettäisi ottamaan palvelustehtäviä määrättäessä huomioon samassa laajuudessa kuin normaalioloissa. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen saattaisikin sotilaalliseen hyökkäykseen perustuvissa poikkeusoloissa edellyttää, että kaikki kansalaiset, myös siviilipalvelusvelvolliset, ainakin välillisesti tukisivat kokonaisuun puolustusta. Myös perusoikeusuudistuksen esitöissä on todettu, ettei yksittäisiä vakaumuksia välttämättä olisi mahdollista ottaa tällaisessa tilanteessa täysimääräisesti huomioon. Lähtökohdista kuitenkin pidettäisiin vakaumuksen huomioon ottamista palvelustehtäviä määrättäessä ja siviilipalveluslain kokonaisuudistuksen esitöissä eräänä perusteluna vakaumuksentutkimusnettelulle on pidetty sitä, että tutkinnan avulla pyrittäisiin siihen, että myös poikkeusolojen aikana siviilipalvelusvelvollisen vakaumus voitaisiin aina ottaa huomioon palvelustehtäviä määrättäessä.

65 b §. *Palvelusmääräyksen antamista koskevat rajoitukset ja määräämisessä huomion otettavat seikat.* Pykälä olisi uusi. Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan 65 a §:n 3 momentista valmiuslain nojalla asetettaviin velvoitteisiin liittyvä etusija siviilipalveluksen reserville ja varareserville annettaviin palvelusmääräyksiin nähden. Lisäksi pykälässä säädettäisiin osittain valmiuslain 98 ja 99 §:ää vastaavalla tavalla määräyksen antamista koskevista rajoituksista ja määräämisessä huomioon otettavista seikoista. Vastaavalla tavalla kuin valmiuslain nojalla annettavissa määräyksissä, myös siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä palvelukseen

määrättäessä on huomioitava, että henkilöt ovat pääosin työelämässä eikä palvelusmääräyksiä antamalla tulisi heikentää yhteiskunnan kriisinkestävyttä antamalla etusija palvelusmääräyksille, jos henkilö olisi varsinaisessa työssään olennainen kriisinkestävyyden kannalta. Lisäksi tulisi varmistaa, ettei työmääräyksillä aiheuteta kohtuuttomia tilanteita erityisen haavoittuvaisista henkilöistä hoivavastuussa oleville.

Pykälän *1 momentissa* lueteltaisiin ehdottomat rajoitukset palvelusmääräyksen antamiselle. Voimassa olevassa 65 a §:n 3 momentissa säädettyä vastaavalla tavalla palvelusmääräystä ei saisi antaa henkilölle, joka on varattu työnantajan käyttöön 67 §:n 1 §:ssä säädetyn mukaisesti, varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin tai määrätty valmiuslain mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta tai väestönsuojeluvollisuutta. Uudeksi rajoitukseksi ehdotetaan, että työpalvelusmääräystä ei saisi antaa henkilölle, joka on etukäteen varattu väestönsuojelutehtäviin. Tällä turvattaisiin väestönsuojelun välttämättömiä henkilöresursseja. Uudeksi rajoitukseksi ehdotetaan myös valmiuslain 98 §:n 1 momentin 1 kohtaa vastaavaa säännöstä siitä, ettei palvelusmääräystä voitaisi antaa henkilölle, joka ei voi työn vaatimaksi ajaksi poistua kotoaan jatkuvaa huolenpitoa tarvitsevan lapsen tai muun henkilön hoitamisen vuoksi, jos hoitoa ei voida muuten järjestää. Tarkoituksenmukaista olisi tulkita säännöstä samalla tavoin kuin valmiuslain vastaavaa säännöstä. Voimassa olevassa 65 a §:n 3 momentissa säädettyä vastaavalla tavalla palvelusmääräystä ei saisi antaa henkilölle, joka on 67 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla vapautettu palveluksesta eli kansanedustajana, valtioneuvoston jäsenelle tai Euroopan parlamentin jäsenelle. Uudeksi rajoitukseksi ehdotetaan valmiuslain 98 §:n 1 momentin 3 kohtaa vastaavaa säännöstä, että palvelusmääräystä ei saisi antaa Puolustusvoimien palveluksessa olevalle. Vaikka siviilipalvelus on lähtökohdiltaan vakaumukseen perustuva vaihtoehto aseelliseen maanpuolustukseen osallistumiselle, siviilipalveluksen suorittaminen ei estä työskentelemistä Puolustusvoimissa siviilitehtävissä ja olisi tärkeää, että Puolustusvoimissa työskenteleviä ei määrättäisi muihin tehtäviin.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin valmiuslain 99 §:n 1 momenttia vastaavalla tavalla seikoista, jotka tulee ottaa huomioon palvelusmääräystä annettaessa. Momentin mukaan Siviilipalveluskeskus saa antaa palvelusmääräyksen vain sellaiseen työhön, jota henkilö pystyy kohtuudella tekemään ottaen huomioon hänen ikänsä, terveydentilansa, perhesuhteensa, koulutuksensa, aikaisempi työkokemuksensa sekä tehtäväksi määrättävän työn luonne. Säännöksen tulkinnassa olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä yhdenmukaisuuteen valmiuslain vastaavan säännöksen tulkinnan kanssa. Lisäksi momentissa säädettäisiin siitä, että terveydelliseen esteeseen vetoavan olisi esitettävä luotettava selvitys terveydentilastaan Siviilipalveluskeskuksen asettamassa kohtuullisessa ajassa.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin valmiuslain 99 §:n 2 momenttia vastaavalla tavalla, että alle seitsemänvuotiaan tai pysyvästi sairaan taikka pitkäaikaisesti sairaan lapsen huoltajalle saataisiin antaa palvelusmääräys työssäkäyntialueen ulkopuolelle vain, jos yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen vaatii sitä henkilön erityinen koulutus tai muu siihen rinnastettava syy huomioon ottaen. Säännöksen tulkinnassa olisi tarkoituksenmukaista pyrkiä yhdenmukaisuuteen valmiuslain vastaavan säännöksen tulkinnan kanssa.

66 §. *Siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset.* Voimassa olevan pykälän otsikko on Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset. Pykälän *otsikkoa* muutettaisiin vastaamaan terminologiaan ja 9 lukuun esitettäviä muutoksia. Myös pykälään tehtäisiin terminologiaan ja 9 luvun ehdotettuun sisältöön liittyviä muutoksia, vaikka sisältö säilyisikin olennaiselta osalta ennallaan. Siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen ehdotetaan sovellettavan samoja säännöksiä, joita sovelletaan voimassa olevan 66

§:n mukaan siviili- ja lisävarannon ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

67 §. Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi. Pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan tarkemmin asevelvollisuuslain vastaavaa 89 pykälää. Vuoden 2007 kokonaisuudistuksen esitöiden perusteella tarkoituksena on ollut, että siviilipalveluslain työnantajan käyttöön tehtäviä henkilövarauksia eli niin sanottuja VAP-varauksia koskeva säännös vastaisi asevelvollisuuslain säännöstä ja hakemuksia ratkaistaessa tulisi kiinnittää huomiota yhdenmukaiseen hakemusten ratkaisukäytäntöön Puolustusvoimien kanssa. Pykälissä on kuitenkin joitakin eroavaisuuksia. Tästä syystä ehdotetaan siviilipalveluslain säännöksen muuttamista siten, että se vastaisi kokonaisuudessaan asevelvollisuuslain vastaavaa pykälää. Lisäksi pykälään tehtäisiin terminologiaan ja poikkeusolojen palvelukseen ehdotettaviin muutoksiin liittyvät korjaukset.

Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin siten, että siinä asevelvollisuuslakia vastaavasti luonnehdittaisiin voimassa olevaa pykälää tarkemmin, millaisiin työnantajiin ja millaisiin tehtäviin palvelukseen määräämättä jättämistä yleisen edun perusteella olisi tarkoitus soveltaa. Erityisen olennainen muutos olisi se, että myös siviilipalveluslain nojalla voitaisiin jättää palvelukseen määräämättä henkilö, jonka palvelukseen kutsuminen saattaisi vaarantaa Puolustusvoimien varustamista tai ylläpitoa. Puolustusvoimien varustaminen ja ylläpito nojaa suurelta osin tavalliseen siviililuonteiseen teollisuuteen eikä ole syytä olettaa, etteikö tällaisessa teollisuudessa voisi työskennellä myös siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvia henkilöitä. Ei voida sulkea pois myöskään sitä, että joidenkin siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvien henkilöiden vakaumus mahdollistaisi myös ase-teollisuuden palveluksessa työskentelemisen erityisesti kiristyneissä turvallisuusoloissa. Vaikka Puolustusvoimien varustamisen ja ylläpidon voidaan tulkita kuuluvan jo siviilipalveluslain voimassa olevan 67 §:n 1 momentissa mainittuihin yhteiskunnan kannalta merkityksellisiin yleisiin etuihin, selkeyden ja yhtenäisen tulkintakäytännön takaamiseksi olisi tarpeen yhtenäistää siviilipalveluslain ja asevelvollisuuslain sanamuotoja tältä osin.

Lisäksi 3 momentiksi ehdotetaan lisättäväksi asevelvollisuuslakiin sisältyvää säännöstä vastaava säännös, jonka mukaan Siviilipalveluskeskus voisi peruuttaa tekemänsä hyväksymispäätöksen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos. Koska työnantajan käyttöön varaamista koskevat päätökset rajaavat sitä, ketkä olisivat poikkeusoloissa hyödynnettävissä viranomaisen avuksi, olisi tärkeää, että varaukset voitaisiin pitää ajantasaisina tarpeen tullen myös päätöksiä peruuttamalla, jos esimerkiksi henkilöitä käyttöönsä varannut yritys ei enää tuottaisi Puolustusvoimien varustamiseen liittyviä tuotteita. Lisäksi 3 momenttiin ehdotetaan asevelvollisuuslakiin sisältyvää selventävää säännöstä, jonka mukaan 1 momentissa tarkoitettu hakemus ei olisi pätevä syy jäädä pois palveluksesta. Palvelukseen määrätyn tulisi osallistua palvelukseen, kunnes Siviilipalveluskeskus on ratkaissut hakemuksen. Pykälään sisältyisi edelleen asetuksenantovaltuus, jonka nojalla työ- ja elinkeinoministeriö voisi säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettua hakemusmenettelyä.

10 luku

68 §. Palvelusrikkomus. Pykälään tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

69 §. Palvelusrikkomuksen tutkinta. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielelliset, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskevat korjaukset.

11 luku

72 §. Tiedonantovelvollisuuden rikkominen. Pykälään tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

73 a §. Kertauspalvelusvelvollisuuden rikkominen. Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin rangaistavaksi se, että kertauspalvelukseen määräyksen saanut jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta. Sääntely vastaisi täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomisesta säädettyä. Samoin kuin täydennyspalvelus, ehdotettu kertauspalvelus vertautuisi Puolustusvoimien kertausharjoitukseen. Perustelut ehdotetulle rangaistussäännökselle olisivat samat kuin täydennyspalvelusvelvollisuudesta kieltäytymistä koskevalle sääntelylle annetut perustelut.

73 b. Siviilipalveluksen reservin palvelusvelvollisuuden rikkominen. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin rangaistavaksi se, että uuteen ehdotettavaan, siviilipalveluksen reserville suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa tarkoitettuun palvelukseen määrätty henkilö jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta. Henkilö olisi tuomittava siviilipalveluksen reservin palvelusvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon. Ehdotettava uusi palvelustyyppi on tarkoitettu vastaamaan asevelvollisuuslain 79 §:ssä tarkoitettua reserviläisen palvelusta suuronnettomuus- ja muussa vakavassa tilanteissa. Asevelvollisuuslain esitöiden mukaan kyseinen palvelus vertautuisi kertausharjoitukseen, joten siviilipalveluslaissa uusi ehdotettava palvelustyyppi vertautuisi täydennyspalvelukseen ja ehdotettuun kertauspalvelukseen, jotka molemmat vertautuvat Puolustusvoimien kertausharjoitukseen. Rangaistussäännöksi ehdotetaan tästä syystä vastaavaa säännöstä kuin täydennyspalvelusvelvollisuuden ja kertauspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevat säännökset. Perustelut ovat vastaavat kuin täydennyspalvelusvelvollisuusvelvollisuuden rikkomista koskevan rangaistussäännöksen perustelut.

75 §. Siviilipalvelusrikos. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

76 § Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä huomioitaisiin 9 lukuun ehdotettavat muutokset. Siviilipalveluslaissa ei enää olisi ylimääräistä palvelusta, vaan säännöksessä viitattaisiin Puolustusvoimien ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana saadun palvelusmääräyksen jälkeiseen palvelukseen saapumatta jättämiseen, palveluksen lopettamiseen tai palveluksesta kieltäytymiseen. Tosiasiallisesti olosuhteet, joissa siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tuomittaisiin normaalioloja ankarampaan rangaistukseen, säilyisivät samoina kuin voimassa olevassa laissa.

78 §. Rikosilmoitus. Pykälän 1 ja 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

79 §. Uusi palvelusmääräys. Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan siviilipalvelusvelvolliselle ei anneta uutta palvelukseenastumismääräystä, jos tuomioistuim on hylännyt häntä vastaan nostetun syytteen 74 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta kieltäytymisestä. 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin määrätä uudelleen siviilipalvelukseen, jos syytteen hylkääminen on johtunut syyteoikeuden vanhentumisesta.

Voimassa olevaa pykälää on muutettu vuonna 2021 (1129/2021). Sitä ennen pykälässä säädettiin, että jos siviilipalvelusvelvollista, jota vastaan on tehty rikosilmoitus siviilipalveluksesta

kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta, ei syytetä kyseisestä rikoksesta tai häntä ei tuomita niistä vankeusrangaistukseen, Siviilipalveluskeskuksen on määrättävä hänet uudelleen palvelukseen. Muutostarpeeseen oli tuolloin johtanut Helsingin hovioikeuden 23.2.2018 antama tuomio, jolla se hylkäsi syytteen siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ihmisten yhdenvertaisuuteen vedoten, kun Jehovan todistajat oli lailla vapautettu sekä asepalveluksen että siviilipalveluksen suorittamisesta. Tämän ratkaisun ja Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisen (330/2019) välissä käräjäoikeudet vapauttivat kieltäytymissyytteestä useita henkilöitä, jotka Siviilipalveluskeskus määräsi uudelleen palvelukseen. Helsingin hovioikeus vahvisti 8.1.2021 siviilipalveluksesta kieltäytymistä koskevissa tuomioissaan, että syytteen tultua kerran hylätyksi ei samana pidettävän tosiseikaston perusteella ole enää mahdollista syyttää samasta rikoksesta. Korkein oikeus ei antanut tuomioille jatkokäsittelylupaa. Sekä asevelvollisuus- että siviilipalveluslaki edellyttivät uuden palvelukseenastumismääräyksen antamista, mutta jos henkilö olisi kieltäytynyt uudelleen, mahdollinen syyte olisi hylätty tuomioistuimessa. Uudelleenmääräämisen kierre olisi jatkunut sen vuoden loppuun, jona asevelvollisuudesta kieltäytyjä täyttää 30. Sekä asevelvollisuus- että siviilipalveluslakia muutettiin siten, että uutta palvelukseenastumismääräystä ei anneta, jos tuomioistuin on hylännyt syytteen asevelvollisuudesta / siviilipalvelusvelvollisuudesta kieltäytymisestä.

Säännöstä koskeneen muutoksen esitöiden (HE 183/2021 vp) perusteella tarkoituksena vaikuttaa olleen ensinnäkin kaksoisrangaistavuuden kiellon (*ne bis in idem*) huomioiminen siten, että uutta palvelusmääräystä ei annettaisi tuomioistuimen jo ratkaistua asevelvollisuudesta kieltäytymistä koskevan rikosasian. Lisäksi tarkoituksena vaikuttaa olleen niin asevelvollisuudesta kieltäytyviä kuin asiaa käsitteleviä viranomaisia kuormittavan palvelukseenastumismääräysten, syyteharkinnan ja mahdollisesti oikeudenkäyntien useiden vuosien ajan jatkuvan kierteen estäminen. Voimassa olevaa säännöstä koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa syyttäjälaitos ehdotti, että jos tuomioistuimen ratkaisun ei haluttaisi tietyissä tilanteissa estävän uuden palvelusmääräyksen antamista, voitaisiin sellainen tilanne mainita säännöksessä yleissäännön poikkeuksena (HE 183/2021 vp, 6.2). Muutoksen voimaantulon jälkeen on havaittu tarve täsmentää säännöstä siten, että syyteoikeuden vanhentumisesta johtuva syytteen hylkääminen ei estäisi uuden palvelusmääräyksen antamista. Siviilipalveluksesta kieltäytymistä koskeva syyteoikeus vanhentuu kahdessa vuodessa eikä voida pitää asevelvollisuusjärjestelmän tarkoitus huomioiden kohtuullisena sitä, että esimerkiksi 18-vuotiaana palveluksesta kieltäytynyt henkilö, jota ei ole saatu kahden vuoden kuluessa haastettua, saisi 20-vuotiaana asevelvollisuudesta rauhan aikana kokonaan vapauttavat päätöksen. Voimassa olevan säännöksen sanamuodon perusteella syyteoikeuden vanhentumisesta johtuva syytteen hylkääminen johtaa siihen, että henkilöä ei voida määrätä uudelleen siviilipalvelukseen. Syyteoikeuden vanhentumisesta johtuvaa syytteen hylkäämistä ei kuitenkaan voida pitää verrannollisena sellaiseen tuomioistuimen ratkaisuun, jossa tapauksen tosiseikkojen perusteella on päädytty rangaistuksesta vapauttavaan ratkaisuun. Tästä syystä ehdotetaan, että yleissäännön poikkeukseksi lisätäisiin säännös, jonka mukaan, jos syytteen hylkääminen on johtunut syyteoikeuden vanhentumisesta, siviilipalvelusvelvollinen voitaisiin määrätä uudelleen siviilipalvelukseen.

Pykälän ymmärrettävyyden lisäämiseksi ehdotetaan, että voimassa olevan pykälän momenttien järjestystä vaihdettaisiin. Tällöin *1 momentissa* säädettäisiin siitä, ettei siviilipalvelusvelvollista voida tuomioistuimen hylättyä syytteen määrätä suorittamaan siviilipalvelusta, ellei hylkääminen ole johtunut syyteoikeuden vanhentumisesta. Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin uudelleen määräämisessä huomioitavista seikoista.

82 §. Ehdonalainen vapaus. Pykälän *1 momenttiin* tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

85 §. *Siviilipalvelusvelvollisuuden päätyminen vankeusrangaistuksen johdosta.* Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

86 §. *Oikeudenkäynti sekä tuomioistuimen ja syyttäjän tiedonantovelvollisuus.* Pykälän 1 ja 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

88 §. *Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijät.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos. Pykälän 4 momentissa ehdotetaan korvattavaksi lääkärit termillä laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt. Palveluskelpoisuustarkastuksen suorittamiseen osallistuu lääkäreiden ohella tai sijaan muita laillistettuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, pääsääntöisesti terveyden- ja sairaanhoitajia. Terveys- tai sairaanhoitaja suorittaa palveluskelpoisuustarkastuksen kaikille koulutusjaksolle määrätuille ja ohjaa velvollisen lääkärintarkastukseen vain, jos palveluskelpoisuuden arviointi sitä edellyttää. Lisäksi 4 momentissa ehdotetaan korvattavaksi ilmaisu siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskortti sanalla siviilipalvelusrekisteri. Lääkärintarkastuskortti on poistunut käytöstä vuonna 2022, jolloin terveystietojen käsittely siirtyi sähköiseen siviilipalvelusrekisteriin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon Kanta-rekisteriin.

90 §. *Rekisterin tietosisältö.* Pykälän 1 momentin mukaan siviilipalvelusrekisteriin merkitään siviilipalvelusvelvollisesta momentissa luetellut tiedot. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että luetellut tiedot olisi mahdollista merkitä rekisteriin sen sijaan, että ne tulisi merkitä. Suuri osa luetelluista tiedoista on sellaisia, joilla olisi merkitystä vasta mahdollisissa poikkeusoloissa eikä niiden merkitseminen varmuuden vuoksi etukäteen ole välttämätöntä. Etukäteen merkittävät tiedot olisi joka tapauksessa mahdollisissa poikkeusoloissa korjattava, koska suuri osa tiedoista olisi ehtinyt vanhentua.

Momenttiin sisältyvää rekisteröitävien tietojen luetteloa tarkennettaisiin ja yhdenmukaistettaisiin tarpeellisilta osin asevelvollisuusrekisterin kanssa. Momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että nimi ja nimihistoria saataisiin merkitä siviilipalvelusrekisteriin siitä lukien, kun henkilö on hyväksytty siviilipalvelukseen. Voimassa olevan säännöksen mukaan nimi ja nimihistoria merkitään siitä lukien, kun henkilö on täyttänyt 15 vuotta. Nimihistorialle ennen siviilipalvelushakemuksen hyväksymistä ei ole siviilipalvelusjärjestelmässä tarvetta. Momentin 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi henkilötunnuksen lisäksi henkilökuva, koska sähköiseen Omasivari-sovellukseen sisältyvässä, palveluksen aikana tarvittavassa siviilipalvelustodistuksessa on oltava valokuva. Todistuksella todistetaan siviilipalveluksen suorittaminen esimerkiksi matkustaessa ja muiden alennusten yhteydessä. Momentin 4 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi äidinkielen lisäksi viestintäkieli. Siviilipalveluskeskus viestii velvollisille suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi ja jos velvollisen äidinkieli ei ole mikään näistä, on tärkeää, että rekisteriin on merkittynä tieto siitä, millä näistä kielistä velvollinen parhaiten tavoitetaan.

Momentin 11 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi vajaavaltaisuuden ja edunvalvojaa koskevan tiedon lisäksi toimintakelpoisuuden rajoitusta koskeva tieto. Sama tieto saadaan merkitä myös asevelvollisuusrekisteriin. Kaikilla näillä tiedoilla on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden arvioinnissa ja poikkeusoloissa sen arvioinnissa, voidaanko siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvalla antaa palvelusmääräys.

Momentin 14 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi palveluksessa saatuun koulutukseen liittyvät tiedot. Jos siviilipalvelusvelvollisia määrättäisiin 16 a §:ssä tarkoitetulla tavalla viranomaisia avustavaan työhön, joissakin tilanteissa on olennaista, että velvollisia voidaan valikoida sen mukaan, mitä koulutusta he ovat palveluksen aikana suorittaneet. Jo nykytilassa saatu koulutus voidaan merkitä siviilipalvelusrekisteriin, koska se sisältyy 14 kohdassa jo mainittuihin

palvelustehtävien suorittamiseen, mutta selkeyden vuoksi olisi hyvä erottaa toisistaan koulutus ja palvelustehtävät.

Momentin *17 kohtaa* ehdotetaan muutettavaksi siten, että lähiomaisesta saataisiin merkitä siviilipalvelusrekisteriin osoitteen sijaan yhteystiedot. Lähiomaisen yhteystiedoilla, erityisesti puhelinnumerolla, on merkitystä lähinnä sellaisissa tilanteissa, joissa palvelusta suorittava sairastuu vakavasti tai menehtyy. Tällaista tietoa ei lähiomaiselle voida ilmoittaa postitse vaan on ollen-naista, että lähiomainen tavoitetaan välittömästi.

Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi *uusi 19 kohta*, jonka mukaan siviilipalvelusrekisteriin saataisiin merkitä muut henkilön sijoitukseen ja palveluksen suorittamiseen vaikuttavat tiedon henkilön osaamisesta ja sopivuudesta. Vastaava säännös koskee myös asevelvollisuusrekisteriä. Tämän kohdan nojalla siviilipalvelusrekisteriin voitaisiin merkitä esimerkiksi asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisessa palveluksessa saatu osaaminen, jolla voi olla merkitystä poikkeusolojen tehtäviin määrittämisessä. Sellaista osaamista, jolla voisi olla merkitystä poikkeusolojen tehtävien määrittämisen kannalta, olisi esimerkiksi lääkintää, viestintää, pelastustoimintaa ja kuljetustehtäviä koskeva osaaminen. Lisäksi kohdan nojalla siviilipalvelusrekisteriin voitaisiin merkitä siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvan henkilön ilmoittamaa muuta, esimerkiksi vapaaehtoistoiminnassa, hankki-maa osaamista, jos sillä voisi olla merkitystä poikkeusolojen tehtävien kannalta. Merkityksel-listä tietoa olisi esimerkiksi sopimuspalokuntatoiminta, Vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa toi-miminen, suoritettut ensiapukurssit ja erilaiset varautumiseen, valmiuteen ja väestönsuojeluun liittyvät, esimerkiksi Maanpuolustuskoulutus MPK:n järjestämät kurssit. Merkitystä olisi myös esimerkiksi kouluttajaosaamisella.

Pykälän *2 momentti* ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa säädetään siitä, että siviilipalvelus-velvollisesta pidetään lääkärintarkastuskorttia. Lääkärintarkastuskortti on poistunut käytöstä vuonna 2022, jolloin terveystietojen käsittely siirtyi sähköiseen siviilipalvelusrekisteriin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon Kanta-rekisteriin.

Pykälän *3 momentissa* säädetään sellaisista tiedoista, joita myös voidaan tallettaa siviilipalve-lusrekisteriin. Momentin nojalla talletettavat tiedot ovat sellaisia, jotka 92 §:n 2 momentin pe-rusteella poistetaan siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden kuluttua siitä, kun siviilipalvelus-velvollinen on kotiutunut täysin palvelleena. Momentin 5 kohdaksi ehdotetaan uutta säännöstä, jonka nojalla siviilipalvelusrekisteriin saataisiin merkitä tieto omaishoitosopimuksesta ja huol-lettavista sekä muut perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot, joilla on merkitystä työpalve-luun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta. Palveluskelpoista vel-vollista, joka on hoivavastuussa läheisestään, ei välttämättä voida sijoittaa työpalveluun toiselle paikkakunnalle. Ehdotetussa 65 b §:ssä on esitetty rajoituksia palvelusmääräyksen antamiseen henkilölle, joka on vastuussa jatkuvaa huolenpitoa vaativan henkilön hoidosta. Voimassa olevan momentin 5 kohta siirtyisi 6 kohdaksi ja 6 kohta siirtyisi 7 kohdaksi.

91 §. Lääkärintarkastuskortin säilyttäminen ja siirtäminen. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Lääkärintarkastuskortti on poistunut käytöstä vuonna 2022, jolloin terveystietojen käsittely siir-tyi sähköiseen siviilipalvelusrekisteriin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon Kanta-rekisteriin.

92 §. Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä. Pykälän *1 momentista* ehdotetaan poistet-tavaksi viittaus kumottavaksi ehdotettuun 90 §:n 2 momenttiin, koska momentissa mainittua lää-kärintarkastuskorttia ei ole enää olemassa. Lisäksi ehdotetaan poistettavaksi maininta siitä, että siviilipalvelusrekisteristä poistettavat tiedot siirretään Kansallisarkistoon. Kansallisarkisto tekee päätökset arkistoitavista tiedoista arkistolain (831/1994) nojalla eikä erityislainsäädän-nössä yleensä ole arkistointia koskevia säännöksiä. Arvonmääritys on Kansallisarkiston

lakisääteinen tehtävä ja pääsääntöisesti viranomaisen tietoaaineistojen ja asiakirjojen arkistointi perustuu Kansallisarkiston päätöksiin. Myös siviilipalvelusrekisteriä koskien on voimassa Kansallisarkiston päätös, jossa määrätään siviilipalvelusrekisterin sisältämien tietojen arkistoinnista. Kansallisarkistolla tulee olla arkistolain perusteella tosiasiallinen mahdollisuus päättää arkistoitavista tiedoista.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan termit siviilivaranto ja lisävaranto korvattaviksi ehdotetuilla uusilla termeillä siviilipalveluksen reservi ja varareservi.

Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa säädetään siitä, että jos siviilipalveluskeskuksena toimiva viranomainen vaihtuu, siviilipalveluskeskuksen on välittömästi luovutettava siviilipalvelusrekisteri järjestettynä uudelle siviilipalveluskeskukselle. Edellä 7 §:n kohdalla on käsitelty sitä, että säädettäisiin yksiselitteisesti siitä, että Siviilipalveluskeskus on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluva viranomainen ja se toimii Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen yhteydessä. Jatkossa ajatuksena ei olisi, että siviilipalveluskeskuksia voi olla useita, tai että siviilipalveluskeskuksena toimivaa viranomaista vaihdettaisiin tiheään. Jos olisi tarvetta siirtää Siviilipalveluskeskus toisen viraston yhteyteen, asiasta säädettäisiin erikseen.

93 §. Ulkopuoliset tietolähteet. Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin tiedot, jotka Siviilipalveluskeskuksella on oikeus tehtäviensä suorittamiseksi saada salassapitosäännösten estämättä. Momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lisäyksiä. Momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13 §:n 1 momentin 22 kohdassa tarkoitettut tiedot. Mainittu kohta sisältää henkilön ilmoittaman postiosoitteen ja muun yhteystiedon sekä ammatin. Sekä yhteystiedoilla että ammattitiedolla on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen määräämisessä soveltuviin poikkeusolojen tehtäviin sekä tavoittamisessa määräyksen antamiseksi. Muu yhteystieto voisi olla esimerkiksi henkilön suomi.fi -asioinnissa käyttämä sähköposti.

Momentin 2 kohta koskee sotilasviranomaiselta saatavia tietoja. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi sellaiset palveluksen suorittamiseen liittyvät tiedot, joilla voi olla merkitystä palvelustehtävien määräämiselle poikkeusoloissa. Parlamentaarinen asevelvollisuuskomitea toivoi, että varusmiespalveluksessa mahdollisesti hankittua osaamista hyödynnettäisiin siviilipalvelusjärjestelmässä enemmän. Sellaista osaamista, jolla olisi merkitystä poikkeusolojen tehtävien määräämisen kannalta, olisi esimerkiksi lääkintää, viestintää, pelastustoimintaa ja kuljetustehtäviä koskeva osaaminen. Näiden tietojen saaminen sotilasviranomaiselta ja niiden merkitseminen siviilipalvelusrekisteriin mahdollistaisi tietojen hyödyntämisen siinä vaiheessa, kun siviilipalveluksen reserviä määrättäisiin poikkeusolojen tehtäviin.

Momentin 3 kohta koskee palveluskelpoisuuteen liittyvien terveystietojen saamista. Kohtaa ehdotetaan ajanmukaistettavaksi siten, että terveyskeskuksen ja lääkärin sijaan terveydentilatietojen antajana mainittaisiin terveystietojen tuottaja ja laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt. Ehdotettu ilmaisu kattaisi ne tahot, joilta terveystietoja voidaan nykytilassa saada. Lisäksi ehdotetaan ilmaisu 'palveluskelpoisuutta tarkistettaessa' korvattavaksi ilmaisulla 'palveluskelpoisuutta arvioitaessa'. Käyttöön on vakiintunut termi palveluskelpoisuusarvio.

Momentin 11 kohta koskee työ- ja elinkeinoministeriöltä saatavaa tietoa henkilöstä, jolle on annettu työmääräys työvelvollisena. Kohdassa ehdotetaan korvattavaksi liikekannallepanon aikainen palvelus ehdotettavilla uusilla poikkeusolojen palvelusta koskevilla termeillä.

Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi 12 kohta, jossa säädettäisiin Siviilipalveluskeskuksen oikeudesta saada tietoja opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta. Saatavia tietoja

olisivat tieto siviilipalvelusvelvollisen opinto-oikeudesta, jota käytettäisiin tämän lykkäyshakemuksen ratkaisemisessa, sekä tieto siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvan suorittamista tutkinnoista, jota käytettäisiin siviilipalveluksen reservin ja varareservin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen määrittämisessä. Opinto-oikeutta koskevan tiedon saaminen nopeuttaisi ja yksinkertaistaisi lykkäyshakemuksen ratkaisuprosessia, koska lykkäyksen hakijan ei tarvitsisi toimittaa lykkäyshakemuksensa liitteinä erillistä todistusta opinto-oikeudestaan. Siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvien suorittamista tutkinnoista saatava tieto auttaisi kohdentamaan poikkeusoloissa annettavia palvelusmääräyksiä mahdollisimman tarkasti velvollisen osaamisen mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädetään tiedoista, joita siviilipalveluspaikalla on oikeus saada. Momentin 1 kohtaan tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos. Momentin 2 kohdassa ehdotetaan lääkäri korvattavaksi laillistetulla terveydenhuollon ammattilaisella, koska palveluskelpoisuuden selvittämiseen osallistuu myös muita terveydenhuollon ammattilaisia kuin lääkäreitä.

95 §. Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen. Pykälään ja sen otsikkoon tehtäisiin kielellinen, Puolustusvoimien alkukirjainta koskeva muutos.

96 §. Muutoksenhaku Siviilipalveluskeskuksen päätökseen. Pykälän otsikkoon tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikaisua palveluskelpoisuutta, siviilipalvelukseen tai täydennyspalvelukseen määrittämisestä, lykkäystä, siviilipalveluspaikan määrittämisestä, palveluksesta vapauttamista tai täydennyspalveluksesta vapauttamista koskevaan Siviilipalveluskeskuksen päätökseen vaadittaisiin Siviilipalveluskeskukselta. Voimassa olevan momentin mukaan oikaisua Siviilipalveluskeskukselta saa vaatia palveluskelpoisuutta, siviilipalvelukseen määrittämisestä, lykkäystä, siviilipalveluspaikan määrittämisestä ja palveluksesta vapauttamista koskevaan päätökseen. Lisättäväksi ehdotetaan etuutta, palveluspaikkahakemuksen hyväksymistä tai peruuttamista sekä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan lain mukaiseen palvelukseen siirtymistä koskevat päätökset. Asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavat voivat vaatia oikaisua myös etuutta koskevaan päätökseen ja olisi perusteltua, että myös siviilipalvelusvelvolliset voisivat vaatia oikaisua vastaavaan päätökseen. Muissa lisättäväksi ehdotettavissa asioissa valituksia tehdään pääsääntöisesti sellaisten suhteellisen teknisten virheiden vuoksi, joiden korjaaminen Siviilipalveluskeskuksessa olisi tarkoituksenmukaista.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin siitä, että sellaiseen päätökseen, johon saa vaatia 1 momentissa tarkoitettua oikaisua, ei saisi suoraan hakea muutosta valittamalla. Lisäksi säädettäisiin siitä, että sekä Siviilipalveluskeskuksen oikaisuasiassa antamaan päätökseen että muuhun Siviilipalveluskeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Nämä säännökset eivät ole välttämättömiä, koska kyseisistä asioista säädetään hallintolaissa. Asevelvollisuuslakiin sisältyy kuitenkin vastaavat, viranomaisen päätökseen tyytymättömän henkilön kannalta selventävät säännökset. Tästä syystä ehdotetaan vastaavia säännöksiä myös siviilipalveluslakiin.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti siirtyisi 4 momentiksi ja 4 momentti 5 momentiksi. Lisäksi 4 momentiksi siirrettävään momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

97 §. Muutoksenhaku kurinpitörangaistukseen. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin kielellinen, Siviilipalveluskeskuksen alkukirjainta koskeva muutos.

100 §. *Hakeutuminen varusmiespalvelukseen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, millä edellytyksillä siviilipalvelusvelvollinen voi siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta. Pykälä koskisi vain henkilöitä, jotka eivät ole suorittaneet siviilipalvelusta, asevelvollisuuslain mukaista palvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta loppuun. Pykälää selkeytettäisiin siirtämällä uuteen 100 a §:ään asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamisen jälkeen siviilipalvelukseen hakeutuneiden eli täydennyspalvelusvelvollisten takaisin mainittujen lakien mukaiseen palvelukseen siirtymistä koskeva sääntely. Myös pykälän otsikkoa tarkennettaisiin vastaamaan sisältöä.

Pykälän 1 momenttia tarkennettaisiin koskemaan siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole suorittaneet asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta. Siviilipalvelusvelvollisen, joka haluaa siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, olisi edelleen haettava siirtoa Siviilipalveluskeskuksesta. Momentista poistettaisiin tarpeettomana maininta siirron hakemisesta kirjallisesti, koska asian vireilletulosta säädetään hallintolaissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä siirtoa koskevan hakemuksen hyväksymiselle. Voimassa olevan lain mukaan Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä hyväksyttävä hakemus, jos siinä ilmoitetaan, etteivät vakaumukseen perustuvat syyt enää estä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta palveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamista ja jos hakijaa ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty näiden lakien mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei voida hyväksyä sen jälkeen kun siviilipalvelus on aloitettu eikä sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Ehdotuksessa 2 momenttia muutettaisiin siten, että hakemus voitaisiin hyväksyä vielä siviilipalveluksen aloittamisen jälkeen lyhyen, seitsemän päivän harkinta-ajan kuluessa. Muutoksella mahdollistettaisiin se, että siviilipalveluksen aloittanut henkilö voi vielä harkita asiaa ja siirtyä varusmiespalvelukseen, jos huomaa, etteivät vakaumukseen perustuvat syyt estäkään sen suorittamista hänen kohdallaan. Siviilipalveluslain mukaan Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa hakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa ja palveluksen alkamista koskeva määräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Siviilipalvelus ei ala välittömästi siviilipalvelushakemuksen täyttämisen jälkeen ja tämän väliajan on aiemmin arvioitu mahdollistavan riittävän harkinnan. Koska asevelvollisuuden tarkoitus on taata riittävät sotilaalliset joukot maan puolustamiseen, ehdotetaan, että vielä siviilipalveluksen aloittamisen jälkeenkin voisi vakaumuksen salliessa hakeutua varusmiespalvelukseen. Edellä mainituista syistä kuitenkin arvioidaan, että seitsemän päivän harkinta-aika riittäisi siihen, että siviilipalveluksen aloittanut henkilö voi varmistua siitä, että vakaumukselliset syyt hänen kohdallaan estävät varusmiespalveluksen suorittamisen. Ehdotuksen mukaan voimassa olevan lain tavoin mahdollistettaisiin siviilipalvelusvelvolliselle vain yksi mahdollisuus siirtyä suorittamaan varusmiespalvelusta eikä harkinta-ajan pidentämisellä aloitetun siviilipalveluksen puolelle olisi tarkoituksena lisätä asevelvollisuusjärjestelmään sellaisia elementtejä, jotka mahdollistaisivat epätarkoituksenmukaisen valikoinnin ja sen, että toistuvilla vaihdoilla voisi jopa kokonaan välttää velvollisuutensa suorittamisen. Ehdotetun sääntelyn mukaan nykysääntelyä vastaavasti henkilölle, joka jo kerran on siirtynyt siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen, ei hänen mahdollisesti uudelleen siviilipalvelukseen siirtyessään enää tulisi mahdollisuutta siirtyä varusmiespalvelukseen.

Asevelvollisuuden toimeenpanossa on tunnistettu riski sille, että varusmiespalveluksesta saataan hakeutua siviilipalvelukseen sellaisissakin tilanteissa, joissa henkilöllä on

palveluskelpoisuuteen liittyvä este asevelvollisuuden suorittamiselle, mutta hän ei jostain syystä halua tuoda asiaa esiin. Sama riski voisi liittyä aloitetusta siviilipalveluksesta varusmiespalvelukseen siirtymiseen ja olisi tärkeää, että henkilön palveluskelpoisuudesta ja palvelusturvallisuudesta varmistuttaisiin ennen varusmiespalveluksen aloittamista. Erityisen tärkeää tämä olisi tapauksissa, joissa henkilö on suhteellisen lyhyen ajan sisällä tehnyt hakemuksia sekä siviilipalvelukseen että sieltä takaisin varusmiespalvelukseen. Käytännössä Puolustusvoimien aluetoimisto tapaisi henkilökohtaisesti aluetoimiston järjestämässä tarkastuksessa henkilöt, joiden hakemus siirtyä siviilipalveluksesta asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen on hyväksytty, ennen palvelukseen määräämistä ja samassa yhteydessä tarkastettaisiin tarvittaessa myös palveluskelpoisuus.

Pykälän 3 momentti kumottaisiin ja siihen sisältyvä täydennyspalvelusvelvollisia koskeva sääntely siirrettäisiin selkeyden vuoksi uuteen 100 a §:ään.

Pykälän 4 ja 5 momentti säilyisivät ennallaan.

100 a §. *Täydennyspalvelusvelvollisen hakeutuminen siviilipalveluksen reservistä Puolustusvoimien reserviin.* Pykälään siirrettäisiin voimassa olevan lain 100 §:stä sääntely, joka koskee täydennyspalvelusvelvollisten hakeutumista takaisin Puolustusvoimien reserviin. Täydennyspalvelusvelvolliset muodostavat siviilipalvelusvelvollisten joukossa erillisen ryhmän, koska ennen siviilipalvelukseen hakeutumista he ovat suorittaneet varusmiespalveluksen kokonaisuudessaan ja olleet Puolustusvoimien reservissä tai varareservissä Tästä syystä heidän on muista siviilipalvelusvelvollisista poiketen periaatteessa mahdollista siirtyä siviilipalveluksen reservistä Puolustusvoimien reserviin. Voimassa olevan lain sääntelyratkaisu, jossa mahdollinen siirtyminen asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen on kaikkien siviilipalvelusvelvollisten osalta ilmaista samassa pykälässä, on koettu epäselväksi ja epäinformatiiviseksi ja on aiheuttanut oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia ymmärrettävyyshaasteita.

Pykälän 1 momentti vastaisi pääosin voimassa olevan 100 §:n 1 momenttia ja sen mukaan täydennyspalvelusvelvollisen, joka haluaa siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, on haettava tätä Siviilipalveluskeskukselta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellytyksistä hakemuksen hyväksymiselle. Voimassa olevaa sääntelyä vastaavalla tavalla Siviilipalveluskeskuksen olisi viipymättä hyväksyttävä hakemus, jos siinä ilmoitetaan, etteivät 1 §:ssä tarkoitettut vakaumukseen perustuvat syyt enää estä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamista. Hakemus voitaisiin jatkossakin hyväksyä vain kerran.

Voimassa olevasta sääntelystä poiketen hakemuksen hyväksymisen edellytyksenä ei enää olisi se, ettei hakija ole aloittanut täydennyspalveluskoulutuksen suorittamista. Voimassa olevan lain tai sitä edeltäneen siviilipalveluslain esitöissä ei ole erityisesti perusteltu sitä, että kielto hyväksyä siirtohakemusta aseelliseen palvelukseen palveluksen aloittamisen jälkeen on ulotettu varsinaista siviilipalvelusta suorittavien lisäksi täydennyspalvelusvelvollisiin. Yleisenä perusteluna on todettu, ettei siviilipalveluksen suorittamisen esteeksi ”juurikaan voida katsoa löytyvän vastaavia vakavia omantunnonsyitä kuin on laita aseellisen tai aseettoman palveluksen kohdalla”. Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuminen oli pitkään varsin marginaalinen ilmiö. Vuodesta 2022 alkaen hakemusten määrä on kuitenkin ollut huomattavasti aiempaa korkeampi ja siviilipalveluksen reserviin on kumuloitunut useampien tuhansien sellaisten henkilöiden joukko, jotka ovat suorittaneet varusmiespalveluksen. Vaikka joukko ei kokonsa puolesta ole niin suuri, että sillä olisi juurikaan merkitystä Puolustusvoimien suorituskyvyn

kannalta, kiristyneiden ja mahdollisesti vielä kiristyvien turvallisuusolosuhteiden varalta olisi järkevää mahdollistaa näiden henkilöiden palaaminen Puolustusvoimien reserviin riippumatta siitä, ovatko he aloittaneet täydennyspalveluskoulutuksen suorittamisen vai eivät. Asevelvollisuus kestää 65-vuotiaaksi saakka ja on syytä huomioida mahdollisuus siihen, että henkilön vakaumus vuosikymmenien mittaan, esimerkiksi turvallisuusolosuhteiden muuttuessa, voi muuttua myös aseellisen maanpuolustuksen suhteen sallivampaan suuntaan ja olisi toivottavaa, että mahdollisimman moni henkilö voi toimia vakaumuksensa mukaisesti.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan täydennyspalvelusvelvollisen hakemus takaisin asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen on mahdollista ennen kuin henkilö on aloittanut täydennyspalveluskoulutuksen suorittamisen. Täydennyspalvelukseen hakeutuva tulee määrätä täydennyspalveluskoulutukseen 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Ennen vuotta 2022 täydennyspalvelukseen hakeutuneiden kohdalla täydennyspalveluskoulutus pääsääntöisesti myös toteutui tässä määräajassa, joten harkinta-aika siviilipalvelushakemuksen jättämisen ja palveluksen alkamisen välissä on ollut huomattavasti lyhyempi kuin koulutus- ja työpalveluun määrätyillä. Vuodesta 2022 alkaen täydennyspalveluskoulutus on ollut suurista hakemuskääristä johtuen siinä määrin ruuhkautunut, että hakemuksen ja palveluksen alkamisen väliin on pääsääntöisesti jäänyt pidempi aika. Siviilivarannosta takaisin Puolustusvoimien reserviin ennen täydennyspalveluksen aloittamista siirtyneiden osuus täydennyspalvelukseen hakeutuneiden määrästä vuosina 2020–2025 oli kuusi prosenttia (702 henkilöä). Kielteisten päätösten yhteismäärä vuosina 2020–2025 oli kymmenen kappaletta. Kielteisten päätösten perusteena on käytännössä ollut se, että henkilö on ehtinyt aloittaa täydennyspalveluksen suorittamisen. Tietoa ei kuitenkaan ole siitä, kuinka moni haluaisi siirtyä siviilivarannosta Puolustusvoimien reserviin mutta ei ole tehnyt hakemusta, koska on tiennyt, ettei hakemusta voitaisi hyväksyä.

Käytännössä Puolustusvoimien reservistä siviilipalveluksen reserviin siirtyneiden henkilöiden mahdollinen sodan ajan sijoitus on purkautunut ja palaajan mahdollista uutta sijoitusta tarkasteltaisiin tapauskohtaisesti. Sotilasarvo kuitenkin säilyisi. Siviilipalveluksen reservistä Puolustusvoimien reserviin palaavat henkilöt tavattaisiin henkilökohtaisesti Puolustusvoimien aluetoimiston järjestämässä tarkastuksessa, jotta saataisiin käsitys henkilön palveluskelpoisuudesta sekä siitä, millaista sodan ajan sijoittamiseen vaikuttavaa osaamista hänellä on. Siirtyneet henkilöt kuuluisivat palveluskelpoisuudestaan riippuen joko sijoittamattomaan reserviin tai varareserviin.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin siitä, että jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty sen jälkeen, kun täydennyspalvelusvelvollinen on saanut määräyksen täydennyspalvelukseen, hänen on noudatettava annettua määräystä, kunnes Siviilipalveluskeskus on ratkaissut hakemuksen ja peruuttanut antamansa määräyksen. Samansisältöinen säännös sisältyy voimassa olevan lain 100 §:ään.

Pykälän 4 *momentti* olisi identtinen voimassa olevan lain 100 §:n 5 momentin kanssa. Sen mukaan Siviilipalveluskeskuksen olisi viipymättä ilmoitettava 1 momentissa tarkoitettujen hakemusten hyväksymisestä Puolustusvoimien aluetoimistolle.

103 §. Poliisin virka-apu. Pykälään ehdotetaan koottavaksi kaikki siviilipalveluslakiin sisältyvät, poliisin virka-apua koskevat säännökset. Voimassa olevassa laissa virka-avusta säädetään 103 §:n ohella 14 §:ssä. Pykälää muutettaisiin muotoilultaan siten, että se vastaisi paremmin tavanomaista poliisin virka-apua koskevaa säännöstä ja siinä säädetty menettely vastaisi paremmin Siviilipalveluskeskuksen ja poliisin vakiintunutta menettelytapaa. Voimassa olevassa pykälässä siviilipalveluspaikka veloitetaan pyytämään poliisin virka-apua, jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta palvelukseen tai lopettaa sen. Poliisin virka-apua koskevissa

säännöksissä ei tavallisesti velvoiteta virka-apuun oikeutettua viranomaista pyytämään virka-apua tietyissä tilanteissa, vaan virka-apu on yksi mahdollinen työkalu muiden joukossa. Vastaavasti virka-apupykälissä ei nykyisin tavanomaisesti velvoiteta poliisia tiettyihin toimiin vaan virka-apusäännöksillä muodostetaan toiselle viranomaiselle oikeus poliisin antamaan virka-apuun. Voimassa olevasta pykälästä puuttuu myös virka-avulle ominainen tarveharkinta. Lisäksi voimassa oleva säännös velvoittaa poliisia priorisoimaan siviilipalvelusvelvollista koskevaa tehtävää riippumatta siitä, mitä muita tärkeitä tehtäviä poliisilla on, mikä on koettu poliisin tehtävien priorisoinnin kannalta erittäin haasteelliseksi. Poliisin antamaa virka-apua koskevat yleiset säännökset ovat poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:ssä.

Pykälän *otsikko* ehdotetaan muutettavaksi yksinkertaisempaan muotoon ja se olisi Poliisin virka-apu, kun voimassa olevan pykälän otsikko on Poliisin virka-apu siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen.

Pykälän *1 momentiksi* ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan 14 §:n 4 momentti, jonka mukaan Siviilipalveluskeskuksen on tarvittaessa pyydettävä poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja siviilipalveluksen aloittamista koskevan määräyksen toimittamiseksi hänelle. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei Siviilipalveluskeskusta velvoitettaisi virka-avun pyytämiseen poliisilta. Ehdotuksen mukaan Siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus saada poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja siviilipalvelusmääräyksen toimittamiseksi hänelle. Muotoilu vastaisi paremmin sitä, miten virka-avusta on nykyisin tapana säätää. Poliisin virka-apua koskevista säännöksistä ei tavallisesti velvoiteta virka-apuun oikeutettua viranomaista pyytämään virka-apua tietyissä tilanteissa, vaan perustetaan viranomaiselle oikeus poliisin antamaan virka-apuun, jolloin virka-apu on yksi mahdollinen työkalu muiden joukossa.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin Siviilipalveluskeskuksen oikeudesta saada poliisilta tarpeellista virka-apua siviilipalvelusvelvollisen kiinniottamiseksi, jos siviilipalvelusvelvollinen jättää ilman laillista estettä saapumatta palvelukseen tai keskeyttää palveluksen luvatta. Lisäksi säädettäisiin siitä, että Siviilipalveluskeskus voi pyytää poliisia etsintäkuuluttamaan siviilipalvelusvelvollisen, jota ei ole saatu tavoitettua. Siviilipalvelusvelvollisen kiinniottamista ja palveluspaikkaan toimittamista koskevien voimassa olevien etsintäkuulutusten määrä on viime vuosina ollut noin 20–25. Valtaosa etsintäkuulutuksista on voimassa lyhyen aikaa. Yleisimmin virka-apupyynnöt poliisille tehdään henkilöstä, joka on todisteellisesti vastaanottanut palvelukseenastumismääräyksen mutta ei ole saapunut palvelukseen eikä vastaa Siviilipalveluskeskuksen yhteydenottoyrityksiin. Pääsääntöisesti näillä henkilöillä on laillinen este, mutta he eivät ole tehneet lykkäys- tai vapautushakemusta tai toimittaneet hakemuksen ratkaisemiseksi tarvittavia todistuksia. Poliisikontaktin jälkeen he pääsääntöisesti hoitavat laillisen esteen todentamisen loppuun. Samaa henkilöä ei pääsääntöisesti tarvitse etsintäkuuluttaa uudelleen. Poliisin virka-apua tarvitaan vain harvoin palveluksen aloittaneiden henkilöiden tavoittamiseksi.

Ehdotetun pykälän mukaan virka-apuun oikeutettu taho olisi Siviilipalveluskeskus, ei siviilipalveluspaikka. Tältä osin sääntely vastaisi nykytilan käytäntöä. Ehdotetun 2 momentin mukaan Siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus saada poliisilta tarpeellista virka-apua siviilipalvelusvelvollisen kiinniottamiseksi, jos siviilipalvelusvelvollinen jättää ilman laillista estettä saapumatta palvelukseen tai keskeyttää palveluksen luvatta. Siviilipalveluskeskus voisi pyytää poliisia etsintäkuuluttamaan siviilipalvelusvelvollisen, jota ei ole saatu tavoitettua. Siviilipalvelusvelvollisten oikeusturvan kannalta on tärkeää, että etsintä- ja virka-apupyynnöt tehdään yhdenmukaisesti perustein ja siksi jo nykytilassa Siviilipalveluskeskus on vastannut niistä palveluspaikkojen sijaan. Valtaosalla etsintäkuulutetuista siviilipalvelusvelvollisista ei myöskään ole kontaktia palveluspaikkaan, koska he eivät ole aloittaneet palveluksen suorittamista. Palveluspaikassa jo aloittaneiden osalta siviilipalveluspaikkojen tehtäviin kuuluu 8 §:n nojalla työpalvelua

suorittavan siviilipalvelusvelvollisen valvonta ja rekisteritietojen ylläpitäminen. Nämä tehtävät pitävät sisällään läsnäolon valvonnan ja poissaolojen kirjaamisen siviilipalvelusrekisteriin. Palveluspaikan tulee tehdä luvattomista poissaoloista palvelusrikkomusilmoitus, jonka perusteella Siviilipalveluskeskus keskeyttää palveluksen.

Jos saapumatta jäänyt tai palveluksen luvatta keskeyttänyt velvollinen ei vastaa yhteydenottoyrityksiin, Siviilipalveluskeskus tekee etsintäpyynnön ja pyytää poliisilta virka-apua velvollisen tavoittamiseksi. Voimassa olevan pykälän mukaan poliisin on viipymättä toimitettava siviilipalvelusvelvollinen siviilipalveluspaikkaansa, jollei hän kirjallisesti kieltäydy siviilipalveluksesta tai jollei hänellä ole laillista estettä poissaololleen. Käytännössä poliisin on tullut toimittaa etsintäkuulutettu siviilipalvelusvelvollinen Siviilipalveluskeskukseen Lapinjärvelle myös niissä tapauksissa, joissa etsintäpyyntö on johtunut työpalvelun luvattomasta keskeyttämisestä. Jos velvollinen ei ole lainkaan saapunut työpalvelupaikkaansa tai on ollut luvattomasti pois työpalvelusta siinä määrin, että kynnys etsintäpyyntöön on ylittynyt, Siviilipalveluskeskus on merkinnyt työpalvelun keskeytyneeksi eikä siviilipalveluspaikan vastuuhenkilöllä enää ole pääsyä velvollisen tietoihin siviilipalvelusrekisterissä. Velvollisella ei näissä tilanteissa siis enää ole palveluspaikkaa, johon hänet voitaisiin palauttaa.

Velvollisten kuljettaminen viipymättä mistä päin Suomea tahansa Siviilipalveluskeskukseen on aiheuttanut haasteita poliisin resurssien tehokkaan käytön kannalta. Siviilipalveluskeskuksessa ei myöskään ole paikalla henkilökuntaa ympäri vuorokauden tai esimerkiksi juhlapyhinä. Päihdyneiden ja erityisesti huumausaineiden vaikutuksen alaisena olevien henkilöiden kuljettamiseen ja jättämiseen Siviilipalveluskeskukseen on liittynyt myös turvallisuusriskejä. Näistä syistä viime vuosina käytännöksi on muodostunut, että poliisi on puhelimitse yhteydessä Siviilipalveluskeskukseen tavoitettuaan etsintäkuulutetun siviilipalvelusvelvollisen. Käytännöstä sovittiin covid 19 -pandemian aikana, kun Siviilipalveluskeskuksessa oli tavallistakin vähemmän henkilökuntaa paikalla eivätkä myöskään terveysklinikka ja keittiö olleet avoinna edes jokaisena arkipäivänä. Saatujen kokemusten perusteella ei vaikuta siltä, että etsintäkuulutetun henkilön palveluksen jatkon kannalta olisi merkitystä sillä, onko poliisi hänestä puhelimitse yhteydessä Siviilipalveluskeskukseen vai kuljettaa hänet paikalle.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan Siviilipalveluskeskuksen oikeus saada poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen kiinniottamiseksi olisi sidoksissa avun tarpeellisuuteen. Virka-avun pyytäminen ei siis olisi ensisijainen keino velvollisen tavoittamiseksi, vaan Siviilipalveluskeskus yrittäisi tavoittaa häntä ensisijaisesti puhelimitse ja viestein. Säännös vastaisi nykyistä käytäntöä. Siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus virka-apuun siviilipalvelusvelvollisen kiinniottamiseksi, jos se olisi tarpeellista, eli jos Siviilipalveluskeskus ei muin käytettävissään olevin keinoin tavoittaisi velvollista. Poliisin virka-avun merkitys olisi tällöin pääsääntöisesti se, että tavoittamatta jäänyt velvollinen voitaisiin etsiä ja ottaa kiinni ja siten velvoittaa selvittämään asiansa Siviilipalveluskeskuksen kanssa. Käytännöstä jo saatujen kokemusten perusteella suurimman osan kohdalla tämä menettely riittäisi siihen, että velvollinen joko aloittaa palveluksen tai jatkaa sitä, hankkii lailliseen esteeseen liittyvän todistuksen tai kieltäytyy palveluksesta kirjallisesti. Pykälän 2 momenttiin esitetään myös etsintäkuuluttamista koskevaa ilmaisun nykyai-kaistamista. Voimassa olevan 1 momentin mukaan poliisin on tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin tavoittamatta jääneen siviilipalvelusvelvollisen etsintäkuuluttamiseksi. Sen sijaan, että siviilipalveluslaissa velvoitettaisiin poliisia ryhtymään tiettyihin toimiin, ehdotetaan muutoluksi, että Siviilipalveluskeskus voi pyytää poliisia etsintäkuuluttamaan siviilipalvelusvelvollisen, jota ei ole saatu tavoitettua.

Pykälän 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan Siviilipalveluskeskuksella olisi oikeus saada poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi Siviilipalveluskeskukseen, jos se on välttämätöntä palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi.

Säännös vastaisi pääpiirteissään nykyistä käytäntöä. Kynnystä velvollisen toimittamiseksi Siviilipalveluskeskukseen ehdotetaan suhteellisen korkeaksi, koska poliisipartion sitominen siviilipalvelusvelvollisen kuljettamiseen mahdollisesti satojen kilometrien päähän aiheuttaa merkittäviä haasteita esimerkiksi poliisin hälytystehtäviin vastaamisessa. Siviilipalveluskeskus olisi tällaiseen virka-apuun oikeutettu vain siinä tapauksessa, että velvollisen kuljettaminen Siviilipalveluskeskukseen olisi välttämätöntä palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi. Käytännössä kuljetustarve liittyisi sellaisiin harvinaisiin tilanteisiin, joissa etsintäkuulutettu siviilipalvelusvelvollinen lähestyy 30 vuoden ikää eli palvelusvelvollisuus on päättymässä. Lisäksi joissakin tapauksissa, joissa henkilöllä olisi takana jo useampia vastaanottamattomia määräyksiä, virka-apuja, päätöksiä määräaikaisesta vapauttamisesta ja mahdollisesti esimerkiksi rikostuomioita, henkilön kuljettaminen Siviilipalveluskeskukseen mahdollistaisi palveluskelpoisuudesta varmistumisen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa 1 momenttia vastaavasti, että poliisin antama virka-apu Siviilipalveluskeskukselle olisi maksutonta. Poliisin resurssien tehokkaan käytön varmistamiseksi 4 momenttiin ehdotetaan myös virka-apusäännöksissä tavanomaisista kirjausta, jonka mukaan virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna poliisille säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

104 §. *Viranomaisen tiedonantovelvollisuus*. Pykälään tehtäisiin kielelliset, Siviilipalveluskeskuksen ja Puolustusvoimien alkukirjainta koskevat muutokset.

7.2 Laki maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta

5 §. *Työhönpaluu*. Pykälän 4 momenttiin tehtäisiin siviilipalveluslain 55 §:n muutosta vastaava tekninen muutos. Voimassa olevassa momentissa säädetään siviilipalveluskeskuksen johtajan velvollisuudesta antaa palveluksessa olevalle tarpeelliset tiedot kyseisen pykälän sisällöstä. Jatkossa velvoite kohdistuisi Siviilipalveluskeskukseen.

7.3 Sotilasavustuslaki

14 §. *Maksamisaika*. Pykälän 1 momentissa säädetään sotilasavustuksen maksamisajasta. Momentin viimeisen virkkeen mukaan reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoisiin harjoituksiin puolustusvoimissa tai täydennyspalvelukseen kutsutulle asevelvolliselle ja hänen omaiselleen avustus maksetaan koko palvelusajalta. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi esitykseen sisältyvä kertauspalvelus, koska se vertautuisi luonteeltaan säännöksessä mainittuihin tilanteisiin.

16 §. *Avustuksen maksaminen ja avustuserän menettäminen*. Pykälän 1 momentissa säädetään avustuksen maksamisajankohdasta. Reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoisiin harjoituksiin puolustusvoimissa tai täydennyspalvelukseen kutsutulle tai hänen omaiselleen avustus maksetaan jälkikäteen joko kuukausittain tai kertasuorituksena. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi esitykseen sisältyvä kertauspalvelus, koska se vertautuisi luonteeltaan säännöksessä mainittuihin tilanteisiin.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esitykseen sisältyy uusia valtuuksia, joiden nojalla voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksia.

Lakiehdotuksen 47 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin majoituskorvauksen enimmäismäärästä. Siviilipalvelupaikoille maksettavan majoituskorvauksen

kuntaryhmäkohtaisesta enimmäismäärästä säädetään voimassa olevan lain 47 §:ssä. Asetukseen siirrettäisiin voimassa olevan 47 §:n 3 momentin sisältö. Kyseessä on suhteellisen teknisluonteinen sääntely. Majoituskorvauksen kuntaryhmäkohtaista enimmäismäärää koskeva säännös lisättäisiin voimassa olevaan siviilipalveluksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen.

Lakiehdotuksen 48 §:n 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin ruokarahamäärästä. Voimassa olevassa 48 §:ssä säädetään, että siviilipalvelusvelvolliselle tietyin edellytyksin maksettavan ruokarahan määrä on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta maksettava ruokaraha. Asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan ruokarahasta säädetään puolustusministeriön asetuksella. Perustelut siviilipalvelusvelvollisten ruokarahaa koskevan sääntelyn erottamiselle asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta suoritettavaa ruokarahaa koskevasta sääntelystä on esitetty edellä 48 §:n perusteluissa. Säännöstasoksi ehdotetaan valtioneuvoston asetusta ministeriökohtaisen asetuksen sijaan, koska siviilipalvelusjärjestelmässä ruokarahalla on kiinteämpi yhteys palvelusta suorittavien taloudelliseen asemaan kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien kohdalla. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin sekä ruokarahan enimmäismäärästä että sen ateriakohtaisista arvoista sen mukaan, mitä aterioita siviilipalvelusvelvolliselle tarjotaan. Ateriakohtaisista arvoista määrätään nykytilassa työ- ja elinkeinoministeriön Siviilipalveluskeskukselle antamalla ohjeella. Ruokarahaa koskeva säännös lisättäisiin voimassa olevaan siviilipalveluksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen.

Lakiehdotuksen 59 §:n 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta, täydennyspalvelustehtävistä ja palveluksen kestosta. Asetuksenantovaltuudella olisi erityinen merkitys poikkeusoloissa, jos täydennyspalvelusta tarvittaisiin yhtenä elementtinä viranomaisten tukemiseen äkillisessä kriisitilanteessa. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin tällöin varmistaa, että täydennyspalvelusta hyödynnettäisiin vain käsillä olevan kriisin kannalta olennaisiin avustaviin tehtäviin. Koska kriisien täsmällistä luonnetta ei ole mahdollista ennakoida, asetuksenantovaltuuden sisältämistä seikoista ei ole mahdollista säätää yksityiskohtaisesti lain tasolla.

Lakiehdotuksen 64 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksessa voitaisiin säätää tarkemmin pykälän 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja menettelyistä tehtäviin määrätessä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että valtioneuvosto voisi valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia muiden viranomaisten pyynnöstä lyhyeksi, kuitenkin enintään 14 päivän ajaksi, siviilipalveluksessa saamansa koulutuksen mukaisesti viranomaisia avustaviin tehtäviin. Palvelus voitaisiin määrätä alkamaan välittömästi. Säännös ja asetuksenantovaltuus vastaisivat keskeisiltä osin asevelvollisuuslain 79–81 §:ää. Asetuksenantovaltuudella olisi erityinen merkitys sen varmistamisessa, että siviilipalveluksen reserviä hyödynnettäisiin käsillä olevan kriisin kannalta olennaisiin avustaviin tehtäviin. Koska kriisien täsmällistä luonnetta ei ole mahdollista ennakoida, asetuksenantovaltuuden sisältämistä seikoista ei ole mahdollista säätää yksityiskohtaisesti lain tasolla.

Lakiehdotuksen 65 a §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä siitä, mille toimialoille siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluville annettavia palvelusmääräyksiä tulisi kohdentaa. Menettelyllä voitaisiin varmistaa, että siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä hyödynnettäisiin käsillä olevan kriisin kannalta olennaisiin avustaviin tehtäviin. Koska kriisien täsmällistä luonnetta ei ole mahdollista ennakoida, asetuksenantovaltuuden sisältämistä seikoista ei ole mahdollista säätää yksityiskohtaisesti lain tasolla.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2027.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lain tavoitteiden toteutumista ja siviilipalvelustehtävien kohdentumista kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukeviin tehtäviin seurataan sekä työ- ja elinkeinoministeriön ja Siviilipalveluskeskuksen välisessä tulosohjausprosessissa että Siviilipalvelusasiain neuvottelukunnassa. Neuvottelukuntaa, jonka kokoonpanosta säädetään siviilipalveluksesta annetussa valtioneuvostona asetuksessa, suunnitellaan laajennettavaksi siten, että neuvottelukunnan kokoonpano vastaisi nykyistä paremmin tarpeeseen edistää tietämystä siviilipalveluksesta kokonaisturvallisuuden, varautumisen ja valmiuden kannalta keskeisten viranmaisten keskuudessa sekä niiden toimimista siviilipalveluspaikkoina.

11 Suhde muihin esityksiin

Esityksellä on yhteys valmiuslain kokonaisuudistukseen, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle elokuussa 2026. Uudistuksen tavoitteena on saattaa valmiuslaki vastaamaan nykyaikaista käsitystä yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta ja sitä uhkaavista tekijöistä sekä erilaisten vaikutuksiltaan vakavien uhka- ja häiriötilanteiden tunnistamisesta (OMO15:00/2022).

Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan valmiuslain kokonaisuudistuksella rakennetaan tarvittavat toimivaltuudet kriisien johtamiseen ja varautumiseen siten, että yhteiskunnan toimintaedellytykset turvataan poikkeusoloissa.

Hankkeen tavoitteena on arvioida valmiuslain ajantasaisuus, toimivuus ja kehittämistarpeet sekä valmistella uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat säädösehdotukset. Tavoitteena on johdonmukainen, ajantasainen ja perustuslain kanssa sopusoinnussa oleva sääntelykokonaisuus, joka tarjoaa edellytykset tehdä erilaisten poikkeustilanteiden hallitsemiseksi oikea-aikaiset päätökset sekä sisältää asianmukaiset ja riittävät toimivaltuudet näiden päätösten toteuttamiseksi.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

12.1 Maanpuolustusvelvollisuus

Jokainen Suomen kansalainen on perustuslain 127 §:n 1 momentin perusteella velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Maanpuolustusvelvollisuus kattaa sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi myös muut isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Asevelvollisuus Puolustusvoimissa kuuluu säännöksen piiriin samoin kuin varusmiespalvelusta korvaava siviilipalvelus sekä velvollisuus osallistua maanpuolustustarkoituksessa järjestettävään muuhun koulutukseen (HE 1/1998 vp, s. 181–182, PeVL 10/1985 vp, s. 3/I, PeVL 18/1995 vp, s. 2/II, PeVL 9/1996 vp, s. 2/I, PeVL 9/2007 vp, s. 2/I, PeVL 18/2007 vp, s. 2/I ja PeVL 59/2018 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti tulkinnut aiemmin voimassa olleen perustuslain vastaavaa säännöstä siten, että se sisältää kaikkiin kansalaisiin kohdistuvan maanpuolustusvelvollisuuden, jonka yksityiskohtainen

sääntely on jätetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettävän lain varaan. Velvollisuuden on katsottu perustuslain säännöksen tarkoitus huomioon ottaen merkitsevän rauhan aikana määrätyn ikäisten terveiden miesten velvollisuutta palvella tietty aika vakinaisessa väessä tai korvaavassa palveluksessa (PeVL 9/1985 vp, s. 1/II, PeVL 10/1985 vp, s. 2/I). Valiokunta on toistanut tämän kantansa myös vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen voimaantulon jälkeen (PeVL 37/1997 vp, s. 2/I). Maanpuolustusvelvollisuus muodostaa hyväksyttävän perusteen rajoittaa asevelvollisten perusoikeuksia (PeVL 9/2007 vp), mutta rajoitusten hyväksyttävyyttä on arvioitava perusoikeuksien yleisten ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityisten rajoitusedellytysten kannalta. Rajoitusten hyväksyttävyyden lisäksi on kiinnitettävä huomiota niiden tarkkarajaisuuteen ja oikeasuhtaisuuteen sekä rajoitusten kohteena olevien oikeusturvaan (PeVL 18/2007 vp, s. 3/II).

Oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan lailla. Säännös liittyy läheisesti perustuslain 11 §:ssä turvattuun uskonnon ja omantunnon vapauteen. Voimassa oleva siviilipalveluslaki toteuttaa perustuslain 127 §:n 2 momentissa säädettyä toimeksiantoa. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Keskeisiin turvaamiskeinoihin kuuluu perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen (HE 309/1993 vp, s. 75/II ja PeVL 26/2017 vp, s. 44–45). Säännös ulottaa julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden perusoikeuksien ohella myös Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin (HE 309/1993 vp, s. 75/II). Siviilipalveluslain suhdetta perustuslakiin ja Suomea sitoviin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin on käsitelty yksityiskohtaisesti hallituksen esityksessä siviilipalveluslaiksi (HE 140/2007 vp, s. 90–97) ja perustuslakivaliokunnan siitä antamassa lausunnossa (PeVL 18/2007 vp).

Ehdotuksessa esitetään muutettavaksi siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen palvelusta koskevaa sääntelyä kokonaisuudessaan siten, että siviilipalveluksen reserviä voitaisiin hyödyntää myös muissa poikkeusoloissa kuin sotilaallisissa kriiseissä. Siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa koskisi valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitettuja poikkeusoloja vastaavalla tavalla kuin Puolustusvoimien reserviläisiä voidaan määrätä palvelukseen asevelvollisuuslain 79 §:n nojalla. Perustuslaissa tarkoitettu oikeus saada vapautus rajoittuu vain sotilaalliseen maanpuolustukseen eikä siten kata muita isänmaan puolustamisen tapoja (HE 309/1993 vp, s. 77–78, HE 1/1998 vp, s. 182/I ja PeVL 18/2007 vp, s. 2/I). Tällä perusteella velvollisuuden osallistua pelastus- tai muihin kriisinhallintatoimiin kansallisesti todetun hätätilan aikana ei voida pitää perustuslain kannalta ongelmallisena.

Sotilaallisten kriisien osalta siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus kytkettäisiin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuihin poikkeusoloihin eli aseelliseen tai siihen vakaavuudeltaan rinnastettavaan hyökkäykseen, sen uhkaan tai välittömään jälkitilaan, kun voimassa olevassa laissa siviili- ja lisävarannon käyttö on kytketty Puolustusvoimien reservin ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen. Myös päätöksentekomenettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että tasavallan presidentin sijaan päätöksen siviilipalveluksen reservin ja varareservin palveluksesta tekisi valtioneuvosto. Muutosehdotusten voidaan katsoa sisältyvän perustuslain 127 §:n 2 momentin toimeksiantoon, joka koskee oikeutta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen. Vakiintuneen tulkinnan mukaan perustuslaissa tarkoitettu oikeus saada vapautus rajoittuu vain sotilaalliseen maanpuolustukseen eikä siten kata muita isänmaan puolustamisen tapoja (HE 309/1993 vp, s. 77–78, HE 1/1998 vp, s. 182/I ja PeVL 18/2007 vp, s. 2/I).

12.2 Uskonnon ja omantunnon vapaus

Perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Saman pykälän 2 momentin perusteella uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Koska perustuslain 11 §:ään ei sisälly kvalifioitua lakivarausta, uskonnon ja omantunnon vapauden rajoituksiin sovelletaan perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä.

Suomen ratifioimista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista uskonnon ja omantunnon vapauden turvaavat ennen muuta kansalais- ja poliittisia sopimuksia koskevan yleissopimuksen (jäljempänä KP-sopimus, SopS 7–8/1976) 18 artikla, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 6/1976) 13 artiklan 3 kappale sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18–19/1990) 9 artikla ja ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artikla. Ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus on turvattu myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 10 artiklassa.

Perustuslain 127 §:n säännös muodostaa sinällään hyväksyttävän perusteen rajoittaa uskonnon ja omantunnon vapautta (PeVL 59/2018 vp, s. 3). Perustuslaissa tarkoitettu oikeus saada vapautus rajoittuu vain sotilaalliseen maanpuolustukseen eikä siten kata muita isänmaan puolustamisen tai siinä avustamisen tapoja. Sotilaallisella maanpuolustuksella säännöksessä tarkoitetaan rauhan ajan asevelvollisuuden suorittamisen lisäksi sodan ajan tehtäviä aseellisessa maanpuolustusorganisaatiossa (HE 1/1998 vp, s. 182/I, PeVL 59/2018 vp, s. 3 ja PeVL 18/2007 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn siviilipalveluslain (ks. PeVL 18/2007 vp) voidaan katsoa toteuttavan perustuslain 127 §:n 2 momentissa säädettyä toimeksiantoa säättää lailla oikeudesta saada vakaumuksensa perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen. (PeVL 59/2018 vp, s. 3).

Ehdotuksessa laajennettaisiin siviilipalvelukseen hakeutuviin kohdistuvaa vakaumuksentutkimamenettelyä ajallisesti siten, että vakaumuksentutkimamenettely käynnistettäisiin Puolustusvoimien reservistä siviilipalvelukseen hakeutuvien osalta tilanteessa, jossa tasavallan presidentti on tehnyt päätöksen valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen käynnistämisestä. Perustuslakivaliokunta arvioi voimassa olevasta laista antamassaan lausunnossa vakaumuksentutkimamenettelyä ja totesi, että vaikka mahdollisuudesta tutkia objektiivisin perustein ja luotettavasti henkilön vakaumusta tai sen aitoutta voidaankin esittää arveluja, perustuslaista ei johdu esteitä erityisoloissa sovellettavalle vakaumuksentutkinnalle (PeVL 18/2007 vp, s. 4). Perustuslain esitöiden mukaan 127 §:n 2 momentin sanonta ”vakaumuksen perusteella” ei estä asettamasta laissa joitakin vakaumuksen sisältöä tai pysyvyyttä koskevia ehdota vapautusmahdollisuuden perusteeksi (HE 309/1993 vp, s. 78/I, PeVL 18/2007 vp, s. 4/I). Voimassa olevan siviilipalveluslain esitöiden perusteella vakaumuksentutkinnalla on merkitystä myös uskonnon ja omantunnon vapauden turvaamisessa poikkeusoloissa, koska vakaumuksentutkinnassa ilmi tullut vakaumus tulisi huomioida poikkeusolojen tehtäviin määräämisessä (HE 140/2007 vp, s. 93/II). Vakaumuksentutkintaa ei siten tule nähdä yksiselitteisesti uskonnon ja omantunnon vapautta rajoittavana menettelynä vaan myös keinona, jolla mahdollistetaan uskonnon ja omantunnon vapauden toteutumista poikkeusoloissa. Perustuslaista ei katsota aiheutuvan estettä vakaumuksentutkinnan laajentamiselle ehdotetulla tavalla. Perustuslakivaliokunta on voimassa olevasta siviilipalveluslaista antamassaan lausunnossa arvioinut vakaumuksentutkinnan mahdolliseksi erityisoloissa. Koska valmiuden kohottamiseen tarkoitettu kertausharjoitus on tarkoitettu käynnistettäväksi tilanteissa, joissa Puolustusvoimien tiedustelutiedon perusteella olisi tarve kohottaa valmiutta, voidaan arvioida, että kyse olisi erityisolosuhteista.

Uskonnon ja omantunnon vapauden toteutumista poikkeusoloissa turvattaisiin esityksessä siten, että vakaumuksentutkintalautakunnan kokoonpanoa vahvistettaisiin toisella erityisesti vakaumuksiin perehtyneellä jäsenellä, jolloin lautakuntaan kuuluisi yksi uskonnollisiin ja toinen eettisiin vakaumuksiin perehtynyt jäsen. Perustuslakivaliokunta toi voimassa olevasta siviilipalveluslaista antamassaan lausunnossa esiin epävarmuutta mahdollisuudesta tutkia objektiivisin kriteerein ja luotettavasti henkilön vakaumusta tai sen aitoutta, vaikka ei nähnyt kukaan vakaumuksentutkinnalle suoranaista perustuslaista johtuvaa estettä (PeVL 18/2007 vp, s. 4/I). Vahvistamalla lautakunnan kokoonpanoa nimenomaisesti erilaisten vakaumusten luonteeseen perehtyneellä jäsenellä voitaisiin parantaa henkilön vakaumukseen ja sen aitouteen kohdistuvan arvioinnin luotettavuutta.

Merkitystä uskonnon ja omantunnon vapauden turvaamisen kannalta olisi myös sillä, että selkeytettäisiin sellaisen henkilön asemaa, joka hakeutuisi siviilipalvelukseen suorittaessaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta Puolustusvoimien ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana, sekä Puolustusvoimien reserviin kuuluvan henkilön asemaa, joka hakeutuisi siviilipalvelukseen osallistuessaan valmiuden kohottamisen tarkoitettuun kertausharjoitukseen. Näissä tilanteissa, joissa siviilipalvelushakemuksia koskisi vakaumuksentutkinta, siviilipalvelushakemuksen jättänyt ei voitaisi kotiuttaa normaaliolojen tapaan välittömästi siviilipalvelushakemuksen tekemisen jälkeen, mutta hänet siirrettäisiin aseetomiin tehtäviin.

Uskonnon ja omantunnon vapauden toteutumista edistettäisiin myös sillä, että mahdollistettaisiin aiempaa enemmän liikehdintää siviilipalveluslain ja asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen välillä. Erityistä merkitystä olisi sillä, että mahdollistettaisiin takaisin Puolustusvoimien reserviin tai varareserviin palaaminen sellaiselle henkilölle, joka on hakeutunut siviilipalvelukseen varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittamisen jälkeen riippumatta siitä, onko henkilö suorittanut täydennyspalveluksen. Reserviläisaika kestää useita vuosikymmeniä ja sen aikana henkilön vakaumus voi muuttua perustavanlaatuisesti. Siviilipalveluslain ensisijaisena tarkoituksena on sen mahdollistaminen, että maanpuolustusvelvollisuuden voi täyttää vakaumuksen huomioon ottavalla tavalla eikä siviilipalvelusvelvollisuuteen sisältyvien palvelustehtävien suorittamiseen liity vastaavia vakaumuksellisia esteitä kuin aseellisen palveluksen suorittamiseen. Tästä huolimatta uskonnon ja omantunnon vapauden toteutumista voitaisiin edistää sillä, että henkilö vakaumuksellisen esteen lakatessa voisi palata asevelvollisuuslaissa säädetyn palveluksen piiriin.

12.3 Yhdenvertaisuus

Ehdotetuilla siviilipalveluslain muutoksilla on merkitystä perustuslain yhdenvertaisuussäännösten kannalta. Ehdotuksella pyritään parantamaan eri asemassa olevien siviilipalvelusvelvollisten yhdenvertaista kohtelua. Perustuslain 6 §:n 1 momentin yleisen yhdenvertaisuuslausekkeen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin ilmaisevan syrjäntäkielion mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Luetteloa ei kuitenkaan ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan eri asemaan asettaminen on kielletty myös muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjinnän käsilläolo olisi arvioitava jonkin menettelyn tosiasiallisten seurausten kannalta. (HE 309/1993 vp, s. 43–44, PeVL 18/2025 vp, kappaleet 3 ja 5 ja PeVL 31/2014 vp, s. s. 3/I). Säännös ei kuitenkaan kiellä kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi syrjintäsäännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. (HE 309/1993 vp, s. 44/I, PeVL 18/2025 vp, kappale 6).

Yhdenvertaisuutta ja syrjinnän kieltä koskevia sopimusmääräyksiä sisältyy myös moniin Suomea velvoittaviin kansainvälisiin ja alueellisiin ihmisoikeussopimuksiin, muun muassa kp-sopimukseen (2 ja 26 artikla), Euroopan ihmisoikeussopimukseen (14 artikla) ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12. pöytäkirjaan (SopS 8 ja 9/2005, 1 artikla). Myös uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78 ja 80/2002) E artikla sisältää yleisen syrjinnän kiellon. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20 artiklan mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Peruskirjan 21 artikla sisältää yleisen syrjintäkiellon.

Lakiehdotuksella edistettäisiin Puolustusvoimien reservistä tai varareservistä siviilipalvelukseen hakeneiden henkilöiden yhdenvertaista kohtelua olosuhteissa, joissa henkilön vakaumus on muuttunut siten, että se mahdollistaisi paluun Puolustusvoimien reserviin tai varareserviin. Jatkossa sellaisen siviilipalveluksen reservissä tai varareservissä olevan henkilön, joka on suorittanut varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitetun palveluksen, hakemus siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta, voitaisiin hyväksyä kerran riippumatta siitä, onko henkilö aloittanut tai suorittanut täydennyspalveluksen.

Siviilipalveluslain ja asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavien yhdenvertaisuutta parantaisi myös ehdotus, jonka mukaan aloitetusta siviilipalveluksesta voisi siirtyä suorittamaan varusmiespalvelusta. Jatkossa siviilipalveluksen aloittaneen henkilön, jonka vakaumus ei enää estä häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa tarkoitettua palvelusta, hakemus siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta voitaisiin hyväksyä, jos se olisi tehty seitsemän päivän kuluessa siviilipalveluksen aloittamisesta.

12.4 Henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus, liikkumisvapaus sekä elinkeinonvapaus

Esitykseen sisältyy uusia palvelustyyppejä ja voimassa olevan lain mukaisiin palvelustyyppeihin ehdotetaan lisättäväksi uusia elementtejä. Siviilipalveluslain mukaisesta palveluksesta seuraa lähtökohtaisesti rajoituksia palveluksessa olevien henkilöiden henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (PL 7 §), liikkumisvapauteen (PL 9 §) ja elinkeinonvapauteen (PL 18 §). Sääntelyllä on liityntä myös perustuslain 15 §:n mukaiseen sopimusvapauteen. Siviilipalveluslain nojalla siviilipalvelusvelvollisia voidaan määrätä saapumaan palvelukseen tiettyä ajankohtana määrättyssä paikassa ja heidät voidaan määrätä muun muassa terveystarkastukseen. Palveluksen aikana siviilipalvelusvelvollisen ei ole mahdollista ansaita elantoaan valitsemallaan työllä. Ehdotettavat muutokset merkitsevät sitä, että siviilipalvelusvelvollisten mainittuja oikeuksia olisi mahdollista rajoittaa aiempaa useammassa tilanteissa, kun siviilipalveluslakiin lisättäisiin säännökset kertauspalvelusta sekä siviilipalveluksen reserviin kuuluvaa, valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ajoittuvaa palvelusta varten. Lisäksi palvelus voitaisiin aiempaa useammassa tilanteessa määrätä alkamaan välittömästi ja myönnettyjä lyykäyksiä voitaisiin keskeyttää.

Perustuslaissa ei ole erityistä pakkotyön kieltä. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp, s. 46) mukaan orjuuden ja pakkotyön sinänsä yksiselitteisesti voimassa olevat kiellot seuraavat riidattomasti jo oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen koskevasta yleissäännöksestä. Samalla todetaan, ettei pakkotyön kieltä merkitse kaikenlaisten työ- tai palvelusvelvollisuuksien kieltämistä (HE 309/1993 vp, s. 46, PeVL 1/2013 vp s. 3, PeVL 6/2009 vp, s. 11).

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 4 artiklan mukaan kiellettyinä pakkotyönä tai pakollisena työnä ei tarkoiteta esimerkiksi sellaista palvelusta, jota vaaditaan, kun vaara tai onnettomuus uhkaa yhteiskunnan olemassaoloa tai hyvinvointia eikä yleisiin kansalaisvelvollisuuksiin kuuluvaa työtä tai palvelusta. Myös KP-sopimuksen orjuuden ja pakkotyön kieltä

koskevassa 8 artiklassa suljetaan pakkotyön käsitteen ulkopuolelle lähes samansisältöiset työn tai palveluksen muodot. Pakollisen työn kieltoa säännellään myös ILO:n sopimuksissa nro 29 (1930). Sen mukaan pakolliselle työllä ei tarkoiteta työtä tai palvelusta, jota vaaditaan tilanteissa, jotka vaarantavat tai uhkaavat vaarantaa koko väestön tai sen osan hengen, turvallisuuden tai terveyden. Merkityksellinen on myös kansainvälisen työjärjestön yleissopimus n:o 105 pakkotyön poistamisesta.

Ehdotetussa 64 ja 65 §:ssä tarkoitettun, valmiuslain työ- ja väestönsuojelovelvollisuuteen rinnastettavissa olevan palveluksen voi katsoa kuuluvan ihmisoikeussopimuksissa hyväksytyihin palvelusvelvollisuuksiin. Vapauden rajoittaminen on perusteltua, jos muiden kansalaisten ja yhteiskunnan avun tarpeen katsottaisiin sitä vaativan. Ehdotetussa sääntelyssä perusoikeuksiin kohdistuvat rajoitukset olisivat aiempaa tarkkarajaisempia erityisesti siten, että säännösten soveltaminen olisi sidottu tiettyihin valmiuslain 3 §:ssä tarkoitettuihin poikkeusoloihin. Lisäksi valtioneuvosto päättäisi erikseen mahdollisuudesta määrätä siviilipalveluksen reserviä ja varareserviä palvelukseen ja palvelusmääräykset annettaisiin määräaikaaisina.

Siviilipalveluslaki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella samoin kuin asevelvollisuuslaki, johon monet siviilipalveluslakiin ehdotettavat muutokset pohjautuvat (PeVL 9/2007 vp ja PeVL 18/2007 vp). Palveluksesta seuraavia perusoikeusrajoituksia on siis lähtökohtaisesti pidettävä perustuslain mukaisina. Kielteisiä vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen on pyritty lieventämään yleisellä säännöksellä, jonka mukaan siviilipalvelusvelvollisen oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin välttämätöntä (siviilipalveluslain 35 §). Lisäksi palveluksen suorittamisesta voidaan myöntää vapautus esimerkiksi terveydentilan, perhe- tai taloudellisten olojen taikka muun henkilökohtaisen syyn perusteella. Myös ehdotukseen sisältyvistä kertauspalvelusta ja siviilipalveluksen reserviin kuuluvan palveluksesta suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa olisi mahdollista tarvittaessa vapauttaa. Ehdotukseen sisältyy myös aiempaa tarkempaa sääntelyä siitä, millä perusteilla siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluva voitaisiin jättää määräämättä valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohtien aikaiseen palvelukseen. Näissä säännöksissä siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvat rinnastuisivat henkilöihin, jotka voitaisiin määrätä valmiuslain nojalla suorittamaan väestönsuojelovelvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta tai yleistä työvelvollisuutta. Määräyksen antamista rajoittavilla seikoilla pyritään turvaamaan sekä siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvien että heistä riippuvaisten henkilöiden perusoikeuksia.

12.5 Sääntelyn suhde perustuslain 124 §:ään

Voimassa olevasta siviilipalveluslaista tai sen esitöistä ei ilmene, onko siviilipalvelusvelvollisten palvelustehtävien tarkoitettu sisältävän valtuuden määrätä siviilipalvelusvelvollinen hoitamaan myös perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuja julkisia hallintotehtäviä eikä myöskään perustuslakivaliokunta ole arvioinut siviilipalvelusvelvollisten suorittamia tehtäviä perustuslain 124 §:n näkökulmasta.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vakiintuneesti katsottu, että annettaessa julkinen hallintotehtävä muun kuin viranomaisen tehtäväksi oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen edellyttää muun muassa, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (PeVL 65/2018 vp, PeVL 26/2017 vp, s. 49, PeVL 33/2004 vp, s. 7/II, PeVL 46/2002 vp, s. 10).

Siviilipalvelusvelvollisuus perustuu perustuslain 127 §:ssä tarkoitettuun maanpuolustusvelvollisuuteen eikä siviilipalveluksen suorittamista koskevalla määräyksellä perusteta työ- tai virkasuhdetta. Rikoslain virkavastuusäännöksissä ei ole tunnistettu maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvaa palvelusvelvollisuussuhdetta omana palvelussuhdetyypinään. Siviilipalveluslain 38 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollisen tulee suorittaa tunnollisesti hänelle siviilipalveluslain nojalla määrätty palvelustehtävät sekä noudattaa siviilipalveluspaikan lain mukaan antamia työnjohdollisia määräyksiä. Siviilipalveluslaissa säädetään palvelusrikkomuksesta ja siviilipalvelusrikoksesta. Siviilipalveluslain 68 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö 38 §:ssä tarkoitettujen palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangeistukseen. Lain 75 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollinen, joka hänelle määrätystä kurinpitorangeistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyö 38 §:n mukaiset palvelusvelvollisuutensa, on tuomittava siviilipalvelusrikkomuksesta vankeuteen ajaksi, joka vastaa enintään puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. Ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana enimmäisrangaistus siviilipalvelusrikoksesta on kaksi vuotta vankeutta. Lisäksi siviilipalveluksesta kieltäytyminen on sanktioitu.

Siviilipalveluslaissa ei ole rajoitettu sitä, millaisia tehtäviä työpalvelustehtävät voivat olla. Ottaen huomioon palveluksen määräaikaisuuden ja sitä suorittavien suhteellisen nuoren iän, tehtävät ovat pääsääntöisesti luonteeltaan avustavia. Julkisia hallintotehtäviä ja julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä ei kuitenkaan voida sulkea pois ja niiden merkitys saattaisi korostua erityisesti poikkeusoloissa, kun siviilipalveluksen reserviä määrättäisiin palvelukseen. Siviilipalveluslain 45 §:ssä on säädetty siitä, että siviilipalveluspaikalla on oltava vastuuhenkilö, jolle kuuluu vastuu palvelustehtävien määräämisestä ja perehdyttämisestä.

Perustuslain 124:n mukaisen oikeusturvan ja hyvän hallinnon turvaamiseksi esitykseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan siviilipalvelusvelvolliseen sovellettaisiin vastaavaa rikosoikeudellista virkavastuuta kuin julkisyhteisön työntekijään hänen suorittaessaan sellaisia palvelustehtäviä, joita hoitavaan julkisyhteisön työntekijään sovellettaisiin vastaavaa rikosoikeudellista virkavastuuta. Lisäksi säädetäisiin siitä, että siviilipalvelusvelvollisen suorittaessa palvelustehtäviä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, häneen sovellettaisiin kaikkia rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

12.6 Yhteenvedo

Hallituksen esityksessä ei ehdoteta siviilipalveluslakia muutettavaksi tavalla, joka merkitsisi voimassa olevan järjestelmän perusteiden muuttamista. Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset: /
Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki

siviilipalveluslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan siviilipalveluslain (1446/2007) ja 91 §,

sellaisina kuin se on laissa 940/2013, sekä

muutetaan 2–5 §, 6 §:n 1 momentti, 7 §, 8 §:n 2 momentti, 9 §, 12 §:n 2 ja 3 momentti, 13–17 §, 19 §:n 1 momentti, 20 §:n 1 ja 2 momentti, 21 §:n 1 ja 4 momentti, 23 §:n 1 momentti, 24 §, 25 §:n 1 momentti, 26 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti, 31 §:n 2 ja 3 momentti, 33, 36 ja 38 §, 39 §:n 1 momentti, 40 §:n otsikko, 41 §:n 3 momentti, 44 §:n 3 ja 4 momentti, 45 §:n 1 momentti, 46–48 ja 50 §, 52 §:n 1 ja 2 momentti, 54 §, 55 §:n 2 momentti, 58–61 §, 63 §:n 2 momentti, 9 luvun otsikko, 64, 65, 65 a ja 66–68 §, 69 §:n 2 momentti, 72 §, 75 §:n 3 momentti, 76 §, 78 §:n 1 ja 2 momentti, 79 §, 82 §:n 1 momentti, 85 §:n 3 momentti, 86 §:n 1 ja 2 momentti, 88 §:n 2 ja 4 momentti, 90, 92, 93, 95 ja 96 §, 97 §:n 2 momentti 100, 103 ja 104 §,

sellaisina kuin niistä ovat 2, 58 ja 92 § osaksi laissa 1348/2025, 4 § laissa 717/2012, 7 § osaksi laeissa 940/2013 ja 1634/2015, 8 §:n 2 momentti, 9 ja 65 a § laeissa 579/2019 ja 1030/2023, 13, 47 ja 65 §, 88 §:n 2 ja 4 momentti, 97 §:n 2 momentti ja 100 § laissa 579/2019, 46 § osaksi laissa 940/2013, 55 §:n 2 momentti laissa 307/2009, 78 §:n 2 momentti osaksi laissa 486/2011, 86 §:n 1 ja 2 momentti laissa 486/2011, 79 § laissa 1129/2021, 93 § osaksi laeissa 940/2013, 1191/2019 ja 1290/2022, 96 § laissa 360/2024 ja 103 § osaksi laissa 1000/2022, sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 286/2022, uusi 4 momentti, lakiin uusi 10 a ja 16 a §, 18 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2019, uusi 2 momentti, lakiin uusi 33 a §, 8 a luku, 65 b, 73 a, 73 b ja 100 a § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Siviilipalveluksen suorittamisesta on lisäksi voimassa, mitä siitä Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *siviilipalvelusvelvollisella* henkilöä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta;
- 2) *siviilipalveluspaikalla* viranomaista ja yhteisöä, jonka Siviilipalveluskeskus on hyväksynyt siviilipalveluspaikaksi;

3 §

Siviilipalveluksen sisältö

Siviilipalvelukseen kuuluu:

- 1) koulutus- ja työpalvelujakso, joka koostuu Siviilipalveluskeskuksen järjestämästä koulutusjaksosta ja siviilipalveluspaikassa suoritettavasta työpalvelujaksosta;
- 2) asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyille tarkoitettu täydennyspalvelus;
- 3) kertauspalvelus;
- 4) siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; sekä
- 5) siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus sotilaallisissa poikkeusoloissa.

Koulutusjakson tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia ja siviilipalvelusvelvollisen ymmärrystä kokonaisturvallisuudesta sekä antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimeen liittyviä yleisiä valmiuksia ja valmiuksia työpalvelujakson suorittamiselle.

Työpalvelujakso suoritetaan yhteiskunnalle hyödyllisissä siviililuonteisissa, yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta sekä varautumista, valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa tukevissa tehtävissä.

4 §

Koulutus- ja työpalvelujakson kesto

Koulutus- ja työpalvelujakson kesto on yhteensä 347 päivää.

Koulutus- ja työpalvelujakso alkaa viidestä kahdeksaan viikkoa kestäväällä koulutusjaksolla.

Koulutusjakson pituudesta ja ajoittumisesta voidaan poiketa valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

5 §

Siviilipalvelusvelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollinen suorittaa koulutus- ja työpalvelujaksoa taikka kuuluu siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin.

Koulutus- ja työpalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

Siviilipalveluksen reserviin kuuluu siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut siviilipalvelusaikaan kuuluvan koulutus- ja työpalvelujakson sekä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytty henkilö sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta.

Siviilipalveluksen varareserviin kuuluu

- 1) siviilipalvelusvelvollinen, joka ei ole vielä suorittanut siviilipalvelusaikaan kuuluvaa koulutus- ja työpalvelujaksoa;
- 2) siviilipalvelusvelvollinen, joka ei enää kuulu siviilipalveluksen reserviin, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta; tai
- 3) siviilipalvelusvelvollinen, joka on vapautettu palveluksesta rauhan aikana.

6 §

Työ- ja elinkeinoministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta

Työ- ja elinkeinoministeriö ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta.

7 §

Siviilipalveluskeskus

Siviilipalveluskeskus on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluva viranomainen. Siviilipalveluskeskus toimii Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen yhteydessä.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät ovat:

- 1) siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen;
- 2) siviilipalvelusvelvollisten kouluttaminen;
- 3) siviilipalvelusvelvollisten valvonta;
- 4) passilain (671/2006) 8 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelustodistuksen antaminen siviilipalvelusvelvollisille ennen siviilipalveluksen alkamista;
- 5) siviilipalvelusvelvollisten majoituskustannusten korvaamisen toimeenpano;
- 6) varautuminen siviilipalveluksen toimeenpanoon poikkeusoloissa ja tätä koskeva suunnittelu, valmistelu ja harjoittelu yhteistyössä eri hallinnonalojen ja viranomaisten kanssa; sekä
- 7) siviilipalveluksen muu käytännön toimeenpano.

8 §

Siviilipalveluspaikat

Siviilipalveluspaikkana voi toimia Siviilipalveluskeskus tai sen hyväksymä:

- 1) valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys;
 - 2) hyvinvointialue, hyvinvointiyhtymä, HUS-yhtymä tai Helsingin kaupunki;
 - 3) kunnan viranomainen, kuntayhtymä tai kunnallinen liikelaitos;
 - 4) yliopistolain (558/2009) 1 §:ssä mainittu yliopisto;
 - 5) ammattikorkeakoulu, jolla on ammattikorkeakoululain (932/2014) 7 §:ssä tarkoitettu toimilupa;
 - 6) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä;
 - 7) Pelastusopisto;
 - 8) uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta;
 - 9) yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.
-

9 §

Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalveluspaikan hyväksymisestä hakemuksesta. Hakemukseen tulee sisältyä tarpeelliset tiedot hakijan edellytyksistä selviytyä siviilipalveluspaikalta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista velvoitteista. Hakemukseen ja sen hyväksymistä

koskevaan päätökseen on sisällytettävä myös tieto 45 §:ssä tarkoitettusta siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta vastaavasta henkilöstä.

Siviilipalveluskeskuksen on pyydettävä tarvittaessa siviilipalveluspaikkahakemuksesta pääesikunnan lausunto ennen 8 §:n 2 momentin 8 kohdassa tarkoitettun uskonnollisen yhdyskunnan tai sen seurakunnan sekä 9 kohdassa tarkoitettun yhteisön, yhdistyksen tai säätiön hakemuksen ratkaisemista.

Jos siviilipalveluspaikka olennaisesti laiminlyö 8 §:n 1 momentissa tarkoitettua velvoitetta, Siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikkaa kuultuaan peruuttaa siltä oikeuden toimia siviilipalveluspaikkana. Päätös ei estä uuden siviilipalveluspaikkahakemuksen tekemistä.

10 a §

Velvollisuus huomioida siviilipalvelus valmiussuunnittelussa

Valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnittelussa huomioida siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen.

12 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Hakemus siviilipalvelukseen on toimitettava kutsunnassa kutsuntalautakunnalle, asevelvollisen ollessa palveluksessa joukko-osaston komentajalle ja muulloin Siviilipalveluskeskukselle tai Puolustusvoimien aluetoimistolle. Hakemus on tehtävä työ- ja elinkeinoministeriön vahvistamalle lomakkeelle, ja siinä on annettava vakuutus 1 §:ssä tarkoitetuista vakaumukseen perustuvista syistä. Hakemus on allekirjoitettava.

Ulkomailla pysyvästi asuva asevelvollinen voi toimittaa siviilipalvelushakemuksensa myös Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin. Hakemuksesta on sitä vastaanotettaessa tarkistettava 17 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteystiedot, jonka jälkeen se on viipymättä toimitettava Puolustusvoimien aluetoimistolle.

13 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viipymättä. Kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston on hyväksyttävä hakemus, jos se täyttää 12 §:ssä asetetut vaatimukset. Joukko-osaston komentajan ja Siviilipalveluskeskuksen on toimitettava saapunut hakemus hyväksymistä varten Puolustusvoimien aluetoimistolle. Kutsuntalautakunnan ja Puolustusvoimien aluetoimiston on viipymättä ilmoitettava Siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Hakija on hakemuksen hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palveluksen suorittamisesta.

Siviilipalvelushakemuksen käsittelystä asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettua valmiuden kohottamiseen tarkoitettua kertausharjoituksen, 83 §:ssä tarkoitettua ylimääräisen palveluksen ja mainitun lain 86 §:ssä tarkoitettua Puolustusvoimien osittaisen tai yleisen liikennälläpanon aikana säädetään tämän lain 18 §:ssä.

14 §

Määräminen suorittamaan koulutus- ja työpalvelujaksoa

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan koulutus- ja työpalvelujakson siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa, jollei siviilipalvelusvelvolliselle myönnetä lykkäystä.

Palveluksen alkamista koskeva määräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa sen kalenterivuoden alusta, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta, tai muulloinkin hänen suostumuksellaan. Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

Ulkomailta oleskelevalle palveluksen alkamista koskeva määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin siviilipalvelusvelvolliselle toimitettavaksi.

Laillisen esteen takia määräaikana siviilipalvelukseen saapumatta jääneen on aloitettava palveluksensa heti esteen lakattua, jollei Siviilipalveluskeskus ole määrännyt häntä palvelukseen muuna ajankohtana.

15 §

Siviilipalveluspaikan määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluspaikan, jossa siviilipalvelusvelvollinen suorittaa työpalvelun. Ennen työpalvelumääräyksen antamista siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa on kuultava. Siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä työpalveluun 8 §:n 2 momentin 8 tai 9 kohdassa tarkoitettuun siviilipalveluspaikkaan ainoastaan hänen antamansa nimenomaisen suostumuksen perusteella.

Siviilipalvelusvelvollisen vakaumus ja äidinkieli on otettava huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään.

Siviilipalvelusvelvollinen ei voi suorittaa työpalvelujaksoa tehtävässä, johon hänellä on vakiintuinen työ- tai virkasuhde eikä vastaavissa tehtävissä samassa organisaatiossa. Siviilipalvelusvelvollinen ei saa tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalveluspaikka ei saa palvelusaikana maksaa siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalvelustehtävistä tai työtehtävistä johtuvaa palkkaa, palkkiota tai muuta vastiketta.

16 §

Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalvelusvelvollisen tai siviilipalveluspaikan hakemuksesta siviilipalvelusvelvollisen siirrosta toiseen siviilipalveluspaikkaan palveluksen aikana. Siirtohakemuksesta tulee ilmetä siirron peruste.

Siviilipalveluskeskus voi palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi päättää siviilipalveluspaikan siirrosta myös omasta aloitteestaan.

Ennen siirtoa koskevaa päätöstä Siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista, hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa ja uutta siviilipalveluspaikkaa. Kuulemisvelvoitteesta voidaan kuitenkin poiketa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu 2 momentissa tarkoitettuun palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseen.

Siviilipalveluskeskus voi valmiuslain 3 §:n 1, 2 ja 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa määrätä palveluspaikan siirrosta uuteen siviilipalveluspaikkaan kuulematta siviilipalvelusvelvollista ja hänen nykyistä palveluspaikkaansa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu merkittävään yleiseen etuun.

16 a §

Palveluksessa olevan velvollisen määrääminen viranomaista avustavaan tehtävään

Siviilipalveluskeskus voi merkittävän yleisen edun vaatiessa toisen viranomaisen pyynnöstä antaa palveluksessa olevalle velvolliselle määräyksen toista viranomaista avustavaan siviililuonteiseen tehtävään enintään 14 päiväksi. Tällaisissa määräyksissä ei ole kuulemisvelvoitetta.

Muita viranomaisia avustavassa tehtävässä siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluspaikka on Siviilipalveluskeskus.

17 §

Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollisen on huolehdittava siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuuteensa vaikuttavat seikat ovat Siviilipalveluskeskuksen tiedossa.

Siviilipalvelusvelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitettut tiedot Siviilipalveluskeskukselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava Siviilipalveluskeskuksen toimittamaan kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

18 §

Siviilipalvelukseen hakeminen erityisolissa

Jos Puolustusvoimien reserviin tai varareserviin kuuluvan henkilön siviilipalvelushakemusta ei ole hyväksytty 13 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ennen kuin tasavallan presidentti on antanut asevelvollisuuslain 32 §:n 4 momentissa tarkoitettua päätöksen asevelvollisuuslain 48 §:n 4 kohdassa tarkoitettua sotilaallisen valmiuden kohottamiseen tähtäävästä kertausharjoituksesta, hakemus toimitetaan välittömästi tämän lain 19 §:ssä tarkoitettua asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan ratkaistavaksi.

19 §

Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii yksi tai useampi vakaumuksentutkintalautakunta, kun voimassa on:

- 1) asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettu valmiuden kohottamiseen tarkoitettua kertausharjoitusta koskevan päätös;
 - 2) asevelvollisuuslain 83 ja 86 §:ssä tarkoitettu ylimääräistä palvelusta koskevan päätös; tai
 - 3) Puolustusvoimien liikekannallepano.
-

20 §

Lautakunnan asettaminen ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen Puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Nimityspäätös tehdään toistaiseksi. Nimityspäätös raukeaa ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanotilanteen päätyttyä.

Lautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrian erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen, eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteerä. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta jäsenille tulee määrätä henkilökohtaiset varajäsenet.

21 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely lautakunnassa

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viivytyksettä. Lautakunnan on hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaa vakaumuksensa luonteeltaan pysyväksi ja todelliseksi ja, että vakaumus estää suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta. Hakija siirretään hakemuksen käsittelyn ajaksi aseetomiin tehtäviin Puolustusvoimissa.

Lautakunnan päätös annetaan välittömästi todisteellisesti tiedoksi hakijalle ja tiedoksi Puolustusvoimien aluetoimistolle sekä Siviilipalveluskeskukselle. Puolustusvoimilla on oikeus määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelukseen hakenut henkilö, jonka tutkittu vakaumus ei estä sijoittamista Puolustusvoimien palvelukseen. Uuden siviilipalvelushakemuksen jättäminen ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

23 §

Palveluskelpoisuus

Siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Päätöksen palveluskelpoisuudesta ja sen muutoksesta tekee Siviilipalveluskeskus.

24 §

Terveystarkastus

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalveluspaikka voi palveluksen aikana määrätä siviilipalvelusvelvollisen hänen terveydentilansa toteamiseksi osoittamansa lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen tai tutkimukseen, jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalvelusvelvolliselle vastaavan määräyksen jo ennen palvelukseen määrittämistä tai palveluksen aloittamista.

Siviilipalveluskeskuksen on tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan on lisäksi tarvittaessa tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila palveluksen aikana ja sen päättyessä.

Siviilipalveluskeskus tarkistaa siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan ainoastaan tarvittaessa silloin, jos tämä suorittaa

- 1) täydennyspalvelusta;
- 2) kertauspalvelusta;
- 3) siviilipalveluksen reservin palvelusta suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai
- 4) siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta sotilaallisissa poikkeusoloissa.

25 §

Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Edellä 24 §:ssä tarkoitettussa tutkimuksessa siviilipalvelusvelvolliselta voidaan tämän suostumuksella selvittää myös huumausainelain (373/2008) 3 §:ssä tarkoitettun huumausaineen käyttö.

26 §

Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella

Palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan palveluksesta määräajaksi. Tällöin Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen myöhemmin toimitettavaan terveystarkastukseen. Vapautus määräajaksi voidaan antaa yhden tai useamman kerran enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

30 §

Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka vetoaa toisen valtion kansalaisuuteen tai kansainväliseen sopimukseen, on velvollinen toimittamaan Siviilipalveluskeskukselle selvityksen kansalaisuudesta ja siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta muussa valtiossa.

31 §

Lykkäyksen hakeminen

Lykkäyshakemus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Hakemuksessa tulee esittää selvitys lykkäyksen perusteesta sekä ilmoittaa aika, jolle lykkäystä haetaan.

Kansanedustajana toimivalle, valtioneuvoston jäsenelle ja Euroopan parlamentin jäsenelle on tämän kirjallisen ilmoituksen perusteella annettava lykkäystä, jos se on tarpeen kyseisen tehtävän hoitamista varten. Siviilipalvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta. Ilmoitus on toimitettava Siviilipalveluskeskukselle ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

33 §

Lykkäyksen keskeyttäminen

Siviilipalvelusvelvollisen on haettava lykkäyksen keskeyttämistä Siviilipalveluskeskukselta kirjallisesti.

Siviilipalveluskeskus voi arvioida terveydellisen syyn takia määräajaksi palveluksen suorittamisesta vapautetun palveluskelpoisuuden jo ennen määräajan päättymistä, jos siviilipalvelusvelvollinen pyytää lykkäyksen keskeyttämistä ja toimittaa Siviilipalveluskeskukseen palveluskelpoisuuden arviointia varten lääkärintodistuksen.

33 a §

Lykkäyksen keskeyttäminen poikkeusoloissa

Siviilipalveluskeskus voi keskeyttää myöntämänsä lykkäyksen valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 ja 4–6:ssa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, jos keskeyttäminen on tarpeellista siviilipalveluspaikkojen esittämiin tarpeisiin vastaamiseksi.

36 §

Vakaumuksen suoja

Siviilipalvelus on järjestettävä siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Jos siviilipalvelusvelvollinen ilmoittaa siviilipalveluspaikan tai palvelustehtävien olevan vastoin hänen vakaumustaan, Siviilipalveluskeskus voi määrätä hänet toiseen siviilipalveluspaikkaan tai siviilipalveluspaikka voi määrätä hänet toisiin tehtäviin.

38 §

Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Siviilipalvelusvelvollisen on suoritettava hänelle tämän lain nojalla määrätyt palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpisteessä sekä noudatettava Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan siviilipalveluslain nojalla antamia työnjohdollisia määräyksiä.

Siviilipalvelusvelvollinen ei saa paljastaa palvelustehtävissään saamansa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan palvelustehtävissä tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun siviilipalvelus on päättynyt.

Siviilipalvelusvelvolliseen sovelletaan rikosoikeudellisen virkavastuun osalta rikoslain 40 luvun 1–3, 5 ja 14 §:ää hänen suorittaessaan sellaisia 1 momentissa tarkoitettuja palvelustehtäviä, joita hoitavaan julkisyhteisön työntekijään sovellettaisiin vastaavaa rikosoikeudellista virkavastuuta. Siviilipalvelusvelvollisen suorittaessa sellaisia 1 momentissa tarkoitettuja palvelustehtäviä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, häneen sovelletaan kaikkia rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

39 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työaikaa. Säännöllinen työaika on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia. Säännöllistä työaikaa ei sovelleta koulutusjaksolla.

40 §

Lomat ja vanhempainvapaa

41 §

Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikan hakemuksesta ja palvelusvelvollisen suostumuksella määrätä hänet korkeintaan 2 kuukauden ulkomaan komennusmatkalle, jos siihen on työ- tai koulustehtävään liittyvä erityinen syy. Hakemus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siinä tulee esittää palvelusvelvollisen kirjallinen suostumus sekä selvitys siviilipalvelusvelvollisen työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta.

44 §

Kotiuttaminen

Ennen 2 momentissa tarkoitetun perusteen mukaista kotiuttamista Siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa.

Siviilipalveluspaikan tai Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamispäätös, josta ilmenee suoritettu palvelusaika ja kotiuttamisperuste.

45 §

Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen

Siviilipalveluspaikalla on oltava siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta vastaava vastuuhenkilö. Siviilipalveluspaikka on velvollinen välittömästi ilmoittamaan Siviilipalveluskeskukselle, jos vastuuhenkilö vaihtuu sekä uuden vastuuhenkilön yhteystiedot.

46 §

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Siviilipalvelusvelvollisella on palvelusaikana oikeus maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan sekä maksuttomiin palvelusmatkoihin ja lomamatkoihin.

Siviilipalveluskeskus vastaa siviilipalvelusvelvollisen maksuttomista matkoista aiheutuvista kustannuksista. Siviilipalveluspaikka vastaa muista työpalvelujaksoa suorittavalle siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvista ylläpitokustannuksista ja etuuksista.

Siviilipalveluskeskus vastaa kaikilta osin sellaisen siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja etuuksista, joka suorittaa:

- 1) koulutusjaksoa;
- 2) työpalvelujaksoa Siviilipalveluskeskuksessa palveluspaikkaa vailla olevana;
- 3) viranomaisia avustavaa tehtävää 16 a §:ssä tarkoitetulla tavalla;
- 4) täydennyspalvelusta;
- 5) kertauspalvelusta;
- 6) työpalvelujaksoa valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa;
- 7) 64 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin palvelusta suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai
- 8) 65 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta sotilaallisissa poikkeusoloissa.

47 §

Majoituksen osoittaminen ja majoituskorvaukset

Siviilipalveluspaikan on osoitettava kirjallisesti siviilipalvelusvelvolliselle majoitus työpalvelujakson alkaessa.

Valtio korvaa hakemuksesta siviilipalveluspaikalle siviilipalvelusvelvollisen majoituksesta aiheutuneita kustannuksia enintään toteutuneiden asumiskustannusten mukaisesti. Korvattavia asumiskustannuksia ovat vuokra, muu vastike tai niihin rinnastettava muu sopimukseen perustuva kiinteän suuruinen kuukausittainen asumismeno, ei kuitenkaan rahoitusvastike tai siviilipalvelusvelvollisen asuntolainan pääomalyhennys.

Siviilipalveluspaikan on haettava majoituskorvauksia Siviilipalveluskeskukselta viimeistään sen kalenterivuoden päättyessä, johon majoituskustannukset kohdistuvat. Siviilipalveluspaikan on esitettävä maksamistaan majoituskustannuksista luotettava selvitys.

Majoituskorvauksen enimmäismäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

48 §

Päiväraha ja ruokaraha

Siviilipalveluspaikka maksaa siviilipalvelusvelvolliselle päivärahan, joka on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päiväraha.

Jos siviilipalveluspaikka ei järjestä ruokailua, sen on maksettava siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha.

Päivärahaa ja ruokarahaa ei makseta niiltä päiviltä, joita ei lueta palvelusaikaan. Ruokarahaa ei makseta myöskään palveluspäiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on lomalla tai viikko-vapaalla siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ulkopuolella.

Ruokarahan määrästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

50 §

Muuta kuin koulutus- ja työpalvelujaksoa suorittavan päiväraha ja palkka

Edellä 48 §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, jonka määrä on sama kuin reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettava miehistön reserviläispalkka, on oikeus siviilipalvelusvelvollisella, joka suorittaa:

- 1) täydennyspalvelusta;
- 2) kertausharjoituksesta;
- 3) 64 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin palvelusta suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai
- 4) 65 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta sotilaallisissa poikkeusoloissa.

Mitä 48 §:n 3 momentissa säädetään päivärahan menettämisestä, koskee vastaavasti myös tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettua palkkaa.

52 §

Palvelusmatkojen korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada Siviilipalveluskeskuksen kustantama matka tai korvaus matkakustannuksista, jos ne aiheutuvat:

- 1) saapumisesta kotikunnasta, asuinpaikasta tai tilapäisestä asuinpaikasta
 - a) koulutusjaksolle;
 - b) työpalvelujaksolle;
 - c) täydennyspalvelukseen; tai
 - d) kertausharjoitukseen;
- 2) siirtymisestä
 - a) siviilipalveluspaikasta toiseen; tai
 - b) viranomaisia avustavaan tehtävään 16 a §:ssä tarkoitettulla tavalla;
- 3) saapumisesta
 - a) 64 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin palvelukseen suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai
 - b) 65 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelukseen sotilaallisissa poikkeusoloissa; tai
 - 4) palveluksesta kotiuttamisesta.

Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan valtion varoista myös kolme Suomessa tehtyä matkaa siviilipalvelusta koskevaan työhaastatteluun, jos se tapahtuu hänen asuin- tai kotipaikkakuntansa ulkopuolella. Edellytyksenä korvauksen maksamiselle on, että siviilipalvelusvelvollinen esittää siviilipalveluspaikan antaman todistuksen haastattelukäynnistä.

54 §

Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus tarvittaessa saada Siviilipalveluskeskuksesta neuvontaa palvelukseensa liittyvissä sosiaaliturvaa koskevissa asioissa.

55 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Siviilipalveluskeskuksen on annettava palveluksessa olevalle ennen palveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto edellä mainitun lain 5 §:ssä säädetystä.

58 §

Täydennyspalvelusvelvollisuus

Täydennyspalvelukseen on velvollinen osallistumaan siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen on hyväksytty mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen (*täydennyspalvelusvelvollinen*).

Täydennyspalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona täydennyspalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Täydennyspalveluksen kesto on enintään 40 päivää.

59 §

Täydennyspalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus järjestää täydennyspalvelusta koulutuksena tai käytännön harjoitteluna. Täydennyspalvelus voidaan lisäksi määrätä suoritettavaksi viranomaisia avustavissa tehtävissä. Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta, täydennyspalvelustehtävistä ja palveluksen kestosta.

Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa. Määräys voidaan täytäntöönpanon edellyttäessä toimittaa myöhemmin, kuitenkin viimeistään ennen täydennyspalvelusvelvollisuuden päättymistä.

Täydennyspalvelusmääräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi täydennyspalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan velvollisen suostumuksella antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa. Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta, täydennyspalvelustehtävistä ja palveluksen kestosta.

60 §

Täydennyspalvelusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa täydennyspalvelukseen antamansa määräyksen, jos

- 1) siviilipalvelusvelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan suunnitellusta täydennyspalveluksesta;
- 2) on tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat, että velvollinen voi vaarantaa omaa tai muiden palvelusturvallisuutta;
- 3) täydennyspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä Siviilipalveluskeskuksella ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa;
- 4) peruuttaminen on tarpeen yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi; tai
- 5) muusta erityisen painavasta syystä.

61 §

Täydennyspalvelusjakson ajankohdan muutos

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta muuttaa täydennyspalvelusvelvolliselle määrätyn täydennyspalvelusjakson ajankohtaa:

- 1) jos ajankohdan muutos on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon vuoksi erittäin tarpeellinen;
- 2) jos hakijan opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti vaikeutuisi ilman ajankohdan muuttamista;
- 3) jos osallistuminen täydennyspalvelukseen erityisen vakavasti haittaisi tai vahingoittaisi hakijan työnantajan toimintaa; tai
- 4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Täydennyspalvelusvelvolliselle on annettava uusi täydennyspalvelusmääräys välittömästi ajankohdan muutosta koskevan perusteen lakattua.

Ajankohdan muutosta on haettava kirjallisesti Siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys muutoksen perusteesta Ajankohdan muuttamista koskeva hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava täydennyspalvelusvelvollinen vapautetaan täydennyspalveluksesta hänen Siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella, jos vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

63 §

Täydennyspalvelukseen sovellettavat muut säännökset

Täydennyspalvelukseen ei kuitenkaan sovelleta 14 §:n 1 ja 2 momenttia, 31–33 §:ää eikä 41 §:ää.

8 a luku

Kertauspalvelus

63 a §

Kertauspalveluksen järjestäminen

Siviilipalveluksen reserviin kuuluville voidaan järjestää kertauspalvelusta, jonka tarkoituksena on:

- 1) pitää yllä kriisitilanteissa tarvittavia tietoja ja taitoja;
- 2) perehdyttää siviilipalvelusvelvollisia käsillä olevaan kriisitilanteeseen ja sen vaatimiin valmiuksiin; ja
- 3) tukea viranomaisia kriisitilanteessa.

Siviilipalveluskeskus voi järjestää kertauspalvelusta koulutuksena tai käytännön harjoitteluna. Kertauspalvelus voidaan lisäksi määrätä suoritettavaksi viranomaisia avustavissa tehtävissä.

63 b §

Kertauspalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvan siviilipalvelusvelvollisen kertauspalvelukseen enintään 40 päiväksi, enintään 14 päiväksi kerrallaan. Siviilipalveluskeskus määrää kertauspalveluksen ajankohdasta, kertauspalveluspaikasta ja palveluksen kestosta.

Kertauspalvelusmääräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kolme kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan velvollisen suostumuksella antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa.

Valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen ja asevelvollisuuslain 82 §:ssä tarkoitetun Puolustusvoimien reservin ylimääräisen palveluksen aikana välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

63 c §

Kertauspalvelusmääräyksen peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa kertauspalvelusmääräyksen, jos:

- 1) siviilipalvelusvelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan suunnitellusta kertauspalveluksesta;
- 2) on tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat, että velvollinen voi vaarantaa omaa tai muiden palvelusturvallisuutta;
- 3) kertauspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä Siviilipalveluskeskuksella ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa;
- 4) peruuttaminen on tarpeen yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi; tai
- 5) muusta erityisen painavasta syystä.

63 d §

Vapautus kertauspalveluksesta

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta myöntää vapautuksen määrätystä kertauspalveluksesta siviilipalvelusvelvolliselle:

- 1) jolle vapautus on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon vuoksi erittäin tarpeellinen;
- 2) jonka opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti vaikeutuisi ilman vapauttamista;
- 3) jonka osallistuminen kertauspalvelukseen erityisen vakavasti häiritäisi tai vahingoittaisi hänen työnantajansa toimintaa; tai
- 4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Edellä 63 b §:n 3 momentissa tarkoitettua tilanteessa kertauspalveluksesta voidaan siviilipalvelusvelvollisen hakemuksesta vapauttaa siviilipalvelusvelvollinen, jolle vapautus on tämän perhe- tai taloudellisten olojen, ammatin tai elinkeinon harjoittamisen taikka tutkinnon loppuun saattamisen takia välttämätön.

Vapautusta on haettava kirjallisesti Siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys vapauttamisen perusteesta. Vapauttamishakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan kertauspalveluksesta hänen Siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella, jos vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

63 e §

Lomat ja vanhempainvapaa kertauspalveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus voi myöntää kertauspalvelusta suorittavalle vain 40 §:n 1 momentissa tarkoitettua vanhempainvapaata ja 2 momentissa tarkoitettua lomaa painavasta henkilökohtaisesta syystä. Siviilipalvelusvelvollisella ei ole kertauspalveluksen aikana oikeutta 40 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kuntoisuuslomaan ja henkilökohtaiseen lomaan.

63 f §

Kertauspalvelukseen sovellettavat muut säännökset

Jos 63 a–63 e §:ssä ei toisin säädetä, kertauspalvelukseen sovelletaan siviilipalvelusvelvollista ja palveluksen suorittamista koskevia säännöksiä.

Kertauspalvelukseen ei kuitenkaan sovelleta 14 §:n 1 ja 2 momenttia, 31–33 §:ää eikä 41 §:ää.

9 luku

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus poikkeusoloissa

64 §

Siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa

Valtioneuvosto voi valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia muiden viranomaisten pyynnöstä lyhyeksi, kuitenkin enintään 14 päivän ajaksi, siviilipalveluksessa saamansa

koulutuksen mukaisiin viranomaisia avustaviin tehtäviin. Palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta vapauttaa 1 momentissa tarkoitettua palveluksesta, jos vapautus on erittäin tarpeellinen velvollisen perhe- tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon harjoittamisen takia. Hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja menettelyistä tehtäviin määrättäessä.

65 §

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus sotilaallisissa poikkeusoloissa

Valtioneuvosto voi valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia palvelukseen. Valtioneuvosto voi erityisestä syystä lisäksi päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä palvelukseen myös siviilipalveluksen varareserviin kuuluvia velvollisia. Valtioneuvosto päättää palvelukseen määrättävien enimmäismäärästä. Valtioneuvoston päätös annetaan määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvat määrätään valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen Siviilipalveluskeskuksen määräyksellä tai tarvittaessa työ- ja elinkeinoministeriön kuulutuksella. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan heti.

Asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana terveydellisistä syistä vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikana määrätä 24 §:ssä tarkoitettuun palveluskelpoisuustarkastukseen sekä määrätä palvelukseen, jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi.

65 a §

Palveluksen sisältö ja palveluspaikan määrääminen sotilaallisten poikkeusolojen aikana

Siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluva voidaan määrätä suorittamaan 65 §:ssä tarkoitettua palvelusta joko koulutuksena Siviilipalveluskeskuksessa tai sen määräämässä muussa paikassa taikka työpalveluna 8 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa palveluspaikoissa.

Siviilipalveluskeskus määrää 1 momentissa tarkoitettuun työpalveluun palveluspaikkojen pyynnöstä työ- ja elinkeinoministeriön ja Siviilipalveluskeskuksen asettamien painopisteiden perusteella välttämättömäksi arvioitun määrän siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvia henkilöitä. Palvelusmääräyksestä on käytävä ilmi palveluksen kesto.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mille toimialoille siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluville annettavia palvelusmääräyksiä tulee kohdentaa.

65 b §

Palvelusmääräyksen antamista koskevat rajoitukset ja määräämisessä huomioon otettavat seikat

Palvelusmääräystä ei saa antaa henkilölle, joka

- 1) on varattu työnantajan käyttöön 67 §:n 1 §:ssä säädetyn mukaisesti;
- 2) on varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin;

3) on määrätty valmiuslain mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta tai väestönsuojeluvollisuutta;

4) on etukäteen varattu väestönsuojelutehtäviin;

5) ei voi työn vaatimaksi ajaksi poistua kotoaan jatkuvaa huolenpitoa tarvitsevan lapsen tai muun henkilön hoitamisen vuoksi, jos hoitoa ei voida muuten järjestää;

6) on 67 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla vapautettu palveluksesta; tai

7) on Puolustusvoimien palveluksessa.

Siviilipalveluskeskus saa antaa siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvalla palvelusmääräyksen vain sellaiseen työhön, jota tämä pystyy kohtuudella tekemään ottaen huomioon hänen ikänsä, terveydentilansa, perhesuhteensa, koulutuksensa, aikaisempi työkokemuksensa sekä tehtäväksi määrättävän työn luonne. Jos siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluva vetoaa siihen, ettei hän terveydellisistä syistä voi tehdä palvelusmääräyksessä mainittua työtä, hänen on esitettävä luotettava selvitys terveydentilastaan Siviilipalveluskeskuksen asettamassa kohtuullisessa määräajassa.

Alle seitsemänvuotiaan tai pysyvästi taikka pitkäaikaisesti sairaan lapsen huoltajalle saadaan antaa palvelusmääräys työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 10 §:ssä tarkoitetun työssäkäyntialueen ulkopuolelle vain, jos yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen sitä henkilön erityinen koulutus tai muu siihen rinnastettava syy huomioon ottaen välttämättä vaatii.

66 §

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen sovelletaan 23–26 ja 35–38 §:n, 39 §:n, 42 ja 43 §:n sekä 44 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 2 momentin säännöksiä palveluksen järjestämisestä.

67 §

Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi

Siviilipalveluskeskus voi asianomaisen viraston, laitoksen, yhteisön tai muun työnantajan hakemuksesta jättää määräämättä valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tai siihen rinnastettavassa tehtävässä olevia, erityisen ammatin harjoittajia sekä muita, joiden palvelukseen kutsuminen saattaisi vaarantaa Puolustusvoimien varustamista tai ylläpitoa, yleistä taloutta tai muita yhteiskunnan kannalta merkityksellisiä yleisiä etuja.

Siviili- ja lisävarannon Siviilipalveluksen reservin ja varareservin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen jätetään kutsumatta myös siviilipalvelusvelvollinen, joka toimii 31 §:n 3 momentissa tarkoitetussa tehtävässä.

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa tekemänsä hyväksymispäätöksen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos. Edellä 1 momentissa tarkoitettu hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettua hakemusmenettelyä.

68 §

Palvelusrikkomus

Siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö 38 §:ssä tarkoitetut palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangaistukseen siten kuin tässä laissa säädetään. Siviilipalveluspaikan 45 §:ssä tarkoitettun vastuuhenkilön tulee tehdä palvelusrikkomuksesta tiedon saatuaan Siviilipalveluskeskuskelle kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus, jollei asiaa sen vähäisen merkityksen vuoksi jätetä sillensä tai suullisen huomautuksen varaan.

69 §

Palvelusrikkomuksen tutkinta

Siviilipalveluskeskuksen on laadittava tutkinnasta pöytäkirja. Tutkinnassa on suullisesti kuuluttava siviilipalvelusvelvollista. Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti määräys kuulemistilaisuuteen. Ennen kuulemistä siviilipalvelusvelvolliselle on ilmoitettava, mistä asiasta ja missä ominaisuudessa häntä kuullaan. Kuuleminen suoritetaan Siviilipalveluskeskuksen määräämänä aikana joko siviilipalveluspaikassa tai Siviilipalveluskeskuksessa. Kuulustelukertomus on annettava siviilipalvelusvelvolliselle hänen luettavakseen ja tarkistettavakseen ja siihen on merkittävä siviilipalvelusvelvollisen tekemät huomautukset.

72 §

Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka toistuvasti jättää vastaamatta 17 §:ssä tarkoitettuun Siviilipalveluskeskuksen todisteellisesti toimittamaan kirjalliseen tiedusteluun, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.

73 a §

Kertauspalvelusvelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen kertauspalvelukseen jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava *kertauspalvelusvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.

73 b §

Siviilipalveluksen reservin palvelusvelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen siviilipalveluksen reservin palvelukseen suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusolojen aikana, jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava *siviilipalveluksen reservin palvelusvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon.

75 §

Siviilipalvelusrikos

Jos siviilipalvelusrikoksesta on tuomittu vankeutta vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, määrää Siviilipalveluskeskus tuomitun jatkamaan siviilipalveluksen suorittamista vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä olevan palvelusajan mukaisesti. Vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

76 §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan palvelusmääräyksen Puolustusvoimien ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava *siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana* vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

78 §

Rikosilmoitus

Rikosilmoituksen 72–77 §:ssä tarkoitetuista rikoksista tekee Siviilipalveluskeskus siviilipalveluspaikan toimittaman palvelusrikkomusilmoituksen perusteella. Rikosilmoitus on tehtävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai Siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Rikosilmoituksessa on mainittava siviilipalvelusvelvollisen suorittama ja jäljellä oleva palvelusaika sekä asian tutkimiseen vaikuttavat seikat.

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä 72–77 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta, ellei Siviilipalveluskeskus ole tehnyt siitä rikosilmoitusta.

79 §

Uusi palvelusmääräys

Jos tuomioistuin on hylännyt siviilipalvelusvelvollista vastaan nostetun syytteen 74 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, häntä ei enää määrätä suorittamaan siviilipalvelusvelvollisuuttaan rauhan aikana. Jos syytteen hylkääminen on johtunut syyteoikeuden vanhentumisesta, siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä uudelleen siviilipalvelukseen.

Palvelukseen uudelleen määräämisessä huomioidaan aika, jonka siviilipalvelusvelvollinen on ollut siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta johtuvan tutkinnan vuoksi vapautensa menettäneenä. Palvelusaika luetaan siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

82 §

Ehdonalainen vapaus

Ehdonalaisessa vapaudessa 74 tai 75 §:n mukaisesta rikoksesta annetun tuomion perusteella olevan siviilipalvelusvelvollisen koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Jäljellä olevan

palvelusajan määrää Siviilipalveluskeskus saatuaan vankilaviranomaiselta tiedon suoritetusta rangaistuksesta. Ellei erityisiä syitä ole, siviilipalvelusvelvollista ei määrätä valvontaan.

85 §

Siviilipalvelusvelvollisuuden päättymisen vankeusrangaistuksen johdosta

Rangaistuslaitoksen on ilmoitettava 1 ja 2 momentissa tarkoitetun henkilön vapautumisesta Siviilipalveluskeskukselle.

86 §

Oikeudenkäynti sekä tuomioistuimen ja syyttäjän tiedonantovelvollisuus

Syyte 72–77 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta voidaan tutkia siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai Siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan yleisessä alioikeudessa.

Tuomioistuimen on ilmoitettava Siviilipalveluskeskukselle 72–77 §:ssä koskevassa asiassa tekemästään ratkaisusta tai asian sillensä jättämisestä. Syyttäjän on annettava vastaava ilmoitus, jos hän tekee mainittuja rikoksia koskevassa asiassa päätöksen jättää syyttämättä.

88 §

Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijät

Siviilipalveluskeskus määrittelee eri käyttäjäryhmille työtehtävien edellyttämät käyttöoikeudet siviilipalvelusrekisteriin. Siviilipalveluskeskus myöntää käyttöoikeudet Siviilipalveluskeskuksen henkilöstölle ja 45 §:ssä tarkoitetuille siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöille. Vastuuhenkilöt myöntävät Siviilipalveluskeskuksen antaman luvan puitteissa siviilipalvelusrekisteriin rajatut käyttöoikeudet siviilipalveluspaikan muille siviilipalvelusvelvollisten asioita hoitaville henkilöille.

Siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta 23 §:n perusteella määrittelevät ja terveystarkastuksen 24 §:n nojalla suorittavat laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt toimivat tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuina henkilötietojen käsittelijöinä siviilipalvelusrekisteriin merkittävien tietojen osalta.

90 §

Rekisterin tietosisältö

Siviilipalvelusrekisteriin saadaan merkitä 87 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten siviilipalvelusvelvollisesta seuraavat tiedot:

- 1) nimi ja nimihistoria siitä lukien, kun henkilö on hyväksytty siviilipalvelukseen;
- 2) henkilötunnus ja henkilökuva;
- 3) sukupuoli;
- 4) äidinkieli ja viestintäkieli;
- 5) kansalaisuus;
- 6) siviilisääty;
- 7) koulutus;
- 8) ammatti;
- 9) ajokorttitiedot;
- 10) kotikunta, osoite- ja muut yhteystiedot;
- 11) vajaavaltaisuutta, toimintakelpoisuuden rajoitusta ja edunvalvojaa koskevat tiedot;
- 12) palveluskelpoisuustiedot;
- 13) palveluspaikkaan ja -aikaan liittyvät tiedot;
- 14) palvelustehtävien suorittamiseen ja palveluksessa saatuun koulutukseen liittyvät tiedot;
- 15) palveluksen keskeyttämis- ja kotiuttamistiedot;
- 16) matkaoikeuksien määrittämistä, käyttämistä ja tarkistamista koskevat tiedot;
- 17) lähiomaisen nimi ja yhteystiedot;
- 18) tiedot annetuista kurinpitovankaus- ja seuraamuksista; ja
- 19) muut henkilön sijoitukseen ja palveluksen suorittamiseen vaikuttavat tiedot henkilön osaamisesta ja sopivuudesta.

Siviilipalvelusrekisteriin voidaan lisäksi tallettaa:

- 1) tieto vakaumuksesta ja uskonnollisesta yhdyskunnasta, jos sillä on merkitystä palveluksen järjestämisen tai siviilipalveluspaikan määrittämisen kannalta;
- 2) siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista ja täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevat tiedot rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta sekä tieto muusta rikoksesta tuomitusta vankeusrangaistuksesta, jos sillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluksen tai sijoituksen kannalta;
- 3) siviilipalvelusvelvollisen tavoittamista ja palvelukseen määrittämistä varten tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa;
- 4) diagnoositiedot, lääkärinlausunnot ja muut terveydentilatiedot, joilla on merkitystä palveluskelpoisuuden määrittämisen ja tarkistamisen sekä työpalveluun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta;
- 5) tieto omaishoitosopimuksesta, huollettavista sekä muut perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot, joilla on merkitystä työpalveluun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta;
- 6) siviilipalvelukseen määrittämistä koskevat tiedot; ja
- 7) tässä laissa tarkoitettuun muutoksenhakuun liittyvät tiedot.

92 §

Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä

Siviilipalvelusvelvollista koskevat 90 §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Edellä 90 §:n 3 momentissa tarkoitetut siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden kuluttua siitä, kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutunut täysin palvelleena. Jos tieto on saatu ja merkitty rekisteriin suoritettuna palveluksen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuuluessa siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin, tieto

poistetaan viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä, kuitenkin viimeistään sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista säädetään arkistolaisissa (831/1994).

93 §

Ulkopuoliset tietolähteet

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä siviilipalvelusrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi seuraavat tiedot:

1) väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13 §:n 1 momentin 1–3, 5, 11, 14, 19, 20 ja 22 kohdassa tarkoitetut tiedot siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

2) sotilasviranomaiselta palvelusaikaan vaikuttavat tiedot, palveluskelpoisuustiedot, terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä sekä sellaiset palveluksen suorittamiseen liittyvät tiedot, joilla voi olla merkitystä palvelustehtävien määräämiselle poikkeusoloissa;

3) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta terveyspalveluiden tuottajalta ja laillistetulta terveydenhuollon ammattihenkilöltä terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuutta arvioitaessa;

4) terveyskeskukselta, sairaalalta tai muulta mielenterveyspalveluja antavalta taholta tiedot mielenterveyslaissa (1116/1990), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) tai terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta siviilipalvelusvelvolliselle, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden tai palveluksen järjestämisen kannalta;

5) Maahanmuuttovirastolta henkilön kansalaisuutta koskevat tiedot sen selvittämiseksi, onko henkilö palvelusvelvollinen Suomessa;

6) poliisi-, syyttäjä- ja vankeinhoitoviranomaiselta siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista tai täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevaa rikosilmoitusta, syyteharkintaa, rikoksen seuraamusta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

7) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tiedot tuomioistuimessa ratkaistuista rikosasioista, joissa on tuomittu vankeusrangaistus, siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden arvioimiseksi; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/1993);

8) vankeinhoitoviranomaisilta tiedot rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

9) sosiaali- tai terveydenhuollon laitokselta ja vastaavalta laitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, joka ei pääse laitoksesta vapaasti poistumaan, sekä tieto siviilipalvelukseen määrätyn vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

10) Kansaneläkelaitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (568/2007) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaisetuksista annetun lain (570/2007) mukainen vammaistuki palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden selvittämiseksi;

11) työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on valmiuslain mukaisesti annettu työmääräys työvelvollisena 64 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin suuronnettomuuksien ja muiden vastaavien poikkeusolojen aikaiseen tai 65 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin ja varareservin sotilaallisten poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen määräämistä varten; ja

12) opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta tieto siviilipalvelusvelvollisen opinto-oikeudesta tämän lykkäyshakemuksen ratkaisemista varten, sekä tieto siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvan suorittamista tutkinnoista 65 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reserviin ja varareservin sotilaallisten poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen määräämistä varten.

Siviilipalveluspaikalla on oikeus saada seuraavat tiedot:

1) Siviilipalveluskeskukselta ennen yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen valintaa välttämättömät tiedot palvelukseen otettavan siviilipalvelusvelvollisen koulutuksesta ja työkokemuksesta työhön soveltuvuuden arviointia varten;

2) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta laillistetulta terveydenhuollon ammattihenkilöltä salassapitosäännösten estämättä tiedot palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden kannalta.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada 1 momentissa tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

95 §

Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen

Muutoksen hakemiseen kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston 12 §:ssä tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen sovelletaan asevelvollisuuslain 12 luvun säännöksiä muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai aluetoimiston asevelvollisuusasiassa tekemään päätökseen.

96 §

Muutoksenhaku Siviilipalveluskeskuksen päätökseen

Siviilipalveluskeskuksen päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, siviilipalvelukseen määräämistä, täydennyspalvelukseen määräämistä, lykkäystä, etuutta, siviilipalveluspaikan määräämistä, palveluksesta vapauttamista, täydennyspalveluksesta vapauttamista, palveluspaikkahakemuksen hyväksymistä tai peruuttamista taikka asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan lain mukaiseen palvelukseen siirtymistä, saa vaatia oikaisua Siviilipalveluskeskukselta. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaisissa (434/2003). Siviilipalvelukseen määräämistä, täydennyspalvelukseen määräämistä, lykkäystä, siviilipalveluspaikan määräämistä, palveluksesta vapauttamista tai täydennyspalveluksesta vapauttamista koskeva oikaisuvaatimus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Päätökseen, johon saa vaatia 1 momentissa tarkoitettua oikaisua, ei saa hakea suoraan muutosta valittamalla. Siviilipalveluskeskuksen oikaisuasiassa antamaan päätökseen sekä muuhun Siviilipalveluskeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Valitus Siviilipalveluskeskuksen siviilipalveluspaikan siirtoa koskevasta päätöksestä on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksiannosta. Valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, ellei hallintotuomioistuimella toisin määrää.

Kotiuttamista koskeva valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei hallintotuomioistuimella toisin määrää.

97 §

Muutoksenhaku kurinpitorangaistukseen

Kurinpitorangaistus voidaan panna täytäntöön välittömästi Siviilipalveluskeskuksen päätöksen antamisen jälkeen, jollei kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa muutoin ole mahdollista.

100 §

Hakeutuminen varusmiespalvelukseen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen

Siviilipalvelusvelvollisen, joka ei ole suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta ja joka haluaa siirtyä suorittamaan mainittua palvelusta, on haettava tätä Siviilipalveluskeskukselta.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä hyväksyttävä hakemus, jos

1) siinä ilmoitetaan, etteivät 1 §:ssä tarkoitetut vakaumukseen perustuvat syyt enää estä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamista;

2) hakemus on tehty joko ennen koulutusjakson alkamista tai seitsemän päivän kuluessa koulutusjakson aloittamisesta; ja

3) jos siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty näiden lakien mukaiseen palvelukseen.

Hakemusta ei voida hyväksyä sen jälkeen, kun koulutusjakson aloittamisesta on kulunut enemmän kuin seitsemän päivää eikä sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty siviilipalvelusvelvollisen jo saatua määräyksen siviilipalvelukseen, siviilipalvelusvelvollisen on kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti, kunnes Siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä Puolustusvoimien aluetoimistolle.

100 a §

Täydennyspalvelusvelvollisen hakeutuminen siviilipalveluksen reservistä Puolustusvoimien reserviin

Täydennyspalvelusvelvollisen, joka haluaa palata suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, on haettava tätä Siviilipalveluskeskukselta.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä hyväksyttävä hakemus, jos siinä ilmoitetaan, etteivät 1 §:ssä tarkoitetut vakaumukseen perustuvat syyt enää estä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamista. Hakemus voidaan hyväksyä kerran.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty täydennyspalvelusvelvollisen jo saatua määräyksen täydennyspalveluskoulutukseen, täydennyspalvelusvelvollisen on kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti, kunnes Siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä Puolustusvoimien aluetoimistolle.

103 §

Poliisin virka-apu

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja siviilipalvelusmääräyksen toimittamiseksi hänelle.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada poliisilta tarpeellista virka-apua siviilipalvelusvelvollisen kiinniottamiseksi, jos siviilipalvelusvelvollinen jättää ilman laillista estettä saapumatta palvelukseen tai keskeyttää palveluksen luvatta. Siviilipalveluskeskus voi pyytää poliisia etsintäkuuluttamaan siviilipalvelusvelvollisen, jota ei ole saatu tavoitettua.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi Siviilipalveluskeskukseen, jos se on välttämätöntä palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi.

Poliisin antama virka-apu Siviilipalveluskeskukselle on maksutonta. Virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna poliisille säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

104 §

Viranomaisten tiedonantovelvollisuus

Työ- ja elinkeinoministeriön, Siviilipalveluskeskuksen ja Puolustusvoimien on annettava kutsunanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 5 §:n 4 momentti seuraavasti:

5 §

Työhönpaluu

Joukko-osaston komentajan ja Siviilipalveluskeskuksen velvollisuudesta antaa palveluksessa olevalle tarpeelliset tiedot tämän pykälän sisällöstä säädetään asevelvollisuuslain 107 §:ssä ja siviilipalveluslain 55 §:ssä. Työnantajan oikeudesta saada tieto palveluksen päättymisen ajankohdasta säädetään asevelvollisuuslain 97 §:ssä ja siviilipalveluslain 94 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

sotilasavustuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasavustuslain (781/1993) 14 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 14 §:n 1 momentti osaksi laissa 577/2007 ja 16 §:n 1 momentti laeissa 534/2001, 577/2007 ja 734/2013, seuraavasti:

14 §

Maksamisaika

Sotilasavustus maksetaan sen kuukauden alusta, jona sitä on haettu, aikaisintaan kuitenkin palvelukseenastumispäivästä tai, jos oikeus avustukseen on syntynyt myöhemmin, sanotusta ajankohdasta lukien, sen kalenterikuukauden loppuun, jona asevelvollinen on kotiutettu tai hänen palveluksensa on keskeytynyt yhdenjaksoisesti vähintään 14 vuorokauden ajaksi siten, ettei kyseistä keskeytysaikaa lueta asianomaisen palvelusajaksi. Reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoiisiin harjoituksiin puolustusvoimissa, täydennyspalvelukseen tai kertauspalvelukseen kutsutulle asevelvolliselle ja hänen omaiselleen avustus maksetaan koko palvelusajalta.

16 §

Avustuksen maksaminen ja avustuserän menettäminen

Sotilasavustus maksetaan hakijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille etukäteen kuukausittain. Maksupäivä on kunkin kuukauden ensimmäinen tai toinen pankkipäivä. Reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoiisiin harjoituksiin puolustusvoimissa, täydennyspalvelukseen tai kertauspalvelukseen kutsutulle tai hänen omaiselleen avustus maksetaan jälkikäteen joko kuukausittain tai kertasuorituksena.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki

siviilipalveluslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan siviilipalveluslain (1446/2007) ja 91 §,
sellaisina kuin se on laissa 940/2013, sekä

muutetaan 2–5 §, 6 §:n 1 momentti, 7 §, 8 §:n 2 momentti, 9 §, 12 §:n 2 ja 3 momentti, 13–17 §, 19 §:n 1 momentti, 20 §:n 1 ja 2 momentti, 21 §:n 1 ja 4 momentti, 23 §:n 1 momentti, 24 §, 25 §:n 1 momentti, 26 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentti, 31 §:n 2 ja 3 momentti, 33, 36 ja 38 §, 39 §:n 1 momentti, 40 §:n otsikko, 41 §:n 3 momentti, 44 §:n 3 ja 4 momentti, 45 §:n 1 momentti, 46–48 ja 50 §, 52 §:n 1 ja 2 momentti, 54 §, 55 §:n 2 momentti, 58–61 §, 63 §:n 2 momentti, 9 luvun otsikko, 64, 65, 65 a ja 66–68 §, 69 §:n 2 momentti, 72 §, 75 §:n 3 momentti, 76 §, 78 §:n 1 ja 2 momentti, 79 §, 82 §:n 1 momentti, 85 §:n 3 momentti, 86 §:n 1 ja 2 momentti, 88 §:n 2 ja 4 momentti, 90, 92, 93, 95 ja 96 §, 97 §:n 2 momentti 100, 103 ja 104 §,

sellaisina kuin niistä ovat 2, 58 ja 92 § osaksi laissa 1348/2025, 4 § laissa 717/2012, 7 § osaksi laeissa 940/2013 ja 1634/2015, 8 §:n 2 momentti, 9 ja 65 a § laeissa 579/2019 ja 1030/2023, 13, 47 ja 65 §, 88 §:n 2 ja 4 momentti, 97 §:n 2 momentti ja 100 § laissa 579/2019, 46 § osaksi laissa 940/2013, 55 §:n 2 momentti laissa 307/2009, 78 §:n 2 momentti osaksi laissa 486/2011, 86 §:n 1 ja 2 momentti laissa 486/2011, 79 § laissa 1129/2021, 93 § osaksi laeissa 940/2013, 1191/2019 ja 1290/2022, 96 § laissa 360/2024 ja 103 § osaksi laissa 1000/2022, sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 286/2022, uusi 4 momentti, lakiin uusi 10 a ja 16 a §, 18 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2019, uusi 2 momentti, lakiin uusi 33 a §, 8 a luku, 65 b, 73 a, 73 b ja 100 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Siviilipalveluksen suorittamisesta on lisäksi voimassa, mitä siitä Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätään.

2 §

2 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) **siviilipalvelusvelvollisella** henkilöä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta;

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) **siviilipalvelusvelvollisella** henkilöä, joka on hyväksytty suorittamaan siviilipalvelusta;

2) **siviilipalveluspaikalla** viranomaista ja yhteisöä, jonka siviilipalveluskeskus on hyväksynyt siviilipalveluspaikaksi;

3) **peruskoulutusjaksolla** siviilipalveluskeskuksessa siviilipalveluksen alkaessa suoritettavaa palvelusjaksoa, jonka tarkoituksena on tukea yleisiä kansalaisvalmiuksia, antaa väestönsuojeluun ja pelastustoimintaan liittyviä yleisiä valmiuksia sekä antaa valmiudet työpalvelun suorittamiselle;

4) **työpalvelulla** siviilipalveluspaikassa peruskoulutusjakson jälkeen suoritettavaa siviilipalvelusta;

5) **siviilivarannolla** siviilipalveluksen suorittaneita taikka asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyjä henkilöitä sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 65 vuotta;

6) **lisävarannolla** siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät ole vielä aloittaneet siviilipalveluksen suorittamista tai ovat sen keskeyttäneet, sekä siviilipalvelusvelvollisia, jotka eivät enää kuulu siviilivarantoon, sen vuoden loppuun, jona he täyttävät 65 vuotta;

7) **täydennyspalveluksella** asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyille annettavaa täydennyskoulutusta.

3 §

Siviilipalveluksen sisältö

Siviilipalvelukseen kuuluu peruskoulutusjakso, yhteiskunnalle hyödyllinen siviililuonteinen työpalvelu, täydennyspalvelus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus.

Työpalvelu suoritetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollon, opetus- ja kulttuuritoimen, pelastustoimen, väestönsuojelun tai ympäristönsuojelun tehtävissä.

2) **siviilipalveluspaikalla** viranomaista ja yhteisöä, jonka Siviilipalveluskeskus on hyväksynyt siviilipalveluspaikaksi;

3 §

Siviilipalveluksen sisältö

Siviilipalvelukseen kuuluu:

1) **koulutus- ja työpalvelujakso**, joka koostuu Siviilipalveluskeskuksen järjestämästä koulutusjaksosta ja siviilipalveluspaikassa suoritettavasta työpalvelujaksosta;

2) **asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytyille tarkoitettu täydennyspalvelus**;

3) **kertauspalvelus**;

4) **siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa**; sekä

4 §

Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 347 päivää.

5 §

Siviilipalvelusvelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollinen on palveluksessa taikka kuuluu siviilivarantoon tai lisävarantoon.

Siviilipalvelukseen sisältyvä peruskoulutus- ja työpalvelusvelvollisuus päättyvät sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

4 §

Koulutus- ja työpalvelujakson kesto

Koulutus- ja työpalvelujakson kesto on yhteensä 347 päivää.

Koulutus- ja työpalvelujakso alkaa viidestä kahdeksaan viikkoa kestäväällä koulutusjaksoilla.

Koulutusjakson pituudesta ja ajoittumisesta voidaan poiketa valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

5 §

Siviilipalvelusvelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollinen suorittaa koulutus- ja työpalvelujaksoa taikka kuuluu siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin.

Koulutus- ja työpalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 30 vuotta.

Siviilipalveluksen reserviin kuuluu siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut siviilipalvelusaikaan kuuluvan koulutus- ja työpalvelujakson sekä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen jälkeen siviilipalvelukseen hyväksytty henkilö sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta.

Siviilipalveluksen varareserviin kuuluu

1) siviilipalvelusvelvollinen, joka ei ole vielä suorittanut siviilipalvelusaikaan kuuluvaa koulutus- ja työpalvelujaksoa;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Työ- ja elinkeinoministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta

Työ- ja elinkeinoministeriö johtaa, ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta.

7 §

Siviilipalveluskeskus

Siviilipalveluskeskuksena voi toimia valtion tai kunnan viranomainen.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät ovat:

- 1) siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen;
- 2) siviilipalvelusvelvollisten kouluttaminen;
- 3) siviilipalvelusvelvollisten valvonta;
- 4) passilain (671/2006) 8 §:ssä tarkoitettun siviilipalvelustodistuksen antaminen siviilipalvelusvelvollisille ennen siviilipalveluksen alkamista;
- 5) siviilipalvelusvelvollisten majoituskustannusten korvaamisen toimeenpano;
- 6) siviilipalveluksen muu käytännön toimeenpano.

Siviilipalveluskeskuksena toimii elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus.

4 momentti on kumottu L:lla 13.12.2013/940.

2) *siviilipalvelusvelvollinen, joka ei enää kuulu siviilipalveluksen reserviin, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 65 vuotta; tai*

3) *siviilipalvelusvelvollinen, joka on vapautettu palveluksesta rauhan aikana.*

6 §

Työ- ja elinkeinoministeriö ja siviilipalvelusasiain neuvottelukunta

Työ- ja elinkeinoministeriö ohjaa ja kehittää siviilipalvelusta.

7 §

Siviilipalveluskeskus

Siviilipalveluskeskus on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluva viranomainen. Siviilipalveluskeskus toimii Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen yhteydessä.

Siviilipalveluskeskuksen tehtävät ovat:

- 1) siviilipalvelusvelvollisten palvelukseen määrääminen;
- 2) siviilipalvelusvelvollisten kouluttaminen;
- 3) siviilipalvelusvelvollisten valvonta;
- 4) passilain (671/2006) 8 §:ssä tarkoitettun siviilipalvelustodistuksen antaminen siviilipalvelusvelvollisille ennen siviilipalveluksen alkamista;
- 5) siviilipalvelusvelvollisten majoituskustannusten korvaamisen toimeenpano;
- 6) *varautuminen siviilipalveluksen toimeenpanoon poikkeusoloissa ja tätä koskeva suunnittelu, valmistelu ja harjoittelu yhteistyössä eri hallinnonalojen ja viranomaisten kanssa; sekä*
- 7) siviilipalveluksen muu käytännön toimeenpano.

8 §

8 §

Siviilipalveluspaikat

Siviilipalveluspaikat

Siviilipalveluspaikkana voi toimia siviilipalveluskeskus tai sen hyväksymä:

1) valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys;

2) hyvinvointialue tai hyvinvointiyhtymä;

3) kunnan viranomainen, kuntayhtymä tai kunnallinen liikelaitos;

4) yliopistolain (558/2009) 1 §:ssä mainittu yliopisto;

5) ammattikorkeakoulu, jolla on ammattikorkeakoululain (932/2014) 7 §:ssä tarkoitettu toimilupa;

6) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä;

7) Pelastusopisto;

8) uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta;

9) yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.

Siviilipalveluspaikkana voi toimia Siviilipalveluskeskus tai sen hyväksymä:

1) valtion viranomainen tai liikelaitos, valtion itsenäinen julkisoikeudellinen laitos tai julkisoikeudellinen yhdistys;

2) hyvinvointialue, hyvinvointiyhtymä, HUS-yhtymä tai Helsingin kaupunki;

3) kunnan viranomainen, kuntayhtymä tai kunnallinen liikelaitos;

4) yliopistolain (558/2009) 1 §:ssä mainittu yliopisto;

5) ammattikorkeakoulu, jolla on ammattikorkeakoululain (932/2014) 7 §:ssä tarkoitettu toimilupa;

6) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä;

7) Pelastusopisto;

8) uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta;

9) yleishyödyllistä toimintaa harjoittava yksityisoikeudellinen yhteisö, yhdistys tai säätiö.

9 §

9 §

Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen

Siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittely ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalveluspaikan hyväksymisestä hakemuksesta. Hakemus on tehtävä kirjallisesti ja siihen tulee sisältyä tarpeelliset tiedot hakijan edellytyksistä selviytyä siviilipalveluspaikalta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista velvoitteista. Hakemukseen ja sen hyväksymistä koskevaan päätökseen on sisällytettävä myös tieto 45 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusvelvoitteen valvonnasta vastaavasta henkilöstä.

Siviilipalveluskeskuksen on pyydettävä siviilipalveluspaikkahakemuksesta

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalveluspaikan hyväksymisestä hakemuksesta. Hakemukseen tulee sisältyä tarpeelliset tiedot hakijan edellytyksistä selviytyä siviilipalveluspaikalta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista velvoitteista. Hakemukseen ja sen hyväksymistä koskevaan päätökseen on sisällytettävä myös tieto 45 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusvelvoitteen valvonnasta vastaavasta henkilöstä.

Siviilipalveluskeskuksen on pyydettävä tarvittaessa siviilipalveluspaikkahakemuksesta

Voimassa oleva laki

päeesikunnan lausunto ennen 8 §:n 2 momentin 8 kohdassa tarkoitetun uskonnollisen yhdiskunnan tai sen seurakunnan sekä 9 kohdassa tarkoitetun yhteisön, yhdistyksen tai säätiön hakemuksen ratkaisemista.

Jos siviilipalveluspaikka olennaisesti lainlyö 8 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvoitteensa, siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikkaa kuultuaan peruuttaa siltä oikeuden toimia siviilipalveluspaikkana. *Peruuttamispäätös on tehtävä kirjallisesti.* Päätös ei estä uuden siviilipalveluspaikkahakemuksen tekemistä.

Ehdotus

päeesikunnan lausunto ennen 8 §:n 2 momentin 8 kohdassa tarkoitetun uskonnollisen yhdiskunnan tai sen seurakunnan sekä 9 kohdassa tarkoitetun yhteisön, yhdistyksen tai säätiön hakemuksen ratkaisemista.

Jos siviilipalveluspaikka olennaisesti lainlyö 8 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvoitteensa, Siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikkaa kuultuaan peruuttaa siltä oikeuden toimia siviilipalveluspaikkana. Päätös ei estä uuden siviilipalveluspaikkahakemuksen tekemistä.

10 a §

Velvollisuus huomioida siviilipalvelus valmiussuunnittelussa

Valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnittelussa huomioida siviilipalvelusvelvollisten hyödyntäminen.

12 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Hakemus siviilipalvelukseen on toimitettava kutsunnassa kutsuntalautakunnalle, asevelvollisen ollessa palveluksessa joukko-osaston komentajalle ja muulloin siviilipalveluskeskukselle tai puolustusvoimien aluetoimistolle. Hakemus on tehtävä työ- ja elinkeinoministeriön vahvistamalle lomakkeelle, ja siinä on annettava vakuutus 1 §:ssä tarkoitettuista vakaumukseen perustuvista syistä. Hakemus on allekirjoitettava.

Ulkomailla pysyvästi asuva asevelvollinen voi toimittaa siviilipalvelushakemuksensa myös Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin. Hakemuksesta on sitä vastaanotettaessa tarkistettava 17 §:n 1 momentissa tarkoitetut

12 §

Siviilipalvelukseen hakeminen

Hakemus siviilipalvelukseen on toimitettava kutsunnassa kutsuntalautakunnalle, asevelvollisen ollessa palveluksessa joukko-osaston komentajalle ja muulloin Siviilipalveluskeskukselle tai Puolustusvoimien aluetoimistolle. Hakemus on tehtävä työ- ja elinkeinoministeriön vahvistamalle lomakkeelle, ja siinä on annettava vakuutus 1 §:ssä tarkoitettuista vakaumukseen perustuvista syistä. Hakemus on allekirjoitettava.

Ulkomailla pysyvästi asuva asevelvollinen voi toimittaa siviilipalvelushakemuksensa myös Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin. Hakemuksesta on sitä vastaanotettaessa tarkistettava 17 §:n 1 momentissa tarkoitetut

Voimassa oleva laki

yhteystiedot, jonka jälkeen se on viipymättä toimitettava puolustusvoimien aluetoimistolle.

13 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viipymättä. Kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston on hyväksyttävä hakemus, jos se täyttää 12 §:ssä asetetut vaatimukset. Joukko-osaston komentajan ja siviilipalveluskeskuksen on toimitettava saapunut hakemus hyväksymistä varten Puolustusvoimien aluetoimistolle. Kutsuntalautakunnan ja Puolustusvoimien aluetoimiston on viipymättä ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Hakija on hakemuksen hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitetun palveluksen suorittamisesta.

Siviilipalvelushakemuksen käsittelystä asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitetun ylimääräisen palveluksen ja mainitun lain 86 §:ssä tarkoitetun Puolustusvoimien osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikana säädetään tämän lain 18 §:ssä.

14 §

Siviilipalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa, jollei siviilipalvelusvelvolliselle myönnetä lykkäystä.

Palveluksen alkamista koskeva määräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa sen

Ehdotus

yhteystiedot, jonka jälkeen se on viipymättä toimitettava Puolustusvoimien aluetoimistolle.

13 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viipymättä. Kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston on hyväksyttävä hakemus, jos se täyttää 12 §:ssä asetetut vaatimukset. Joukko-osaston komentajan ja Siviilipalveluskeskuksen on toimitettava saapunut hakemus hyväksymistä varten Puolustusvoimien aluetoimistolle. Kutsuntalautakunnan ja Puolustusvoimien aluetoimiston on viipymättä ilmoitettava Siviilipalveluskeskukselle siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä.

Hakija on hakemuksen hyväksymisen jälkeen siviilipalvelusvelvollinen ja vapautettu asevelvollisuuslaissa tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettu palveluksen suorittamisesta.

Siviilipalvelushakemuksen käsittelystä asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentissa tarkoitetun valmiuden kohottamiseen tarkoitetun kertausharjoituksen, 83 §:ssä tarkoitetun ylimääräisen palveluksen ja mainitun lain 86 §:ssä tarkoitetun Puolustusvoimien osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikana säädetään tämän lain 18 §:ssä.

14 §

Määrääminen suorittamaan koulutus- ja työpalvelujaksoa

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen aloittamaan *koulutus- ja työpalvelujakson* siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa, jollei siviilipalvelusvelvolliselle myönnetä lykkäystä.

Palveluksen alkamista koskeva määräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa sen

Voimassa oleva laki

kalenterivuoden alusta, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta, tai muulloinkin hänen suostumuksellaan.

Ulkomailla oleskelevalle palveluksen alkamista koskeva määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin siviilipalvelusvelvolliselle toimitettavaksi.

Siviilipalveluskeskuksen on tarvittaessa pyydettävä poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja määräyksen toittamiseksi hänelle.

Laillisen esteen takia määräaikana siviilipalvelukseen saapumatta jääneen on aloitettava palveluksensa heti esteen lakattua, jollei siviilipalveluskeskus ole määrännyt häntä palvelukseen muuna ajankohtana.

15 §

Siviilipalveluspaikan määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluspaikan, jossa siviilipalvelusvelvollinen suorittaa työpalvelun. Ennen työpalvelumääräyksen antamista siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa on kuultava. Siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä työpalveluun 8 §:n 2 momentin 3 tai 4 kohdassa tarkoitettuun siviilipalveluspaikkaan ainoastaan hänen antamansa nimenomaisen suostumuksen perusteella.

Siviilipalvelusvelvollisen vakaumus ja äidinkieli on otettava huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään.

Siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikana olla palveluspaikkaansa työ- tai virkasuhteessa eikä tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalveluspaikka ei saa palvelusaikana maksaa siviilipalvelusvelvolliselle

Ehdotus

kalenterivuoden alusta, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta, tai muulloinkin hänen suostumuksellaan. *Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.*

Ulkomailla oleskelevalle palveluksen alkamista koskeva määräys voidaan lähettää asianomaiseen Suomen suurlähetystöön, muuhun diplomaattiseen edustustoon tai konsulaattiin siviilipalvelusvelvolliselle toimitettavaksi.

Laillisen esteen takia määräaikana siviilipalvelukseen saapumatta jääneen on aloitettava palveluksensa heti esteen lakattua, jollei Siviilipalveluskeskus ole määrännyt häntä palvelukseen muuna ajankohtana.

15 §

Siviilipalveluspaikan määrääminen

Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalveluspaikan, jossa siviilipalvelusvelvollinen suorittaa työpalvelun. Ennen työpalvelumääräyksen antamista siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa on kuultava. Siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä työpalveluun 8 §:n 2 momentin 8 tai 9 kohdassa tarkoitettuun siviilipalveluspaikkaan ainoastaan hänen antamansa nimenomaisen suostumuksen perusteella.

Siviilipalvelusvelvollisen vakaumus ja äidinkieli on otettava huomioon siviilipalveluspaikkaa määrättäessä. Suomen- tai ruotsinkielisellä siviilipalvelusvelvollisella on oikeus suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään.

Siviilipalvelusvelvollinen ei voi suorittaa työpalvelujaksoa tehtävässä, johon hänellä on vakituinen työ- tai virkasuhde eikä vastavissa tehtävissä samassa organisaatiossa. Siviilipalvelusvelvollinen ei saa tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalveluspaikka ei saa

Voimassa oleva laki

siviilipalvelustehtävistä tai työtehtävistä johtuvaa palkkaa, palkkiota tai muuta vastiketta.

16 §

Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalvelusvelvollisen tai siviilipalveluspaikan hakemuksesta siviilipalvelusvelvollisen siirrosta toiseen siviilipalveluspaikkaan palveluksen aikana. *Siirtohakemus on tehtävä kirjallisesti, ja siitä tulee ilmetä siirron peruste ja uutta siviilipalveluspaikkaa koskevat toivomukset.*

Siviilipalveluskeskus voi palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi tai merkittävän yleisen edun niin vaatiessa päättää siviilipalveluspaikan siirrosta myös omasta aloitteestaan.

Ennen siirtoa koskevaa päätöstä siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista, hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa ja uutta siviilipalveluspaikkaa. Kuulemisveloitteesta voidaan kuitenkin poiketa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu 2 momentissa tarkoitettuun merkittävään yleiseen etuun.

Ehdotus

palvelusaikana maksaa siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalvelustehtävistä tai työtehtävistä johtuvaa palkkaa, palkkiota tai muuta vastiketta.

16 §

Siviilipalveluspaikan siirto palveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus päättää siviilipalvelusvelvollisen tai siviilipalveluspaikan hakemuksesta siviilipalvelusvelvollisen siirrosta toiseen siviilipalveluspaikkaan palveluksen aikana. Siirtohakemuksesta tulee ilmetä siirron peruste.

Siviilipalveluskeskus voi palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi päättää siviilipalveluspaikan siirrosta myös omasta aloitteestaan.

Ennen siirtoa koskevaa päätöstä Siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista, hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa ja uutta siviilipalveluspaikkaa. Kuulemisveloitteesta voidaan kuitenkin poiketa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu 2 momentissa tarkoitettuun palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseen.

Siviilipalveluskeskus voi valmiuslain 3 §:n 1, 2 ja 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa määrätä siviilipalveluspaikan siirrosta uuteen siviilipalveluspaikkaan kuulematta siviilipalvelusvelvollista ja hänen nykyistä siviilipalveluspaikkaansa, jos siirtotarve on kiireellinen ja perustuu merkittävään yleiseen etuun.

16 a §

Palveluksessa olevan velvollisen määrääminen viranomaista avustavaan tehtävään

Siviilipalveluskeskus voi merkittävän yleisen edun vaatiessa toisen viranomaisen pyynnöstä antaa palveluksessa olevalle velvolliselle määräyksen toista viranomaista avustavaan siviililuonteiseen tehtävään enintään 14

Voimassa oleva laki

Ehdotus

päiväksi. Tällaisissa määräyksissä ei ole kuulemisvelvoitetta.

Muita viranomaisia avustavassa tehtävässä siviilipalvelusvelvollisen siviilipalveluspaikka on Siviilipalveluskeskus.

17 §

17 §

Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollisen tiedonantovelvollisuus

Siviilipalvelusvelvollisen tulee huolehtia siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuutensa vaikuttavat seikat ovat siviilipalveluskeskuksen tiedossa.

Siviilipalvelusvelvollisen on huolehdittava siitä, että hänen asuinpaikkansa, osoitteensa ja muut yhteystietonsa sekä palveluskelpoisuutensa vaikuttavat seikat ovat Siviilipalveluskeskuksen tiedossa.

Siviilipalvelusvelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot siviilipalveluskeskukselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava siviilipalveluskeskuksen toimittamaan kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

Siviilipalvelusvelvollisen on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot Siviilipalveluskeskukselle tämän niitä tiedustellessa sekä vastattava Siviilipalveluskeskuksen toimittamaan kirjalliseen kyselyyn 14 päivän kuluessa päivästä, jona hän on saanut kyselystä tiedon.

18 §

18 §

Siviilipalvelukseen hakeminen erityisolaisissa

Siviilipalvelukseen hakeminen erityisolaisissa

Jos Puolustusvoimien reserviin tai varareserviin kuuluvan henkilön siviilipalvelushakemusta ei ole hyväksytty 13 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ennen kuin tasavallan presidentti on antanut asevelvollisuuslain 32 §:n 4 momentissa tarkoitetun päätöksen asevelvollisuuslain 48 §:n 4 kohdassa tarkoitetusta sotilaallisen valmiuden kohottamiseen tähtäävästä kertausharjoituksesta, hakemus toimitetaan välittömästi tämän lain 19 §:ssä tarkoitetun asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunnan ratkaistavaksi.

19 §

19 §

Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta

Asevelvollisten vakaumuksentutkintalautakunta

Voimassa oleva laki

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii asevelvollisuuslain 83 ja 86 §:ssä tarkoitettua ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen tai liikekannallepanon aikana yksi tai useampi vakaumuksentutkintalautakunta.

20 §

Lautakunnan asettaminen ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitettua päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Nimityspäätös tehdään toistaiseksi. Nimityspäätös raukeaa ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanotilanteen päätyttyä.

Lautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrian erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin ja eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta jäsenille tulee määrätä henkilökohtaiset varajäsenet.

21 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely lautakunnassa

Ehdotus

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii yksi tai useampi vakaumuksentutkintalautakunta, kun voimassa on:

1) asevelvollisuuslain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettu valmiuden kohottamiseen tarkoitettua kertausharjoitusta koskevan päätös;

2) asevelvollisuuslain 83 ja 86 §:ssä tarkoitettu ylimääräistä palvelusta koskevan päätös; tai

3) Puolustusvoimien liikekannallepano.

20 §

Lautakunnan asettaminen ja jäsenten kelpoisuusvaatimukset

Valtioneuvosto nimittää lautakunnan välittömästi tasavallan presidentin annettua asevelvollisuuslain 83 §:ssä tarkoitettua päätöksen ylimääräisestä palveluksesta taikka päätöksen Puolustusvoimien osittaisesta tai yleisestä liikekannallepanosta. Nimityspäätös tehdään toistaiseksi. Nimityspäätös raukeaa ylimääräisestä palveluksesta annetun päätöksen lakattua olemasta voimassa tai liikekannallepanotilanteen päätyttyä.

Lautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtajana toimiva lakimiesjäsen, vähintään majurin arvoinen asevelvollisuusasioihin ja kokonaismaanpuolustukseen perehtynyt sotilasjäsen, siviilipalvelusasioihin perehtynyt jäsen, psykiatrian erikoiskoulutuksen saanut lääkärijäsen, uskonnollisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen, eettisiin vakaumuksiin perehtynyt ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut jäsen sekä esittelijänä toimiva lakimiessihteeri. Puheenjohtajaa lukuun ottamatta jäsenille tulee määrätä henkilökohtaiset varajäsenet.

21 §

Siviilipalvelushakemuksen käsittely lautakunnassa

Voimassa oleva laki

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viivytyksettä. Lautakunnan on hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaa vakaumuksensa luonteeltaan pysyväksi ja todelliseksi ja, että vakaumus estää suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta. Hakija voidaan hakemuksen käsittelyn ajaksi siirtää aseettomiin tai siviilipalvelustehtäviin.

Lautakunnan päätös annetaan välittömästi todisteellisesti tiedoksi hakijalle ja tiedoksi puolustusvoimien aluetoimistolle sekä siviilipalveluskeskukselle. Uuden siviilipalvelushakemuksen jättäminen ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

23 §

Palveluskelpoisuus

Siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Päätöksen palveluskelpoisuudesta ja sen muutoksesta tekee siviilipalveluskeskus.

24 §

Terveystarkastus

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalvelupaikka voi palveluksen aikana määrätä siviilipalvelusvelvollisen hänen terveydentilansa toteamiseksi osoittamansa lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen tai tutkimukseen, jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalvelusvelvolliselle vastaavan määräyksen jo ennen palvelukseen määräämistä tai palveluksen aloittamista.

Ehdotus

Siviilipalvelushakemus on käsiteltävä viivytyksettä. Lautakunnan on hyväksyttävä siviilipalvelushakemus, mikäli hakija osoittaa vakaumuksensa luonteeltaan pysyväksi ja todelliseksi ja, että vakaumus estää suorittamasta asevelvollisuuslaissa säädettyä palvelusta. Hakija *siirretään* hakemuksen käsittelyn ajaksi aseettomiin *tehtäviin Puolustusvoimissa*.

Lautakunnan päätös annetaan välittömästi todisteellisesti tiedoksi hakijalle ja tiedoksi Puolustusvoimien aluetoimistolle sekä Siviilipalveluskeskukselle. *Puolustusvoimilla on oikeus määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelukseen hakenut henkilö, jonka tutkittu vakaumus ei estä sijoittamista Puolustusvoimien palvelukseen*. Uuden siviilipalvelushakemuksen jättäminen ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

23 §

Palveluskelpoisuus

Siviilipalvelukseen voidaan määrätä vain palveluskelpoinen siviilipalvelusvelvollinen. Päätöksen palveluskelpoisuudesta ja sen muutoksesta tekee Siviilipalveluskeskus.

24 §

Terveystarkastus

Siviilipalveluskeskus tai siviilipalvelupaikka voi palveluksen aikana määrätä siviilipalvelusvelvollisen hänen terveydentilansa toteamiseksi osoittamansa lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen tai tutkimukseen, jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Siviilipalveluskeskus voi antaa siviilipalvelusvelvolliselle vastaavan määräyksen jo ennen palvelukseen määräämistä tai palveluksen aloittamista.

Siviilipalveluskeskuksen on tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan on lisäksi tarvittaessa tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila palveluksen aikana ja sen päättyessä. *Täydennyspalveluksen, ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikaisen palveluksen aikana siviilipalveluskeskus tarkistaa siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan ainoastaan tarvittaessa.*

Siviilipalveluskeskuksen on tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila ja palveluskelpoisuus kolmen viikon kuluessa palveluksen alkamisesta. Siviilipalveluskeskuksen tai siviilipalveluspaikan on lisäksi tarvittaessa tarkistettava siviilipalvelusvelvollisen terveydentila palveluksen aikana ja sen päättyessä.

Siviilipalveluskeskus tarkistaa siviilipalvelusvelvollisen terveydentilan ainoastaan tarvittaessa silloin, jos tämä suorittaa

- 1) täydennyspalvelusta;*
- 2) kertauspalvelusta;*
- 3) siviilipalveluksen reservin palvelusta suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai*
- 4) siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta sotilaallisissa poikkeusoloissa.*

25 §

Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Edellä 24 §:ssä tarkoitettussa tutkimuksessa siviilipalvelusvelvolliselta voidaan tämän suostumuksella selvittää myös huumausainelain (1289/1993) 2 §:ssä tarkoitetun huumausaineen käyttö.

25 §

Huumausaineen käyttöä selvittävä tutkimus

Edellä 24 §:ssä tarkoitettussa tutkimuksessa siviilipalvelusvelvolliselta voidaan tämän suostumuksella selvittää myös huumausainelain (373/2008) 3 §:ssä tarkoitetun huumausaineen käyttö.

26 §

Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella

Palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan palveluksesta määräajaksi. Tällöin siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen myöhemmin toimitettavaan terveystarkastukseen. Vapautus määräajaksi voidaan antaa yhden tai useamman kerran enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

26 §

Vapauttaminen palveluskelpoisuuden puuttumisen perusteella

Palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan palveluksesta määräajaksi. Tällöin Siviilipalveluskeskus määrää siviilipalvelusvelvollisen myöhemmin toimitettavaan terveystarkastukseen. Vapautus määräajaksi voidaan antaa yhden tai useamman kerran enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

30 §

Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka vetoaa toisen valtion kansalaisuuteen tai kansainväliseen sopimukseen, on velvollinen toimittamaan siviilipalveluskeskukselle selvityksen kansalaisuuksistaan ja siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta muussa valtiossa.

30 §

Toisen valtion kansalaisuuteen vetoaminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka vetoaa toisen valtion kansalaisuuteen tai kansainväliseen sopimukseen, on velvollinen toimittamaan Siviilipalveluskeskukselle selvityksen kansalaisuuksistaan ja siviilipalvelusvelvollisuuden suorittamisesta muussa valtiossa.

31 §

Lykkäyksen hakeminen

Lykkäyshakemus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Hakemuksessa tulee esittää selvitys lykkäyksen perusteesta sekä ilmoittaa aika, jolle lykkäystä haetaan.

Kansanedustajana toimivalle, valtioneuvoston jäsenelle ja Euroopan parlamentin jäsenelle on tämän kirjallisen ilmoituksen perusteella annettava lykkäystä, jos se on tarpeen kyseisen tehtävän hoitamista varten. Siviilipalvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta. Ilmoitus on toimitettava siviilipalveluskeskukselle ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

31 §

Lykkäyksen hakeminen

Lykkäyshakemus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti. Hakemuksessa tulee esittää selvitys lykkäyksen perusteesta sekä ilmoittaa aika, jolle lykkäystä haetaan.

Kansanedustajana toimivalle, valtioneuvoston jäsenelle ja Euroopan parlamentin jäsenelle on tämän kirjallisen ilmoituksen perusteella annettava lykkäystä, jos se on tarpeen kyseisen tehtävän hoitamista varten. Siviilipalvelus on kuitenkin aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 29 vuotta. Ilmoitus on toimitettava Siviilipalveluskeskukselle ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

33 §

Lykkäyksen keskeyttäminen

Siviilipalvelusvelvollisen on haettava lykkäyksen keskeyttämistä siviilipalveluskeskukselta kirjallisesti.

Siviilipalveluskeskus voi arvioida terveydellisen syyn takia määräajaksi palveluksen suorittamisesta vapautetun palveluskelpoisuuden jo ennen määräajan päättymistä, jos siviilipalvelusvelvollinen pyytää lykkäyksen keskeyttämistä ja toimittaa

33 §

Lykkäyksen keskeyttäminen

Siviilipalvelusvelvollisen on haettava lykkäyksen keskeyttämistä Siviilipalveluskeskukselta kirjallisesti.

Siviilipalveluskeskus voi arvioida terveydellisen syyn takia määräajaksi palveluksen suorittamisesta vapautetun palveluskelpoisuuden jo ennen määräajan päättymistä, jos siviilipalvelusvelvollinen pyytää lykkäyksen keskeyttämistä ja toimittaa

Voimassa oleva laki

siviilipalveluskeskukseen palveluskelpoisuuden arviointia varten lääkärintodistuksen.

36 §

Vakaumuksen suoja

Siviilipalvelus on järjestettävä siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Jos siviilipalvelusvelvollinen ilmoittaa siviilipalveluspaikan tai palvelustehtävien olevan vastoin hänen vakaumustaan, siviilipalveluskeskus voi määrätä hänet toiseen siviilipalveluspaikkaan tai siviilipalveluspaikka voi määrätä hänet toisiin tehtäviin.

38 §

Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Siviilipalvelusvelvollisen tulee suorittaa tunnollisesti hänelle tämän lain nojalla määrätyt palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpisteessä sekä noudattaa siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lain mukaan antamia työnjohdollisia määräyksiä.

Ehdotus

Siviilipalveluskeskukseen palveluskelpoisuuden arviointia varten lääkärintodistuksen.

33 a §

Lykkäyksen keskeyttäminen poikkeusoloissa

Siviilipalveluskeskus voi keskeyttää myöntämänsä lykkäyksen valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 ja 4–6:ssa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, jos keskeyttäminen on tarpeellista siviilipalveluspaikkojen esittämiin tarpeisiin vastaamiseksi.

36 §

Vakaumuksen suoja

Siviilipalvelus on järjestettävä siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisen vakaumuksen kanssa. Jos siviilipalvelusvelvollinen ilmoittaa siviilipalveluspaikan tai palvelustehtävien olevan vastoin hänen vakaumustaan, Siviilipalveluskeskus voi määrätä hänet toiseen siviilipalveluspaikkaan tai siviilipalveluspaikka voi määrätä hänet toisiin tehtäviin.

38 §

Siviilipalvelusvelvollisen velvollisuudet

Siviilipalvelusvelvollisen on suoritettava hänelle tämän lain nojalla määrätyt palvelustehtävät siviilipalveluspaikan osoittamassa työpisteessä sekä noudatettava Siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan siviilipalveluslain nojalla antamia työnjohdollisia määräyksiä.

Siviilipalvelusvelvollinen ei saa paljastaa palvelustehtävissään saamansa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutenkaan palvelustehtävissä tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolo-velvollisuus. Vaitiolo-velvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun siviilipalvelus on päättynyt.

Siviilipalvelusvelvolliseen sovelletaan rikosoikeudellisen virkavastuun osalta

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rikoslain 40 luvun 1–3, 5 ja 14 §:ää hänen suorittaessaan sellaisia I momentissa tarkoitettuja palvelustehtäviä, joita hoitavaan julkisyhteisön työntekijään sovellettaisiin vastaavaa rikosoikeudellista virkavastuuta. Siviilipalvelusvelvollisen suorittaessa sellaisia I momentissa tarkoitettuja palvelustehtäviä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, häneen sovelletaan kaikkia rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

39 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työaikaa. Säännöllinen työaika on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia.

39 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja vapaa-aika sekä työturvallisuus

Siviilipalvelusvelvollisen on noudatettava siviilipalveluspaikan hänelle määräämää työaikaa. Säännöllinen työaika on vähintään 36 viikkotuntia ja enintään 40 viikkotuntia. *Säännöllistä työaikaa ei sovelleta koulutusjaksolla.*

40 §

Lomat

40 §

Lomat ja vanhempainvapaa

41 §

Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikan hakemuksesta ja palvelusvelvollisen suostumuksella määrätä hänet korkeintaan 2 kuukauden ulkomaan komennusmatkalle, jos siihen on työ- tai koulutustehtävään liittyvä erityinen syy. Hakemus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siinä tulee esittää palvelusvelvollisen kirjallinen suostumus sekä selvitys siviilipalvelusvelvollisen työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta.

41 §

Siviilipalveluksen suorittaminen ulkomailla

Siviilipalveluskeskus voi siviilipalveluspaikan hakemuksesta ja palvelusvelvollisen suostumuksella määrätä hänet korkeintaan 2 kuukauden ulkomaan komennusmatkalle, jos siihen on työ- tai koulutustehtävään liittyvä erityinen syy. Hakemus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siinä tulee esittää palvelusvelvollisen kirjallinen suostumus sekä selvitys siviilipalvelusvelvollisen työtehtävistä, palvelusolosuhteista ja palvelusturvallisuudesta.

44 §

Kotiuttaminen

Ennen 2 momentissa tarkoitetun perusteen mukaista kotiuttamista siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa.

Siviilipalveluspaikan tai siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamispäätös, josta ilmenee suoritettu palvelusaika ja kotiuttamisperuste.

45 §

Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen

Siviilipalveluspaikalla on oltava siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta vastaava vastuuhenkilö. Siviilipalveluspaikka on velvollinen välittömästi ilmoittamaan siviilipalveluskeskukselle, jos vastuuhenkilö vaihtuu sekä uuden vastuuhenkilön yhteystiedot.

46 §

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Siviilipalvelusvelvollisella on palvelusaikana oikeus maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan sekä maksuttomiin palvelusmatkoihin ja lomamatkoihin.

Valtio vastaa siviilipalvelusvelvollisen maksuttomista matkoista aiheutuvista kustannuksista. Siviilipalveluspaikka vastaa muista peruskoulutuksessa tai työpalvelussa olevalle siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvista ylläpitokustannuksista ja etuuksista.

Valtio vastaa kaikilta osin siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja etuuksista velvollisen suorittaessa työpalvelua siviilipalveluskeskuksessa palveluspaikkaa vailla olevana.

44 §

Kotiuttaminen

Ennen 2 momentissa tarkoitetun perusteen mukaista kotiuttamista Siviilipalveluskeskuksen on kuultava siviilipalvelusvelvollista ja siviilipalveluspaikkaa.

Siviilipalveluspaikan tai Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle kotiuttamispäätös, josta ilmenee suoritettu palvelusaika ja kotiuttamisperuste.

45 §

Siviilipalvelusvelvollisten valvonta ja palvelustehtävien määrääminen

Siviilipalveluspaikalla on oltava siviilipalvelusvelvollisten valvonnasta vastaava vastuuhenkilö. Siviilipalveluspaikka on velvollinen välittömästi ilmoittamaan Siviilipalveluskeskukselle, jos vastuuhenkilö vaihtuu sekä uuden vastuuhenkilön yhteystiedot.

46 §

Siviilipalvelusvelvollisen ylläpito

Siviilipalvelusvelvollisella on palvelusaikana oikeus maksuttomaan majoitukseen, ruokailuun, palvelustehtävien edellyttämään erityisvaatetukseen ja -varusteisiin, terveydenhuoltoon samoin kuin päivärahaan sekä maksuttomiin palvelusmatkoihin ja lomamatkoihin.

Siviilipalveluskeskus vastaa siviilipalvelusvelvollisen maksuttomista matkoista aiheutuvista kustannuksista. Siviilipalveluspaikka vastaa muista *työpalvelujaksoa suorittavalle* siviilipalvelusvelvolliselle kuuluvista ylläpitokustannuksista ja etuuksista.

Siviilipalveluskeskus vastaa kaikilta osin *sellaisen* siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta ja etuuksista, *joka suorittaa:*

1) *koulutusjaksoa;*

Voimassa oleva laki

Täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa tai liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevan siviilipalvelusvelvollisen ylläpidosta vastaa kaikilta osin valtio.

47 §

Majoituksen osoittaminen ja majoituskorvaukset

Siviilipalveluspaikan on osoitettava kirjallisesti siviilipalvelusvelvolliselle majoitus työpalvelun alkaessa.

Valtio korvaa hakemuksesta siviilipalveluspaikalle siviilipalvelusvelvollisen majoituksesta aiheutuneita kustannuksia enintään toteutuneiden asumiskustannusten mukaisesti. Korvattavia asumiskustannuksia ovat vuokra, muu vastike tai niihin rinnastettava muu sopimukseen perustuva kiinteän suuruinen kuukausittainen asumismeno, ei kuitenkaan rahoitusvastike tai siviilipalvelusvelvollisen asuntolainan pääomalyhennys.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun majoituskorvauksen enimmäismäärä määräytyy lisäksi osoitetun majoituksen sijaintipaikkakunnan mukaan seuraavasti:

1) I kuntaryhmä: Helsinki, enintään 310 euroa kuukaudessa;

2) II kuntaryhmä: Espoo, Kauniainen ja Vantaa, enintään 280 euroa kuukaudessa;

3) III kuntaryhmä: Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kajaani, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Mikkeli, Nokia, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Siuntio, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti, enintään 250 euroa kuukaudessa;

Ehdotus

2) työpalvelujaksoa Siviilipalveluskeskuksessa palveluspaikkaa vailla olevana;

3) viranomaisia avustavaa tehtävää 16 a §:ssä tarkoitetulla tavalla;

4) täydennyspalvelusta;

5) kertauspalvelusta;

6) työpalvelujaksoa valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa;

7) 64 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin palvelusta suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai

8) 65 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta sotilaallisissa poikkeusoloissa.

47 §

Majoituksen osoittaminen ja majoituskorvaukset

Siviilipalveluspaikan on osoitettava kirjallisesti siviilipalvelusvelvolliselle majoitus työpalvelujakson alkaessa.

Valtio korvaa hakemuksesta siviilipalveluspaikalle siviilipalvelusvelvollisen majoituksesta aiheutuneita kustannuksia enintään toteutuneiden asumiskustannusten mukaisesti. Korvattavia asumiskustannuksia ovat vuokra, muu vastike tai niihin rinnastettava muu sopimukseen perustuva kiinteän suuruinen kuukausittainen asumismeno, ei kuitenkaan rahoitusvastike tai siviilipalvelusvelvollisen asuntolainan pääomalyhennys.

4) IV kuntaryhmä: muut kunnat, enintään 180 euroa kuukaudessa.

Jos siviilipalveluspaikka osoittaa siviilipalvelusvelvollisen majoitukseksi siviilipalvelusvelvollisen vanhempien omistaman tai vuokraaman asunnon, on korvattavien majoituskustannusten määrä enintään 100 euroa kuukaudessa.

Siviilipalveluspaikan on haettava majoituskorvauksia siviilipalveluskeskukselta viimeistään sen kalenterivuoden päättyessä, johon majoituskustannukset kohdistuvat. Siviilipalveluspaikan on esitettävä maksamistaan majoituskustannuksista luotettava selvitys.

48 §

Päiväraha ja ruokaraha

Siviilipalveluspaikka maksaa siviilipalvelusvelvolliselle päivärahan, joka on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päiväraha.

Jos siviilipalveluspaikka ei järjestä ruokailua, sen on maksettava siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha, jonka määrä on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavalle komennusmatkan ajalta maksettava ruokaraha.

Päivärahaa ja ruokarahaa ei makseta niiltä päiviltä, joita ei lueta palvelusaikaan. Ruokarahaa ei makseta myöskään palveluspäiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on lomalla tai viikkovapaalla siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ulkopuolella.

50 §

Täydennyspalvelusta, ylimääräistä palvelusta ja liikekannallepanon aikaista palvelusta suorittavan päiväraha sekä palkka

Täydennyspalveluksessa, ylimääräisessä palveluksessa ja liikekannallepanon aikaisessa palveluksessa olevalla on oikeus 48

Siviilipalveluspaikan on haettava majoituskorvauksia Siviilipalveluskeskukselta viimeistään sen kalenterivuoden päättyessä, johon majoituskustannukset kohdistuvat. Siviilipalveluspaikan on esitettävä maksamistaan majoituskustannuksista luotettava selvitys.

Majoituskorvauksen enimmäismäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

48 §

Päiväraha ja ruokaraha

Siviilipalveluspaikka maksaa siviilipalvelusvelvolliselle päivärahan, joka on sama kuin asevelvollisuuslain mukaista palvelusta suorittavan päiväraha.

Jos siviilipalveluspaikka ei järjestä ruokailua, sen on maksettava siviilipalvelusvelvolliselle ruokaraha.

Päivärahaa ja ruokarahaa ei makseta niiltä päiviltä, joita ei lueta palvelusaikaan. Ruokarahaa ei makseta myöskään palveluspäiviltä, jolloin siviilipalvelusvelvollinen on lomalla tai viikkovapaalla siviilipalveluspaikan osoittaman majoituksen ulkopuolella.

Ruokarahan määrästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

50 §

Muuta kuin koulutus- ja työpalvelujaksoa suorittavan päiväraha ja palkka

Edellä 48 §:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, jonka määrä on sama kuin reservin kertausharjoituksiin kutsutulle

§:ssä säädetyn päivärahan lisäksi palkkaan, jonka määrä on sama kuin reservin kertausharjoituksiin kutsutulle asevelvolliselle palvelusajalta suoritettava miehistön reserviläispalkka.

Mitä 48 §:n 3 momentissa säädetään päivärahan menettämisestä, koskee vastaavasti myös tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettua palkkaa.

52 §

Palvelusmatkojen korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada valtion kustantama matka tai korvaus kustannuksista, jos ne aiheutuvat siirtymisestä siviilipalveluspaikasta toiseen taikka koti- tai asuinpaikkakunnan ja palveluspaikkakunnan välisestä matkasta, jonka perusteena on siviilipalvelukseen, täydennyspalvelukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepannon aikaiseen palvelukseen saapuminen taikka palveluksesta kotiuttaminen. Matkakustannukset ulkomailta ja ulkomaille korvataan vain, jos siviilipalvelusvelvollisen vakinaisen asuinpaikka ei ole Suomessa.

Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan valtion varoista myös yksi Suomessa tehty matka siviilipalvelusta koskevaan työhaastatteluun, jos se tapahtuu hänen asuin- tai kotipaikkakuntansa ulkopuolella. Edellytyksenä korvauksen maksamiselle on, että

asevelvolliselle palvelusajalta suoritettava miehistön reserviläispalkka, on oikeus siviilipalvelusvelvollisella, joka suorittaa:

- 1) täydennyspalvelusta;
- 2) kertauspalvelusta;
- 3) 64 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin palvelusta suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai
- 4) 65 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelusta sotilaallisissa poikkeusoloissa.

Mitä 48 §:n 3 momentissa säädetään päivärahan menettämisestä, koskee vastaavasti myös tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettua palkkaa.

52 §

Palvelusmatkojen korvaaminen

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus saada Siviilipalveluskeskuksen kustantama matka tai korvaus matkakustannuksista, jos ne aiheutuvat:

- 1) saapumisesta kotikunnasta, asuinpaikasta tai tilapäisestä asuinpaikasta
 - a) koulutusjaksolle;
 - b) työpalvelujaksolle;
 - c) täydennyspalvelukseen; tai
 - d) kertauspalvelukseen;
- 2) siirtymisestä
 - a) siviilipalveluspaikasta toiseen; tai
 - b) viranomaisia avustavaan tehtävään 16 a §:ssä tarkoitettulla tavalla;
- 3) saapumisesta
 - a) 64 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin palvelukseen suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa; tai
 - b) 65 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelukseen sotilaallisissa poikkeusoloissa; tai
- 4) palveluksesta kotiuttamisesta.

Siviilipalvelusvelvolliselle korvataan valtion varoista myös kolme Suomessa tehtyä matkaa siviilipalvelusta koskevaan työhaastatteluun, jos se tapahtuu hänen asuin- tai kotipaikkakuntansa ulkopuolella. Edellytyksenä korvauksen maksamiselle on, että

Voimassa oleva laki

Ehdotus

siviilipalvelusvelvollinen esittää siviilipalvelupaikan antaman todistuksen haastattelukäynnistä.

siviilipalvelusvelvollinen esittää siviilipalvelupaikan antaman todistuksen haastattelukäynnistä.

54 §

54 §

Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Sosiaaliturvaa koskeva neuvonta

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus tarvittaessa saada siviilipalveluskeskukselta neuvontaa palvelukseensa liittyvissä sosiaaliturvaa koskevissa asioissa.

Siviilipalvelusvelvollisella on oikeus tarvittaessa saada Siviilipalveluskeskukselta neuvontaa palvelukseensa liittyvissä sosiaaliturvaa koskevissa asioissa.

55 §

55 §

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Siviilipalvelusvelvollisen työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Siviilipalveluskeskuksen *johtajan tai tämän määräämän* on annettava palveluksessa olevalle ennen palveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto edellä mainitun lain 5 §:ssä säädetystä.

Siviilipalveluskeskuksen on annettava palveluksessa olevalle ennen palveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto edellä mainitun lain 5 §:ssä säädetystä.

58 §

58 §

Täydennyspalvelusvelvollisuus

Täydennyspalvelusvelvollisuus

Täydennyspalvelukseen on velvollinen osallistumaan siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen on hyväksytty mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen.

Täydennyspalvelukseen on velvollinen osallistumaan siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen on hyväksytty mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen (***täydennyspalvelusvelvollinen***).

Täydennyspalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Täydennyspalvelusvelvollisuus päättyy sen vuoden lopussa, jona täydennyspalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Täydennyspalvelusaika on enintään 40 päivää.

Täydennyspalveluksen kesto on enintään 40 päivää.

59 §

59 §

Täydennyspalvelukseen määrääminen

Täydennyspalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus järjestää täydennyspalvelusta koulutuksena ja käytännön harjoitteluna. Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta ja palveluksen kestosta.

Siviilipalvelusvelvolliselle on toimitettava määräys täydennyspalvelukseen 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Määräys voidaan täytäntöönpanon edellyttäessä toimittaa myöhemmin, kuitenkin viimeistään ennen täydennyspalvelusvelvollisuuden päättymistä.

Siviilipalveluskeskuksen on annettava täydennyspalvelusta koskeva määräys siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti tiedoksi viimeistään kaksi kuukautta ennen täydennyspalveluksen alkua.

60 §

Täydennyspalvelusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa täydennyspalvelukseen antamansa määräyksen, jos siviilipalvelusvelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan suunnitellusta täydennyspalveluksesta. Määräys voidaan lisäksi peruuttaa, jos täydennyspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä siviilipalveluskeskuksella ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa.

Siviilipalveluskeskus järjestää täydennyspalvelusta koulutuksena *tai* käytännön harjoitteluna. Täydennyspalvelus voidaan lisäksi määrätä suoritettavaksi viranomaisia avustavissa tehtävissä. Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta, täydennyspalvelustehtävistä ja palveluksen kestosta.

Siviilipalveluskeskus määrää täydennyspalvelusvelvollisen aloittamaan palveluksensa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisvuoden tai kahden sitä seuraavan kalenterivuoden kuluessa. Määräys voidaan täytäntöönpanon edellyttäessä toimittaa myöhemmin, kuitenkin viimeistään ennen täydennyspalvelusvelvollisuuden päättymistä.

Täydennyspalvelusmääräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi täydennyspalvelusvelvolliselle viimeistään kaksi kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan velvollisen suostumuksella antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa. Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin täydennyspalveluksen ajankohdasta, täydennyspalveluspaikasta, täydennyspalvelustehtävistä ja palveluksen kestosta.

60 §

Täydennyspalvelusta koskevan määräyksen peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa täydennyspalvelukseen antamansa määräyksen, jos

1) siviilipalvelusvelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan suunnitellusta täydennyspalveluksesta;

2) on tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat, että velvollinen voi vaarantaa omaa tai muiden palvelusturvallisuutta;

3) täydennyspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä Siviilipalveluskeskuksella ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa;

61 §

Täydennyspalveluksesta vapauttaminen

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta myöntää vapautuksen määrätystä täydennyspalveluksesta siviilipalvelusvelvolliselle:

- 1) jolle vapautus on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon vuoksi erittäin tarpeellinen;
- 2) jonka opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti vaikeutuisi ilman vapauttamista;
- 3) jonka osallistuminen täydennyspalvelukseen erityisen vakavasti häittäisi tai vahingoittaisi hänen työnantajansa toimintaa; tai
- 4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Siviilipalvelusvelvolliselle on annettava uusi täydennyspalvelusmääräys välittömästi vapautusperusteen lakattua.

Vapautusta on haettava kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys vapauttamisen perusteesta. *Vapautus koskee vain vapauttamispäätöksessä yksilöityä täydennyspalvelusta eikä se estä uuden täydennyspalvelusmääräyksen antamista.* Vapauttamishakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan täydennyspalveluksesta hänen siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella, jos vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitus on tehtävä siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

63 §

- 4) peruuttaminen on tarpeen yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi; tai
- 5) muusta erityisen painavasta syystä.

61 §

Täydennyspalvelusjakson ajankohdan muutos

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta *muuttaa täydennyspalvelusvelvolliselle määrätyn täydennyspalvelusjakson ajankohtaa:*

- 1) *jos ajankohdan muutos* on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon vuoksi erittäin tarpeellinen;
- 2) *jos hakijan* opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti vaikeutuisi ilman ajankohdan muuttamista;
- 3) *jos* osallistuminen täydennyspalvelukseen erityisen vakavasti häittäisi tai vahingoittaisi *hakijan työnantajansa* toimintaa; tai
- 4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Täydennyspalvelusvelvolliselle on annettava uusi täydennyspalvelusmääräys välittömästi *ajankohdan muutosta koskevan perusteen* lakattua.

Ajankohdan muutosta on haettava kirjallisesti Siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys *muutoksen* perusteesta *Ajankohdan muuttamista* koskeva hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava *täydennyspalvelusvelvollinen* vapautetaan täydennyspalveluksesta hänen Siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella, jos vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

63 §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Täydennyspalvelukseen sovellettavat muut säännökset

Täydennyspalvelukseen sovellettavat muut säännökset

Täydennyspalvelukseen ei kuitenkaan sovelleta 14 §:n 1 ja 2 momenttia, 31–33 §:ää, 39 §:n 1 momenttia eikä 41 §:ää.

Täydennyspalvelukseen ei kuitenkaan sovelleta 14 §:n 1 ja 2 momenttia, 31–33 §:ää eikä 41 §:ää.

8 a luku

Kertauspalvelus

63 a §

Kertauspalveluksen järjestäminen

Siviilipalveluksen reserviin kuuluville voidaan järjestää kertauspalvelusta, jonka tarkoituksena on:

1) pitää yllä kriisitilanteissa tarvittavia tietoja ja taitoja;

2) perehdyttää siviilipalvelusvelvollisia käsillä olevaan kriisitilanteeseen ja sen vaatimiin valmiuksiin; ja

3) tukea viranomaisia kriisitilanteessa.

Siviilipalveluskeskus voi järjestää kertauspalvelusta koulutuksena tai käytännön harjoitteluna. Kertauspalvelus voidaan lisäksi määrätä suoritettavaksi viranomaisia avustavissa tehtävissä.

63 b §

Kertauspalvelukseen määrääminen

Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvan siviilipalvelusvelvollisen kertauspalvelukseen enintään 40 päiväksi, enintään 14 päiväksi kerrallaan. Siviilipalveluskeskus määrää kertauspalveluksen ajankohdasta, kertauspalveluspaikasta, kertauspalvelustehtävistä ja palveluksen kestosta.

Kertauspalvelusmääräys tulee antaa todisteellisesti tiedoksi siviilipalvelusvelvolliselle viimeistään kolme kuukautta ennen palveluksen alkua. Määräys voidaan velvollisen

suostumuksella antaa tiedoksi myös lyhyemmässä ajassa.

Valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen tai asevelvollisuuslain 82 §:ssä tarkoitetun Puolustusvoimien reservin ylimääräisen palveluksen aikana välttämättömän tarpeen sitä edellyttäessä palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

63 c §

Kertauspalvelusmääräyksen peruuttaminen

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa kertauspalvelusmääräyksen, jos:

1) siviilipalvelusvelvollinen on ennen palveluksen alkamista vammautunut tai sairastunut niin, ettei hän kykene suoriutumaan suunnitellusta kertauspalveluksesta;

2) on tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat, että velvollinen voi vaarantaa omaa tai muiden palvelusturvallisuutta;

3) kertauspalvelukseen määrätty asuu pysyvästi ulkomailla eikä Siviilipalveluskeskuksella ole ollut tästä tietoa määräystä annettaessa;

4) peruuttaminen on tarpeen yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi; tai

5) muusta erityisen painavasta syystä.

63 d §

Vapautus kertauspalveluksesta

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta myöntää vapautuksen määrätystä kertauspalveluksesta siviilipalvelusvelvolliselle:

1) jolle vapautus on tämän perheolojen tai taloudellisten olojen taikka ammatin tai elinkeinon vuoksi erittäin tarpeellinen;

2) jonka opintojen aloittaminen tai eteneminen tuntuvasti vaikeutuisi ilman vapauttamista;

3) jonka osallistuminen kertauspalvelukseen erityisen vakavasti häittäisi tai vahingoittaisi hänen työnantajansa toimintaa; tai

4) muun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Edellä 63 b §:n 3 momentissa tarkoitettussa tilanteessa kertauspalveluksesta voidaan siviilipalvelusvelvollisen hakemuksesta vapauttaa siviilipalvelusvelvollinen, jolle vapautus on tämän perhe- tai taloudellisten olojen, ammatin tai elinkeinon harjoittamisen taikka tutkinnon loppuun saattamisen takia välttämätön.

Vapautusta on haettava kirjallisesti Siviilipalveluskeskukselta. Hakemukseen on liitettävä selvitys vapauttamisen perusteesta. Vapauttamishakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Kansanedustajan tehtävää, valtioneuvoston jäsenyyttä tai Euroopan parlamentin jäsenyyttä hoitava siviilipalvelusvelvollinen vapautetaan kertauspalveluksesta hänen Siviilipalveluskeskukselle tekemänsä ilmoituksen perusteella, jos vapauttaminen on tarpeen mainitun tehtävän hoitamista varten. Ilmoitus on tehtävä Siviilipalveluskeskukselle kirjallisesti ja siihen on liitettävä selvitys tehtävästä.

63 e §

Lomat ja vanhempainvapaa kertauspalveluksen aikana

Siviilipalveluskeskus voi myöntää kertauspalvelusta suorittavalle vain 40 §:n 1 momentissa tarkoitettua vanhempainvapaata ja 2 momentissa tarkoitettua lomaa painavasta henkilökohtaisesta syystä. Siviilipalvelusvelvollisella ei ole kertauspalveluksen aikana oikeutta 40 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kuntoisuuslomaan ja henkilökohtaiseen lomaan.

63 f §

Kertauspalvelukseen sovellettavat muut säännökset

Jos 63 a–63 e §:ssä ei toisin säädetä, kertauspalvelukseen sovelletaan siviilipalvelusvelvollista ja palveluksen suorittamista koskevia säännöksiä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Kertauspalvelukseen ei kuitenkaan sovelleta 14 §:n 1 ja 2 momenttia, 31–33 §:ää eikä 41 §:ää.

9 luku

9 luku

Ylimääräinen palvelus ja palvelus liikekannallepanon aikana

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus poikkeusoloissa

64 §

64 §

Ylimääräinen palvelus

Siviilipalveluksen reservin palvelus suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusoloissa

Ylimääräisen palveluksen tarkoituksena on vallitseva häiriötilanne ja sen vaatimukset huomioon ottaen harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia siten, että siviilipalvelusvelvolliset ovat toimintakykyisiä ja määrättävissä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen.

Tasavallan presidentti voi päättää normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa valtioneuvoston esityksestä, että siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilivaratton kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia ylimääräiseen palvelukseen.

Palvelus voidaan määrätä alkamaan heti.

Ylimääräistä palvelusta koskevan päätöksen keston ja peruuttamiseen samoin kuin ylimääräisestä palveluksesta vapauttamiseen ja kotiuttamiseen sovelletaan asevelvollisuuslain 83–85 §:ää. Vapauttamis- ja kotiuttamis päätöksen tekee siviilipalveluskeskus.

65 §

Liikekannallepanon aikainen palvelus

Tasavallan presidentti päättää valtioneuvoston esityksestä siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta.

Siviilipalvelusvelvolliset määrätään liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen

Valtioneuvosto voi valmiuslain 3 §:n 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia muiden viranomaisten pyynnöstä lyhyeksi, kuitenkin enintään 14 päivän ajaksi, siviilipalveluksessa saamansa koulutuksen mukaisiin viranomaisia avustaviin tehtäviin. Palvelus voidaan määrätä alkamaan välittömästi.

Siviilipalveluskeskus voi hakemuksesta vapauttaa 1 momentissa tarkoitettua palveluksesta, jos vapautus on erittäin tarpeellinen velvollisen perhe- tai taloudellisten olojen takia ammatin tai elinkeinon harjoittamisen takia. Hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä ja menettelyistä tehtäviin määrättäessä.

65 §

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin palvelus sotilaallisissa poikkeusoloissa

Valtioneuvosto voi valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilipalveluksen reserviin kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia palvelukseen. Valtioneuvosto

siviilipalveluskeskuksen määräyksellä tai tarvittaessa työ- ja elinkeinoministeriön kuulutuksella. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan heti. Asevelvollisuuslain 86 §:ssä tarkoitetun Puolustusvoimien osittaisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä siviilivarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen. Puolustusvoimien yleisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä myös lisävarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen, 50 vuotta täyttäneet voidaan määrätä palvelukseen kuitenkin ainoastaan eduskunnan suostumuksella.

Asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana terveydellisistä syistä vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan yleisen liikekannallepanon aikana määrätä 24 §:ssä tarkoitettuun palveluskelpoisuustarkastukseen sekä määrätä palvelukseen, jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi.

65 a §

Liikekannallepanon aikaiset palveluspaikat ja palveluspaikan määrääminen

Siviilipalvelusvelvollisen liikekannallepanon aikainen palvelus suoritetaan liikekannallepanon aikaisessa palveluspaikassa sen johtamana ja alaisuudessa.

Liikekannallepanon aikaisena palveluspaikana voi toimia:

- 1) ministeriöt ja niiden hallinnonalalla toimivat virastot, viranomaiset, julkisoikeudelliset yhteisöt ja -laitokset lukuun ottamatta puolustusministeriötä ja sen hallinnonala;
- 2) hyvinvointialue ja hyvinvointiyhtymä;
- 3) kunnan viranomainen, kuntayhtymä tai kunnallinen liikelaitos;
- 4) yliopistolain 1 §:ssä mainittu yliopisto;
- 5) ammattikorkeakoulu, jolla on ammattikorkeakoululain 7 §:ssä tarkoitettu toimilupa;
- 6) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu koulutuksen järjestäjä;
- 7) Pelastusopisto.

voi erityisestä syystä lisäksi päättää, että Siviilipalveluskeskus voi määrätä palvelukseen myös siviilipalveluksen varareserviin kuuluvia velvollisia. Valtioneuvosto päättää palvelukseen määrättävien enimmäismäärästä. Valtioneuvoston päätös annetaan määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvat määrätään valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen Siviilipalveluskeskuksen määräyksellä tai tarvittaessa työ- ja elinkeinoministeriön kuulutuksella. Palvelukseen voidaan määrätä astumaan heti.

Asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana terveydellisistä syistä vapautettu siviilipalvelusvelvollinen voidaan valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikana määrätä 24 §:ssä tarkoitettuun palveluskelpoisuustarkastukseen sekä määrätä palvelukseen, jos hänet todetaan palveluskelpoiseksi.

65 a §

Palveluksen sisältö ja palveluspaikan määrääminen sotilaallisten poikkeusolojen aikana

Siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluva voidaan määrätä suorittamaan 65 §:ssä tarkoitettua palvelusta joko koulutuksena Siviilipalveluskeskuksessa tai sen määräämässä muussa paikassa taikka työpalveluna 8 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa palveluspaikoissa.

Siviilipalveluskeskus määrää 1 momentissa tarkoitettuun työpalveluun palveluspaikkojen pyynnöstä työ- ja elinkeinoministeriön ja Siviilipalveluskeskuksen asettamien painopisteiden perusteella välttämättömäksi arvioidun määrän siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvia henkilöitä. Palvelusmääräyksestä on käytävä ilmi palveluksen kesto.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mille toimialoille siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluville annettavia palvelusmääräyksiä tulee kohdentaa.

Siviilipalveluskeskus määrää liikekannallepanotilanteessa 2 momentissa tarkoitettujen palveluspaikkojen käyttöön niiden pyynnöstä tarpeelliseksi katsomansa määrän siviilipalvelusvelvollisia, joita ei ole 67 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettulla tavalla vapautettu palveluksesta tai varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin taikka määrätty valmiuslain (1552/2011) mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta tai väestönsuojeluvollisuutta.

Puolustusvoimilla on 1 momentin estämättä oikeus määrätä liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen siviilipalvelukseen hakenut henkilö, jonka hakemus on 18 §:n nojalla toimitettu vakaumuksentutkintalautakunnalle ja jonka tutkittu vakaumus ei estä sijoittamista Puolustusvoimien palvelukseen.

65 b §

Palvelusmääräyksen antamista koskevat rajoitukset ja määräämisessä huomioon otettavat seikat

Palvelusmääräystä ei saa antaa henkilölle, joka

1) on varattu työnantajan käyttöön 67 §:n 1 §:ssä säädetyn mukaisesti;

2) on varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin;

3) on määrätty valmiuslain mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta tai väestönsuojeluvollisuutta;

4) on etukäteen varattu väestönsuojelutehtäviin;

5) ei voi työn vaatimaksi ajaksi poistua kotoaan jatkuvaa huolenpitoa tarvitsevan lapsen tai muun henkilön hoitamisen vuoksi, jos hoitoa ei voida muuten järjestää;

6) on 67 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla vapautettu palveluksesta; tai

7) on Puolustusvoimien palveluksessa.

Siviilipalveluskeskus saa antaa siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluvalla

palvelusmääräyksen vain sellaiseen työhön, jota tämä pystyy kohtuudella tekemään ottaen huomioon hänen ikänsä, terveydentilansa, perhesuhteensa, koulutuksensa, aikaisempi työkokemuksensa sekä tehtäväksi määrättävän työn luonne. Jos siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin kuuluva vetoaa siihen, ettei hän terveydellisistä syistä voi tehdä palvelusmääräyksessä mainittua työtä, hänen on esitettävä luotettava selvitys terveydentilastaan Siviilipalveluskeskuksen asettamassa kohtuullisessa määräajassa.

Alle seitsemänvuotiaan tai pysyvästi taikka pitkäaikaisesti sairaan lapsen huoltajalle saadaan antaa palvelusmääräys työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 10 §:ssä tarkoitetun työssäkäyntialueen ulkopuolelle vain, jos yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen sitä henkilön erityinen koulutus tai muu siihen rinnastettava syy huomioon ottaen välttämättä vaatii.

66 §

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen sovelletaan 23–26 ja 35–38 §:n, 39 §:n 2 ja 3 momentin, 42 ja 43 §:n sekä 44 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 2 momentin säännöksiä palveluksen järjestämisestä.

67 §

Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi

Siviilipalveluskeskus voi työnantajan hakemuksesta jättää siviilipalvelusvelvollisen määräämättä ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen, jos siviilipalvelusvelvollisen määrääminen palvelukseen saattaisi vaarantaa yleistä taloutta tai muita yhteiskunnan kannalta merkityksellisiä yleisiä etuja.

66 §

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen sovellettavat säännökset

Siviilipalveluksen reservin ja varareservin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen sovelletaan 23–26 ja 35–38 §:n, 39 §:n, 42 ja 43 §:n sekä 44 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 2 momentin säännöksiä palveluksen järjestämisestä.

67 §

Palvelukseen määräämättä jättäminen hakemuksesta yleisen edun vuoksi

Siviilipalveluskeskus voi *asianomaisen viraston, laitoksen, yhteisön tai muun* työnantajan hakemuksesta jättää määräämättä *valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tai siihen rinnastettavassa tehtävässä olevia, erityisen ammatin harjoittajia sekä muita, joiden*

Ylimääräiseen palvelukseen ja liikekannal-lepanon aikaiseen palvelukseen jätetään kutsumatta myös siviilipalvelusvelvollinen, joka toimii 31 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tehtävässä.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettua hakemusmenettelyä.

68 §

Palvelusrikkomus

Siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö 38 §:ssä tarkoitettujen palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangeistukseen siten kuin tässä laissa säädetään. Siviilipalveluspaikan 45 §:ssä tarkoitetun vastuuhenkilön tulee tehdä palvelusrikkomuksesta tiedon saatuaan siviilipalveluskeskukselle kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus, jollei asiaa sen vähäisen merkityksen vuoksi jätetä sillensä tai suullisen huomautuksen varaan.

69 §

Palvelusrikkomuksen tutkinta

Siviilipalveluskeskuksen on laadittava tutkinnasta pöytäkirja. Tutkinnassa on suullisesti kuultava siviilipalvelusvelvollista. Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti määräys kuulemistilaisuuteen. Ennen kuulemistilaisuutta

palvelukseen kutsuminen saattaisi vaarantaa Puolustusvoimien varustamista tai ylläpitoa, yleistä taloutta tai muita yhteiskunnan kannalta merkityksellisiä yleisiä etuja.

Siviili- ja lisävarannon Siviilipalveluksen reservin ja varareservin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 sekä 4–6 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen jätetään kutsumatta myös siviilipalvelusvelvollinen, joka toimii 31 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tehtävässä.

Siviilipalveluskeskus voi peruuttaa tekemänsä hyväksymispäätöksen, jos vapauttamisen edellytyksissä on tapahtunut olennainen muutos. Edellä 1 momentissa tarkoitettu hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois palveluksesta.

Työ- ja elinkeinoministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentissa tarkoitettua hakemusmenettelyä.

68 §

Palvelusrikkomus

Siviilipalvelusvelvollinen, joka laiminlyö 38 §:ssä tarkoitettujen palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät velvoitteensa tai toimii muutoin vastoin palvelusvelvoitteitaan, voidaan määrätä kurinpitorangeistukseen siten kuin tässä laissa säädetään. Siviilipalveluspaikan 45 §:ssä tarkoitetun vastuuhenkilön tulee tehdä palvelusrikkomuksesta tiedon saatuaan Siviilipalveluskeskukselle kirjallinen palvelusrikkomusilmoitus, jollei asiaa sen vähäisen merkityksen vuoksi jätetä sillensä tai suullisen huomautuksen varaan.

69 §

Palvelusrikkomuksen tutkinta

Siviilipalveluskeskuksen on laadittava tutkinnasta pöytäkirja. Tutkinnassa on suullisesti kuultava siviilipalvelusvelvollista. Siviilipalveluskeskuksen on annettava siviilipalvelusvelvolliselle todisteellisesti määräys kuulemistilaisuuteen. Ennen kuulemistilaisuutta

siviilipalvelusvelvolliselle on ilmoitettava, mistä asiasta ja missä ominaisuudessa häntä kuullaan. Kuuleminen suoritetaan siviilipalveluskeskuksen määräämänä aikana joko siviilipalveluspaikassa tai siviilipalveluskeskuksessa. Kuulustelukertomus on annettava siviilipalvelusvelvolliselle hänen luettavakseen ja tarkistettavakseen ja siihen on merkittävä siviilipalvelusvelvollisen tekemät huomautukset.

siviilipalvelusvelvolliselle on ilmoitettava, mistä asiasta ja missä ominaisuudessa häntä kuullaan. Kuuleminen suoritetaan Siviilipalveluskeskuksen määräämänä aikana joko siviilipalveluspaikassa tai Siviilipalveluskeskuksessa. Kuulustelukertomus on annettava siviilipalvelusvelvolliselle hänen luettavakseen ja tarkistettavakseen ja siihen on merkittävä siviilipalvelusvelvollisen tekemät huomautukset.

72 §

Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka toistuvasti jättää vastaamatta 17 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluskeskuksen todisteellisesti toimittamaan kirjalliseen tiedusteluun, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, **tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta** sakkoon.

72 §

Tiedonantovelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka toistuvasti jättää vastaamatta 17 §:ssä tarkoitettuun Siviilipalveluskeskuksen todisteellisesti toimittamaan kirjalliseen tiedusteluun, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, **tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta** sakkoon.

73 a §

Kertauspalvelusvelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen kertauspalvelukseen jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava **kertauspalvelusvelvollisuuden rikkomisesta** sakkoon.

73 b §

Siviilipalveluksen reservin palvelusvelvollisuuden rikkominen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen siviilipalveluksen reservin palvelukseen suuronnettomuuksissa ja muissa vastaavissa poikkeusolojen aikana, jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava **siviilipalveluksen reservin palvelusvelvollisuuden rikkomisesta** sakkoon.

75 §

Siviilipalvelusrikos

Jos siviilipalvelusrikoksesta on tuomittu vankeutta vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, määrää siviilipalveluskeskus tuomitun jatkamaan siviilipalveluksen suorittamista vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä olevan palvelusajan mukaisesti. Vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

75 §

Siviilipalvelusrikos

Jos siviilipalvelusrikoksesta on tuomittu vankeutta vähemmän kuin puolet jäljellä olevasta palvelusajasta, määrää Siviilipalveluskeskus tuomitun jatkamaan siviilipalveluksen suorittamista vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä olevan palvelusajan mukaisesti. Vankeusrangaistuksen jälkeen jäljellä oleva palvelusaika lasketaan siten, että yksi rangaistuslaitoksessa suoritettu päivä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

76 §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan määräyksen ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepanon aikana jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava **siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana** vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

76 §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana

Siviilipalvelusvelvollinen, joka saatuaan *palvelusmääräyksen Puolustusvoimien* ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana jättää saapumatta palvelukseen, lopettaa palveluksen tai kieltäytyy palveluksesta, on tuomittava **siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana** vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

78 §

Rikosilmoitus

Rikosilmoituksen 72–77 §:ssä tarkoitetuista rikoksista tekee siviilipalveluskeskus siviilipalveluspaikan toimittaman palvelusrikkomusilmoituksen perusteella. Rikosilmoitus on tehtävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Rikosilmoituksessa on mainittava siviilipalvelusvelvollisen suorittama ja jäljellä oleva palvelusaika sekä asian tutkimiseen vaikuttavat seikat.

78 §

Rikosilmoitus

Rikosilmoituksen 72–77 §:ssä tarkoitetuista rikoksista tekee Siviilipalveluskeskus siviilipalveluspaikan toimittaman palvelusrikkomusilmoituksen perusteella. Rikosilmoitus on tehtävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai Siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan poliisille. Rikosilmoituksessa on mainittava siviilipalvelusvelvollisen suorittama ja jäljellä oleva palvelusaika sekä asian tutkimiseen vaikuttavat seikat.

Voimassa oleva laki

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä 72–77 §:ssä tarkoitettua rikoksesta, ellei siviilipalveluskeskus ole tehnyt siitä rikosilmoitusta.

79 §

Uusi palvelusmääräys

Palvelukseen uudelleen määrittämisessä huomioidaan aika, jonka siviilipalvelusvelvollinen on ollut siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta johtuvan tutkinnan vuoksi vapautensa menettäneenä. Palvelusaika luetaan siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

Jos tuomioistuim on hylännyt siviilipalvelusvelvollista vastaan nostetun syytteen 74 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, häntä ei enää määrätä suorittamaan siviilipalvelusvelvollisuuttaan rauhan aikana.

82 §

Ehdonalainen vapaus

Ehdonalaisessa vapaudessa 74 tai 75 §:n mukaisesta rikoksesta annetun tuomion perusteella olevan siviilipalvelusvelvollisen koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Jäljellä olevan palvelusajan määrää siviilipalveluskeskus saatuaan vankilaviranomaiselta tiedon suoritettua rangaistuksesta. Ellei erityisiä syitä ole, siviilipalvelusvelvollista ei määrätä valvontaan.

85 §

Siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen vankeusrangaistuksen johdosta

Ehdotus

Syyttäjä ei saa nostaa syytettä 72–77 §:ssä tarkoitettua rikoksesta, ellei Siviilipalveluskeskus ole tehnyt siitä rikosilmoitusta.

79 §

Uusi palvelusmääräys

Jos tuomioistuim on hylännyt siviilipalvelusvelvollista vastaan nostetun syytteen 74 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, häntä ei enää määrätä suorittamaan siviilipalvelusvelvollisuuttaan rauhan aikana. Jos syytteen hylkääminen on johtunut syyteoikeuden vanhentumisesta, siviilipalvelusvelvollinen voidaan määrätä uudelleen siviilipalvelukseen.

Palvelukseen uudelleen määrittämisessä huomioidaan aika, jonka siviilipalvelusvelvollinen on ollut siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta johtuvan tutkinnan vuoksi vapautensa menettäneenä. Palvelusaika luetaan siten, että yksi päivä vapaudenmenetystä vastaa kahta päivää siviilipalveluksessa.

82 §

Ehdonalainen vapaus

Ehdonalaisessa vapaudessa 74 tai 75 §:n mukaisesta rikoksesta annetun tuomion perusteella olevan siviilipalvelusvelvollisen koeaika on jäljellä oleva palvelusaika. Jäljellä olevan palvelusajan määrää Siviilipalveluskeskus saatuaan vankilaviranomaiselta tiedon suoritettua rangaistuksesta. Ellei erityisiä syitä ole, siviilipalvelusvelvollista ei määrätä valvontaan.

85 §

Siviilipalvelusvelvollisuuden päättyminen vankeusrangaistuksen johdosta

Rangaistuslaitoksen on ilmoitettava 1 ja 2 momentissa tarkoitetun henkilön vapautumisesta siviilipalveluskeskukselle.

86 §

Oikeudenkäynti sekä tuomioistuimen ja syyttäjän tiedonantovelvollisuus

Syyte 72–77 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta voidaan tutkia siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan yleisessä alioikeudessa.

Tuomioistuimen on ilmoitettava siviilipalveluskeskukselle 72–77 §:ssä koskevassa asiassa tekemästään ratkaisusta tai asian sillensä jättämisestä. Syyttäjän on annettava vastaava ilmoitus, jos hän tekee mainittuja rikoksia koskevassa asiassa päätöksen jättää syyttämättä.

88 §

Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijät

Siviilipalveluskeskus määrittelee eri käyttäjäryhmille työtehtävien edellyttämät käyttöoikeudet siviilipalvelusrekisteriin. Siviilipalveluskeskus myöntää käyttöoikeudet siviilipalveluskeskuksen henkilöstölle ja 45 §:ssä tarkoitetuille siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöille. Vastuuhenkilöt myöntävät siviilipalveluskeskuksen antaman luvan puitteissa siviilipalvelusrekisteriin rajatut käyttöoikeudet siviilipalveluspaikan muille siviilipalvelusvelvollisten asioita hoitaville henkilöille.

Siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta 23 §:n perusteella määrittelevät ja terveystarkastuksen 24 §:n nojalla suorittavat lääkärit ja siviilipalveluspaikan lääkärit toimivat tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuina henkilötietojen käsittelijöinä siviilipalvelusvelvollisen lääkärintarkastuskorttiin merkittävien tietojen osalta.

Rangaistuslaitoksen on ilmoitettava 1 ja 2 momentissa tarkoitetun henkilön vapautumisesta Siviilipalveluskeskukselle.

86 §

Oikeudenkäynti sekä tuomioistuimen ja syyttäjän tiedonantovelvollisuus

Syyte 72–77 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta voidaan tutkia siviilipalvelusvelvollisen kotipaikan tai Siviilipalveluskeskuksen sijaintipaikkakunnan yleisessä alioikeudessa.

Tuomioistuimen on ilmoitettava Siviilipalveluskeskukselle 72–77 §:ssä koskevassa asiassa tekemästään ratkaisusta tai asian sillensä jättämisestä. Syyttäjän on annettava vastaava ilmoitus, jos hän tekee mainittuja rikoksia koskevassa asiassa päätöksen jättää syyttämättä.

88 §

Rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijät

Siviilipalveluskeskus määrittelee eri käyttäjäryhmille työtehtävien edellyttämät käyttöoikeudet siviilipalvelusrekisteriin. Siviilipalveluskeskus myöntää käyttöoikeudet Siviilipalveluskeskuksen henkilöstölle ja 45 §:ssä tarkoitetuille siviilipalveluspaikkojen vastuuhenkilöille. Vastuuhenkilöt myöntävät Siviilipalveluskeskuksen antaman luvan puitteissa siviilipalvelusrekisteriin rajatut käyttöoikeudet siviilipalveluspaikan muille siviilipalvelusvelvollisten asioita hoitaville henkilöille.

Siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta 23 §:n perusteella määrittelevät ja terveystarkastuksen 24 §:n nojalla suorittavat *laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt* toimivat tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuina henkilötietojen käsittelijöinä *siviilipalvelusrekisteriin* merkittävien tietojen osalta.

Rekisterin tietosisältö

Rekisterin tietosisältö

Siviilipalvelusrekisteriin merkitään 87 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten siviilipalvelusvelvollisesta seuraavat tiedot:

- 1) nimi ja nimihistoria siitä lukien, kun henkilö on täyttänyt 15 vuotta;
- 2) henkilötunnus;
- 3) sukupuoli;
- 4) äidinkieli;
- 5) kansalaisuus;
- 6) siviilisääty;
- 7) koulutus;
- 8) ammatti;
- 9) ajokorttitiedot;
- 10) kotikunta, osoite- ja muut yhteystiedot;
- 11) vajaavaltaisuutta ja edunvalvojaa koskevat tiedot;
- 12) palveluskelpoisuustiedot;
- 13) palveluspaikkaan ja -aikaan liittyvät tiedot;
- 14) palvelustehtävien suorittamiseen liittyvät tiedot;
- 15) palveluksen keskeyttämis- ja kotiuttamistiedot;
- 16) matkaoikeuksien määrittämistä, käyttämistä ja tarkistamista koskevat tiedot;
- 17) lähiomaisen nimi ja osoite;
- 18) tiedot annetuista kurinpitörangaistuksista ja seuraamuksista.

Siviilipalvelusvelvollisesta pidetään lisäksi lääkärintarkastuskorttia, johon siviilipalveluskeskuksen ja siviilipalveluspaikan lääkäri merkitsee palveluksen suorittamisen kannalta tarpeelliset terveydentilatiedot.

Siviilipalvelusrekisteriin voidaan lisäksi tallettaa:

- 1) tieto vakaumuksesta ja uskonnollisesta yhdyskunnasta, jos sillä on merkitystä palveluksen järjestämisen tai siviilipalveluspaikan määrittämisen kannalta;

Siviilipalvelusrekisteriin *saadaan merkitä* 87 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten siviilipalvelusvelvollisesta seuraavat tiedot:

- 1) nimi ja nimihistoria siitä lukien, kun henkilö on *hyväksytty siviilipalvelukseen*;
- 2) henkilötunnus *ja henkilök kuva*;
- 3) sukupuoli;
- 4) äidinkieli *ja viestintäkieli*;
- 5) kansalaisuus;
- 6) siviilisääty;
- 7) koulutus;
- 8) ammatti;
- 9) ajokorttitiedot;
- 10) kotikunta, osoite- ja muut yhteystiedot;
- 11) vajaavaltaisuutta, *toimintakelpoisuuden rajoitusta* ja edunvalvojaa koskevat tiedot;
- 12) palveluskelpoisuustiedot;
- 13) palveluspaikkaan ja -aikaan liittyvät tiedot;
- 14) palvelustehtävien suorittamiseen *ja palveluksessa saatuun koulutukseen* liittyvät tiedot;
- 15) palveluksen keskeyttämis- ja kotiuttamistiedot;
- 16) matkaoikeuksien määrittämistä, käyttämistä ja tarkistamista koskevat tiedot;
- 17) lähiomaisen nimi ja *yhteystiedot*;
- 18) tiedot annetuista kurinpitörangaistuksista ja seuraamuksista; *ja*
- 19) *muut henkilön sijoitukseen ja palveluksen suorittamiseen vaikuttavat tiedot henkilön osaamisesta ja sopivuudesta.*

Siviilipalvelusrekisteriin voidaan lisäksi tallettaa:

- 1) tieto vakaumuksesta ja uskonnollisesta yhdyskunnasta, jos sillä on merkitystä palveluksen järjestämisen tai siviilipalveluspaikan määrittämisen kannalta;

2) siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista ja täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevat tiedot rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta sekä tieto muusta rikoksesta tuomitusta vankeusrangaistuksesta, jos sillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluksen tai sijoituksen kannalta;

3) siviilipalvelusvelvollisen tavoittamista ja palvelukseen määräämistä varten tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa;

4) diagnoositiedot, lääkärinlausunnot ja muut terveydentilatiedot, joilla on merkitystä palveluskelpoisuuden määrittämisen ja tarkistamisen sekä työpalveluun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta;

5) siviilipalvelukseen määräämistä koskevat tiedot;

6) tässä laissa tarkoitettuun muutoksenhaakuun liittyvät tiedot.

91 §

(kumotaan)

92 §

Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä

Siviilipalvelusvelvollista koskevat 90 §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot ja 90 §:n 2 momentissa tarkoitetut lääkärintarkastuskorttiin merkittävät tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta. Tiedot siirretään tällöin Kansallisarkistoon.

Edellä 90 §:n 3 momentissa tarkoitetut siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden

2) siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista ja täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevat tiedot rikosilmoituksesta, rikoksen seuraamuksesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta sekä tieto muusta rikoksesta tuomitusta vankeusrangaistuksesta, jos sillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluksen tai sijoituksen kannalta;

3) siviilipalvelusvelvollisen tavoittamista ja palvelukseen määräämistä varten tieto siitä, onko siviilipalvelusvelvollinen säilytettävänä rangaistuslaitoksessa tai hoidettavana sairaalassa tai muussa sosiaali- tai terveydenhuollon laitoksessa;

4) diagnoositiedot, lääkärinlausunnot ja muut terveydentilatiedot, joilla on merkitystä palveluskelpoisuuden määrittämisen ja tarkistamisen sekä työpalveluun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta;

5) tieto omaishoitosopimuksesta, huollettavista sekä muut perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot, joilla on merkitystä työpalveluun sijoittamisen ja poikkeusolojen sijoitettavuuden arvioinnin kannalta;

6) siviilipalvelukseen määräämistä koskevat tiedot; ja

7) tässä laissa tarkoitettuun muutoksenhaakuun liittyvät tiedot.

92 §

Tietojen poistaminen siviilipalvelusrekisteristä

Siviilipalvelusvelvollista koskevat 90 §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Edellä 90 §:n 3 momentissa tarkoitetut siviilipalvelusvelvollista koskevat tiedot poistetaan siviilipalvelusrekisteristä viiden vuoden

kuluttua siitä, kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutunut täysin palvelleena. Jos tieto on saatu ja merkitty rekisteriin suoritettuna palveluksen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuulla siviilivarantoon tai lisävarantoon, tieto poistetaan viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä, kuitenkin viimeistään sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Jos siviilipalveluskeskuksena toimiva viranomaisen vaihtuu, siviilipalveluskeskuksen on välittömästi luovutettava siviilipalvelusrekisteri järjestettynä uudelle siviilipalveluskeskukselle.

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirretävistä asiakirjoista säädetään arkistolaisissa (831/1994).

93 §

Ulkopuoliset tietolähteet

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä siviilipalvelusrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi seuraavat tiedot:

1) väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13 §:n 1 momentin 1–3, 5, 11, 14, 19 ja 20 kohdassa tarkoitetut tiedot siviilipalveluksen järjestämisestä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

2) sotilasviranomaiselta palvelusaikaan vaikuttavat tiedot, palveluskelpoisuustiedot sekä terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä;

3) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta terveyskeskukselta ja lääkäriltä terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuutta tarkistettaessa;

4) terveyskeskukselta, sairaalalta tai muulta mielenterveyspalveluja antavalta taholta tiedot mielenterveyslaissa (1116/1990), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) tai

kuluttua siitä, kun siviilipalvelusvelvollinen on kotiutunut täysin palvelleena. Jos tieto on saatu ja merkitty rekisteriin suoritettuna palveluksen jälkeen siviilipalvelusvelvollisen kuulla *siviilipalveluksen reserviin tai varareserviin*, tieto poistetaan viiden vuoden kuluttua tiedon merkitsemisestä, kuitenkin viimeistään sen vuoden lopussa, jona siviilipalvelusvelvollinen täyttää 65 vuotta.

Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirretävistä asiakirjoista säädetään arkistolaisissa (831/1994).

93 §

Ulkopuoliset tietolähteet

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä siviilipalvelusrekisteriä varten sille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi seuraavat tiedot:

1) väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13 §:n 1 momentin 1–3, 5, 11, 14, 19, 20 ja 22 kohdassa tarkoitetut tiedot siviilipalveluksen järjestämisestä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

2) sotilasviranomaiselta palvelusaikaan vaikuttavat tiedot, palveluskelpoisuustiedot, terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta koskevaa asiaa käsiteltäessä *sekä sellaiset palveluksen suorittamiseen liittyvät tiedot, joilla voi olla merkitystä palvelustehtävien määräämiselle poikkeusoloissa*;

3) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta *terveyspalveluiden tuottajalta ja laillistetulta terveydenhuollon ammattihenkilöltä* terveydentilatiedot, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuutta arvioitaessa;

4) terveyskeskukselta, sairaalalta tai muulta mielenterveyspalveluja antavalta taholta tiedot mielenterveyslaissa (1116/1990), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) tai

terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta siviilipalvelusvelvolliselle, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden tai palveluksen järjestämisen kannalta;

5) Maahanmuuttovirastolta henkilön kansalaisuutta koskevat tiedot sen selvittämiseksi, onko henkilö palvelusvelvollinen Suomessa;

6) poliisi-, syyttäjä- ja vankeinhoitoviranomaiselta siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista tai täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevaa rikosilmoitusta, syyteharkintaa, rikoksen seuraamusta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

7) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tiedot tuomioistuimessa ratkaistuista rikosasioista, joissa on tuomittu vankeusrangaistus, siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden arvioimiseksi; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/1993);

8) vankeinhoitoviranomaisilta tiedot rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

9) sosiaali- tai terveydenhuollon laitokselta ja vastaavalta laitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, joka ei pääse laitoksesta vapaasti poistumaan, sekä tieto siviilipalvelukseen määrätyn vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

10) Kansaneläkelaitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (568/2007) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaisuuksista annetun lain (570/2007) mukainen vammaistuki palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden selvittämiseksi;

11) työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä työ- ja elinkeinoministeriöltä tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on valmiuslain mukaisesti annettu työmääräys työvelvollisena liikekannallepanon aikaista palvelukseen määräämistä varten.

terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen antamisesta siviilipalvelusvelvolliselle, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden tai palveluksen järjestämisen kannalta;

5) Maahanmuuttovirastolta henkilön kansalaisuutta koskevat tiedot sen selvittämiseksi, onko henkilö palvelusvelvollinen Suomessa;

6) poliisi-, syyttäjä- ja vankeinhoitoviranomaiselta siviilipalveluksesta kieltäytymistä, siviilipalvelusrikosta, tiedonantovelvollisuuden rikkomista tai täydennyspalvelusvelvollisuuden rikkomista koskevaa rikosilmoitusta, syyteharkintaa, rikoksen seuraamusta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot siviilipalveluksen järjestämistä ja siviilipalvelusvelvollisten valvontaa varten;

7) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tiedot tuomioistuimessa ratkaistuista rikosasioista, joissa on tuomittu vankeusrangaistus, siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden arvioimiseksi; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/1993);

8) vankeinhoitoviranomaisilta tiedot rangaistuslaitoksessa säilytettävästä siviilipalvelusvelvollisesta ja tämän vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

9) sosiaali- tai terveydenhuollon laitokselta ja vastaavalta laitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, joka ei pääse laitoksesta vapaasti poistumaan, sekä tieto siviilipalvelukseen määrätyn vapautumisajankohdasta siviilipalvelukseen määräämistä ja siviilipalveluksen järjestämistä varten;

10) Kansaneläkelaitokselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on myönnetty kansaneläkelain (568/2007) mukainen työkyvyttömyyseläke tai vammaisuuksista annetun lain (570/2007) mukainen vammaistuki palveluskelpoisuuden ja sijoitettavuuden selvittämiseksi;

11) työvelvollisuusrekisteriä poikkeusoloissa ylläpitävältä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselta tieto siviilipalvelusvelvollisesta, jolle on valmiuslain mukaisesti annettu työmääräys työvelvollisena 64 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin

Siviilipalveluspaikalla on oikeus saada seuraavat tiedot:

1) siviilipalveluskeskukselta ennen yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen valintaa välttämättömät tiedot palvelukseen otettavan siviilipalvelusvelvollisen koulutuksesta ja työkokemuksesta työhön soveltuvuuden arviointia varten;

2) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta lääkäriltä salassapitosäännösten estämättä tiedot palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden kannalta.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada 1 momentissa tarkoitetut tiedot teknisen käytöyhteyden avulla siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

95 §

Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen

Muutoksen hakemiseen kutsuntalautakunnan tai puolustusvoimien aluetoimiston 12 §:ssä tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen sovelletaan asevelvollisuuslain 12 luvun säännöksiä muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai aluetoimiston asevelvollisuusasiassa tekemään päätökseen.

96 §

suuronnettomuuksien ja muiden vastaavien poikkeusolojen aikaiseen tai 65 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin ja varareservin sotilaallisten poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen määräämistä varten; ja

12) opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun kautta tieto siviilipalvelusvelvollisen opinto-oikeudesta tämän lykkäyshakemuksen ratkaisemista varten, sekä tieto siviilipalveluksen reserviin ja varareserviin kuuluvan suorittamista tutkinnoista 65 §:ssä tarkoitettuun siviilipalveluksen reservin ja varareservin sotilaallisten poikkeusolojen aikaiseen palvelukseen määräämistä varten.

Siviilipalveluspaikalla on oikeus saada seuraavat tiedot:

1) Siviilipalveluskeskukselta ennen yksittäisen siviilipalvelusvelvollisen valintaa välttämättömät tiedot palvelukseen otettavan siviilipalvelusvelvollisen koulutuksesta ja työkokemuksesta työhön soveltuvuuden arviointia varten;

2) siviilipalvelusvelvollisen palveluskelpoisuutta tutkineelta laillistetulta terveydenhuollon ammattihenkilöltä salassapitosäännösten estämättä tiedot palveluksessaan olevan siviilipalvelusvelvollisen terveydentilasta, jos niillä on merkitystä palveluskelpoisuuden kannalta.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada 1 momentissa tarkoitetut tiedot teknisen käytöyhteyden avulla siten kuin siitä asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

95 §

Muutoksenhaku kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston päätökseen

Muutoksen hakemiseen kutsuntalautakunnan tai Puolustusvoimien aluetoimiston 12 §:ssä tarkoitettua hakemusta koskevaan päätökseen sovelletaan asevelvollisuuslain 12 luvun säännöksiä muutoksen hakemisesta kutsuntalautakunnan tai aluetoimiston asevelvollisuusasiassa tekemään päätökseen.

96 §

*Muutoksenhaku siviilipalveluskeskuksen päätökseen**Muutoksenhaku Siviilipalveluskeskuksen päätökseen*

Siviilipalveluskeskuksen päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, siviilipalvelukseen määräämistä, täydennyspalvelukseen määräämistä, lykkäystä, siviilipalveluspaikan määräämistä, palveluksesta vapauttamista tai täydennyspalveluksesta vapauttamista saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Siviilipalvelukseen määräämistä, täydennyspalvelukseen määräämistä, lykkäystä, siviilipalveluspaikan määräämistä, palveluksesta vapauttamista tai täydennyspalveluksesta vapauttamista koskeva oikaisuvaatimus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Siviilipalveluskeskuksen päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, siviilipalvelukseen määräämistä, täydennyspalvelukseen määräämistä, lykkäystä, *etuutta*, siviilipalveluspaikan määräämistä, palveluksesta vapauttamista, täydennyspalveluksesta vapauttamista, *palveluspaikkahakemuksen hyväksymistä tai peruuttamista taikka asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan lain mukaiseen palvelukseen siirtymistä*, saa vaatia oikaisua *Siviilipalveluskeskukselta*. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Siviilipalvelukseen määräämistä, täydennyspalvelukseen määräämistä, lykkäystä, siviilipalveluspaikan määräämistä, palveluksesta vapauttamista tai täydennyspalveluksesta vapauttamista koskeva oikaisuvaatimus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa.

Päätökseen, johon saa vaatia 1 momentissa tarkoitettua oikaisua, ei saa hakea suoraan muutosta valittamalla. Siviilipalveluskeskuksen oikaisuasiassa antamaan päätökseen sekä muuhun Siviilipalveluskeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Valitus siviilipalveluskeskuksen siviilipalveluspaikan siirtoa koskevasta päätöksestä on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksiannosta. Valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, ellei hallintotuomioistuin toisin määrää.

Valitus Siviilipalveluskeskuksen siviilipalveluspaikan siirtoa koskevasta päätöksestä on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksiannosta. Valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, ellei hallintotuomioistuin toisin määrää.

Kotiuttamista koskeva valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei hallintotuomioistuin toisin määrää.

Kotiuttamista koskeva valitus ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, jollei hallintotuomioistuin toisin määrää.

97 §

97 §

*Muutoksenhaku kurinpitörangaistukseen**Muutoksenhaku kurinpitörangaistukseen*

Kurinpitörangaistus voidaan panna täytäntöön välittömästi siviilipalveluskeskuksen päätöksen antamisen jälkeen, jollei kurinpitörangaistuksen täytäntöönpano

Kurinpitörangaistus voidaan panna täytäntöön välittömästi Siviilipalveluskeskuksen päätöksen antamisen jälkeen, jollei kurinpitörangaistuksen täytäntöönpano

siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa muutoin ole mahdollista.

siviilipalvelusvelvollisen jäljellä olevan palvelusajan kuluessa muutoin ole mahdollista.

100 §

100 §

Hakeutuminen asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen

Hakeutuminen varusmiesspalvelukseen tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaiseen palvelukseen

Siviilipalvelusvelvollisen, joka haluaa siirtyä suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, on haettava tätä kirjallisesti siviilipalveluskeskukselta.

Siviilipalvelusvelvollisen, joka ei ole suorittanut asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta ja joka haluaa siirtyä suorittamaan mainittua palvelusta, on haettava tätä Siviilipalveluskeskukselta.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä hyväksyttävä hakemus, jos siinä ilmoitetaan, etteivät 1 §:ssä tarkoitetut vakaumukseen perustuvat syyt enää estä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamista ja jos siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty näiden lakien mukaiseen palvelukseen. Hakemusta ei voida hyväksyä enää siviilipalveluksen aloittamisen jälkeen eikä sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä hyväksyttävä hakemus, jos

1) siinä ilmoitetaan, etteivät 1 §:ssä tarkoitetut vakaumukseen perustuvat syyt enää estä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamista;

2) hakemus on tehty joko ennen koulutusjakson alkamista tai seitsemän päivän kuluessa koulutusjakson aloittamisesta; ja

3) jos siviilipalvelusvelvollista ei ole aikaisemmin vastaavan hakemuksen perusteella hyväksytty näiden lakien mukaiseen palvelukseen.

Edellä 58 §:n 1 momentissa tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen hakemus asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen voidaan hyväksyä tämän pykälän 2 momentissa säädettyin edellytyksin. Hakemuksen hyväksymiseen ei kuitenkaan sovelleta 2 momentissa säädettyä ikärajaa.

Hakemusta ei voida hyväksyä sen jälkeen, kun koulutusjakson aloittamisesta on kulunut enemmän kuin seitsemän päivää eikä sen vuoden päätyttyä, jona siviilipalvelusvelvollinen on täyttänyt 28 vuotta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty siviilipalvelusvelvollisen jo saatua määräyksen siviilipalvelukseen, siviilipalvelusvelvollisen on kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti, kunnes siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty siviilipalvelusvelvollisen jo saatua määräyksen siviilipalvelukseen, siviilipalvelusvelvollisen on kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti, kunnes Siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä Puolustusvoimien aluetoimistolle.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä Puolustusvoimien aluetoimistolle.

100 a §

Täydennyspalvelusvelvollisen hakeutuminen siviilipalveluksen reservistä Puolustusvoimien reserviin

Täydennyspalvelusvelvollisen, joka haluaa palata suorittamaan asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaista palvelusta, on haettava tätä Siviilipalveluskeskukselta.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä hyväksyttävä hakemus, jos siinä ilmoitetaan, ett eivät 1 §:ssä tarkoitetut vakaumukseen perustuvat syyt enää estä asevelvollisuuslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittamista. Hakemus voidaan hyväksyä kerran.

Jos 1 momentissa tarkoitettu hakemus on jätetty täydennyspalvelusvelvollisen jo saatua määräyksen täydennyspalveluskoulutukseen, täydennyspalvelusvelvollisen on kuitenkin noudatettava annettua määräystä siihen asti, kunnes Siviilipalveluskeskus ratkaisee hakemuksen ja peruuttaa antamansa määräyksen.

Siviilipalveluskeskuksen on viipymättä ilmoitettava hakemuksen hyväksymisestä Puolustusvoimien aluetoimistolle.

103 §

Poliisin virka-apu siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi palvelukseen

Jos siviilipalvelusvelvollinen jättää saapumatta palvelukseen tai lopettaa sen, siviilipalveluspaikan on ilman aiheetonta viivytystä pyydettävä siviilipalvelusvelvollisen kotipaikkakunnan tai siviilipalveluspaikan sijaintipaikkakunnan poliisilta virka-apua hänen etsimiseksi ja palvelukseen toimittamiseksi. Poliisin antama virka-apu siviilipalveluspaikalle on maksutonta. Poliisin on tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin tavoittamatta jääneen siviilipalvelusvelvollisen etsintäkuuluttamiseksi.

Poliisin on viipymättä toimitettava siviilipalvelusvelvollinen siviilipalveluspaikkaansa, jollei hän kirjallisesti kieltäydy siviilipalveluksesta tai jollei hänellä ole laillista

103 §

Poliisin virka-apu

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen etsimiseksi ja siviilipalvelusmääräyksen toimittamiseksi hänelle.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada poliisilta tarpeellista virka-apua siviilipalvelusvelvollisen kiinniottamiseksi, jos siviilipalvelusvelvollinen jättää ilman laillista estettä saapumatta palvelukseen tai keskeyttää palveluksen luvatta. Siviilipalveluskeskus voi pyytää poliisia etsintäkuuluttamaan siviilipalvelusvelvollisen, jota ei ole saatu tavoitettua.

Siviilipalveluskeskuksella on oikeus saada poliisilta virka-apua siviilipalvelusvelvollisen toimittamiseksi Siviilipalveluskeskukseen, jos

Voimassa oleva laki

estettä poissaololleen. Poliisin on toimitettava siviilipalveluspaikkaan kieltäytymisilmoitus tai selvitys laillisesta esteestä.

104 §

Viranomaisten tiedonantovelvollisuus

Työ- ja elinkeinoministeriön, siviilipalveluskeskuksen ja puolustusvoimien on annettava kutsunanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä.

Ehdotus

se on välttämätöntä palveluksen asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi.

Poliisin antama virka-apu Siviilipalveluskeskukselle on maksutonta. Virka-apun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna poliisille säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

104 §

Viranomaisten tiedonantovelvollisuus

Työ- ja elinkeinoministeriön, Siviilipalveluskeskuksen ja Puolustusvoimien on annettava kutsunanalaisille riittävät tiedot mahdollisuudesta hakeutua siviilipalvelukseen ja siviilipalveluksen sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

2.

Laki

maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetun lain (305/2009) 5 §:n 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

5 §

Työhönpaluu

Ehdotus

5 §

Työhönpaluu

Joukko-osaston komentajan ja siviilipalveluskeskuksen *johtajan* velvollisuudesta antaa palveluksessa olevalle tarpeelliset tiedot tämän pykälän sisällöstä säädetään asevelvollisuuslain 107 §:ssä ja siviilipalveluslain 55

Joukko-osaston komentajan ja Siviilipalveluskeskuksen velvollisuudesta antaa palveluksessa olevalle tarpeelliset tiedot tämän pykälän sisällöstä säädetään asevelvollisuuslain 107 §:ssä ja siviilipalveluslain 55 §:ssä.

Voimassa oleva laki

§:ssä. Työnantajan oikeudesta saada tieto palveluksen päättymisen ajankohdasta säädetään asevelvollisuuslain 97 §:ssä ja siviilipalveluslain 94 §:ssä.

Ehdotus

Työnantajan oikeudesta saada tieto palveluksen päättymisen ajankohdasta säädetään asevelvollisuuslain 97 §:ssä ja siviilipalveluslain 94 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

3.

Laki

sotilasavustuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilasavustuslain (781/1993) 14 §:n 1 momentti ja 16 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 14 §:n 1 momentti osaksi laissa 577/2007 ja 16 §:n 1 momentti laeissa 534/2001, 577/2007 ja 734/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 §

Maksamisaika

Sotilasavustus maksetaan sen kuukauden alusta, jona sitä on haettu, aikaisintaan kuitenkin palvelukseenastumispäivästä tai, jos oikeus avustukseen on syntynyt myöhemmin, sanotusta ajankohdasta lukien, sen kalenterikuukauden loppuun, jona asevelvollinen on kotiutettu tai hänen palveluksensa on keskeytynyt yhdenjaksoisesti vähintään 14 vuorokauden ajaksi siten, ettei kyseistä keskeytysaikaa lueta asianomaisen palvelusajaksi. Reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoiisiin harjoituksiin puolustusvoimissa tai täydennyspalvelukseen kutsutulle asevelvolliselle ja hänen omaiselleen avustus maksetaan koko palvelusajalta.

Ehdotus

14 §

Maksamisaika

Sotilasavustus maksetaan sen kuukauden alusta, jona sitä on haettu, aikaisintaan kuitenkin palvelukseenastumispäivästä tai, jos oikeus avustukseen on syntynyt myöhemmin, sanotusta ajankohdasta lukien, sen kalenterikuukauden loppuun, jona asevelvollinen on kotiutettu tai hänen palveluksensa on keskeytynyt yhdenjaksoisesti vähintään 14 vuorokauden ajaksi siten, ettei kyseistä keskeytysaikaa lueta asianomaisen palvelusajaksi. Reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoiisiin harjoituksiin puolustusvoimissa, täydennyspalvelukseen *tai kertauspalvelukseen* kutsutulle asevelvolliselle ja hänen omaiselleen avustus maksetaan koko palvelusajalta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 §

16 §

Avustuksen maksaminen ja avustuserän menettäminen

Avustuksen maksaminen ja avustuserän menettäminen

Sotilasavustus maksetaan hakijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille etukäteen kuukausittain. Maksupäivä on kunkin kuukauden ensimmäinen tai toinen pankkipäivä. Reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoiisiin harjoituksiin puolustusvoimissa tai täydennyspalvelukseen kutsutulle tai hänen omaiselleen avustus maksetaan jälkikäteen joko kuukausittain tai kertasuorituksena.

Sotilasavustus maksetaan hakijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille etukäteen kuukausittain. Maksupäivä on kunkin kuukauden ensimmäinen tai toinen pankkipäivä. Reservin kertausharjoituksiin, vapaaehtoiisiin harjoituksiin puolustusvoimissa, täydennyspalvelukseen *tai kertauspalvelukseen* kutsutulle tai hänen omaiselleen avustus maksetaan jälkikäteen joko kuukausittain tai kertasuorituksena.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetukset

siviilipalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti *kumotaan* siviilipalveluksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1461/2007) 2 a §, sellaisena kuin se on osaksi asetuksissa 1730/2015 ja 1188/2025; *muutetaan* 2 §, sellaisena kuin se on osaksi asetuksissa 570/2019 ja 1188/2025, sekä *lisätään* uusi 9 a ja 9 b §, seuraavasti:

2 §

Siviilipalvelusasiain neuvottelukunnan toimikausi ja kokoonpano

Valtioneuvosto määrää kolmeksi vuodeksi kerrallaan siviilipalvelusasiain neuvottelukuntaan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja enintään 20 muuta jäsentä sekä kullekin heistä henkilökohtaisen varajäsenen. Neuvottelukunnan jäsenten ja varajäsenten tulee edustaa ministeriöitä, Pääesikuntaa, Siviilipalveluskeskusta, Huoltovarmuuskeskusta, turvallisuuskomitean sihteeristöä, hyvinvointialueita, kuntia ja siviilipalvelusvelvollisia, joiden tai joita edustavien järjestöjen esityksestä jäsenet ja varajäsenet määrätään. Työ- ja elinkeinoministeriö määrää neuvottelukunnalle sihteerin.

Neuvottelukunta voi perustaa jaostoja.

Jos neuvottelukunnan jäsen tai varajäsen eroaa tai kuolee kesken toimikauden, työ- ja elinkeinoministeriö määrää saman viranomaisen tai järjestön esityksestä hänen tilalleen jäljellä olevaksi toimikaudeksi uuden jäsenen tai varajäsenen.

9 a §

Majoituskorvauksen enimmäismäärät

Siviilipalveluslain 47 §:n 4 momentissa tarkoitetun majoituskorvauksen enimmäismäärä määräytyy osoitetun majoituksen sijaintipaikkakunnan mukaan seuraavasti:

- 1) I kuntaryhmä: Helsinki, enintään 310 euroa kuukaudessa;
- 2) II kuntaryhmä: Espoo, Kauniainen ja Vantaa, enintään 280 euroa kuukaudessa;
- 3) III kuntaryhmä: Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kajaani, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Mikkeli, Nokia, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Siuntio, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti, enintään 250 euroa kuukaudessa; ja
- 4) IV kuntaryhmä: muut kunnat, enintään 180 euroa kuukaudessa.

9 b §

Ruokaraha

Ruokarahaa maksetaan enintään 15 euroa vuorokaudelta.

Ruokarahan suuruus määräytyy tarjottujen aterioiden perusteella seuraavasti:

- 1) jos velvolliselle ei tarjota aterioita, ruokarahan suuruus on 15 euroa;
- 2) jos velvolliselle tarjotaan joko aamupala tai iltapala, ruokarahan suuruus on 13,50 euroa;
- 3) jos velvolliselle tarjotaan sekä aamu- että iltapala, ruokarahan suuruus on 11,50 euroa;
- 4) jos velvolliselle tarjotaan joko lounas tai päivällinen, ruokarahan suuruus on 9,00 euroa;
- 5) jos velvolliselle tarjotaan joko lounas tai päivällinen sekä joko aamu- tai iltapala, ruokarahan suuruus on 7,50 euroa;
- 6) jos velvolliselle tarjotaan aamu- ja iltapala sekä lounas tai päivällinen, ruokarahan suuruus on 6,00 euroa;
- 7) jos velvolliselle tarjotaan lounas ja päivällinen, ruokarahan suuruus on 5,50 euroa; ja
- 8) jos velvolliselle tarjotaan lounas ja päivällinen sekä aamu- tai iltapala, ruokarahan suuruus on 4,00 euroa.

